

**Viola anime per modum dyalogi inter Raymundum
Sebundium, artium medicine atque sacre theologie
professorem eximium, et dominum Dominicum
Seminiverbium, de hominis natura (propter quem omnia facta
sunt) tractans ad cognoscendum se, deum et hominem.**

<https://hdl.handle.net/1874/340388>

u 2

Viola anime per modū dyalogi inter Raymun-

dum Sebūdium. artium medicine atq; sacre theologie p̄fessorem
ep̄mū. ⁊ dominū Dominicū seminuerbium. De hominis natura
(propter quem omnia facta sunt) tractans ad cognoscendum se. de
um. ⁊ hominem.

EPYGRAMMA

Multiplices cernis iamiam studiose libellos

Quos impressorum prestitit arte labor

Ille tamen noster nunc̄ prius vsq; repertus

Et fuerat paucis cognitus ante liber

Vtilis in primis frugi ⁊ breuis ille libellus

Sub modicis chartis commoda multa tenens

At labor est ingens: multos percurrere libros

Pro multis nobis hic satis vnus erit

Est opus electum: nomen viola: atq; legenti

Vtilis: ⁊ nullo frigore lesa viret:

Emp̄tor habes animā valeas quo pascere flore

Ecceלו venit: quicquid odoris habet

O quotiens dices: valeas bene candide dorlant

Qui primus doctis tradidit auctor opus

**J. Mathei Verbeni poete laurea
ti Epigramma ad lectores**

Quisq; breui cupias artis cūctas superare
Atq; oculo mentis cernere mira dei
Ire per ambages: ac mille volumina librum
Non opus est: nanc; hec perdocet iste liber
Ergo ebetant artes: & dogmata philosophorū
Rusticus hic vere doctior esse potest
Grāmaticus solus sapit hic plus arte: q̄ ille
Qui cūctas alias hac sine posse putat
Nēpe docet gradibus qbus ardua scādere possis
Nature: que simul discere quid sit homo
Nec cōtentus eris: si te quoq; noueris ipse
Quod magnū est. pariter ducit ad alta dei
Nec reuocare pedem finit ad diuos pperantem
Ni doctus redeat: qui rudis ante fuit
Hinc tua perpetua merces dorlande manebit
Ingenio cuius voluitur iste liber
Extractus magno summa studio Raymūdi
Theologi sacri: que spaciōsa fuit

J. Finit Epigramma

Distinctio libri cū Tabula.

Præfens liber qui Viola ani-

me intitulatur. in septem distinguitur dyalogos.

Primus tractat de natura hominis inquit homo est. et de his

q̄ sunt necessaria homini ad cognoscēdū seipsum. deū et primū

Secūdus. de beneficijs dei et hominis obligatione

Tercius. de amore et viribz eius. pdictōibz et fructibz. **Q**uo deum

optimū maximū debemus amare.

Quartus. quo debemus deū timere. adorare. laudare. honorare.

Et qualiter ad hoc obligatur homo.

Quinus. de lapsu miserabilis generis humani. Et q̄ per vnum

hominem omnes cecidimus

Sextus. de reparatione lapsi hominis. et q̄ per vnum omnes re-

surgimus

Septimus. de mysterijs sacre passionis domini Iesu christi inter

Mariam et **D**ominicum dyalogus

Incipit tabula capitulorū

Prologus in sex dyalogos exprimens q̄ sit necessarium nosse que

hic describūtur

Imaginā suae introductorium in materiam sequentem

Capitula prima dyalogi

Capitulum primum. de scala nature per quam homo scandit ad se-

metipsum

Capitulum scdm. **Q**uo hō cū rebo se inferioribz pueniat

Capitulum tertium. **Q**uomodo deus habet esse. viuere. sentire. et in-

telligere

Capitulum quartum. **Q** sicut homo habet esse. ita habet viuere. sen-

tire et intelligere

Capitulum quintū. **Q** deus habet volūtatem et liberum arbitrium

Capitulum sextū. **Q** deus de sua natura deum produxerit rationibz

aliquantis ostenditur.

Capitulum septimū. **Q** in simplicissima atqz indiuisibili vnitate

summa sit trinitas personarum.

Capitulum octauum. **Q** comparatur homo ad res inferiores tri-

um gradum penes conuenientiam specialem

Tabula

Capitula secūdi dyalogi.

- Capitulum. ix.** **D**ic comparatur homo ad res se inferiores penes differentiam generalem.
- Capitulum. x.** **P**ractica huius regule ad probandum omnia perfectissima de deo
- Cap. xi.** **Q**uo p secūda operatiōez intellectus hō omnia assumat vel negat q̄ sunt homini necaria inquantū est homo.
- Capitulum. xij.** **D**e comparatione hominis ad res inferiores penes liberum arbitrium per quod oritur de homine et operibus eius et de deo vera cognitio
- Cap. xij.** **D**e p̄miator aut p̄mitor est infinite sapientie. potentie. iusticie. et misericordie. et vn̄ est etiā p̄miator ac vitor deus
- Capitulum. xiiij.** **S**icut ex natura liberi arbitrij cognoscitur quid de deo sentiendum sit. ita et per liberum arbitrij cognosci possunt que hominis sunt.
- Capitulu. xv.** **Q**uo hō differat a rebus se inferioribus penes cognoscere se habere. et hec est specialior differentia
- Capitulum. xvi.** **Q**uo omnia seruiunt anime humane. et de magnitudine obligationis.
- Capitulum. xvij.** **Q**uo homo etiam obligatus est deo pro his que accepit in seipso.
- Capitulum. xvij.** **D**e magnitudine obligationis ex parte dantis et recipientis
- Capitulum. xix.** **Q**uid homo refundere tenetur pro acceptis beneficijs. suum scz amorem.
- Capitulu. xx.** **D**e debitum amoris qd̄ homo. reddit creatori ad hominis meritū et cōmodum reuertitur
- Capitulu. xxi.** **D**e homo obligatur amare etiam omnem creaturaz et precipue dci imaginem

Capitula terciij dyalogi

- Capitulu. xxij.** **D**e p̄ditōibz et p̄prietatibz amoris.
- Capitulu. xxij.** **D**e amor tāti se dilatat vel amplificat q̄to se ampliat res primo amata.
- Capitulum. xxiiij.** **D**e etiā due sunt res principaliter amate. et inimicia earum ad inuicem.
- Capitulum. xxv.** **D**e finali fructu qui nascitur ex his duobz amoribus. et de gaudij proprietatibus.

Capitulum

Capitulum. cxxvi. De ultimo gaudio quod post mortem erit. et de amore dei et salute proximi

Capitulum. cxxvii. De fructu qui nascitur ex amore proprio et proprietatis eius. et hic fructus acerbissimus est. et de proprietatibus gaudij mali.

Capitulum. cxxviii. De finali fructu qui nascitur post hanc vitam. et amore sui scilicet eterna tristitia

Capitulum. cxxix. Quod deus creator. et ipse omnes creature. corpus quod ipsum anima miseram persequuntur.

Capitulum. cxxx. Quod sicut homo obligatur ad amorem ita etiam ad odium. et de odij proprietatibus

Capitulum. cxxxi. Quod sunt duo prima odia sicut duo primi amores et de odiorum fructibus

Capitula quarti dialogi

Capitulum. cxxxii. Sequitur alia quedam debita ultra amorem que homo tenetur reddere creatori suo

Capitulum. cxxxiii. Quod unumquodque debitum habet per se propria rationem specialem quare debeat deo dari

Capitulum. cxxxiiii. De timore et de duplici timore et eorum conditio nibus et fructibus

Capitulum. cxxxv. De honore et quod omnia deus fecit propter suum honorem et hominis utilitatem. Et valde pulcre considerationes oriuntur ex eo quod deus fecit omnia ad suum honorem

Capitulum. cxxxvi. Quod deus sicut propter suum honorem ita et propter suum nomen omnia operatur

Capitulum. cxxxvii. De obligatione hominis erga honorem et laudem et nomen dei

Capitulum. cxxxviii. Quod honor proprius est dei honori contrarius et capitalis inimicus

Capitulum. cxxxix. Quod homo obligatur ex parte honoris dei credere omnibus verbis eius et ea honorare

Capitulum. xl. De proprietatibus verbi dei. et qualiter se homo gerere debet circa sanctam bibliam

Capitulum. xli. Comparatio verbi dei ad creaturas. et verbo dei affectus patitur et intellectus

Capitulum. xlii. Agitur de tertia natura creata que sine corpore persistens tota spiritualis est. Et de beneficiis nobis exhibitis et obsequijs angelorum.

Tabula

Capitula quinci dyalogi

- Capitulum. xliij. An talis sit homo qualis esse debet. et an facit quod
facere tenetur
- Capitulum. xliiij. Quod homo potest considerare corruptionem suam
per res externas in se corruptas
- Capitulum. xlv. Quod lapsus et corruptio hominis potest attendi ex
parte iuris paternitatis et filiationis
- Capitulum. xlvi. Quod etiam lapsus hominis potest ostendi ex parte
iuris fraternitatis
- Capitulum. xlvij. Quod dominus deus non condidit homines in isto
statu in quo nunc lapsus iacet.
- Capitulum. xlvij. Qualis erat status hominis primus. et quas
habebat conditiones
- Capitulum. xlix. De origine corruptionis et mali quod est in natu-
ra humana.
- Capitulum. l. Quod per primum virum et primam mulierem propter co-
rum inobedientiam hoc malum culpe et pene in omne hominum
genus intransmissum est
- Capitulum. li. Quod homo nunquam dei precepta fregisset nisi fuisset ab
alio instigatus. Et quo natura angelica primum sit corrupta
- Capitulum. li. De magnitudine malicie et corruptionis in primo
angelo. et malo eius culpe et pene
- Capitulum. liij. Qualiter homines incorporantur cum lucifero et
sunt membra eius
- Capitulum. liiij. De multiplici carcere et captiuitate lapsi homi-
nis.
- Capitulum. lv. Quod corruptio liberi arbitrii et ipsius carnis contraria
modo se habet in primis parentibus et in posteris

Capitula sexti dyalogi

- Capitulum. lvi. Qualis et quomodo magna sit hominis obligatio pro ini-
uria et offensa dei. Et quomodo graue sit peccatum originale a deo
- Capitulum. lvij. Quod homo indiget satisfactione infinita que solui
non potest nisi per infinitam penam.
- Capitulum. lvij. De conditionibus quas oportet habere hanc perso-
nam infinitam pro nostra satisfactione
- Capitulum. lix. Qualiter homo iste poterit occidi ad dei honorem

Capitulorum

- Et quis enim occidet.**
Capitulum. lx. De conditionibus et circumstantiis quas hec mors pre-
ciola est habitura
Capitulum. lxi. Declaratio quod rationabiliter sequitur saluatio hu-
mane nature per hanc mortem. et quomodo mors christi omnem
culpam exterminat.
Capitulum. lxii. Qualiter vir iste se habebit post mortem ad seipm
et ad omnes creaturas.
Capitulum. lxiii. Quod deus uolet hominem ligari. et quod iesus christus
ipse sit iste homo
Capitulum. lxiiii. Que sunt illa maxima dona que homo miserabi-
lis recipit a iesu christo
Capitulum. lxv. Quod ista gratia est totum bene esse hominis. et a^o ca-
rentia malum esse eius
Capitulum. lxvi. Quod in homine christiano sunt tres generationes et
tres fraternitates distincte
Capitulum. lxvii. Quod mors christi unde homini gratia conferitur et
bene esse generat in homine christiano unam nouam obligatio-
nem. Et qualiter solui potest ista obligatio
Capitulum. lxviii. Quod licet homo lapsus reparat quantum ad bene
esse anime. manet tamen malum pene in corpore
Capitulum. lxix. Quibus formis aut medijs christianus accipit be-
ne esse a christo

¶ Hic incipit materia de septem ecclesie sacramentis

- Capitulum. lxx.** Quomodo per primum sacramentum scilicet baptismum
datur anime humane bene esse.
Capitulum. lxxi. De secundo sacramento quod per sacramentum confirma-
tionis datur etiam bene esse anime humane
Capitulum. lxxii. De tercio sacramento. quod per sacramentum eucharistie
supra modum bene esse et multiplex gratia donatur
Capitulum. lxxiii. Quod caro christi est penitus contraria corrupte car-
ni puri hominis
Capitulum. lxxiiii. Declaratio per exempla quomodo unum corpus christi
numero possit simul et semel esse in pluribus locis
Capitulum. lxxv. De quarto sacramento scilicet penitentie. per quam lap-
sus a christi gratia christianus reparatur et bene esse ei restituitur.
Et conditiones vere penitentia.
Capitulum. lxxvi. Quod homo christianus multo periculosus cadit
post acceptam christi gratiam quam ante.

Tabula

Capitulum. lxxvij. *¶* Sicut baptisimus dimittit reliquias primi lapsus in carne. ita penitentia relinquit reliquias secundi lapsus in anima. et quomodo expiantur

Capitulum. lxxviii. *¶* Que sunt illa que possunt inducere hominem lapsum ad penitentiam

Capitulum. lxxix. *¶* De quinto sacramento quod est extrema unctio per quam datur homini bene esse et gratia

Capitulum. lxxx. *¶* Sextum sacramentum est ordo per quod character impmitur spualis potestatis sacramenta salutis ministrandi

Capitulum. lxxxi. *¶* Sacramentum ordinis principaliter respicit et ordinatur ad sacramentum eucharistie

Capitulum. lxxxij. *¶* De septimo sacramento quod est matrimonium per quod datur bene esse et gratia. et remedia contra peccatum. et propter duas causas deus matrimonium instituit

Capitulum. lxxxij. *¶* De vniuersali iudicio. et ostenditur de necessitate venturum. cum generali corporum resurrectione. et hoc probat diuersis rationibus

Capitulum. lxxxiii. *¶* De generale iudicium omnium corporum mortuorum vniuersalem prerequirit resurrectionem. et quali corpore mortui resurgent

Capitulum. lxxxv. *¶* De iudicium generale futurum sit potest proba ri ratione honoris. potentie. et sapientie dei

Capitulum. lxxxvi. *¶* et vltimū. De excellentia huius diei pre ceteris diebus. et de finali retributione

¶ **Explicit tabula capitulorum**

Prologus in dyalogos sequē

tes. exprūnēs q̄z necessariū sit nosse que hic scribūtur

Nunc queso lector. huc oculos animūq; uerte. de rebo est magnis loquunturus sum. Dic doceberis quas debeas de te nosse scientiā. Dic discēs quicūq; hō rōnalis es quid ipse sis. qd tibi. qd deo. qd proximo debeas. Dic discēs tuū laudare opificem. diligere. honorare. metuere. reuereri. teipsum autē despicere. et ppriū amorē. laudē. fauorēq; acriter aspernari. Dic discēs omnē de deo et de hoīe veritatē. et que tibi necaria sunt ad omnem pfectōem vt apprehendas verā vitā. Dic discēs quicqd in sacra scriptura diffuse p̄cipit. et discusso ignoratiē nubilo luce clariuscūcta pateſcent. Dic discēs omēs q̄ de deo deoz homine formari poterūt dissoluere questiones. Dic agnosces omēs errores. sectas. et opinioniones phoz. paganoz. hereticoz. et q̄cquid sane fidei contrariū est facile dephendes. Dic tibi q̄cquid sparsim in sacris doctorū libris disputatū est collectū oppanditur. Dic discēs a quo et ppter quid factus sis. qd bonū qd ve sit malū tuū. quid obligat. cui. et ppter qd obligatus sis. Dic discēs agnoscere ruinam. corruptōem. cladem. miserā. et damnatōem generis humani. et vñ hec mala omnia pullularint. Dic discēs quid hō in p̄ma p̄ditione fuerit. vñ ceciderit. quo inierit. in quos latrones inciderit. quas plagas susceperit. et q̄z longe a p̄ma p̄fectione exularit. et quibz tandem remedijs et cuius miseratōne reparatus sit. Dic discēs omnē humilitatē. obediētiā. benignitatem. iusticiā. charitatē. veritatē. Dic aspernaberis omnes arrogantā. supbiā. inuidiā. et quicqd virtutis est et gratie psequeris. Dec tibi magis cognitu sunt necessaria q̄z si nosces sideris curfus. herbarū vires. et quicqd aut poeta aut rhetor instruit aut p̄hs. Vana est em̄ om̄is industria que nō innitit scientie dei. Nec scientia argumenta affert solidissima quibz p̄t contradicere nemo. arguit em̄ per ea que sunt cūctis certissima. vt sunt hō cetereq; creature. atq; ideo hec scientia nō alios testes exigit p̄ter hominē qui hec norit. Nec te scandalizet rogo q̄ a rebo infimis et humilibz exordii sumit. hec em̄ humilia ad summa te fastidia subleuabūt. Quanto namq; in imo fodoris fundamentum. tanto celsiora culmina poteris sublimare. Nam p̄ncipia huius artis res sunt que et palpari et cerni possunt. que quāto sunt viliora tanto sunt firmiora ad id qd probare cōtenti dimus. Scripturas sacras facile quis impia interpretatiōe subuere potest. sed nemo est tam execrādi dignatis hereticus qui nature libzū falsificare possit. in quo manifestis obrutibz om̄ia p̄palantur. Pronus igit mi suauissime lector istuc accesseris. animi tui lucra maxima reportaturus. Nunq; te liber iste dimittat donec in gemitū lacrymarūq; soluaris et scelerum tuozū te peniteat. **¶** Si tam du

Nota vtilitatem magna in lectione huius libri.

Prologus et introductio

ra precordia possederis vt ingemiscere ac dolere nō possis. iam actū ter primēce. qz cor durū male habebit in nouissimis.

¶ Finit prologus

Inter magistrum Raymūduz

Sebūdiūm et domini Dominici seminiverbium de natura hominis inqz: um homo est. et de his q̄ sunt necessaria homini ad cognoscendū seipsum. deū. et proximū. et omne debitū quo deo obligatur et proximo. disputatio incipit feliciter

Magogicū seu introductoriu

in materiam subsequētem

¶ Raymūduz

¶ Adenūc venis mi dominice. et quozdum sub hoc diluculo maturas iter **¶** Dominicus. Duc ad te p̄pero. te quero. te desidero mi Raymūde suauissime **¶** Raymūduz. Gratissimus mihi hospes aduenisti. neqz em̄ inter mortales quispiā est quem iocundius exceperim. Sed queso te quid ante ortum solis oculis surrexisti. rem certe grandem aliquaz meditaris.

¶ Dominicus. Nescerno sero cum essem in gymnasio tholozano post varias questiones explicitas audiri illic a narrante hijs diebus (quibz pro p̄muni vilitate absens fui) mirabilem te offūto coram disputatōem habuisse. qua sanctiozem vtilioēve nemo se vtiqz asserit audisse. tanteqz fuisse virtutis vt nō illū vllatenus arbitretur hominē neqz spem habere salutis qui ea nō fuerit a vicijs ad iusticiam permutatus. **¶** Raymūduz. Multū mihi homines tribuunt. sed ipsi vident qua id faciant rōne. ego fructuz ingenij mei domino dedicanti.

¶ Dominicus. Iustissime id facis. Sed obsecro te Quacem causa tam mane in tuū hūc agrum festinus descendit vt mihi que illic a te disputata sunt scriptis corā exhibeas **¶** Raymūduz. Scripta est fateor disputatio illa. sed hey mi dominice Aureli⁹ sulpicius amicus noster (iam ferme mensis est) librū illū vt sibi describere asportauit. Quid igitur tibi nūc faciam **¶** Dominicus. Nunquid tu me vacuū patieris abire. nūquid ideo sine doctrina es. aut industria omnē perdidisti quia liber ille a te dimissus est **¶** Raymūduz. Sed quid tibi vis faciam. **¶** Dominicus. Certe vt videā spero mihi lumen ingenij tui et illaz sapientiam qua librū illum ce munere condidisti. rursūm queso mihi idem ageris. Nihil tibi obfuerit immo proderit multū si rem tam salutiferā etiā septies resumpseris **¶** Prestare etiā debes hoc amico tuo que tua dignatōe semper et animo charū habuisti. et in peritōe etiā necessaria nō fatigari. **¶** Raymūduz. En pareo libens voris tuis et triū diēū disputatiōe

In materiã sequentem

me promptũ exhibeo. Dum igitur materiã a fundamentis exordior
tu diligenter aspicio et sapienter interrogato. **Domine. Faciã qd**
hortaris. Raymũdus. Animus humanus circa inq̃uĩtõem veri/
tatis occupatus nunq̃ ante quiescit donec ad vltimũ venerit certi/
tudinis gradũ. Virtus aut̃ certitudinis ex firmitate testimoniorũ
seu testiu generat. qui quãto fuerint magis manifesti. lucidi. pp̃in/
qui. tanto certiore fidẽ credulitatẽq̃ constituit. **Uex** qz nulla res est
magis nota. prop̃inqua. intrinseca alteri q̃ ipsa sibi ideo quicquid
p̃ pp̃riã ipsius rei naturã ostendimus. id solidissimũ. id verissimũ
est. Et idcirco om̃e qd de homine m̃straturi nũc sumus per ipsius
hoĩs naturã. maximã dictis nostris fidem faciet. **Sed** qm̃ hõ lon/
gissime exiit a semetipso. nec iam habitat in nativã domo. ac p̃ hoc
nec sui meminit. nec se cognoscit. nec q̃ sit nobil̃ et ingenua creatura
intelligit. ideo om̃ino necessariũ est vt p̃ res inferiores que extra co/
gnoscit ad sui cognitõem reuocet. **Ut** ergo ad se possit ascendere sca/
la triũ gradũ opus habet. quos dñs scandere hoc est agnoscere inci/
pit. incipit et agnoscere semetipm̃. id em̃ summo pe est illi necessariũ
Dñus vero scale gradus adeo solidi sunt et robusti vt scandens ti/
tubare nõ possit aut cadere. **Volens** igitur hõ ad seipm̃ introire p̃mo
p̃sideret rerũ creaturã ordinẽ inter se. **Secũdo** p̃paret hominẽ ad cete/
ras res penes venientia et differẽtia earũdẽ. **Tercio** p̃ hanc p̃pationẽ
ascendat hõ ad seipsum. et a seipso ad omniũ cõditõẽ reũ. **Tu** igitur
mi dominice si cupis in his q̃ diciturus sum p̃ficere. hãc scalã dilige/
ter aspicio. **Dominius.** **En** p̃paro tibi cordis oculos. tu mihi
hanc scalã ocius expone. ¶ Sinit ylagogicum

Hic incipit scala nature p̃ quã

homo scandit ad semetipsum

¶ Sapientũ primũ.

Raymũdus. Disputatõis igitur nostre hoc sit exordiu. Entiu
quedã sunt que habet esse tm̃. sunt q̃ habet esse et viuere. sunt q̃
habet esse. viuere. et sentire. sunt postremo q̃ habet esse. viuere. senti/
re. et intelligere. **Hec** est scala nature q̃ om̃e in se ens manifeste p̃le/
cit. **Dominius.** **Uideo** scalã istã. sed quorsum p̃ eam me iudes
ascendere. **Raymũdus.** **Dicã** tibi. sed expecta parumper donec hos
scale gradus q̃ternos in suas p̃tes breui sermone distinxero. **Do/
minius.** **En** sisto pedẽ. tu vero p̃gredere. **Raymũdus.** **Carũ** rerũ
que habent esse tm̃ multiformis diuitia est. **Nã** est in hoc vno p̃ue/
niãt q̃ hũt esse recipiũt tm̃ hoc esse. ista quidez clarius. ista vero ob/
scurius. **Inter** elemẽta em̃ aqua dignior est terra. et ignis sup̃ aquã
et aerem multo preclarior. **Iste** gradus p̃lectitur cuncta que gene/
rantur in visceribz terre. vt sunt mineralia et metalla omnia. argen/
A 4.

Dialogus primus.

tum viū. plumbū. ferum. cuprū. stannū. argentū. 7 aurū. **Quid** aut horum sit altero prestantius facile est aduertere. **In** hoc gradu est lasurū quod aurū precio superat. sulphur. salpetra. salgemma. et ceteri lapides preciosi. vt sunt carbūculus. hiacint^o. smaragdus. ametistus. topasius. corallus. **P**er omnes magni sunt precij. magne pulcritudinis 7 virtutis. **In** hoc p̄terea gradu sunt omnes celi. omnia corpora celestia. omnes sphaere. sidera. 7 septena planetarum lumina. **A**rtificialia quoq; ad istū referūtur gradu. que est inter se de nobilitate compugnent. in hoc tñ cūcta veniūt q̄ esse tñ habent 7 non vi uere. **D**ominicus. **C**um voluptate te capio disputantē. veruz ad secundum gradu pficiscere. **R**aymūdus. **I**n secūdo gradu sunt illa omnia que solū habet esse 7 viuere. cuiusmodi sunt omnes plantae. arbores. 7 herbe. **D**e nempe vitam suaz oculis nostris insimulant dum videmus eas sursum deorsum. ante 7 retro ad dexterā sinistrāq; moueri. **A**ttrahūt e terra suū vnde se nutriūt alimentū. crescunt. augmentant. 7 flores. frondes. fructus. seminaz pducūt. **H**abent em̄ intra se virtutem quādam qua facile ista pficiant. **S**ub isto gradu innumerabiles ponūtur arborū 7 herbarū species. quarū inter se fructus. saporēs. odores. virtutes. coloresq; longissime separantur. **O**mnib; vna viuendi ratio. sed nobilitas. dignitasq; non vna. **D**ominicus. **S**i fuerit quispiam qui dignes aduertere. facile q̄ dicis aspiciet. **R**aymūdus. **P**orro in tercio gradu animantia cūcta recipimus. quib; esse 7 viuere 7 sentire indultum est. **A**d sensum em̄ visus requiritur 7 auditus. gustus. odoratus. 7 tactus. **A**d istū gradum referūtur cuncta que mouentur in terris vel in aquis. vel que in liquido aere peruolitāt. **C**onsidera nūc rogo quāta sit inter quadrupedes. pisces. volucresq; distantia. **N**am sicut genus a genere. ita 7 a speciebo species separātur. **I**n aialib; aut tres gradus inuenies. **S**unt em̄ quedā que habent sensum tactus. sed neq; auditum habent neq; memoriā. vt sunt conchilia 7 minuta animalia arborū 7 herbarū affixa radicib;. **E**t iste prim^o est atq; infimus gradus. **N**ec aialia q; memoriā non habent. ideo nullā habēt prudentiam. nec se de loco ad locū possunt pmouere. **Q**uedā vero sensum habent tactus 7 memoriā. sed auditu priuantur. vt sunt formice 7 huiusce generis animantia. quib; memoriā est 7 puidencia 7 motus localis. **C**ogregant em̄ in cibū frumentoz grana ne hyemis tempore fame pereant. **E**t hec aialia sunt p̄mis nobilioza. cum illa sint plantis propinquissima. **Q**uedā p̄terea sunt que habent sensum tactus. memoriā. 7 auditum. vt p̄fecta queq; aialia. cuiusmodi est canis. bos. leo. capra. **E**t iste est tercius aialiu gradus. qui ideo est duobus p̄mis nobilioz. q; a plantis est multo distantior. **N**ūc si pla

**Nota h̄ tripli
ce aialiu dicitur**

Capitulum secundum

res hos quos tibi nature gradus constitui ocius ascende. et in quod
sublime te culmen promouerim facile reprehendes. **Dominicus**
Ecce ut iussisti ascendi. et quartum huius scale gradum quem tu no-
dum prosequutus es celeri calco pede. Nam in quarto gradu me-
ipsum hoc est hominem constituo. cui preter viuere et sentire subest et
am intelligere. discernere. velle et nolle libere. Solo enim libero arbi-
trio ascendit homo supra cetera animalia. qui potest iudicare. ratio-
cinari et susceptibilis fieri experientie. artis. scientie. atque doctrine. Hoc
modo completa cum suis gradibus nature scala conficitur. **Ray-**
mundus. Recte tu quidem. Nunc vero in summum huius scale cacumem
constitutus oculos queso undique circumfer. et intentissimo corde con-
sidera quam habeat homo cum rebus inferioribus uenientiam. et quam
teneat discrepantiam. **Dominicus.** En facio quod hortaris. tu ta-
men quo respiciendum sit ostendito.

Quo homo se cum rebus inferi-

oribus conueniat.

Capitulum secundum

Raymundus. Si vigilantem oculo consideres quam conuenientiam
habet homo cum rebus inferiorum graduum naturam et
dignitatem hominis perspicue cognosces. et supra hominem tenet ho-
minis conditorem intelliges. videbisque dominum in summitate scale. et ad ipsum
poteris festinus ascendere. Dico ergo breuiter. homo conuenit cum re-
bus inferiorum graduum. quia habet esse cum elementis. viuere cum plan-
tis. sentire cum animalibus. Complectitur enim in se homo omnes per-
fectiones inferiorum entium. Nam et uiuit. et nutritur. et conserua-
tur ab elementis. Conuenit etiam cum rebus secundum gradum. nam sicut
arbores et herbe uiuunt nutritur crescunt et gignunt. sic et homo. Pari-
modo etiam conuenit cum rebus tertium gradum. cum quibus et sentit. vi-
det. audit. sapit. odoratur. et tangit. **Dominicus.** Facile hanc ego
conuenientiam animaduerto. hoc tamen ad magnam reducat hominis di-
gnitatem. quia eas perfectiones quas res habent inferiores diuinitas homo
possidet perfectam. Omnia enim in se continet que in rebus natura bona sunt
nec aliquid potest sibi perfectionis adsumi. Sed rogo te ut ex hac re
rum omnium uenientia deum mihi ad oculum demonstres. **Ray-**
mundus. Facile ut credo mihi concedis. res horum quattuor graduum
suas essentias. suas etiam perfectiones a se ipsis nullatenus possi-
dere. **Dominicus.** Admitto equidem. nulle etenim res se ipsas aut pro-
ducere possunt. aut perfectionis aliquid tribuere. **Raymundus.** Fate-
aris ergo necesse est unum esse supremum opificem qui et hominem ipsum
et cuncta que sub homine sunt potenti manu constituit. Omnia enim ab
ipso producta. omnia commensurata et limitata sunt omnia in numero.

De conuenientia rerum ad inueniendum creatoris demonstratur

Dialogus primus.

po. pondere. et mensura perfecta. Unus conditor princeps qui produ-
cta omnia ordinavit. vnus qui vnūquodq; in suo gradu constituit.
vnus qui hos gradus stabilivit et certis vallavit limitibus. Sic talis
ac tantus conditor deus est sublimis. potens. terribilis. et non estima-
bitur alius ad illū. Si me iuncto pede securus es deum supra homi-
nē inuenisti. ad deū per hos gradus ascendisti. et quō huius scale in-
itrus sit lucedarius asperisti. **Dominicus.** Asperi fateor. et tue do-
ctissime demonstrationi gratias habeo. **Raymūdus.** Est tū et ali-
ud quiddā quod ex hac scala poteris intueri. **Dominicus.** Quod
nam illud queso. **Raymūdus.** Rerū omnium vnū tū esse conditorē
et gubernatorem deū. quod quidē ex his que iam diximus facile demō-
stratur. Licet enī in his quattuor gradibus sint plures et innumerabi-
les res inter se admodū diuersę. non est tamen nisi vnus ordo inter
eas et ad vnū aliquid referuntur. Ascendūt enī de gradu in gradus. et
ad id quod dignius cūcta contendūt. Videmus enī quoniam ele-
menta plantas subintrant et nutriūt et fructiferas reddunt. Fructus
vero fruges et herbe intrant animalia et ea nutriūt. Carnes autē ani-
malium hominē cibant et ad incrementa producūt. Corpora quoq; ce-
lestia vt sol et luna cōtinue influūt in ista inferiora et ministrant eis
vigorem. calorem. et lumen. Quia ergo vnus est omnium ordo. vnus
est etiā omnium ordinator. moderator vnus et artifex. qui tam diuer-
sa vno ordine sociavit. **Dominicus.** Libens assentior. Nam et ele-
mentorum contrarie qualitates nunquā possent vno ordine ad inui-
cem pacifice sociari. nisi esset vnus solus moderator qui omnia ordi-
naret. Video preterea innumerabiles rerū naturas ad vnā solam
tendere naturam specificam hominis vt eam in esse cōseruent. Cur-
runt ergo omnia ad vnitatem. ad bonitatem. ad fortitudinem. ad cō-
seruationem. Ex his colligo humanam naturam tendere debere ad
vnā solam naturam sibi superiorē et dominātem. cui debet ministrare
colere. inherere. Vna ergo et sola est supra hominē natura. quā deus
et dominatorē et rerū principem nosamus. **Raymūdus.** Prote me
intelligis. Sed hūc rerū omnium principē deū non vnū esse species sed
vnū numero necesse est vt agnoueris. **Dominicus.** Vehementer
assentior. Decet enī eā naturā quā supra hominē est non solū vnā esse. im-
mo magis vnā quā sit humana natura. Sed in humana natura repe-
ritur vnitās specifica. ergo diuina natura est in diuino vna. ali-
ter non esset magis vna quā sit humana natura. Restat igitur hoc infe-
rendum. quod sicut omnes nature triū graduum inferiorū cū humana na-
tura colligant. ita humana natura (que est vna sola specie) colligata
est cuiusdā superiorī nature que tota est vna numero. Et sic mundus to-
tus in vnū collectus finitur et consummatur in summa ac simpliciter.

**De tū vnus
est deus.**

**Deus est
vnus numero**

Deo nara de
laudat quidē munda
figuras quibusque species. s; multo laudabilis
et armonia omī et gratia vnusque
summa ē et simplicitas et unitate gradus. De
se diuisa sit et cū figurā cūta quoniam. et ad vnū munda perfectionē cū vnusque cūta q

Capitulum tertium

vnitate qua nulla potest maior estimari. Nō est igitur nisi vnus so-
lus deus ⁊ in simplici indiuiduo vni numero. **Raymūdus.** In
culenta assertio tua. efficacior tamē erit si affirmes nō solum vnum
deū esse. sed ⁊ impossibile esse plures deos. qđ tali ostenditur ratōne.
Si enī essent plures. aut essent inter se contrarij aut amici. **S**i contrarij
nulla rōne rerū ordo ad vnitatem pfluere nec diu pacificus pdura-
ret. **S**i sō inter se fuerint amici. aut sunt sibi mutuo necessarij. aut
vnus sufficit sibi. **S**i dixeris eos sibi necessarios vt alterius ope al-
ter indigeat. tūc p se quisq; est impotēs. imbecillis. insci⁹. ignauus. ⁊
sic nulla poterit esse rerum creatio nec moderatio. sed nec cōseruatio
quidē. **S**i vero vnus p omnia sibi sufficit. supflūū est igit alterū po-
nere. **S**ed nec rerū natura id vllatenus admittit. **N**ō enī opus est
gemino sole. neq; vt homo duo capita habeat cum vni sibi suffici-
at. **Dominicus.** **C**oncipio rōnem. **Raymūdus.** **C**oncipias eti-
am necesse est hūc deus actu esse infinitū. **S**i enī humana natura est
infinita possibilitate. qđ q̄rum ad se attinet multiplicabilis est in in-
finitum. mare enī existente ⁊ femina nihil obstat quin tercius gene-
retur. **I**gnis quoq; si apponas combustibile crescere potest in infini-
tum. **S**i ergo hec sunt possibilitate infinita. sequitur qđ natura diui-
na (que facta nō est. ⁊ est omnīū maxima) erit actu infinita. quia in-
ter actum ⁊ potentiam nullū est dare mediū. **E**t qđ hec natura nō po-
test multiplicari per indiuidua. relinquatur qđ in vno indiuiduo est
actu penitus infinita. **Dominicus.** **M**irabile ex hac nostra dis-
putatione de deo lumen p̄cipio. **Raymūdus.** **M**aiora videbis
cum tibi cepero demonstrare ex hys quattuor prefatis gradibus re-
um habere esse. viuere. sentire. ⁊ intelligere. **Dominicus.** **D**eo vt
mibi ocius ista demonstras.

De impossibile
est esse plures deos

Deus est ac-
tu infinitus.

Duo deus habet esse. viuere.

sentire. ⁊ intelligere

Capitulum tertium

Raymūdus. **C**ū certissima rōne p̄ster deū cūcta creasse. ⁊ esse. ⁊
viuere. sentire. ⁊ intelligere humane p̄tulisse nature. qui ergo
hec alijs benefica manu p̄cessit. multo magis in semetipso ⁊ viuere ⁊
sentire ⁊ intelligit. **N**ō enī hec alijs p̄ferre posset si in se vacuus esset.
Et hec quidē in genere raptim dicta sunt. nunc specialius quō deus
esse habeat insinuemus. **E**sse dei nec hz exo ⁊ diū a nihilo. nec ab alio.
nec ab ipso met deo. **Dominicus.** **T**ria hec que nūc enumerasti da
opera rogo vt expressius manifestes. **Raymūdus.** **D**ixi teum nō
accepisse eē suū a nihilo. nec ab alio quoq; nec a seipso. **N**ō a nihilo
qđ nō ens nihil producit. nihil constituit. **N**ō etiā ab alio quolibet

Quomō deus
habet esse.

Dialogus primus.

superiore vel priorē, quia tūc vere deus creatura esset nō creator, factura nō factor. Nō etiā hz suū esse a semetipso, ita vt sibi ipi tribuerit esse qđ habet, qz tūc aliquādo esse nō habuisset, qđ absurdū est dicere. Nō refragaris puto. **Dominicus.** Credo vera esse que dicis.

Raymūdus. Considera nūc preclaram esse dei cōditionem. Unde quia deus esse suū nō recipit ab aliquo nec a seipso, ideo nō recipit multitudinē, cōiūctionē, cōpositionem, diuersitatem, sed est simplicissimū, purissimū, indiuisibile, et summe vnū. Deus preterea est sinuz met esse, et totum esse, a quo nō esse longissime separatur. Omnia nēscpe que preter deum habent esse habent nō esse sibi cōiūctum, deus vero in infinituz a se abigit nō esse, et ante se, et post se, et ideo deus est ens interminatū, infinituz, eternū, sine principio, sine fine. Et qz esse dei

De infinitos i
se retinet eendi
modos.

excludit a se omne nō esse, idcirco continet in se quicquid pertinet ad esse. Atqz ideo infinitos gradus et rōnes et modos eendi intra se cōplectitur. Sicuti si esset aliquis numerus actu infinitus, hic infinitas numerorū species in se veraciter cōtineret. **Dominicus.** Intellico magnifice cūcta que loqueris, qz nisi dominus deus noster infinitos essendi modos intra se concluderet, posset augeri et crescere in his que non haberet, nec esset completus nec perfectus deus, essetqz non ens sibi cōiūctum, quod impium est asserere. Relinquitur ergo qz deus est ens actu altissimū, completissimū, perfectissimū, et maximū. Et preterea immutabilissimū, qz si mutaretur haberet nō esse loci ad quem. Et ideo est in omni loco, in omni tempore non habens preteritū neqz futurum, sed tū esse presens, id est nihil noui acquirere potest nec perdere quicqz. Est igitur deus fons et mare essendi infinitum, sine mensura, sine termino, sine fundo.

De non pnt
ee plura entia
infinita

Raymūdus. Puto te etiam intelligere vt quoniā diuina essentia excludit a se omne nō esse, ideo nō posse esse plura entia infinita. Si enī due essent infinitate substantie, esse vniū nō esset in altero, et sic neuter deus esset perfectus et infinitus, cum vterqz haberet sibi cōiūctum non esse alterius. Preterea qz deus abigit a se omne nō esse, ideo debilitas, impotentia, ignorantia longissime ab eo remouentur. Tenemus ergo deū summe esse virtutis, potestatis, sapientie, et maiestatis, cui vni soli creatorum rerum potentia tribuatur. **Dominicus.** Habent hec que dixisti ex precedentibus consequentiam, vnū tamen abs te interrogo. Deus quia abigit a se omne non esse, ideo necessario intra se cōtinet omne esse. Sequitur ergo qz deus habet in se esse terre, eē aque, esse aeris, et ignis, esse quozqz asini, bouis, leonis. Sed nūquid deus terra est, aut aer, aut ignis, aut asinus, aut leo, quis sane mentis ista dixerit.

De in se
bz oē et qđ oia
sz in deo

Raymūdus. Facile respondeo. Duplex autē est esse terre aeris, ignis, omnūqz rerum cōditarū. Vnū quod in se habent et in

Capitulum Tertium

9

natura propria quā videmus. Aliud quod in suo habet aditorem quod videre non possumus. Res ergo create intra esse quod habet in sua natura nullatenus sunt in deo. quia esse dei tale esse habere non potest. cum sit ipse inco-
positus. indivisibilis. immutabilis. eternus. Omnia autem create de se sunt corruptibilia. et posita. mutabilia. finita. taliter ergo non sunt in deo. Sed quoniam deus habet in se omne esse. ideo omnes res create sunt in deo ut in suo creatore. moderatore. conservatore. **Cape manifestum exemplum. Domus** quā tu fabricasti habet duplex esse. Unum quod extra videmus in propria natura. aliud quod non videmus in mente artificis. Ita et de rebus creatis intel-
lige. **Dominicus.** Sed si deus abijcit omne non esse. ideo nullus esse potest extra deum haberi. sed creature habet (ut certum est) esse reale extra deum. ergo vel tale esse est etiam in deo. vel deus non habet omne esse. **Raymundus.** Fortiter me promissis. Primum dico. separa michi ab omni re create omne possessibile. omne corruptibile. omne finitum. mutabile. caducum. divisi-
bile. et breuiter omne quod sonat imperfectionem. atque indigentiam. Quod dum feceris vide si non tunc omnia create sunt in deo. imo ipse deus. Habet ergo deus omne esse reale reze intra se. sedula tamen a rebus omni imperfectione quod deo perfectissimo admisceri non potest. Dico secundo omnia entia esse in deo secundum triplicem causam respectum. Exempli gratia. domus fabricata respicit primum suum artificem ut causam efficientem. secundo ut causam finalem propter similitudinem quā in suo gerit opificem. tertio ut causam finalem propter quod domus ipsa sumpsit originem. Pari modo de rebus creatis et suo aditorem cogita. in quo sunt ut in sua causa efficiente. formali. et finali. non autem materiali quia mundus ex nihilo agere deo constitutus est. Est etiam mundus in deo ut in suo gubernatore. pulsore. conservatore. propagatore. **Dominicus** Aditus sum responsis tuis. at quoniam in reze productione in aditorem. oro te ut quoniam a deo mundus preceus sit breuiter edisseras. **Raymundus.** Faciam quod petaris. Primum noueris mundum pro modum artis a magistro deo non natura neque ex necessitate productum. Nam etiam deus habet arbitrium liberum. ideo omnia producit intellectu et voluntate. Et quia mundi productio est artificialis. ideo non est de natura sui opificis. Preterea sicut artifex producit domum intra similitudinem quā gestat in mente. ita et deus pulcherrimus ipse mundum mente trinitatis. et simili imagine extra in esse constituit. Et sicut artifex ante productionem habet intellectu formam et similitudinem rei producende. alias eam producere non posset. Ita deus nunquam extra se mundum formaret. nisi ipsam ydeam mundi prius in mente sua teneret. Et quoniam deus hanc mundi similitudinem non potuit aliunde ab alio extrinseco recipere. ideo ab eterno eam in suo retinuit intellectu. ac postea mundus est in deo eternus. atque idipsum quod deus. Vel quia esse dei est multo preclarum dignius ac nobilius quam esse mundi extra producti de nihilo. ideo dignius et illustrius esse habet mundus in deo quam in semetipso. Preterea

Quo deo crea-
uerit mundum.

Dialogus Primus

sic ut artifex ipse potest innumeratas domos producere domum quam gestat in mente. ita et deus si vellet infinitos adhuc mundos formaret et mundi imagine quam retinet in corde. Et sicuti artifex meliori quam per industria et iuxta ad dignam exigentiam domum producit. ita et deus mundum quem condidit summam illi et ad dignam perfectionem donauit. **Ulex** in hoc fallit ex parte pluri artificis et conditoris. Nam quamquam artifex solam ponit formam in materia. nec tamen facit ipsam materiam. ideo non necesse est ut semper cum sua domo permaneat. Potest enim domus persistere ipso ruante. At non ita est inter creaturam et plastam suam. Deus nempe non solum ponit formam in materia. sed et ipsam materiam de nihilo producit. Idcirco mundus necessarius habet continuam presentiam dei. nec posset ad momentum unum persistere. sed per preceptum iret in nihilum si suam illi deus subtrahat manum. Porro igitur deus robustissimam manu suam mundum vniuersum. illum creatorem. illum moderatorem. seruatorem. et ad finem debitum cuncta producit. At quam habet celsissimum conditor continue mundum diu seruat et manu retinet ne ruat in nihilum. ideo clare relinquit quod etiam continue mundum creat. sicut sol sine intermissione suos in aere radios format. Nisi enim incessanter sol a se radios diffunderet. radiorum claritas extiteret. Ita et mundus repetere desiceret si non continue a deo crearetur et seruetur. **Dominicus.** Et his que docte nunc poras illi heresimam peripateticorum philosophorum facile intelligit. que mundum garriunt ab eterno fuisse quod si verum esset nunquam potuisset a deo creari. nec egeret gubernationem. seruationem. directionem. Est ergo (ut tu asseris) in tempore et de nihilo a deo productus non necessitate. sed sola dei voluntate. dulcedine. bonitate. liberalitate. Dum ergo respiciamus ad mundum quem in terra maiestate de nihilo formauit. appropinquamus deum deum nostrum fortissimum. omnipotentissimum. eternum. infinitum. incommutabile ac summe unum in esse maiestatis. glorie. ac celsitudinis. que de non esse vniuersa constituit. retinet et moderat. **Pinc** vehementer exulto dum huiusmodi admirandi operis me facturum considero. et cum de nihilo sum ab eo formatus. principalior tamen et dignior passum vniuersum. sub ipso reor omnium caput et dominus. Gaudeo igitur et tibi Raymunde gratias maximas habeo que me in id produxisti ut nouerim me habere tam nobile. tam sublimem. tam beneficium creatorem. que me cum non essem. nobiliter creauit. creatum vero seruauit. regit. et dirigit. At nunc vnde paululus digressi sumus ocius reuertamur

Sicut deus habet esse. ita habet et

vivere. sentire. et intelligere

Capitulum quartum.

Raimundus. Animaduertisti que fructuosius tibi fuerit excurrere super nossem. verum ut hortaris sicut paulo ante de esse dei diximus. ita nunc quo deus vivere habeat differemus. Sicuti per esse mundi quod sanimus arguimus aliud esse quod non cernimus. sic per ea que videmus in mundo

Deo ipse est omni creaturam sine necessitate.

hō est p̄ vn̄uersi dignissima. iō summo p̄e tenet h̄ne ⁊ laudabiliter opari. alio q̄n sol⁹ ip̄e destruit ordinē creaturaz. ⁊ ledit ac destruit se metip̄m. ⁊ dulcē p̄curbat armoniā ⁊ p̄sonatiā vn̄iue si. **Domini**

Raymūdus Nūc ai aduertes Quia igit ad opa hoīs sequit meriti tu vel demeriti. eo q̄ s̄ bona vl̄ mala. ideo post meritū dēbet homini summa gl̄ia. post demeritū amarissima pena. **Uex** qz hō nō p̄t mune rare semetip̄m vel punire. iō necario sequit q̄ sit aliq̄s supra hoīem q̄ possit illū punire ⁊ affligere si deliquit. vel si recte egerit coronare.

Alio q̄n opa hoīs p̄pter quē oīa alia operant frustra essent ⁊ inania. **Uex** qz hō ip̄e extra ordinē vn̄iue si. qd̄ absurdissimū ē dicere **Domini**

Plane absurdissimū Nā videm⁹ q̄ rebo visibilib⁹ r̄spon det oculus. rebo audibilib⁹ auris. r̄agibilib⁹ tactus. intelligibilib⁹ intellect⁹. Multo magis igit rebo p̄miabilib⁹ (vt sunt h̄uana opa) r̄spōdet p̄miator aliq̄is ⁊ equissim⁹ iudex q̄ possit punire nequiciā et iusticiā premiare. **Raymūdus**. Ecce iam tu ip̄e intelligis q̄ ex li

bero arbitrio hominis necesse sit esse aliq̄ē supra hoīem q̄ possit ip̄i iuxta quod meruit restituere. **Deus** igit est supra hominē hominis p̄miator. **Preterea** qui male agit habet culpā. sed vbi est culpa. illic alicui cōmittit iniuria. Qui ergo ligatus est in culpa. est etiā obliga tus p̄pter offensam in pena. Et tot sunt obligationes/quot ho

mo multiplicat offensiones. Relinquit ergo q̄ ē aliq̄s supra homi nem/cui p̄pter culpam hō manet astrictus. **Preterea** cū offensa seu culpa nō possit remitti nisi p̄ veniā aut penaz solutiōem. ⁊ qz hō non p̄t sibi ip̄i dare veniā. nec sibi ip̄i soluere qd̄ commernit. clarissime ll

quet deū supra hoīem esse q̄ possit rogati culpā donare. vel obstina to penā infligere. **Domini**. **Gatis** h̄i doceor ex libero arbitrio hominis oportere ⁊cludere deū esse Ideo optimū est argumentum. homo p̄t peccare ergo deus ē p̄nitor. homo p̄t que iusta sunt opari ergo deus p̄miator est

Deus p̄miator aut p̄ni

tor ē infinite sapientie. potētie. iusticie. ⁊ misericordie. ⁊ vnus est tm̄ p̄miator ac vltor deus

Capitulum. xiiij.

Raymūdus Agnouisti igit ex libero arbitrio hoīs deum esse. **Raymūdus** Agnosce nūc hūc ip̄m deū ex eodē arbitrio esse infinite sap iētie potētie. iusticie. **Domini**. Quō est infinite sap iētie

Raymūdus Deus cū sit aut feuerus vltor aut equus munerator humanoz opoz. iō necē ē q̄ oīm actōes mortalīū ab ip̄o examinent. discutiant. ⁊ statera iustissima appēdant. **Uex** qz opa hoīm fm̄ maius ⁊ min⁹ merent aut p̄miū aut tormētū. iō egēt maiorū vel minorū discutionez

Pic pbat q̄ de us q̄ ē s̄ hoīem p̄miator ē opoz h̄uanoz h̄ci ar guit libez arbi

Deus offert dīē infinite sa piētie ex li. ar.

Dialogus Secundus

cognitōe Ideo necesse ē q̄ iudex iste videat. cognoscat. ⁊ ad vnguē dī
scernat oīm opa hoīm. ⁊ iustissima eq̄tatis libra ea pōderet ⁊ iudicet
Habeat ḡ necesse est plenissimā cognitōem nō solū opoz hoīm. s; ⁊
cogitationū. desiderioꝝ intencionū. ⁊ nihil illū lateat qđ dicto. qđ si-
gno. qđ cachinno. qđ oculo. qđ nutu. qđ plausu. qđ deniq; minutis-
simo cogitatu pmissum sit. Nisi em̄ p̄fundissimo intuitu de⁹ oīa scru-
tare nō posset verā in iudicio p̄ferre sententiā. Nihil ḡ d; negligere.
nihil parūfacere. nihil dissimulare. nihil in obliuione mittere. S;
cogita nūc rogo q̄tū esset cognoscere meminisse oēs volūtates. af-
fectiones. intencōes. sermones. ⁊ actōes vni⁹ tū hoīsla die sue discere
tionis vsq; in diē mortis sue **S**i vni⁹. multo ampl⁹ duoz. triū. q̄t-
tuoz. centū ⁊ mille milia. imo pene hoīm infinitoz. Quis q̄sō non
stugeat nūc ad immēsam dei sapiētā. q̄ tot hoīm ⁊ q̄ fuerūt ⁊ q̄ sunt.
et q̄ post futuri s; desideria. s; ba. atq; opa vno circūspectōnis oculo
cognoscit. memorat. decernit.

Dñicus. **O**terribilē maiestatis oculū multo lucidiorē sup̄ solē circūspiciet oēs vias hoīm. Nūc ex libe-
ro hoīs arbitrio clare arguit deus iudex sapiētissim⁹. prudētissimus
infallibilis. p̄fundissime circūspectōis ⁊ agnitōis **A**t nūc ostēde ob-
secro quō libez arbitriū hoīs arguit deū infinite potētie. **R**aymūdus
dus. Frustra esset deū oīa hoīm opa cognoscere nisi etiā ea posset et
p̄miare ⁊ debite punire. **A**t qm̄ is q̄ vel honorat vel cōtēnit ab hoīe
opante ē infinite maiestatis. iō ipa opa q̄ etiā sunt pene infinita req̄-
rūt vel infinitā cozonā vel immēsam miserā **S**; nullus p̄t in imē-
sum af̄ligere vel p̄miare nisi q̄ fuerit infinit⁹. **E**t q; id de⁹ efficaciter
p̄t. iō solus sicut nouit hoīm facta discere. ita nouit ⁊ munerare.

Ostēdit de⁹ in-
finite potētie ex
libero arbitrio

Ostēdit sum-
me iusticie

Dñicus. **I**ntelligo summā potētiā **R**aymūdus **I**ntellige etiā
ex libero arbitrio summā dei iusticiā. Nihil p̄desset deū opa hoīm ⁊
cognoscere ⁊ p̄miare posse nisi etiā habeat ⁊ velle. **H**abeat igit necesse ē
optimā volūtate ⁊ rectissimā iusticiā tribuere vnicuiq; s; m̄ opa sua
Nō erit ḡ acceptoz p̄sonaz. sed parū eque iudicabit ⁊ magnū. nec
cōtēnet p̄sonā paupis. nec honorabit vultū potētis. **E**st em̄ iusticia
dei inflexibilis. inuariabilis. incōuertibilis. imutabilis. alioqn̄ ordo
p̄lucerrimus vniuersi deperiret. qđ nullaten⁹ fieri p̄t. **D**inc etiā satis
aiaduertis deū q̄q; esse benignissimū q̄ innumera hoīm scelerib; q̄-
tidie offensus nō se vlcisat. nō indignat. s; penitentiā p̄solas iudiciū
suspcdit. minas remittit. **I**ntelligis quoq; nō nisi vni⁹ oportere esse
p̄miatoꝝ aut vindicē **N**ā cū libez arbitriū est in oībz hoīb; vni⁹ na-
ture. qđ est radix ⁊ origo retributōis aut meritū aut demeritū. iō vni⁹
tū iudicē req̄rit qđ illud possit ⁊ discere. ⁊ prout meruit munerare.

Ostēdit de⁹ de
metissim⁹ ex li-
ar. ⁊ vni⁹ tū in-
dex.

Dominicus. **N**ō mediocriter ex hoīs arbitrio illuminatus in dei
cognitione apprime profeci

Capitulum XIII

Sicut ex natura liberi arbitrii

cognoscit quod de deo sentiendum sit. ita et per libere arbitrium cognosci potest que hominis sunt

Capitulum XIII.

Raymūdus Sicut agnouisti ex natura liberi arbitrii quod de deo sentire debitas. ita nunc quod de hijs que circa hominem gerunt debitas agnoscere. Quinqz enim per ordinem breuiter ponemus que ex natura liberi arbitrii hominem scire oporteat. Primum que remuneratio que fit homini a summo iudice propter opera liberi arbitrii est spiritualis et eterna. non corporalis aut temporalis. Nam libere arbitrium propter quod homo dicitur homo est spirituale. inuisibile et intellectuale. Et quod in libero arbitrio subiecta est omnis culpa hominis vel meritum. id est principalis remuneratio hominis est inuisibilis et spiritualis ut remuneratio rationali respondeat et origini. **Dominicus** Satis assentior. nam corporalia quantumlibet sint presentia non sunt in digna liberi arbitrii opera remunerare. Plus dico. tota corporalis machina mundi non potest ex equo premiari. minimum opus voluntatis humane. Ideo enim nobilis res est libere arbitrii. ut solo eterno premio contempserit. **Raymūdus** Hinc optime intelligis que precipuum hominis bonum vel malum est remuneratio voluntatis et intellectus. Deus igitur thesauri et diuitie hominis in quantum homo est sensus inuisibilis et spirituales. Et regnum eius quod prestolatur est intellectuale. eternum. insolubile. Nam quantum libere arbitrii non est vel locale vel temporale. id est bonum hominis nec loco clauditur nec tempore mensuratur. Non ergo bonum hominis est ceterum cum bestijs. quod **Pycur** Cui summum bonum in voluptate posuit. videtur astruere. **Secundum** que natura liberi arbitrii. elucescit est quia lege homo approbare debet atque secretari. et que a preuari atque contemnere. Ex quo enim remuneratio liberi arbitrii non est corporalis sed spiritualis ut iam patuit. hinc sequitur quod ille leges et secte que finalem hominis beatitudinem in rebus corporeis et sensibilibus constituit false sint et receptorie. caduce. futiles. miserabiles. **Dominicus** Diconueristi et me liquet in posterum nequissimum machinatus que vanissimam suo populo legem addiderit. cuius premissa corporalia sunt et visibilia bona. Promittit enim paradysum terrestrem. epulas pingues. vina salerna. sericas vestes. feminas molles. **Raymūdus** Merito hic hominum receptorum in apocalypsi bestia nuncupatur. qui et bestialiter vixit et sua premissa cetera cum pecudibus instituit. Porro lex christi iesu que dei visione in premio promittitur hec sanctissima est. verissima et saluberrima. cuius institutor verus fuisse dinoscitur sanctus. perfectus. vera hominis beatitudinem et intelligens et requirens. Tertium quod ex natura liberi arbitrii cognosci potest est mora penarum aut premiorum. Nam quod totum bonum aut malum hominis est habere vel culpam vel meritum. unde pena sequitur aut corona. ideo quanto homo plura habuerit merita. tanto maiora habebit et premia. Non debet igitur statim dum bonum aliquid opus fecerit finali retributione muneri

Dyalogus   Secūdus

qz tūc amplius mereri nō posset. sed debet expectari donec merita oīs
pūnent & vniū pro oībꝫ recipere premiū. Rursum. dum hō pmissit
mortale culpā nō debet repēte finali aduersione puniri. als esset to-
taliter p̄demnatus & p̄ditus. nec posset amplius ad grām reparari.
Vex qz hō ppter libez ar. ē p̄uertibilis de malo in bonū & p̄t culpā
hūiliter recognoscere & p̄ penitudinē reuocare. iō expectādus ē anve-
lit ab errore ad iusticiā reuerti **Dominic⁹**. Hāc expectatōem (vt ar-
bitroz) req̄rit natura liberi ar. nō qdē ex suo merito cū vindictā me-
ruerit. s; sicut dixisti qz p̄uertibilis est. & in melius p̄mutari p̄t Et iō
iudex humanoz op̄ez demēs debet esse & lōganimis. & nō statim p̄si-
lire in vindictā. qz melius ē hoīem saluare q̄ p̄dere. **Raymūdus**
Quarto agnosce ex libero ar. duas eē ciuitates lōgissime inter se di-
stātes **Licet** em̄ libez ar. sit in cūctis mortalibꝫ eiusdē nature. tñ qz tē-
dit p̄ duas vias sibi mutuo valde d̄rias. vna ē via culpe & demeriti.
alia via p̄tutis & meriti. & qz ille vie ducit ambulātes in eis ad d̄ri-
as māsiones. idcirco duas nōce est ponere ciuitates. in q̄bꝫ d̄riū inter
se ppli lōgissime ab inuicē p̄petuo separent. vt sicut inter se volūtate
& merito maxie discordāt. & tali discordia qua nulla p̄t eē maior. ita
etiā remotissime ab inuicē separent sepatōe qua nulla p̄t eē lōginq̄/
or **Ideo** deus q̄ munerator ē actiū humanoz hos duos p̄plos ita
discernit vt vnū deuet supra oēs celos. altez deprimat in abyssos Et
qz centrum terre que ciuitas futura est reproboz. & circūferentia vlti-
mi celi que ciuitas est hoīm iustoz. extrema inter se distantia separā-
tur. cōgrue iuxta naturā vtriusq; populi hec habitacula dispensant.
Sunt igit̄ hec due ciuitates p̄petue. insolubiles. inuariabiles. inex-
pugnabiles **Quaz** vna est opulentiſſima. quietiſſima. iocūdiſſima
lucidiſſima. pulcerrima. vex & totum hominis bonū in se retinēs at-
q; cōplectens. in qua repaſant innūerabiles iuſti. & sedēt in pulcri-
tudie pacis & in rege opulēta **Altera** hō ciuitas q̄ maloz gentē reti-
net. deſiſſimis tenebris horret. inopie. ignominie. calamitatē & extre-
me miserie plena. oē malū hoīs cumulatissima fertilitate cōplectēs.
Dicitur. Dinerſitas volūtātū & op̄ez quā in hoībꝫ expimur has
d̄rias ciuitates manifeste p̄stituit **S; ve** illis & septies ve q̄bꝫ p̄-
pter ip̄iā neq̄cie culpā sinistra hec tenebrosa ciuitas sorte obuenerit
Raymundus **Hinc** iā q̄ntum qd̄ dicere decreui facile intelliges.
qz videlicz libez arbitriū est imortale **Ex q̄** in libero arbitrio subiectas
vel s̄tus vel viciū. & oē libez arbitriū est vel s̄tuolum vel viciōsum
S; s̄tus nō expellit nisi p̄ suū d̄trariū qd̄ est viciū. nec viciū eiꝫ p̄-
nisi succedere s̄tute. **At** qm̄ post mortē viciū qd̄ hic nō expellit p̄pe-
tuo manet. nō em̄ pena viciū destruit s; cōsummat & p̄ficiat. iō manēte
vicio manet & libez arbitriū in quo est viciū. sed si culpa & etiā culpe

Capitulum XV

pena est pennis post mortē. ergo ⁊ liber arbitriū est pennis atq; insolubile. **Domini⁹** Et aia q̄q; in q̄ ipm continet arbitriū pennis permanet ⁊ insolubilis. Satis iā p liber arbitriū tua industria illuminatus sum. nūc ad reliq; q̄ insinuanda sunt ocius accede

Quō hō differt a rebus se inferi

orib; penes cognoscere se habere. hec ē specialior differentia

Capituli. xv.

Raymundus. Dixim⁹ supra quō hō differt a rebo triū gradib; in generali. nūc speciali⁹ dnam hois a ceteris assignem⁹. Differt qdē hō ab alijs rebo. qz aliqd hz qd nō hnt cetera. s; maxime differt. qz ⁊ hz ⁊ se habere cognoscat. Hoc postquam nullis rebo inferiorib; ē cōe. Habet em̄ res triū graduū ⁊ mirā pulcritudinē. ⁊ virtutū utilitatē. varietatē. s; hec cū habeat nō se cognoscit habere. Sol⁹ at hō id qd hz intelligit ⁊ a q̄ hz. Intelligit etiā qd cetera res hnt ⁊ a q̄ receperūt qd hnt. Tu q̄o diligētē aduerte. ⁊ ex hac dnm stupenda cognosces.

Domini⁹ Si centū mihi aures adessent oēs tuis sermonib; admonerē. Nō solū em̄ mihi ingenū illuminas. s; ⁊ affectū acriter inflamas. **Raymūdus** Istud mel⁹ postremo fateberis. Nūc hō p hac dnm q̄tuor gradus considera. Primus. hō cognoscit se habere qd hz ⁊ etiā qd cetera res hnt. Secūds. hō cognoscit nō a se ipso habere qd hz. ⁊ ceteras res scit nō ab ipso nec a seipsis accepisse qd hnt. s; ab alio superiore. Terc⁹. hō p̄ q̄rere. inuenire. ⁊ cognoscere illū a q̄ ipse ⁊ cetera res accepērūt qd hnt. Quar⁹. hō p̄ illū tenere. cōplecti. regratiari. ⁊ p̄petuo inherere illi ⁊ cōmorari cū eo inseparabili dilectōe. Ecce his quattuor p̄uilegijs differt hō a ceteris se inferiorib; creaturis.

Domini⁹ Capio qd dicis. s; quorsum p̄pres nō video. **Raymūdus** Nō videbis. Tū em̄ solus hō cognoscit se habere qd hz. ⁊ a q̄ hz. ⁊ qd cetera res hnt. ⁊ p̄pter qd hnt. hinc iaz suā cognoscit dignitatē. intelligit quātū em̄ suus p̄ditor estimarit. q̄ em̄ p̄re ceteris nobilē ⁊ capacē rōnis p̄didit. ceterisq; oib; q̄si p̄ncipē antulit ⁊ cuncta suis pedib; substravit. Hec hō cognoscēs si grat⁹ ē gaudet. tripudiat. gloria. ⁊ factores suū diligit. venerat. honorat p̄ his q̄ accepit ⁊ q̄ res cetera. p̄ ipso accepērūt.

Domini⁹ Quantus hō obligatur **Deo** obligatur intelligo tu cupis ostēdere hoīem obligari deo. ⁊ p̄ his q̄ accepit in deo p̄ se ⁊ p̄ cre semēpo. ⁊ p̄ rez cōmodo creataz. **Raymundus** Plane id cupio aturus. Nō em̄ d; hō nec stolid⁹ nec ingrat⁹ ē cū oīm p̄ditori. s; imelas age re grās p̄ innumeris b̄ficijs q̄ in se ⁊ in subiecta sibi creatura suscipit. Nā ex q̄ deus solū dedit hoī cognoscere qd in se. qd in alijs accepit inde obligat eū gratū debere eē ⁊ p̄ suis bonis ⁊ p̄ alienis. Presertim cū ea bona q̄ in cetera creatura sunt magis hoī necessaria aut cōmo-

Nota q̄tuor gradus

T Dialogus Secundus

Da sunt q̄ sibi. Nā si voles diligēter inspicere. deus oēs res isefiores nō ppter seip̄as s̄z ppter hoīem istituī. Cōdita em̄ sunt oīa. v̄l ppter hoīs necessitatē. vel vtilitatē. vel solaciū. vel doctrinā. vel gaudium. Et nūc q̄ sunt oīa. ppter hoīem. iō oīa solus accepit hō. et cūcta faciunt vnū corpus cū hoīe et vnū regnū. cuius et ip̄e caput et rex est. Nūc tenet solus suo largitori gr̄as agere. obseq̄. inherere. dili gere collaudare. **D**ñicus. Nūc ip̄am obligatōem hoīs manifeste p̄cipio. Nā et q̄ creature nihil p se s̄z p solo hoīe acceperūt. iō solus hō quicq̄d vsq̄ in vniuerso ē nosc̄it accepisse. **D**ia ergo in tribus p̄cludi p̄nt. sc̄z in largitore. in munere. et in accipiente. **S**z vbi ē munus dantis ibi ē et b̄nificiū accipientis. atq̄ inde necessario ad accipientē natural̄ oris obligatio ad suū largitorē. p̄sertim si ip̄e largitor muneris sua libere. voluntarie. et nulla necessitate distribuit. et si is q̄ accipit ip̄is muneribus carere nō possit.

Quod oēs creature seruiunt hoīi q̄z seruitio carere nō pot.

Raymūdus. Recte tu q̄dē. **S**z nūc intueri an hō dei muneribus carere possit. **U**t paululū te ip̄is donis q̄ in seip̄o hō accepit taceamus. exte. fora creaturaz muneris cogitemus. Nā q̄z hō aiā h̄z et corp̄. et iō oīs creatura ē ad bonū aiē hoīs. vel ad bonū corp̄is ei. **E**t p̄mo aiaduerte quō oīa seruiūt corpi vel ad necessitatē. vel oblectatōem. vel ad cōmodū vel adiutoriū. **N**ōne hō indiget necessario q̄tuor elemēt̄. ex q̄b̄ et p̄stituit. nutrit. cōseruat. **N**ōne hō indiget sole. luna. sideribus. plantis. frugibus. arboribus. piscibus. et animalū carnibus. **C**ogita horū oīm absentia. et vide si sine his hō possit in vita durare. **D**ñicus. Agnosco b̄nificiū. **R**aymūdus. Si b̄nificiū agnosces. agnosce et b̄nificij largitorē. **N**ā oīs creatura tibi clamat. accipe et redde. **A**ccipe b̄nificiū. redde debitū. **C**elū d̄r. **M**inistro tibi lumina et s̄tutes siderū et planetarū. t̄p̄m vices. et varietates. hinc tollo fastidiū. ingero delectamentū. **A**er d̄r. cōico tibi flatū vitalem. et oē gen̄ volucrū tibi in cibū et solaciū mitto. **A**qua d̄r. ego te porto. sordes diluo. terras tuas plātas atq̄ arbores irriigo et fructiferas reddo. et varios pisces tuis faucibus administro. **T**erra d̄r. ego te porto. te nutrio. pane. vino. oleo. frugibus. pomis et animalibus mēlas tuas repleo. **M**undus totus magnis tibi vocibus clamat. **U**ide quō te meus p̄ditor amauit. q̄ ppter te me tibi seruire cōpellit. q̄ facti sumus ppter te vt tu seruias illi q̄ tenet me ppter te. et te ppter se. **S**i sentis b̄nificiū redde debitū. **D**ñicus. Satis nunc ostēdisti quō creature seruiūt humanis corp̄ibus. at nūc ostēde quō seruiūt et aiabus.

Quod oīa seruiunt aiē humane.

Capitulū. xvi.

Raymūdus. Ex magnitudine. ex pulcritudine. ex dulcedine et bonitate creaturaz facile mens hūana cognoscit q̄ magnus

Capitulū XVI

q̄ pulcer. q̄ dulcis. q̄ bonus har creator existat. Inuisibilis em̄ de
p̄ ea q̄ facta sunt intellectus sp̄ciat̄. sempiterna q̄q̄ v̄tus ei⁹ serenitas
et maiestas. **P**reterea dū hō p̄siderat q̄ quicq̄d in creaturis au
pulcerū aut serenū aut h̄tuosum ē non id ip̄is p̄pter se s̄ p̄pter hoiez
esse collatū. ingenti gaudio cor eius pfundit̄ et in laudē resoluit op̄
tīmī p̄ditoris. **P**reterea. dū videt hō oēs alias creaturas in suū ob
sequiū deputari. suā recogitat dignitatē. nobilitatē stupet. mirat̄ ex
cellentiā. **H**inc intelligit se diligi a suo p̄ditore et magnipendi q̄ se ta
lem fecit. et longissime oibus antulit. hoc gaudio hoc fructu hō p̄ua
retur si solus sine ceteris p̄ditus esset creaturis. **P**reterea. dum se hō
p̄pat ad alia animantia q̄b̄ et viuere et sentire collatū est. tunc suā fa
cile cognoscit ingenūā excellentiā. q̄ sensum a celesti demissum trax
it arce. cuius egent p̄na et terrā spectantia. **V**idit p̄ncipio indulsit
cōis p̄ditor illis tū aīas. nobis aīm quozq̄. et hunc rōnis capacē. im
mortale. inuisibile. **P**reterea. res inferiores sunt humane menti ad
maximā doctrinā. **D**ocent em̄ te bruta aīalia q̄ finale et verū bonum
tūū nō sit in rebus visibilib̄ et corporeis oblectamentis. nō in abis et
potib̄ et actib̄ veneris. q̄ hec bona cōia sunt et bestijs. **A**lia ergo bo
na prestularis sp̄ualia. imortalia. sempiterna. **L**erte nunc vidisti q̄
tūm res create etiā p̄ferat humane menti. **D**icit̄. **V**idi fatcor et
obligatōis magnitudinē nō satis sufficio cogitare. **R**aymūdus. **D**e magnitudi
Ampli⁹ expauesces dū tibi hanc obligatōem luce clariore mōstra
nero. **R**adix obligatōis orit̄ ex pte muneris accepti. **E**t q̄ ip̄a mu
nera multa et magna et nobilia sunt. iō et obligatio magna sit et co
piosa nimis. **V**er̄ vt melius agnoscas q̄nta fiat obligatio p̄ q̄libet
creatura. tripl̄r quālibet p̄ se creaturā p̄sidera. videlicet q̄ntū valeat in
se ip̄a. et quantū vna plus valeat altera. et q̄ntum ip̄a hōi prester et ac
comodet. **E**t q̄ oīs creatura quicq̄d h̄z munerē. p̄ hoie accepit. ideo
nō ip̄a. s̄ hō p̄ ea creatori astringit̄. **E**t q̄nto ipsa creatura ē nobilioz
etiā est̄ minus sit hōi necessaria tāto p̄ ea maḡ ip̄e obligat̄. multū
debet̄ teo tuo p̄ terra q̄ te sustinet. nō solū q̄. s̄ q̄ etiā tibi necēria ē
Ampli⁹ em̄ debes p̄ aqua q̄nto ip̄a ē terra nobilioz et clarior. **M**ulto
āpl̄⁹ p̄ aere. p̄ igne. p̄ sole. p̄ siderib̄. p̄ plantis. p̄ animātib̄. **P**ro
his oib̄ maxias et multiplices debes agere gr̄as p̄ oib̄ p̄fectio
nib̄ q̄s a suo opifice receperūt. **S**c̄do p̄ vtilitate et necessitate quā ti
bi impartiūt. **T**ercio p̄ dignitate et gloria q̄ cūctis p̄emines creatu
ris. q̄ q̄uis magnā ingenuitatē habeant. multo tū te inferiores sunt
Et quia nō cognoscunt se habere quod habent. ideo nesciūt qd suo
opici debeant. **V**erū quia homo id solus agnoscat et quotidie per
fruitur earum beneficio. idcirco homo tenetur agere gratias creato
ri et eam illi benignolentiam rependere quam singule pro se creature

De magnitudi
ne obligatōis.

Nō tenet̄ ager
gr̄as teo p̄ his
q̄ creature in se
bonis acceperūt

Dyalogus Secundus

tenerent. qz ipse sol⁹ id nouit z pt. **U**t aut melius me capias hoc recipere exemplū. **S**i tu es solus sapiens in ciuitate tua. z ceteri oēs aut fatui eēt aut pueri. z rex hispaniarū pferret toti ciuitati magnū aliqd bñficiū qd in singulis distribui necesse sit. nōne tu q sol⁹ pre ceteris es sapiens teneris agere grās regi largitori. ne ingratitude populi puocatus minas inferat ciuitati. **Q**dsi nō feceris z teipm q dign⁹ es z reliquos oēs miserabiliter perdis. **E**t nūc cognosce in summa magnitudine obligatōis tue. pūdera diligēter multitudinē. diuersitātē. utilitatē necessitatē. nobilitatē. z bonitatē oīm rerū triū graduū **U**ide qz innumerabiles qz nobiles sint res pmi gradus **U**ide nobiliorē gloriā rerū scdi gradus. **U**ide qz ingentē pulcritudines et multitudinē rex tercij gradus. **U**ide p̄terea omnium siml⁹ numerum sine numero. mensurā sine mēsurā. z ex infinita multitudine z pfectioe ne eaz infinitā intellige hoīs obligatōem **Q**uid nunc animi habes.

Dominius. **U**ideo heu miser hoīem hys bñficijs nō tā leuari qz oppmi. **Raymūdus.** **O**ppmit plane si gratus nō fuerit z tenuol⁹ **Dominius.** **E**t quo poterit grās agere tantas. tā imensas

Quo hō est etia; obligatus deo

p his q accepit in saēpo.

¶ Capitulu. xvij.

Raymūdus. **A**udies hec postea. **I**nterim qto diligēter aduerte te qtu alitringeris deo p his q accepisti in saēpo naturalibz bonis. q sine cōparatōe sunt ceteris oibz pstantiora. **A**ccepisti em esse z uiuere sentire z intelligere z corp⁹ z aiām. **S**i debitor es p mūdo. multo amplius p te ipo. z tāto amplius quāto tu mūdo es melior nobilior. pstantior. **M**ūdo em totus ppter hoīem factus est. cui⁹ et pmodis seruit z necessitatibz. **Dominius.** **H**inc facile intelligo hoīem fm aiām imortalē eē atqz ppetuū. cū uideo tā nobiles tā preciosas z etiā imortales aliqz creaturas in obsequiū hoīs incuruari. **E**t qz is q seruit sp ē suo dño minor. id si creature nobiles atqz imortales seruiūt hoī. necesse ē q sit hō multo nobilior. multo imortalior. **U**er tu qd cepisti psequere **Raymūdus.** **O**bligat itaqz hō p illo eē qd accepit. qd qd eē in immēsum plus ualeat qz eē oīm creaturarū. **N**ō aut em accepit eē. sz etiā formosum z pulcrū z artificiosum. cui⁹ pulcritudinē sol z sidera obstupescunt **O**bligat scdo p sua vita q ē multo pstantior qz oīm aliarū vita. **D**ia em ppter hōminē uiuūt. ipse aut nō ecōuerso **O**bligat p̄terea p eo qd hz z sensus et intellectū z libez arbitriū. rē vtiqz grādissimā. dignissimā. singularissimā. **P**lus em ponderat libez arbitriū qz eē. uiuere z sentire oīm rez. nā ppter hoc oīa sunt p̄dita. oīa instituta. **P**ates ecce p̄ncipē et impatorē totius create nature. z uide decētissimā oīm rez seruiturē

Nota summas obligatoris

Obligatur hō deo p suo esse. qd ē nobili⁹ qz eē oīm creaturam.

Nam esse viuere & sentire q̄ sunt in creaturis sunt ppter esse viuere
 & sentire hoīs **Hoīs** hō esse viuere & sentire suo seruit libero arbitrio
 Omnia q̄ sunt in hoīe p̄tinue laborāt vt sedeat rex libez arbitrium
 qd̄ immortale ē atq; diuinū. **Uñ** sicut oīa creata triū graduū habet
 nobilius esse viuere & sentire in ip̄o hoīe q̄ in seip̄is. hnt em̄ esse hu-
 manū in hoīe & p̄ hoīem iungunt libero arbi. ideo oīa creata resp̄i-
 ciūt ad illud sp̄c nobile qd̄ hnt in hoīe. qd̄ & appetūt sp̄tuo cōserua-
 re **Omnia** q̄ ordinant ad hoīem gradatim ascendēdo. hō vero sine
 medio ppter ip̄m ordinat arbitriū. **Sup** oīa itaq; sedet. imperat et
 dominat libez arbitriū. nec h̄z aliqd̄ creatū supra se. s̄z solus creator
 deus illi p̄sedit. illud moderat & p̄tinet. **Est** q̄ libez arbitriū nobilissi-
 ma sedes dei. qd̄ immediate deū attingit. deū p̄tinet & possidet in eter-
 nū **Dominicus.** **V**ideo obligatōem h̄c hoīs magnā nimis q̄ p
 libez arbitriū attingit deo p qd̄ hoīem sustulit de gradu in gradu
 donec ip̄m eleuet ad seip̄m. **Est** em̄ libez arbitriū imago & similitudo
 dei viua diuinā exp̄mēs gloriā & maiestātē. **Per** hoc em̄ c̄hō immor-
 talis. intellectualis. etern⁹. & suo factori simillim⁹. **Fateor** itaq; plus
 hoīem obligari p̄ libero ar. q̄ p̄ toto quē possidet mūdo **Raymū**
duus. **Nō** solū ad p̄ libero ar. s̄z etiā p̄ suo corpe debito: manet. **Uñ**
 de corp̄is sui sapientissimā & artificiosam fabricā oīa mūdi corpa pre-
 cellentē **Vide** pulcrā membroz oīm compaginē & p̄portionē. oīa
 mēbra se inuicē iuuant. sulciūt. obsequunt **Vide** q̄ formosa sit faci-
 es. q̄ si non serena. q̄ lingua facunda. q̄ oculus serenus. q̄ manus
 p̄mpta. q̄ officiosus pes. q̄ oīa mēbra plana. necaria. p̄portionata
 et pulcra **Vide** staturā corp̄is in subline p̄rectā. **Prona** em̄ cum
 spectēt aiantia cetera terrā **Os** hōi subline dedit celūq; videre. **Iussit**
 et erectos ad sidera tollere vultus **Vide** p̄terea q̄ti qd̄q; mēbr̄ p̄cū
 sit. valoris & necitatis **Nolles** em̄ vno carere pede aut manu p̄ toto
 vniuerso **Qui** tibi oculū redderet excussim aut demē aut aurē. si il-
 lum maximo fauore diligeres. **Vinc** pensa q̄tū abs te diligē d̄z fa-
 ctor tuus. q̄ nō vnū tm̄ sed vniuersa tibi mēbra p̄p̄git. distribuit. or-
 dinauit **Dominicus.** **Satis** intelligo plus me debere optimo cre-
 atori p̄ meo corpore q̄ p̄ oībo q̄ extra me sunt innumeris b̄nificijs
Raymūduus. **Si** tantū debes p̄ corpe qd̄ caducū est atq; mortu-
 le. q̄tū putas p̄ nobilissima & sp̄ victura aīa te quoq; debere. **Infu-**
 dit em̄ pulcro corp̄i mo aīam pulcerrimā & nobilissimā de q̄ possit
 ip̄m & sua organa cōplere. viuificare. mouere. dirigere. moderari **Si**
 cui em̄ corpus h̄z multa mēbra & organa admodū distincta. ita &
 aīa ornata ē & dotata varijs futurijs. potestatib; & officijs naturalib;
 q̄bo corp̄is organa moueant & in suas actōes resistent. **Videm⁹** q̄
 in vno q̄b; regno s̄z inferiora officia. vt officia agricolar; mercator;

**Nota dignita-
 tē libri arbitrii**

**Hō obligatur
 deo plus corpe**

**Hō obligatur
 pro aīa.**

**Nota h̄ varia
 aīe huane offi-
 cia.**

Dyalogus Seruus

opificiū **S**ūt et media officia et multo his dignora. vt militū. iudicū. comitū et baronū **S**ūt quoq; et dignissima officia. vt p̄sulū et senatoz qui regi p̄sunt et assistūt. Pari mō in regno aie humane sunt infinite vtutes. vt est nutritio. augmētatio. generatio. que se habent instar colonū. mercatoz. et opificiū. q̄ sustinent et laborant p̄ toto regno **I**te tres vtutes p̄nent sub vna potestate generali q̄ virtus vegetatiua nūcipat **E**t hnt secū alias adhuc q̄tuor vtutes. scz virtus appetitiua. cuius officiū est cibū desiderāter attrahere. vtus retētiua cuius est cibū retinere. vtus digestiua cuius est cibū coquerē. et vtus expulsiua cuius est sup̄flua reijcere et bonū chīmū in oia membra trāsmittere **S**ūt sc̄do altiores his virtutes et p̄ates in aia vt est potētia qua videmus. audimus. olfacimus. tangimus. gustamus **V**isus apphendit oēs colores. figuras. lucis et radioz pulcritudines. **A**uditus oēs sonos. et voces. et aromantas. sonorumq; et vocū differētes cōsonātiās **O**lfactus oēs odores quoz nō est numerus **S**imiliter de tactu gustuq; dicendū est **I**ter has tū sensitiuas potētiās est quedā dignitas **N**ā visus melior est auditu. q; re motius solemus videre q̄ audire. et audire q̄ odorare **S**ensus autē et tactus sunt ceteris segriores. eo q; obiectū volūt habere viuū. **S**unt quoq; tertio preter has occultiores et nobiliores vtutes que habēt organa interiora in cerebro. vt sunt sensus cōis. imaginatiua. fantastica. estimatiua. memoratiua. **Q**uarto post istas est in aia vtus motiua de loco ad locum. quā a capite phisica dicunt procedere **P**er hanc anima dilatat. extendit. cōstringit. erigit. attrahit sua mēbra. **Q**uinto post istū statum virtutū et officiorum que habent cum organo corporeis coniunctionē et cū carne operant. sequit in regno anime alius quidā status virtutū et potestatum omnium nobilissim⁹ quib; competit omne moderamen virtutū precedētium **S**unt em̄ in anima due altissime potestates que habent distinctas inter se operationes ab organo corporeo penitus separatas. que sunt intellectus et volūtas. **I**ntellectus cōsiliū. iudicat. discernit. **V**olūtas tanq; imperialis maiestas precipit. imperat. et ad executionē cōsulta demandat. **P**reter has vtutes naturales quib; anima decorata est potest insuper de nouo ornari et vestiiri moralitō et gratuitis bonis et p̄ gratiam sui creatoris. et p̄ industriā pprie sollicitudinis **D**icitur **A**nimaduerti acri ingenio cūcta q̄ de aie officijs ostēdēt. et video hoiez multo ampli⁹ q̄ prius suo opificiū rebitore fieri **M**unera em̄ ista q̄ in aia hō suscepit inestimabile illi cōferūt dignitatē.

De magnitudine obligatōis

ex pte dantis et recipientis

Capitulum. xviij

Capitulum XVIII

Raymūdus. Satis nūc audisti ni fallor q̄tū deo astringeris
ex pte innumerabilis muneris. audi etiā qd dētras ex pte lar/
gicis dei. et ex pte hōis recipiētis. **Dominicus.** Undiqz mente
ris p̄plicatū retinere vt nūl q̄ mibi diffugiū pateat. **Raymūdus**
Utina tanta tibi bñficioz vincula possim inycere vt in reliquū nō
possis a tuo muneratore duelli. **Uex** nūc respice diligēter voluntatē
affectū. et liberalē munificentā dñi dei tui. et copiosissimū te intelli/
ges debitorē. **Duo** in genere sunt munera creatoris. vnū visibile et
manifestū. aliud inuisibile et occultū. **Donū** manifestū est mūdus. et
quicqd in se retinet minor mūdus. scilz hō. **Donū** occultū est amor
dātis q̄ est inuisibilis. **Prīmū** tñ donū qd hōi cōtulit deus est suus
amor. q̄ radix est et fundamētū oīm donoz. **Nam** hec extrema dona
multa et magna signa sunt maximi et ardētissimi ad nos amoris dei.
Pogita nūc quēso ex magnitudine oīm donoz infinitā amoris ma/
gnitudinē. **Et** qz deus totū mūdū cōdidit ppter hoīem. ideo primō
dilexit hoīem et oīa alia. ppter hoīem et ita in alijs creaturis nō dile/
xit nisi hoīem quē sup oēs exaltauit. ornauit. nobilitauit. **Verū** qz
amor dei excedit in infinitū oīa dona creata. ideo deus cū dedit homi/
ni suū amorē dedit ei munus infinitū. inappreciable. inestimabile.
Ac te vidisti obligatōnem omnīū maximā. **Quia** igit amor dei ad
hominē est purissimus. ardētissimus. sincerissimus. summe libera/
lis et mere gratuitus. ideo sine vlla cōparatōne plus est obligatus
homo p solo amore dei q̄ pro vniuersis extra susceptis. **Hec** enim
oīa etsi multa sint tñ finita sunt. **Et** amor dei est funditus infinitus
Dominicus. Libēs suscipio hoīem sic amari. et obligatōnis ma/
gnitudine expanco. **Raymūdus.** Dixim⁹ obligatōem ex pte
largiētis. nūc eā intellige ex pte recipiētis. **Largitor** oīm bonoz et
munera sua hōi cōtulit ex libera et gratuita bonitate. scz hō ea recipit ex
mera nēcitate. **Uelit** etiā aut nolit necē hz sibi assumere dona dei. sine
q̄o nec ad momētū poterit pmanere. **Nūqd** ea tu poteris refutare.
nūqd potes dicere deo. nō opus habeo soletuo. nō opus gere. aqua
terra. munera tua alteri largire ego ea ampl⁹ nō recipio. **Si** videris q̄
ineuitabilē hoīs necessitatē. agnosce et obligatōem. **Agnosce** q̄tū de
beas amico optimo et fidelissimo q̄ te primō in esse pseruat. q̄ tuis
necessitatibz et modis sua dona ministrat. **Dominic⁹.** Agnosco
obligatōem infallibilē. indēbilē. ppetuā. immortalez carā in solu/
bile digito de in qualibet creatura p̄scriptā. quā dū lego nō possum
maximū me debitorē nō agnoscere. **Sed** quousqz animā meam de
fatigas et non dicit mibi quid pro tantis bñficioz refundere debeam
creatori. **Arutesco** ingratus inuauri. sed quō satis gratus efficiar nō
dum intelligo.

Duo sūt mūera
creatoris vnū ap
tū. aliud occultū
scz amor

De maxia ob/
ligatōne ex pte
amoris dei

Obligatio ex
pte recipiētis

Dyalogus Secundus

Hic ostēditur quid hō refunde

re tenet p acceptis bñficijs. sūū. f. amorem

Capitulu. xix

Raymūdus Ecce iā incipitā satil facere votis tuis Sed dīcto mihi. credis etiā hoīem habere aliqd tale qd possit deo retribuere in recōpensam cōdignā tātoꝝ bonoꝝ. **Dñicus.** Credo equidez nunq̄ em̄ equissimus de⁹ (q̄ hoīem pdere no vult) tantis cū bñficijs cumulasset. nisi noisset penes hoies residere aliqd q̄ suū possit soluere obligatōem Alioquin in suā vltimā ruīnā hec illi essent munera colata. qd de optimo largitoꝝ nefas ē credere. **Raymūdus.** Ita q̄so sic senti de dño in bonitate. Habet ḡ aliqd hō qd reddere possit ⁊ debeat ne iudicet ingratus Nō hoc erit mūdus iste. qz nō ē ppriū hoīminis bonū Nō ipm hoīs corpus. qz p violētā ab eo auferri potest **Dia** em̄ q̄ extra aiām hoīs sunt sua nō sunt. qz caduca ⁊ mortalia sunt **Vez** qz recōpensatio d̄z correspōdere amorū largiētis. amor autē largiētis est immortalis. spūalis. inuisibilis. ita id qd hō retribuit suo datōi d̄z eē immortale. spūale. inuisibile. sincer⁹ pur⁹. ⁊ in sua potestate integre p̄stitūtū **Hoc** autē est liber⁹ ar. nō autē intellectus liberi arbitrii s̄z volūtas q̄ sola ē libera ⁊ spōtanea ⁊ sup̄sius impioīa domina. q̄ sicut a nullo cogi aut impediꝝ pot. ita nec vllatenus auferri. **Dec** autē volūtas bonū in se possidet mere liber⁹ ⁊ spōtaneū. f. amorē q̄ a volūtate pcedit ortu spōtaneo **Hūc** amorē volūtas liberali munere deo dare pot p bñficijs acceptis nec quicq̄z ampli⁹ ab hoīe tuis ipē reposcāt **Nihil** aliud h̄z hō in se vere. ppriū q̄z amorē q̄ ē tot⁹ thezaurus hoīs honorabilis. p̄ciosus. liberalis p̄petuus ⁊ charissimus creatori **Inuenim⁹** igit rem quā maxime q̄rebamus **Qualis** tibi q̄ so videt **Dñicus.** Res optima. p̄stantissima. ⁊ qd primū ē hoī fa- cillima. **Hūc** bono aiō efficiar. habeo em̄ vñ retribuā dño p oib⁹ q̄ retribuit mihi. diligā. amabo. amplexabor **Raymūd⁹.** **Dino** eq̄ssi- mū est amorū amorē repēdere. ⁊ liberalissimo. sincerissimoq̄z amatori deo. liberale sincerūq̄z reddere amoris obsequiū **Amor** em̄ p se placet. ppter se. ⁊ p̄re ceteris acceptus ē deo. iocūdis. dulcis. amabilis **Licet** em̄ de⁹ sit oīm veroz ⁊ pulcroꝝ bonoꝝ ditissim⁹ possessor. nec villa re egeat. vult tñ ab hoīe munera amoris accipe q̄ sp̄ exposcit. q̄r ambit ⁊ diligit. **Amor** q̄ppe solus est p quē pot hō correspōdere suo amatori **Si** de⁹ te arguit. aut irascit. aut minat. tu illi iuste nec irasci nec minari potes **Sz** si te amauerit tu iuste illū reamare potes. nō tñ ex equo. cū amor dei sit infinitus. tuus ho p̄uus est ⁊ mēsurā h̄z. **Debet** tñ esse mūdissimus. integerimus. sincerissimus. plenissimus sanctissimus **Abominat** em̄ deus caducum. p̄mictū. corruptumq̄z amorē. qui suo purissimo amorū responderenō potest. **Domini**

Q̄ sol⁹ amor li-
beri arbi. p̄ deo
p suis muenib⁹
satil facere

Nota valorem
amoris.

Solo amore
homo respōdet
suo creatori.

Capitulum

XIX

Nihil ita hac tua veritate verius **Raymūdus**. Cognoscās
nūc. qz amorē tuū abs te exigit amator deus. audi p̄ter formā quō
amare te oporteat. Hanc amoris formā ⁊ a creatore ⁊ a creaturis po-
tes addicere. Creator tuus p̄ ceteris creaturis magis te diligit. ita
et tu p̄ ceteris tuū dilige creatorē. Itē creator tuus oīa alia p̄pter
te diligit. ⁊ tu oīa dilige p̄pter creatorē. Item creator oēs suas crea-
turas in tuū trāsmittit obsequiū. tu vero quicquid habes optimū in
illius famulatū expende. Item creator tuus te diligit infinito ⁊ p̄p̄-
tuo amore. ita ⁊ tu illū semp dilige ex toto corde tuo. ⁊ tota anima
tua. ⁊ tota mente tua. Dabes formā amoris te creatori. nunc eandē
formā recipi a creaturis. Creature impēdunt tibi suū beneficiū ⁊
obsequiū de optimo quod habent ⁊ totū quod possidēt. ita ⁊ tu qd
in te optimū habes scz amorē tuo tribue creatori. Creature totis viri-
bus tibi deseruiūt tu quoqz quicquid viriū habes in amore tuo tribue
creatori. Creature p̄tinue ⁊ sine intermissione die ac nocte sereno vel
turbulento tpe tibi obsequunt. ita ⁊ tu oīi tēpore in p̄speris ⁊ in ad-
uersis tuū dilige creatorē. Creature soli tibi seruiūt ⁊ nulli alteri. ita
⁊ tu solū tuū dilige creatorē. ⁊ neminē dilige nisi p̄pter ipm. Cre-
ature tibi seruiūt fm ppriā naturā ⁊ modū suū. ita ⁊ tu deus obse-
qui deo tuo fm modū nature tue ex libertate ⁊ bona spōtancqz vo-
lūrate. Creature dant tibi sua munera in summa q̄ta p̄ualent perfe-
ctione. Arbores em ⁊ vites exiunt tibi suos fructus maturos. bonos
dulces. oblectabiles. Nō em acciperes ab eis fructus amaros. viri-
des. acerbos. corruptos. Ita ⁊ tu quoqz da operā vt deo tribuas amo-
rem matuz. dulcem. amabile. bonū. integrū. p̄fectum. Postremo cre-
ature nō tibi seruiūt cū dolo. cum fraude. cū pigricia. ignauia. secor-
dia. sed simplici ⁊ prompta intentione. Ita pariformiter serui deo
tuo vt nō ambules in vanitate. ⁊ festinet in dolo pes tuus. **Do-**
minicus. Acriter me incēdit institutio tua. ⁊ amoris formā nūc abs-
te digesta studebo p̄ viribz emulari. Nā vt video nulla relinquit ho-
mini excusatio quin suū debeat amare factorē. Amor em cū filius sit
libere volūtaris a nullo impēdri p̄t quin oīi momēto suū possit
opus implere. In amādo qz nullus labor. nullus dolor. nec tristitia.
nec tediū. nec fastidiū. Amor em oēs labores reddit inuānes. amabi-
les. voluptuosos. Vinc itā manifeste lucet summa erga hoīem dulce
do ⁊ benignitas p̄ditoris. q̄ datis tātis beneficijs hoīem nō obliga-
uit ad rem penosam. laboriosam. ⁊ fatigabile. sz ad id qd maxime est
appetibile ⁊ delectabile.

De debitū amoris quod homo

reddat creatori ad hoīs meritū ⁊ modū reuerēt

¶ Capitulum. xix

D. 14.

Quo amād⁹ ē
deus hāc formā
accipe a creato-
re ⁊ a creaturis

Dyalogus   Secundus

Raymūdus. Sicut lucet benignitas magna creatoris. eo quod obligauerit sibi hominem ad amorem. rem maxime delectabilem. ita omnem excedit benignitatis mensuram. quod ipsam amoris obligatorem ad sola hominis auerit utilitate. Licet enim deus nimis ambiat amorem et vehementer exposcat. hoc tamen facit ut inde homo dicitur. proficiat. nobilitetur. Videmus enim quod obsequium creaturarum in magna veritate hominis utilitate. ita et obsequium amoris quod homo exhibet deo cum deo prodesse non possit (ipse enim bonorum nostrorum non eger) ut homo proficiat necesse est. **Dominicus** Non dicitur igitur homo otiosus esse. sed sicut creaturarum recipit utilitate. ita et ipse opifice diligendo suis etiam dicitur modis indulgere. **Raymūdus** Dicitur vniuersus Duplex enim necessitas homini incumbit. Indiget enim esse et ut perseueret in esse. sed indiget ut habeat fructuosum atque optimum esse. Ad seruitio creaturarum quod naturaliter et ex necessitate seruiunt homini. homo recipit esse et durat in esse. sed a seruitio amoris quod homo exhibet deo (quod libere ac voluntarie agit. atque in merito) homo recipit fructuosum atque optimum esse. Creature seruiunt tibi ut esse habeas. tu homo deo obsequeris ut optime habeas. Sed quod proficiat est optime esse quam esse solum. ideo obsequium hominis est sibi multo melius quam quod accipit a creaturis. **Uer** quemadmodum creaturarum seruitus est homini cotinuo necessaria. ita et necessarium est homini seruire deo si velit utiliter permanere. **Dominicus** Vehementer assentior. Nam sicut necesse est homini corporaliter mori si iuu illi creature obsequium denegauerit. ita et spiritualiter cum mori necesse est si deo suo seruire contempserit. Qui igitur non seruit deo vere mortuus est nec quicquam proficit homini obsequium creature. nisi ipse seruiat creatori. Hoc enim sedo obsequio cessante primum frustra impeditur. Perdunt enim suam utilitatem creature quod propter hominem institute sunt. si homo suo factori obsequium contempserit. Et talis homo quantum in se est castus et frustrat totum vniuersum. **Raymūdus** Hinc manifeste intelligis oportere hominem pro amore deo delectare. ut dum ipse diligenti obsequio deo colligat. alie etiam creature omnes homini seruiendo homini copulantur. et pro hominem deo. Obligatio itaque amoris omnia complectitur. omnia consummat. et totum deo alligat vniuersum. **Vide** nunc mirabile dulcedem circuitum. Ab amore creatoris omnia processerunt. et pro hominis amore ad deum omnia consummantur. Et sic apparet per se ipsum quod homo deum diligens est mediator quidam inter creatorem et ipsas res creatas. quod pro ipso cum deo redierit et ad deum. **U** si homo deo pro amorem non adhaerent. sicut ipse inordinatus est et dissolutus. ita ipse in pena suam omnia dissoluit. dissoluit. dissoluit. nec creatori utilis nec dignus creatura. **Dominicus** Tu mirabile in te lucet raymūde extulisti et in ardentissima flamma vnde tibi maximas habeo gratias. Arbitror enim iam tandem te de amore ultimam sententiam posuisse. **Raymūdus** Reuera non posui. multa enim et magna de amore adhuc locutus sum et quae stupere te faciant vehementer. **Dominicus** Pro te ob-

Duplici necessitate homo tenet iuuuare factores

De amoris obligatio omnia consummat.

secas o dilectissime pple desideriu meū. ⁊ qd reliquū ē oī? edicās.

De homo obligat amare etiā

omne creaturā. ⁊ precipue dei imaginē

Capitulum XXI.

Raymūdus Unū adhuc nūc dicā. cetera alteri dyalogo coler? nato Sicut hō obligat primo suū diligere creatorē. ita post ipm oēs debet diligere creaturas. nō inq̄tū sibi vtilēs aut necarie s̄s sed qz dei amatoris sui creature sunt Et qz nō oēs creature sunt equales. sed vna est altera p̄stātor. ⁊ illa oīm p̄stātissima ⁊ dignissima q̄ dei in se imaginē ⁊ similitudinē representat. ideo p̄ ceteris hō d̄z sui creatoris imaginē. id est hōiem amare. colere. venerari. Cū em̄ quilibet hō ita p̄tinet in se sui creatoris imaginē. sicut cera formā signat li cui imprimi. iō obligat quisqz diligere alterz sicut seipm siue amicus sit ille siue inimicus. siue p̄fuerit siue etiā obsuerit Semp enim hō imago dei est. sp̄ maximi p̄ditōris nobilissimū p̄lāma ē. **D**ñic?

Dñic ego pallā excipio opere vnūquēqz hōiem diligere alterz sicut suū ipsius imaginē. sicut suū ipsius naturā. Et ideo qlibet tenet est/mare ⁊ app̄ciare alterz sicut semetipm Tenet quoqz oē tonū qd sibi quisqz cupit inq̄tū dei imago est hoc etiā alteri cupere. alteri imp̄cari. alteri ip̄t etiā p̄ferre Debet igit esse inter oēs hōies vna eterni f̄deris p̄paginatio. vna pax. vna cōcordia. vnū velle. vnū nolle.

Raymūdus Iustissimū est qd tu loqueris. Exquo em̄ hec obligatio qua hō tenet amare hōiem. originē ducit ex obligatōne qua hō astringit diligere creatorē. iō sicut ista ē recēssima ⁊ in iure natu/re fundata. ⁊ ē prima iusticia. ita ⁊ altera est sc̄da iusticia. recta. sc̄tā. et in iure nature radicata Accipe nūc formā hui? obligatōis a creatorē ⁊ a creaturis. Primū creator oībo hōibo indifferēter suā partē est imaginē ⁊ suā similitudinē. tu qz oībo cōicabilē te p̄be ⁊ liberalē Creator sine acceptione p̄sonaz omnes hōies inq̄trum sunt siue imaginēs communi diligit amore. ita ⁊ tu quoqz oēm hōiem dilige Creator equi pietate omi hōi sua b̄nficia indulget. ⁊ solē suū ori iubeat super bonos ⁊ malos. ⁊ pluit super iustos ⁊ reprobos. ⁊ tu quoqz omni p̄tenti te tribue. ⁊ quicquid habes libenter imp̄rii stude **S**c̄cundo accipe hanc formam ⁊ a creaturis. creature que hōi mini iussu creatoris inserviunt non magis vni obsequuntur homini qz alteri. non plus pro vno laborant qz pro altero. neqz amplius maiorem re sp̄ciant qz minorem. nec nobilem qz ruralem. Elementa. plantę. arbores. animalia non plus seruiunt inq̄tū dei imago ēz equales inter se reputant oēs hōies. ita ⁊ tu qz equit̄ dei imaginē in qlibet hōie venerare. nec estimes naturali p̄ditione alterz alteri preferendū

Hō tenet suū diligere pximū

Qd a creatorē ⁊ a creaturis hō dilcat suū diligere pximū.

Dialogus **T**ercius

Quante digni-
tatis sit imago
dei.

Q amor q̄bō
diligat primū
in hoīs veritē
vtilitatem

Dominicus. Nō solū ex his q̄ dicis colligo formā amoris verē
etiā quate sit maiestatis. dignitatis. gl̄ie z excellētie imago dei luce-
clarius iurior. cui suus creator tantā impēdit sollicitudinē. quā ho-
norat. diligit. venerat. cui etiā creature multe. nobiles z sublimes in-
uigilat. seruiūt. obsequunt. Satis hinc patz q̄tū deet honorare hō
hoiem. qū illū z deus maximus z vniuersus orbis venerat. **Ray-**
mūndus. Nolo etiā te lateat q̄ hec obligatio amoris reducat z reuer-
titur in solam hoīs vtilitatē in suū commodū z meritū. Licet enim
amor tuus quo proximū diligitis plerūqz illi aut vtilis est aut iocun-
dus. tibi tamē semp est meritorius Dum enī homo primo deū dili-
git. ac tum primū imaginē dei. inde sibi colligit omne bonū suū. omne
meritū. omne gaudiū. laudē. salutem z gloriā. Et q̄ro adiecerit plu-
res ppter deū hoīs diligeret tanto dītetat ampli⁹. tāto fit z nobilior
et seipo quottidie maior. Multa adhuc de natura amoris. de eius
vtribz z pparatibz differēda sunt. sed vides qz iam sol hesperias se-
mergit in vndas. nō quoqz suas vmbraz iā minuitis. z abū nos et
somnia capere adhortat In crastinū igit q̄ de amore suspisit referue-
mus. **D**ñicus. Licet a tuo sermone inuicissimus ipe tennellar. pa-
reo tñ votis tuis. vt paululū vtribz recollectis nouus in crastinum
disputator aduenias.

Finit scōs dyalogus de bñficijs dei z hoīs obligatōne.

Incipit tercius de amore z vtribz ei⁹. conditōibz z fructibz

De cōdicionibus et proprieta- tibus amoris

Capitulū. xxiij.

Dominicus. Totā pene noctē in somnē habui ita erā tua
spōsione sollicitus. optabā crebro dicē fieri. z mollē desidē
qz aurorā arguebā qz titani inariti cōceū nollet cubile de-
serere Occurro autē nūc tibi festin⁹ z alacer audire q̄ polli-
catus es. Scio enī stupēda te atqz admodū vtilia de amore diciturū
Raymūd⁹ Amo mi dñice ardēs desiderii tuū. qd̄ z me qzqz acci-
orē reddit z magis spōtanēū. Meministi ne supra me dixisse nihil
nos hīc in nra potestater qd̄ vere sit nostz pter solū amorē **D**ñic⁹
Memini eqdē Nā amor nī (vt ipe dixisti) totū bonū nīm. vnic⁹ z
p̄ciosissim⁹ nī thezaur⁹ z cūcte diuitie nre **L**etera q̄ppe oīa z fortune
z corpis bona nec sva nec nra sūt **Raymū**ndus. Si q̄ amor ē illud
unicū qd̄ habem⁹. hūc seq̄ q̄ amor bon⁹ est totū bonū nīm. z amor
mal⁹ atqz puerus ē oē malū nīm Nā si nihil ē vere nīm nisi amor.
si amor malus fuerit quicqd̄ habem⁹ malū ē. si bonus bonū ē **S**eq̄
tur quoqz si amor nostz bonus fuerit nos etiam boni sumus. si ma-

Capitulum XXII

lus mali. Solus igit amor hois hoiem facit vel bonū vel malum. Preterea cū nihil possideam⁹ vere nisi amorē. id quā dedimus alicui nostrū amorē totū quod habebam⁹ dedimus nec quicquid reliquū habemus quod tribuam⁹. Hinc etiā sequit⁹ quod si perdidim⁹ amorē nostrum oēs nostras diuitias perdidimus. tūc aut perdidim⁹ si illi nostrū amorē rem perdidimus cui oīno dare nō debuim⁹. Preterea. si bonū oē nostrū ē amor bonus. et malus amor nostrū malū. sequit⁹ pulcre quod virtus nihil sit aliud quā amor bon⁹. et viciū amor malus. Tūc igit amor bonus ē. hic vir et uosus appellandus est. cui⁹ hoc amor reprobus fuerit hic uiciosus et reprobus censendus ē. **Diuisus.** Presentio dulces fragrantia sermonis tui. et in mirabilē me cognitōem cupis erigere. ut dū cognoueris oīne bonū nostrū in amore constitutū. habueris quod de amore verā sciām. habēā etiā et de toto hois bono maloque sciās. Quā quā ignorat cec⁹ ē et manu tētans. et se et oīa nescit. **Raymūd⁹.** Hinc

Nota h̄ pprie tates amoris

ia amoris proprietates attingamus. Quarū p̄ma est quod amor h̄z virtutē uiuendi. uertendi. trāformandi. hec ē amoris inseparabilis p̄ditio. id amor uiuit amantē cū re amata et in se trāformat. Secūda p̄ditio ē quod amor de sua natura ē donū liberale. sponte em̄ alteri se tribuit. cogit em̄ nō pot. nec dari nec auferri se inuito. Hinc sequit⁹ quod amor ē se illius cui dat. et transit in verā possessionē rei amate. et id res amata in suo retinet dominio amorem quod sibi ultro donat⁹ ē. Tercia p̄ditio. quod amor quocūque vadit se secū pertrahit uoluntatē quā h̄z plenū in hoie imperiū. et id etiā secū portat totū hoiem. Et id quā amor alteri se tribuit. totā tribuit uoluntatē et totū hoiem. quod etiā uertunt in re amatam. Quarta p̄ditio. quod ista uersio amātis in rem amatā nō est uolenta nō coacta. nō laboriosa. sed spontanea. liberalis. dulcis. delectabilis. et id uoluntas quā iungit rei amate nō pot ab ea separari p̄ aliquā uolentiā. sed sponte et mere libere. Quinta p̄ditio. quod amor licet mutet uoluntatē in rem amatā. tū amor se p̄manet liberalis amor. et suā retinet naturā. Uolūtas quā licet p̄mutet in re amatā cuius et naturā induit et formā. tū se p̄manet uolūtas. nec id destruit. quod mutat. Sexta p̄ditio. quod amor talis efficit quālis ē res quā amat. et talis sit ipsa uolūtas quālis et amor. Res em̄ p̄mo et p̄ncipaliter amata nomē naturā. et formā amori tribuit et uolūtatē. Hinc sequit⁹ quod si uolūtas terrā amet terrea luteaque sit et amor dicitur terren⁹. Si amat res mortuas caducas sup̄fluas. uolūtas nuncupat mortua sup̄flua caduca. Si amat homines humana dicitur. si deū diuina. Ex isto liquet quod hō pot per amorē quē gerit sponte mutari in re multo se meliorem vel multo se uiliorem. **Septima.** quod amor ex sua natura se erigit ad amandū id quod ē se p̄ficiatius. nobilius. et dignius. Hoc patet in naturis aliarum rerum quod se ad meliorem et p̄fectiorem suscollunt. Nam elementa mutant in plantas.

Dyalogus Tertius

plante nutriunt aialia. quoz caro comesta in carnē format huma-
nā. Ita ergo ⁊ volūtas nostra ⁊ amor noster (vt nō degeneret a rebo
sub se creatis) debet sp̄ id amare qđ ē supra se. ⁊ amando in id p̄uerti
qđ ē multo se nobilius. p̄clar⁹ excellētius. **Uer** qz nihil ē supra vo-
luntatē nostrā qđ sit ip̄a melius ⁊ p̄fectius q̄ ip̄e summus ⁊ etern⁹
deus. iō volūtas merito tribuere d̄z amorē suū maximo deo. ⁊ in il-
lum nobilissimū ⁊ p̄stantissimū p̄uerti ⁊ trāsformari. **Dñic⁹ De**
rito id qđ ē. **Nā** cū turpissimū sit volūtatē (q̄ regina est in regno aie)
se inflectere subter se ad lutea. caduca. vilia. spurca ⁊ p̄emptibilia.
idcirco d̄z se sursum erigere. deū intueri. deū amare. deū cōplecti ⁊ in
ip̄m trāsformari. q̄ ē summū. eternū. nobilissimū. ⁊ optimū bonum.

Raymūdus. Gaudeo te tape q̄ dico. s̄z nūc p̄sequenter ausculta.
Octaua p̄ditio ē. qz amor ex q̄ ē res nobilissima. dignissima. ⁊ libe-
ralissima q̄ mutat ip̄am volūtatē in re amatā. ⁊ ponit eā sub impe-
rio rei amate. iō valde iniustū ⁊ incongruū ē qz res inferior ē qz
ip̄a volūtatē dominū harripiat sup̄ eā. eāqz possideat. **Preterea** cum
amor sit sp̄ūalis ⁊ intellectualis nature. ⁊ iō etiā om̄i re corpali mul-
to p̄stantior. idcirco nulla res corpalis ē nro amorī aliq̄ten⁹ digna.
Non debemus ergo amare nec mācipia. nec aialia. nec sidera. nec ele-
menta nec aur⁹ nec argentū nec quicqz qđ p̄ aliquo sensu app̄hendi
Preterea cū indignū atqz iniustū sit qz res eq̄lis d̄netur eq̄li. **At** qz
ois volūtas creata in j̄tū creata ē alteri eq̄lis. iō nulla creata volū-
tas ē digna nostro amore. nec d̄z nostre d̄nari volūtatē. **Sol⁹** igit̄
deus dignus est q̄ a nobis amet. q̄ nos possideat. q̄ nos in se p̄uertat
Nona p̄ditio. qz amor hocbz a natura qz sp̄ caput ⁊ req̄rit amorē. iō
nulla res d̄z amari nisi q̄ possit amorē refundere ⁊ vberius q̄ acceper-
it. **Nulla** igit̄ res q̄ ē nostra volūtatē inferior d̄z p̄ncipaliter amari.
nō elemēta. nō animātia. nō aliq̄ corpalia. qz amorē reddere nō p̄nt
Dñicus. Nihil verius. nā amor q̄ rebo inferioribz ⁊ rōne carētibz
attribuit maxima damna p̄sequit. sic em̄ degener. fragilis. corpalis
Aut si h̄lat circa res humanas sit human⁹. nec fit se melior nec p̄fe-
ctior. **Deus** igit̄ q̄ amorē refundere potest ⁊ multo q̄ noster est p̄e-
stantiorē p̄mo a nobis amari debet cuius est amor infinitus. increa-
tus. eternus.

De amor t̄m se dilatat vel am

plificat q̄tū se amplificat res p̄mo amata

¶ **Capit. viii.**

Raymūdus. Dixi supra qz amor mutat volūtatē in re p̄nci-
paliter ⁊ p̄mo amatā. **Transit** em̄ totaliter in eius dominū
et cū ea vni⁹ ⁊ cōplicatur. ⁊ idcirco nō potest ascendere supra eam
sed ad q̄cumqz se extendit res p̄mo amata. ad hec oia se amor extē-

Capitulū XXIII

dit. **H**inc sequit̄ q̄ res primo amata quanto fuerit cōmunis & vltis. tanto & ip̄e amor vltis fiet atq; cōmunis. **S**i res amata fuerit aut p̄ticularis aut priuata. amor erit & particularis & singularis. **S**equit̄ quoq; res primo amata sicut est vna. ita generatur & vnus amor in voluntate. q̄ est eiusdē cū ip̄a nature. **E**t sicut nō p̄nt esse plures res primo amate. ita nō potest nisi vnus esse amor in voluntate. **D**ominicus. **H**inc ego colligo q̄ res q̄ primo diligitur fundat. edificat et confirmat primū amorē in voluntate q̄ caput sit & origo oim̄ aliarū affectionū q̄ pullulant a voluntate. **R**aymūdis. **P**rudenter ergo intelligis q̄ a re primo dilecta generat̄ in voluntate vn̄ pinus amor. a quo tanq; a radice surgit̄ q̄dā arbor in aia. q̄ p̄ tot ramos se multiplicat quorū sunt res q̄ colligant̄ cū re q̄ primo diligit̄. **V**erbi gr̄a. ab vno seminis grano surgit arbor cū innumeris ramis. frondibus. floribus. ac fructibus. **Q**uale semen talis & arbor. & oīa q̄ ab arbore procedunt. q̄lis fons tales sunt fontis riuuli. **H**inc intellige si amor tuus fuerit bonus. iustus. ordinatus oēs alij amores q̄ inde procedunt boni erunt. iusti. ordinati. **S**i malus fuerit & corruptus reliqui mali sunt & corrupti. **E**t isto consequenter animaduertis q̄ necessario om̄e illud amatur q̄d p̄inctū est cum re primo amata. & necessario odio habet̄ quicquid aduersatur rei primo amate. **I**dem ergo primus amor quia solidissime iungitur cū re amata nulla ratione auelli aut destrui potest nisi venerit alia res primo amata que sit ip̄sa fortior validiorq;. **Q**uando igitur res primo amata est ip̄e deus qui est summa virtus. summa fortitudo. summa nobilitas. vera eternitas. & eterna veritas. fit amor noster fortissimus. nobilissimus. verus. eternus. **E**t ab hoc amore pullulant infiniti amores. eo q̄ est cōmunissimus. vniuersalissimus. & per cuncta protensus. **Q**ui ergo principaliter deum amat. amat cum deo & propter deum om̄es creaturas & fit amor eius amplissimus & vehementer expansus. **S**i patris dicam tibi duo exempla vnde breuiter & eleganter ista cognoscas. **D**ominicus. **L**ibenter te audio prosequere. **R**aymūdis. **I**n matrimonio vir principatur mulier subijcitur. **I**tem mulier nō potest habere nisi vnum maritum. nec potest a marito q̄diu viuere separari. **P**ari modo voluntas subijcitur rei amate. nec potest habere nisi vnam rem principaliter amatam. nec ab ea potest q̄diu ipsa durauerit separari. **A**liud exemplum quo melius cuncta cognoscas. **V**enit aliquem hominem pauperem & genere obscurum qui habeat̄ sex filias penitus equales natura. industria. ignobilitate. vilitate. quia ruz vna nubat rustico. altera cui. tertia militi. quarta duci. quinta regi. sexta orbis imperatori. **L**icet em̄ oēs he sex filie eiusdem sint & generis & paupertatis. p̄pter viros tñ q̄b nupsērunt vna

Nota exēpluz.

Nota duo exēpla

Dialogus **T**ercius

fit altera prestantior. nobilior. sublimior. **P**ari modo intellige de voluntate. que vel ascendit vel descendit iuxta rei amate vel dignitate vel ignominiam. **I**tem sicut videmus quod sponsa sponso suo copulata nouit que dicitur dicitur amor que est primus amor. virtute cuius amat omnes que habent cum sponso societate vel amicitiam vel parentelam. **N**os enim omnes ante non amabat. sed propter amorem viri nunc singulos amat. **N**isi vir moriatur et mulier accipiat alium virum tunc amor primus et omnes alii que inde origine traxerunt destruitur. et generatur in voluntate mulieris nouus amor que etiam radij efficiunt aliorum amorum. **P**reterea quam mulier virum accipit voluntate diuinitate. forte. nobiliter. prudente. tunc ipsa permanet in pace. in requie. in exultatione. in securitate. in affluentia. in omnium rerum copia. **N**isi si nupsit viro pauperi. caduco. misero. ignobili. sordido. contemptibili. ipsa efficiet. inops. fragilis. ignobilis. sordida. contemptibilis. plena cladibus. angustijs. et miserijs. **N**ec cuncta que de matrimonio diximus applica ad voluntatem et ad rem primo dilectam. et verobique optime inuenies resonantiam. **D**icitur. **L**apio egregia similitudine. **S**atis enim ex his que nunc dixisti apparet quod dum voluntas nostra principaliter amat tunc amatum sit sublimis. nobilis. secura. pacifica. queta. robusta. plena gaudijs atque diuitijs. talis est enim ille que ipsa diligit. **N**isi si amauerit creaturam. cum omnis creatura sit fragilis. mobilis. fluens. indigens. insufficientis. tunc ipsa pro inopia tribulatur. tristatur. affligitur nunquam secura. nunquam pacifica. nunquam firma. **S**ed quod si de re que primo amata iam sepe numero loquuti sumus. quot sunt aut esse possunt res principaliter amate.

Numquam due sunt res principaliter

amate. et de inimicitia earum ad inuicem

¶ Capitulum. xxiiij.

Primus. **D**ue tamen sunt res principaliter a voluntate dilecte. nec possunt esse plures. sicut nec duo rectores vel pontifices vniuersitatis ecclesie. **N**ec due sunt vel deus creator. vel creatura. **P**orro inter creaturas omnis illa res erit primo dilecta ab ipsa voluntate que illi est magis amica atque propinqua. **C**eterum quod ipsa voluntas potest reflectere suum amorem ad semetipsum. id inter creaturas maxime amabit seipsum ut amica sibi. et ut propinqua. **Q**uoniam igitur amor dei in voluntate non est primus. tunc ipse voluntatis amor primus efficiet. **E**t sic homo quam deum non amat. amat seipsum et suam voluntatem et ipsa voluntas se amando in semetipsum conuertit. et facit seipsum suum proprium fundamentum extra deum. **E**t quia principaliter sola se amat ideo cetera que secundario amat. omnia propter se amat. et in omnibus non nisi se amat. et quicquid vult propter se vult voluntate. quia nullam aliam sequitur voluntatem. **N**ec autem talis scelestissima impissimaque voluntas se sola diligens. se propter se rapit violenter manu deo proditione suam

Capitulum XXIII

honorē suā coronā suā gloriā. Amare em̄ ppriā voluntatē soli cō-
peat eterno deo. igit̄ qñ hūana volūtas amat seipm̄. ⁊ hō suā pmo
diligēt volūtatē. tūc illud sibi attribuit qd̄ possidet sol⁹ deus ⁊ facit
se deū. ⁊ dat sibi ip̄i amorē. laudē. honorē. ⁊ glām. Atq; h̄ mō fit ca-
pitulis aduersari⁹ ⁊ inimicus dei. longissime tñ deo distans. Nā licet
sibi tribuat honorē. deitatē. ⁊ gloriā. h̄ tñ q̄litates in se turpissimas.
Nā quis ē amor ei⁹ talis ⁊ ip̄e. Amor em̄ ei⁹ ē inordinat⁹. iniustus
falsus. tortuosus. in dei cōtemptū odiū ⁊ iniuriā parat⁹. **Dnicus**
Tremere me facit sermo tuus. adeo em̄ ⁊ vehemens ē ⁊ formidatus.
Raymūdus. Utinā totus me mundus audiat exclamantē. cre-
do q̄ multi a tanta se iniusticia ac dei iniuria refrenarēt. Uex q̄ in te
nebris sunt amatores pprie volūtatē. iō nō aduerūt quō p̄ra se p-
uocent deū vsurpando sibi dei p̄rogatiuas ⁊ dignitates. Qui em̄ se
regē facit aduersari⁹ regis ē ⁊ crimen lese maiestatis reus tenet. S;̄
q̄lo te paulo nūc diligēt⁹ attēde p̄tutes p̄ditōes ⁊ p̄rouersas hor-
duoz amor. Duo amores p̄mi due sunt radices oīm aliaz affectio-
nū. Et q̄ sunt inter se capitales inimici. iō si vnus bonus ē alius vt
malus sit oportet. Amor dei sicut ē p̄mū bonū nostrū. p̄mū lumen a
q̄ orit̄ oē lūmē. p̄ma rectitudo. p̄ma iusticia. p̄ma amicitia. p̄ma for-
titudo. p̄ma quies. p̄ma tranquillitas. p̄ma cōsolatio. p̄ma leticia. p̄-
ma virtus. p̄ma veritas. p̄ma vita. ⁊ oīm bonoz op̄erz cogitationū
p̄ncipiū. Ita amor suūp̄ius ē p̄mū malū. a q̄ orit̄ in hoīe oē malū. p̄-
ma cecitas. p̄me tenebre. p̄ma obliq̄tas. p̄ma iniusticia. p̄ma discor-
dia. p̄ma ibecillitas. p̄ma turbatio. p̄ma cōsolatio. p̄ma tristitia. p̄ma
rixia. p̄ma nequicia. p̄ma falsitas. p̄ma mortalitas. ⁊ oīm maloz ope-
rū. ⁊ affectionū infestū p̄ncipiū. Amor dei facit voluntatē hoīs iu-
stam. sanctā. humilē. benignā. s;̄ amor sui facit eā iniustā. irreligiōsā
supbā. turgidā. p̄teritā. Amor dei facit voluntatē q̄etā. dulcē. amica-
bilē. s;̄ amor sui reddit eā turbidā. amarā. litigiosam. odibilē. Amor
dei facit voluntatē largissimā. amplissimā. capacissimā. s;̄ amor sui
facit eā angustā coartatā cōstrictā. Amor dei reddit volūtatē summe
liberā nulli creature subiectā. s;̄ amor sui subijcit voluntatē oīm crea-
ture ⁊ famulā cōstituit. seruā atq; captiua. Amor dei facit eā immo-
bilē. stabīlē. firmā ⁊ p̄petua p̄tute vigentē. s;̄ amor sui (cū circa crea-
turā versat̄ q̄ vana ē. fluida. mobilis ⁊ caduca) reddit voluntatē in-
stabīlē fluctuantē. ⁊ oīm vanitate subiectā. Amor dei facit volūtatē
vnitissimā atq; iō fortissimā. s;̄ amor sui facit eā diuisibilē fragilem
Amor dei facit voluntatē diuitē. opulentā. optimis relectā dapibz.
s;̄ amor sui eā vacuā dimittit eūmientē. inanē. ⁊ oīmibz egentē donis.
Amor dei facit voluntatē habitare in sua patria. in suo regno. in sua
domo. s;̄ amor sui facit eā exilē. aduenā. peregrinā ⁊ p̄fugā sup̄ terrā

Nota quō hū
duo amores in
terle differunt

Dialogus Tercius

Amor dei facit voluntatē pulcherrimā & miro decore formosam. amor sui facit eā horridā. retrā. squalidā. & turpissimā. Protagone sedatam. Postremo amor dei clarissimo lumine irradiat voluntatē & hoīs in intellectu vt nouerit hō seipm & deū & oīa bona. s; amor sui (qz tenebrosus & densissima caligine cor hoīs obnubilat. vt nec tam nec se nec oīa sciat. **Dñicus.** Reuera prestantissim⁹ fmo tuus. & imis pcor/ d; reponenda. Utinā mortal hō hec animaduerteret. desinatq; in iniuriā summi dei se tā neqter ad amare. **Raymūd⁹.** Unū adhuc

**De amor dei fa-
cit veram inter
hoies amicitia
et amor sui ma-
ximā rixam.**

restat q̄ dei amor maxime cōmēdat. & amor sui merito p̄demnatur. Amor em̄ dei cū sit vlt̄ p̄t̄ eē vnus atq; p̄siliū in multis. imo in in- finitis hoīb; qd̄ dū fuerit tūc necessario par magna & ha p̄petuāq; cōcordia illo amore durate inter hoies p̄seuerat. Sunt em̄ inter le- vniti. q̄eti. pacifici. leni. iocūdi. & de alternis bonis inuicē gratulabū- di. S; qn̄ q̄sq; p̄mo diligit seipm amore puato. tūc ppriū q̄rit ho- norē. suū cōmodū. suā voluptatē. suā dignitatē. atq; ipugnat hono- rem aliū. vt defendat suū. & odit atq; execrat & p̄sequit oīne bonū vel corpis vel aīe qd̄ videt in aliō. dūmō illud repugnat bono suo. Ex illo puato amore emergit oē malū qd̄ p̄tra se hoies crudeliē admit- tunt. In bella seditōes. secte. inimicitie. inuidie. emulatōes. p̄tentio- nes. animositates. ire. rixe. p̄tumelie. rapine. stupra. adulteria. incen- dia. & mille maloz genera. **Dñicus.** Terribile audiri ē qd̄ loq̄ris.

**De amore
sui nascunt lep-
tes p̄cta morta-
lia.**

Raymūdus. Atq; multo terribili⁹ p̄petratū. Nā si voles cordis oculis intuen videbis q̄ ab amore pprio tanq̄ a vicia qd̄ viru- lenta septē mortalia p̄cta nascant. sub q̄b; oē vicioz germē p̄tinetur. Nō em̄ q̄ seipm neqter diligit. diligit corp⁹ suū. diligit & aiām suā. & iō ppriā excellentiā q̄ ē aīe. & ppriā delectatōem q̄ ē carnis. Et pp̄ ista duo aut p̄seruāda aut augēda maximā p̄trahit amicitia cū rebo- externis. cū diuitijs & pecunijs. Pecunte em̄ hoīs honorē augent et voluptatē. Quent etiā scias. officia dignitates q̄ suū p̄moueat ho- norē. Nascunt igit̄ repente ex amore puato quattuor corrupissimā mala. s; supbia. auaricia. gula. luxuria. Dein cui inest amor honoris et voluptat̄. necē ē vt odio habeat & p̄sequat oē id qd̄ p̄t suū vt ho- norē vt voluptatē destruere. iō p̄cipit grauē irā q̄ ē amor vindicte. & inuidiā q̄ dōlet de alieno bono inq̄tū est suo frui. vel gaudet de alie- no malo. put̄ inde recipit adiumentū. Et qz voluptas corpis torpo- re atq; ocio pascit & labores fugitat & exercitia. inde accidia emergit et negligētia port⁹ oīm vicioz. **Dñicus.** Adeo acerbō aīo in puā- tū amo hacten⁹ inuexisti vt adiutore deo illū a me velim penit⁹ abi- gere. & in solo p̄ditōis amore vires animūq; locare

**De finali fructu qui nascitur
ex his duob; amorib; & de gaudij proprietatibus.**

24

Capitulū XXV

¶ Capitulū. xxv.

Raymūdus Ut libenti⁹ faciliusq; possis efficere q̄ nūc spōdes
necesse ē tibi diligēter aduertere q̄ sint fructus q̄ nascuntur ex
amore diuino ⁊ amore pprio. Certissimū em̄ ē q̄ sicut de plātis atq;
arborib; expectat fructus. ita de qlibet alia re inq̄rimus que faciat fru
ctū. quā afferat vtilitatē. Quia igit in nostra volūtate tanq̄ in agro
qdā p̄nt plantari duo p̄ncipales amores. scz amor dei ⁊ amor sui. iō
summo p̄siderandū ē quez fructū afferat amor dei. ⁊ que amor sui
Et sicut nō p̄nt eē nisi duo amores p̄mi. ita nō sunt etiā nisi duo fru
ctus vltimū q̄ inter se sunt oīno p̄trarij. sicut ⁊ amores p̄mi. Vex qz
ex omī ope qd agit hō nō p̄manet scā finaliter nisi gaudiū vel tri
sticia. hoc em̄ ē totū lucū qd defert de laborib; suis. iō gaudiū vel tri
sticia finales sunt fruct⁹ oīm opoz humanoz. Nā quicqd hō molit̄
quicqd opat ad h̄ respicit vt gaudeat. iō cū def. exultet. Cū aut gau
diū adept⁹ fuerit nihil aliud q̄rit. nihil aliud p̄cipiscit. qz nulla p̄
re alia faciat. Et qz tristicia gaudio p̄traria ē. iō oīs hō fugit tristicia
et gaudiū amplectat. Verūtamē qz vex gaudiū ē vex⁹ fructus hoīs
bonus. ⁊ vā tristicia fruct⁹ vere malus. iō necesse ē q̄ a diuersis ⁊ cō
trarijs feminib; oriānt. vex igit gaudiū orit̄ ab amore dei. ⁊ vā me
litudo ab amore n̄ scā sui. Et qz de⁹ ē immortalis. immēsus. summe
pulcer. summe potētie. bonitatis ⁊ sapientie. ita gaudiū de amore dei
est immortale. imensum. pulcherrimū. potētissimū. fructuosissimū ⁊ op
timū. **D**ñicus Si gaudiū hoīs ē immortale. ergo ⁊ volūtas hoīs
et p̄ p̄ns aīa hoīs ē immortalis. qd̄ p̄p̄cureoz grex maxime distinetur
S; nūc vt cepisti p̄sq̄re. **R**aymūdus. Audisti itaq; qz gaudiū
ē verus fructus amoris dei. nūc pprietates hui⁹ gaudiū desideranter
aduerte. Prima gaudiū pprietas ē. q̄ ē eiusdē nature ac p̄ditōis qua
lis ē res p̄mo dilecta. ⁊ qualis ē p̄mus amor. Hinc sequitur q̄ sicut
amor dei ē semen in sū. purū. sanctū. sincerū. imaculatū atq; optimū
ita ⁊ gaudiū qd̄ ē fructus sanctissim⁹ ē ⁊ ver⁹. rect⁹. ordinat⁹. im
maculat⁹. pulcer. diuin⁹. Hoc aut tale gaudiū includit verā leticiā
iocūditatē. oblectatōem. hilaritatē. tranquillitatē. delicias. iubilatōes.
suauitates. facierates ⁊ mille bona. Secūda p̄ditio. q̄ sicut fruct⁹ arbo
rū ⁊ plātaz viuificat. nutrit ⁊ sustentat. ita ⁊ gaudiū dat vitā hoī. atq;
inde nutrit ⁊ sustentat cor eius. Nam sicut tristicia mors hoīs ē. ita
gaudium cor hoīs confirmat viuificat ⁊ oblectat. Tercia p̄ditio q̄
gaudiū afferat hoī totū cōplemētū finalis boni sui. Nam plenum
hoīs gaudiū ē hoīs vltima p̄fectio. vltima beatitudo. quā cū habu
erit nihil volet vltra appetere. nihil amplius p̄cipiscere. sicut infra
statim patebit. Quarta p̄ditio. q̄ sicut amor dei ē itra nos. ita gau
diū iura nos est. nec ē necesse in rebo externis. in auro scz vel argento.

D gaudiū est
fruct⁹ amoris
boni.

De pprietati/
bo ven gaudiū

Dialogus **T**ercius

nō in gēnis aut margaritis nō in officijs aut pfecturis gaudiū q̄re
re. Sicuti enī amor portat in sola hoīs volūtate. ita et gaudiū. atqz
idcirco totū hoīs bonū in sola ē hoīs volūtate. **D**ñicus. Erāt igit̄
q̄ externa et caduca fortune bona hoīs bona arbitrant. quibz ea q̄tū/
die q̄runt. diligūt. amplexant. **R**aymūdus. Quantū hī errant si
cut ex pcedētibz ita et ex sequentibz luculēter intelliges. Prius tñ qd̄
cepimus explicemus. Quinta p̄ditio. q̄ q̄tū amor dilatat et crescit
ita et crescit et multiplicat gaudiū. Ideo sicut amor dei se extēdit ad
oēs creaturas inq̄tū dei sunt. et p̄cipue ad hoīem q̄ ē viua imago et
silitudo dei. sic et gaudiū se dilatat ad oēs creaturas et p̄ncipaliter ad
imaginē creatoris q̄ ē hō. Tunc sequit̄ q̄ vnusquisqz hō deū amans
p̄ter gaudiū qd̄ capit de deo. hz adhuc infinita gaudia de creatur̄ et
maxime de qlibet hoīe q̄ ē p̄ima imago maximi creatoris. **D**ñic⁹
Pala nūc video qd̄ de amore dei etiā in hac vita hō colligit inestimā/
bile fructū. Nā ex q̄ sp̄ ē in amore recto bono et suauī. ita ē in gaudio
recto dulci et optimo secū in corde suā hōīs vitā. suas diuitias. suas
voluptates. Nihil itaqz extra querit. nihil cupiscit. nulli inuidet.
nulli irascit. nulli p̄triat. hz ē plenus suo bono. suo sez gaudio qd̄ ē
optima vita cordis. Hoc aut̄ gaudiū p̄t p̄tinue augeri et multiplica
ri q̄n dei imago p̄ hoīes multiplicat. vt q̄ sunt homines tot sunt gau
dia. et qz numerus hoīm p̄t crescere in infinitū. ita et cumul⁹ gaudiorz
Beati ergo q̄ deū diligūt qm̄ fructū leticie copiosissimū p̄sequēt̄.

De ultimo gaudio qd̄ post mor

tem erit de amore dei et salute p̄mi

Capitulū. xvi.

Raymūdus. Virimus pauloan de gaudio qd̄ nascit̄ de amore
dei in hac vita. nūc dicemus de gaudio qd̄ erit de deo et p̄mo
post hanc vitā. Qu enī gaudiū sit fructus amoris necesse est q̄ueniat
in tanta plenitudine vt vltra crescere nō possit. Dignū p̄fecto est vt
sicut volūtās hic inhesit deo p̄ amorē. ita illic inheret p̄ amoris fini
tionē. Uex cū ex clara dei visūq̄sit amor seruet̄ior. nā ex q̄ de⁹ ē sum
me pulcer. summe dulcis summe benign⁹. bonus. nobilis. et oīm gau
diorz diuitiarūqz plenissim⁹. iō q̄to p̄fecti⁹ videbit̄. tāto ardentius
amabit̄. et tanto copiosius in ip̄o aīa iocūdabit̄. Videbit̄ enī deuz
maximū et optimū facie ad facie clara certa et p̄fectissima visione. et
tūc mirabit̄ et dilatabit̄ et iocūdabit̄ cor noster. **D**ñicus. Sz q̄to te
quō audebit̄ tāta a deo sperare gl̄iam. **R**aymūd⁹. Solo amore
Nisi enī de⁹. Quē hic in fide aīa dilexit ioh̄sedat seipm̄ manifesta vi
sione nō cōpleret nec meritū nec ius amoris. Amor enī ve⁹ oīa ape
rit. oīa secreta reuelat. H amoris natura req̄rit. Amor ergo noster no
bis deū ostēdit. deū facit videre. āplecti. venerari. et ip̄i inherere et iugit̄

Amor omnia p
meretur

Capitulum XXVI

delectari Verūtamē qm̄ deus ē infiniti decoris. suauitatis. m̄suetudinis. humilitatis. sapiētie. maiestatis ⁊ p̄fectōis. ideo aīa illc̄ deuz nō amabit. p̄pter dona q̄ ptulit. hic em̄ amor mercenarius ⁊ impurus ē. sed ideo qz deus vere ex seip̄o ⁊ ex sua immensa bonitate plenis sine amabilis ⁊ ap̄lexibilis ē. Et ex tali amore nascit̄ p̄fectissimum gaudiū atqz purissimū. Hoc aut̄ gaudiū qz nemo poterit auferre. **De gaudiō salute prim**
tō erit certissimū firmissimū ⁊ summe securū. Et hoc qd̄ erit gaudiū de deo. Nūc sup̄est vt aliqd̄ de gaudiō (qd̄ ex primoz felicitate capi emus) breuiter disseram. In illo regno vnusquisqz tantū amat alterū q̄tū seipm̄. ⁊ ideo tantū gaudet de bono alterius q̄tū gaudet de suo. Et qm̄ illc̄ erūt innumerabiles quos oēs vt nos ipsos diligem. hinc sequit̄ q̄ equaliter de illoz felicitate vt de nostra gaudebimus. Nō modo ḡ gaudiū nostrū duplicabit̄ aut triplicabit̄. s; in mille iubilos imo infinitos excreset supra mē. irā gaudiōz q̄ de pp̄ria beatitudine singuli obtinebimus. Cū igit̄ nemo illic sit q̄ sine felicitatis gaudiū ad liqdū cōcipe possit. vide nūc quō capiat in alijs tantoz gloriā gaudiōz. Præterea cū illc̄ qlibet plus immēdum deū amet qz seipm̄ ⁊ oēs alios secū. inde sequit̄ q̄ sine comparatione plus gaudebit de felicitate dei qz de sua ⁊ omnīū alioz secū. Certe nūc vidisti magnitudinē ⁊ multitudinē gaudiōz post hanc vitā. Quid nūc animi habes. **Dominic̄.** Oprimi nūc certe animi sum. Sed de corporibus nostris qd̄ obsecro futuris renis. **Raymundus.** Noli hinc aliquatenus trepidare. Ipsa em̄ aīa q̄ in celis deū amat. amat ⁊ corpus suū. vult ergo vt reparē ⁊ sibi restituat vt tot⁹ hō in integrū viuat et feliciter viuat. Quia ergo aīa vult vt corpus reparē. ideo ⁊ reparabit̄. qz voluntatem se amātū deus faciet. ⁊ reparationē eoz exaudiet. Ut igit̄ anime gaudiū cōpleat recipiet suū corpus nō quale nūc est graue. passibile. mortale. sed pulcrū. decor. formosum. instar solis lucidū. immortale. impassibile. agile. subtile. spūale. ⁊ aīe opationibz maxime cōforme. Præterea cū aīa amet oēs creaturas inq̄sū ea sunt vt de suo amore amplius gaudeat. ideo totus mūdus debet in melius renouari ⁊ veste induere iocūditatis ⁊ p̄petue pulcritudinis. Nā sicut totus hō in aīa ⁊ corpe ad sublimiorē ⁊ nobiliorē statū reformatur. ita ⁊ totus mūdus q̄ p̄pter hoīem factus est quasi de regis sui. hoc est hoīs felicitate congratulās. nouis incorruptōis vestibz induitur. **Dominicus.** Merito id qd̄ ē. Sicut em̄ oīa p̄stūit ex amore. amor aut̄ generat de se gaudiū q̄ est fructus eius. ita ex cōsequēti sunt in gaudiō oīa sicqz disponunt̄ vt ex ipsis sequat̄ gaudiū maximū qd̄ ē fructus oīm. Sed qd̄ tibi nūc subitō cōtingit rogo qz facies tua tristibus rugis obscurat. Acerbum nescio quid nunc loquuntur es.

Dialogus Tertius

De fructu qui nascitur ex amo

re pprio. et pperatio ei. hic fructus acerbissimus e. Capitulum. xxvij
Raymūdus. Uex dicis. nā de fructu amarissimo q̄ de amore sui nascit dicitur acerbitate ei solo odoratu p̄senties. olfactus mihi ois et gustus amaricat̄ e. credo et te quoq; eadē passur. Amor sui etiā de se gaudiū generat. q̄ enī id fuerit adeptus qd̄ amabat. aut certissime se adeptur sperat. necesse est vt gaudeat. Cū enī q̄s amat suā excellentiā. suā laudē. suā corpis voluptatē. amat quoq; oia externa bona q̄ vota sua pmouēt et pficiūt. Et qz hec oia adipisci p̄nt. ideo p̄t in hac vita hō gaudere. gestire. tripudiare. Uex qz hec oia amitti p̄nt. destrui. derelinqui. et hō id odit qd̄ p̄t hec sua bona destruere. ideo ex tali gaudio nascit amara tristitia. anxietas. inuidētia. sollicitudo supuacua. **D**ñicus. Nunc intelligo tale gaudiū miser esse. supflū caducū. fallū. sophistū. qd̄ intus abscondit inexplabile calamitatē et dādem. **R**aymūdus. Melius istud intelliges dū hui⁹ gaudiū pperatē clarē introspereris. **P**rima hui⁹ gaudiū cōditio ē q̄ sic amor ppri⁹ ē iordinat⁹. iniust⁹. fallus. tortuosus. corrupt⁹ et inuid⁹. ita ē et gaudiū qd̄ ex ipō generat. Itē sicut amor sui est oim pessim⁹ nequissimus. malignissimus. p̄ma mors. p̄ma cecitas. p̄ma calamitas. et oim maloz mēdaciōzq; fontalis origo. ita est et gaudiū q̄ emergit ab ipō. **P**eterea sicut amor sui est e directo p̄tra deū. et in deū acriter rebellis. auferēs q̄tū in se est deo suā coronā et gloriā. ita et istud gaudiū inimicat deo fitq; hō multo amplius p̄trarius deo turpiter p̄tra eū gestiendo q̄ nequiter amādo. **H**oc enī gaudiū contempnū gignit et iniuriā oim maximā. **N**ihil tā improbū tā puerilium q̄ letari hōiem cū male fecerit et exultare in rebus pessimis. **H**iat de enī malū amare aliqd̄ p̄tra deū. sed lōge grauissimū letari. exultare. gestire. cōplacere. **H**oc enī venenū mortiferū est et insanabile et eterne damnatōi primū. **D**ñicus. Ferore acerbitatēq; hui⁹ pessimi fruct⁹ etiā nūc ipe p̄cipio. vnde et nares atq; ora ocius obfirmo. **R**aymūdus. Expecta queso parū et multo amariora cognosces. **S**z vt p̄fectius id fiat duo hec gaudia. s. qd̄ ē de amore dei. et qd̄ nascit de amore sui p̄tra se colloce. vt magis cognitu elucescāt. **P**rimū gaudiū orit̄ de iusticia. de veritate. de bonitate. de eternitate. de pulcroz oim radice. s. scdm̄ gaudiū nascit de iniusticia. de falsitate. de vanitate. et de maloz oim scaturigine. **P**rimū gaudiū orit̄ de deo et ē fm̄ deū. alterū orit̄ ex dyabolo et ē p̄tra deū. **P**rimū cōsolidat. reficit. faciat. vnic hōiem cū deo. augetq; et multiplicat amicitia dei. scdm̄ diuidit. elongat a deo. et hōiem dei inimicū p̄stituit. **P**rimū ē fm̄ hois naturam et hui⁹ ordinē vniuersi. s. alter ē cōtra hois naturā et p̄tra ordinē vni

De pprietati
 b⁹ gaudij mali

Comparatio seu
 dia duoz gau
 dioz ad inuice

Capitulum XXVIII

uerſi Primū p̄t haberi de amore dei gratis ſine labore. ſine expenſis. ſi
ne alioꝝ adminiculis. ſed ſc̄dm nō habet niſi cū labore. cū anxietate.
cū merore. cū odio. cū alioꝝ danno ⁊ multis rez tēporaliū expenſis.
Primū facit hoīem benignū. m̄ſuetū. mo deſtū. ſuauē. m̄itē ⁊ humi
le. ſc̄dm ſo immiſericordē inimicē crudelē turgidū inflatū ſup̄bum
Primū gaudiū auget. p̄ſeruat. multiplicat unitatē pacē cōcordiam
amiciciā inter hoīes. ſc̄dm multiplicat offenſiōes inimiciās ſectas
diſcordias rixas iter hoīes ⁊ oē malū Primū gaudiū ē vitale. ſalu
tifer. deſiderabile. glorioſum. honeſtū. ſc̄dm mortifer ē. ignominioſus
aſp̄nabile. ingloriū. inhoneſtū Et breuiter vt oīa in ſumma referam
p̄mū gaudiū auget amorē oīs boni. ⁊ illuminat lenificatq; intellectū
ſc̄dm ſentina ē oīm maloz ⁊ oīm vicioꝝ nequiſimū deſideriū aīm
hoīs tenebroſa caligine vehemētē obſcurās ¶ Dñic⁹ Utinā totus
terrarum orbis exaudiret has voces tuas. credo deſineret nequiter ſe
amare. ſe vanis ſpecto ⁊ gaudijs attoſlere. ſolū creatorē in reliquum
amātes. in ip̄o ſolo ſperātes. gaudētes. exultantes.

De finali fructu qui naſcitur

poſt hāc vitā de amore ſui. ſeterna triſticia ¶ Capitulu. xxviij
Raymūdus Opere p̄cū erit nūc aduertere quem fructū pariat
Amor ſui poſt hāc vitā Sicut ſup̄ patuit. amor dei gignit poſt
hāc vitā eternū ⁊ infinitū gaudiū. ita amor ſui q̄ dei amor p̄trarius
eſt gignit poſt mortē eternā infinitaq; triſticiā. Carcē em̄ immenſi
gaudiū immenſaz melitudinē coarguit ⁊ oīs mali p̄ſentiā Duobus
em̄ modis p̄tingit aliquē vehemētē triftari Primo qñ ea re carere
p̄pellit q̄ maxie delectat q̄ ſibi ē plurimū necēaria Secōdo qñ id ſp̄ co
git poſſidere qd̄ ſumme odit ⁊ aſp̄nat ⁊ qd̄ ſue nature vehemētiffime
p̄trariat. Et tūc excedit oēm mēſurā miſerie qñ h̄ malū qd̄ hō cogit
retinere ſue ē inſitū volūtati. Nūc pauca de p̄mo. Poſt hāc vitā aīa
nihil habebit eoz q̄ hic vicioſe dilexit. nō laudē. nō gloriā. nō volu
ptatē. nō aux. nō argētū. nō famā. nō ſciētā Et qz aīa erit exuta car
ne tenebroſa. iō clariffime ſeipam cogitabit. ſe ſentiet. ſe cognoscet. ⁊
intelliget ad qd̄ creata fuerat. ⁊ q̄tū erat bonū habitura qd̄ ⁊ pdidit
et q̄re pdidit Cognoscetq; qz ipa ſuo vicio inſitū bonū pdidit qd̄
in eternū reuſpare nō poterit Et licz immēſo deſiderio eſt ⁊ h̄ bonū
accipe (cū illo carere neq̄ar) intelliget tñ ſe id nūq; accipe poſſe. ⁊ iō
ſupra q̄ credi poteſt dolebit anxietatē. contriſtabit. ¶ Dominicus.
Reuera incompatibilis miſeria. ⁊ triſticia ineluctabilis ſummo bo
no vehemēter egere illud votis omnib; expoſcere. deſiderare. nec ta
men aliquādo acquirere poſſe. ¶ Raymūdus. Secunda triſticia
eſt quādo aīma id ſp̄ cogitur retinere quod omnū maxime odit

Duplex tri
ſticia.

De prima tri
ſticia

Secda triſticia

Dialogus Tercius

atq; aspnatur. Post hanc vitā (vt dicit) aīa plenissime se cognosceret. & ideo videbit se suāq; volūtate deo inimicā. tortuosam sibiipi cōtra rīa. inordinatissimā. turpissimā. puerissimā. Hec itaq; in se pside rās se vehemēter odibit. aspñabit. & excreabit. Hunc em̄ maloz su orū fetozē turpissimū cōtinuū geret in naribz suis nec a se poterit ex pellere in eternū. In tantū em̄ seipam & suā deformitatē odio habebit vt cupiat penitus nō esse. nō natā fuisse. deū vindicē funditus inter ire. angelos oēs & brōs secū in tartara demergi. & oēm creaturā in nī hilū redigi. Vex qz hec fieri nō poterūt. ideo intollerabili merore p̄ fusa amarissima cōfusione tabescet frēndēs indignās & blasphemans

Dominic⁹. Verito hec illi misere cōtingūt. vt qz prius amauit se ipsam & oīa alia ppter se. ita postea incipiat p̄mū odisse seipam. vt reinceps oīa alia odio habeat ppter se. Ut sicut p̄us nō gaudebat nī si de se & ppter se ita postmodū nō tristet nisi de se & ppter se. Et sicut p̄us oīa sibi ppter se placuerunt. ita oīa postmodū sibi ppter se displiceāt. Et que aī se fecerat vt deū. se p̄mū amādo. sibi & honorem & gloriā tribuendo. ita tandem sit sub se vilissime delecta. contēptibilis ignominiosa. ingloria. **Sz** ne te impediā qd cepisti psequere. **Ra ymūdus.** Anima hinc trāsiens ad infernū secū defert similitudines & imagines opoz suoz. que qz fuerūt cōtra deū. cōtra iusticiā. cōtra veritatē. atq; ideo erāt deformia. sordida. falsa. abhominata. Cū igitur hec opa sua cōtinuū ante oculos suos habeat & ppter nō habeat. ideo erit in cōtinua ppetuaq; mesticia. & oīs ei⁹ recordatio. oīs visio. oīe suū nolle & suū velle. & quicqd in ipa est erit illi summe acerbū. sum me amaz. infūite cā mesticie & angustie. **Dominicus.** Dinc mani feste colligimus qz aīa humana hic viuēs cōtra deū & male operans thesaurizat sibi irā in die ire & aggregat sibi eternā miserā. angustia tristitia & condit cōstituitq; sibiipi suā penā. suā ghennā. suā flāmā.

Raymund⁹. Optime colligis. vex vt hui⁹ merozis ac mestitudi nis possis efficaci⁹ magnitudinē agnoscere duo tibi exēpla subijciā. P̄mū ē oīs hō q̄stulibet mal⁹ adhorret oēm turpitudinē in rebz suis. & q̄to res illa sibi fuerit p̄pinq̄oz tāto magis odit illic in cōtur pitudinē. Odit em̄ turpitudinē sue dom⁹. sue cōiugis. sue sobolis. ma xime autē sui corpis. Ita & aīa post hāc vitā. suā turpitudinē aspici ens vehemēter aspñabit. nec vlla rōne poterit sustinere. Videbit em̄ tanq̄ in libro oīa sua mala cōscripta q̄ cōtra iusticiā gessit & pietatē. & ei sine termino displicebūt. Nō tñ iō qz deū offenderit. sz qz de sua natura deformia sz & oīo odio dignissima. Scdm̄ exēplū. aīa sentit cor pis dolores. passioēs. ifirmitates. & de his plurimū cōstrūctat. q̄ mltō apli⁹ in inferno suā ipi⁹ sentiet ifirmitatē. suā feditatē. corruptoēz. pūst tatē. malignitatē. & impietatē. & imēto merore atq; p̄urbatōe p̄ussā

Nota exēpla

Aliud exēplū.

Capitulum XXIX

raffos eruper in gemit⁹ z suas clades q̄rulatib⁹ Dñic⁹ D oim infeli
cillimā aiām q̄ ppter momentaneū nescio qd̄ gaudy in tā immēlas
mestitudines eligit destinari

Deus creator. et ipse oēs crea

ture. corp⁹ q̄q̄ ipm aiām miserā psequē.

¶ **Caplin. xix.**

Raymūdus. No solū qdē aiām pdenatā sue nequicie plegue/
tur. s; etiā a creatore z a creaturis z ab ipis sui corpis mebris
dolores maximos sustinebit. Primo a creatore. Nā ex q̄ ipa supba
deū respicit. z seipam vt deū amatit. coluit. z exaltant. seq̄ p deo ab
alijs amari z honorari voluit. Deinde qz se inimicū dei capitale suā
illī gloriā auferendo p̄sumit. Tercio qz in suo honore z voluptate
maxime gaudia sit. Quarto qz innumeris dei beneficijs ingrata exti/
tit. z ipis in vltā bñficijs auctore tantoz muney p̄tempit. Quinto.
qz deū oim benignissimū. dulcissimū. optimū. a sua mente neq̄ter ex/
cludit. z ipm deorsum dep̄mens se sup illū crexit. Sexto qz suā volun/
tate statuens dei creatoris voluntate reiecit. Septimo qz creatoris
sui imaginē nobilissimā z pulcherrimā tā sedis z nequissimis macu/
lis denigravit. Octavo qz infinitā offensam z ingratitudinē infinito
p̄cepto deo incurere nō primuit. Quia igit p̄ta deū tanta mala cō/
misit. idcirco infinita tormenta p̄meruit. z totiens hec ipa torm̄ta
cumulauit z auxit. q̄tiens auxit offensam atq; iniuriā. Si enī qz cri/
minis lese maiestatis reus est capite truncat. qz supplicia qz torm̄ta
aie debent q̄ summā maiestatem z immēsam dei potentiam p̄p̄tē z re/
p̄ulit. Meruit igit irā dei vindictāq; p̄p̄nā. De igit cū sit oīpores
poterit. z cū sit sapiēs sciet. z cū sit iustus volet aie p̄p̄tēria z inimi/
te sue penā p̄ reatu infligere sempiternā. Dñicus. Dñc clare patz
qz p̄ter tristitia p̄p̄nā quā sibi fecit suā amado voluntate. h; etiam
aliā tristicie miserā p̄ iusticiā dei sibi inflictā quā p̄meruit deū p̄tem/
nendo z rebellando. S; dic mihi obsecro qualē p̄ p̄p̄tē suo deus
penā aie peccatrici irogabit. Raymūdus. Penā inferni penā ig/
nis p̄p̄nā. Quia enī oim rerū creatore p̄p̄tē. iō sub oī creatura p̄
iūctē in locū infimū z a celo remotissimū in medio terre in loco tene/
broso. horrido. p̄fundo. infernali z acerbissimo. Illic in suū p̄p̄tē
oim rerū corpaliū feces deicēdēt in q̄b; ipa imergēt z ab ipis vltissi/
mis fecib; p̄tiet. Et qz iustū ē qz oīs delectatio p̄ tristitia dñā puniat.
Et qz inter oēs creaturas ignis ē maxime afflictiv⁹. iō ipa maligna
delectatio corpaliū flāmis q̄ sp̄ ardeant z in eternū nō possunt nec ex/
tingui nec minui sp̄ torquet. Dñc igit ardentissimo aia insepabili
vniōne colligabit qz eā sp̄ adurat. nec p̄sumat aliq̄n. Dñc⁹. Quō
p̄t aia cū sit sp̄ialis nature ab igne corporeo torm̄tari. quō p̄t a gere

Dialogus Tertius

Id qd corporeū ē in aiām spūalem. ¶ **Raymūdus.** Nōne aque bā
ptimatis opant in aiā. agere inuisibili sō dū corp^o tingūt z cor ab
luunt. ¶ Si aliū liquorē. puta vinū aut oleū adhibueris nihil tale
pinger. Sicut igit aqua mediante sō aiām purificat. ita opante
deo ignis gehemētam cruciat z strikat. ¶ Merito id qdē. nā si
cut ipsa cū sit spūalis nature potuit z voluit in rebz corpaliū delez
ctari. ita etiā poterit (licet nolit) ab ipis p iusticiā puniri atqz affligi.

**Quō aiāz pse/
quant ipse res
create.**

Dñicus. Capio qd tu dicis. ¶ **Raymūdus.** Habes q̄ quō aiām im
piā deus creator psequit. Audi nūc scdo quō eā psequunt z creature
Quia eū amādō suā voluntatē z suā laudē deū opificē neqter con
tēpfit. iō etiā cōtēpfit oēs creaturas z se illis iniuriā cōstituit. z maxi
mā illis iniuriā intulit q̄ eas supra creatorē amauerit. z ipis in deū
cū dei turpiter abusa sit. Idcirco armabit oīs creatura ad vlciscēdū
et pugnabit p deo orbis terraz ptra aiām insensatā. Nulla ḡ crea
tura aliqd recipiet aut solaciū aut auxiliū. s; sicut an̄ in oibz ē delectata
ita nūc in oibz sit afflicta. imo etiā maxime a semetipā. Erit enī sibi
amara. molesta. odiosa. q̄ p̄us tm̄ se amauerat. tm̄ extulerat. ¶ **Dñi
cus.** O oīm miseriam. cui z creator z creatura oīs z ipa sibi p̄li mo
lestia inferent mēlitudinē z angore. S; nūquid z suū corp^o ipa re
cipiet ad tormentū. ¶ **Raymūdus.** Immo sō recipiet. z ad maxi
mū tormentū. z hoc ē terciū qd aiām psequet. Nōlet enī corp^o in q̄
se sp̄ nouit arsurā recipe. s; qz hīc egit ptra voluntatē suā p̄ditoris.
iō illic z p̄ditor ager penitē ptra voluntatē suē p̄tēpticiis. z restituet
ei suū corp^o in q̄ z cū q̄ deū desperit z sibi p̄i cōplacuit. S; q̄le putas
corpus recipiet. Certe oīno tale q̄le ipa maxime nolit. Accipiet er
go corpus caducū. fragile. passibile. s; vt stricte magis iō erit imor
tale. Erit qz obscur. obscenū. tenebrosuz. tardū. graue. spissuz. hor
ridū. deformissimū. Si summā eoz q̄ in hac disputatōe differunt me
minisse volueris facile ex istis duobz amoribz duas inuenies eē ciui
tates q̄ vtriqz amorī rīdeant. z vtriqz pueniant amatori. ¶ **Dñicus.**
Has qdē ciuitates licet aliquantulū viderim. cupio tm̄ eas nūbi ap
tius ostēdi. ¶ **Raymūdus.** Duo p̄mi amores. amor scz dei. z amor
sui cū sint inter se plurimū p̄trari. duas inter se p̄trarias gētes insti
tuit. q̄ qz capitales ad inuicē sunt inimici. iō necē ē duas eē p̄trari
as ciuitates longissime a se distātes. q̄ in eternū has gentes ab inui
cem separēt z secludant. Oēs enī hoīes q̄ seipos amant (qz vni^o na
ture sunt) in vnā haz claudēt ciuitatuz. q̄ sō deū amant leuabunt
in alterā Amātes seipos tanqz dei hostes remotissime a deo p̄ciēnt
amatores autē dei cū ipō p̄pinq̄uissimē locabunt. Illi in infimo p̄ci
pitati in inferno iacebūt. isti supra oēs celos sublati in altissimis cō
regnabūt. Illi subter oīm creaturā pietati delitescēt. isti supra omnes

**Patet aiā a
suo corpe qd re
cipiet**

**Nota duas ci
uitates p̄rias**

28

Capitulū XXX

creaturā erecti alacres subsilient. Illi sicut habuerūt amorē stricissimū. ita et aruissimū habebūt locū. isti qz habuerūt apulissimū amorē. ita et latissimā celoz regna possidebūt. Illi qz habuerūt amorē terre strē et grauē. nihil em̄ ē amore pprio ponderosius. iō ad ima tartara descendēt. isti qz habuerūt amorē dei q̄ leuis ē et facilis. iō ad altissimā loca ascendēt. vt sint leuia sursum et ponderosa deorsum. **Diue.** Facile nūc has duas ciuitates intruet. qz vna sit gaudij. altera meroris. vna dilectōis. altera odij et ranoris. **Una** vite ppetue. altera mortis sempiternae. **Una** in qua recipiant amici. altera in q̄ p̄cipit tur inimici. **Una** bonoz hoīm. altera maloz. **Una** palaciū regnantū. altera carcer p̄uicatoroz. **Una** in q̄ superfluit omne bonū. altera in qua redundat omne malum.

Sicut hō obligat ad amorē ita

etiā ad odiū. et de odij pprietatibz.

¶ Caplm. xxx.

Primū dicitur vt sicut de amore ita et de odio etiā pauca dicam. **¶** Vno em̄ posito aliter clar⁹ ducescet. **N**am sicut volūtas humana amorē hz. ita hz et odiū. Amor tñ p̄mū obtinet locū. odiū hō scdm. **¶** Si volueris hui⁹ odij p̄tates et pprietates agnoscere. ex amoris pprietatibz eas facile comprehēdes. **¶** Quaz p̄ma ē. sicut hō obligat ad amādū deū ex toto corde. ex tota aia. et ex tota p̄tute studiosa. forit. indefinēter. ita hō obligat de iure nature ad odiendū quicqd̄ ē p̄tra diuinū honorē ex toto corde. mente et p̄tute. **¶** Scda p̄ditio. sicut hō tenet amare oēm creaturā in q̄tū dei factura ē. ita nullā p̄t odisse. s; sicut p̄mo amat oīm rex factorē. ita scdo oēs debet amare. facturas. **¶** Tercia p̄petas. sic hō tenet p̄mo amare deū. ita d; p̄t odisse q̄qd̄ ē p̄ deū. **¶** Debet q̄t odisse p̄ncipalr ppriā volūtate. ppriū amorē. honorē. gliaz. laudē. et voluptatē. **¶** Quarta p̄ditio. sicut hō tenet p̄mo amare deū et oia q̄ dei sunt. ita tenet abhominari ppriā volūtate et oia q̄ eā ppinquas comitat. auariciā. inuidiā. irā. accidiā. luxuriā. ex q̄bz oē maloz germē emergit. **N**ā sicut ex vno amore multi amores. ita ex vno odio multa odia generant. **¶** Quinta. sicut ex ppria volūtate nascit̄ dei p̄tēp. dei offensa. dei quis iūria. iō tenet odisse tota p̄tute dei offensaz et dei iūriā. **¶** Sexta. sicut hō obligat imediate p̄t amare suā imaginē viuā. ita et d; odisse oē id qd̄ p̄t hāc imaginē deformare. denigrare. destruere. q̄lia s; vicia. p̄tā. delicta. **¶** Ex isto seq̄t̄ sic hō tenet diligere oēs aliū hoīez sic seipz. ita oē malū alteri⁹ et icomodū d; execrari sic suū. **¶** Septia ē. q̄ sic amor vnit amantē cū amato ita odiū diuidit odictē a re quā hz odio. **¶** Et sic ois vnitio vlt̄ p̄tē fit p̄ amorē ita p̄ odiū fit ois sepa. **¶** ar; diui. **¶** Octa. sic amor iduit amantē re ama

De pprietati
bus odij

Dyalogus Tercius

ta in se transformat. ita odium expoliat voluntate a forma rei. exose & longius a se pieccat. **Nonā.** sicut amor nō potest cogi nec violēteri nec restringi. s; potest libere quicquid potest. ita & odium cogi nō potest nec coartari. **Decima.** sicut tamen se extendit amor quantum res primo amata. ita etiam tamen se odium extendit quantum se extendit res principaliter exosa. **Dñicus.** Notatum dignissime he sunt odij proprietates & intimis visceribus collocande.

¶ Nunc duo prima odia sicut

Duo primi amores. & de odiorum fructibus.

¶ Caplin. xxxi.

Raymūdus. Nunc de duobus odiis & odiorum fructibus pauca dicamus. Sicut sunt duo primi amores. amor scilicet dei. & amor sui. ita duo sunt odia prima. odium dei. & odium sui. Et sicut duo isti amores sunt inter se contrarii & capitales inimici. ita hec duo odia maxime contrariantur. S; amor dei & odium sui optime conveniunt. & sunt homini in salutē. ita & amor sui & odium dei invidie copulantur & sunt homini in peritōe. Et ideo qui recedit ab amore sui necesse est ut pergat in amore dei. & qui recedit ab amore dei pergit periturus in amore sui. Sicut qui recedit ab odio sui vadit miser in odium dei. & qui recedit ab odio dei pergit feliciter ad odium sui. S; in isto progressu hanc intellige dramam. quā etiam in aqua reperies. Aqua per se currit ad frigiditatem. s; violēter inducitur ad calorem. Ita voluntas humana per se vadit ad amorem sui. & illic sine adminiculo commoratur. s; ad amorem dei currere nō potest nec illic persistere nisi ei adiutorio utatur. **Dñicus.** Hoc postremum humilitate redolet & in fructu ad timorem. Qui enim dei adiutorio destituit in suis propriis amoribus relapsus. ad dei gratiam nec venire poterit. nec etiam si venerit permanere.

S; nunc de odiorum fructibus quod pollicitus es exequere. **Raymūdus.** Odiorum fructus ex amorum fructibus (quos supra logo sermone distinximus) poteris intueri. Nam sicut amor dei est optimus. ordinatus. iustus. sciens et sic de ceteris. ita odium dei est diversum est pessimus. inordinatus. iniustus. impius. & sic de alijs conditionibus appositis. Et sicut odium proprie voluntatis est bonum. sanctum. meritorium. ita amor sui malus est sacrilegus & perditissimus. Quia igitur ex bono amore oritur odium bonum. & ex malo malum. ideo congruenter dicimus illos fructus nasci ex bono odio qui nascuntur ex amore bono. & illos ex malo odio generari qui generantur ex amore perverso. **Certe nunc audisti quod te de amore deique odio scire oporteat. puto non in gratam tibi hodie disputatōem tenuisse.** **Dñicus.** Immo vero gratissimam. nec potest quicquam sanctius salubriusve dici. quod te hodie dixisse gratulor. **Raymūdus.** Nō minus libenter audimus es nec minus valiter quam post merendicium sumpto prædico loquutus sum. **Ceterum quod ad cibum nos nunc & fames ipsa & coctus inuitat. paululum ab studio amirationem.** **Dñicus.** Licet optimo mentis cibo qui mentis nutrit sagi-

De odiorum fructibus

haueris. nec magno pe carnalis me mēsa delectet. libēs tamē tecū ad
prandiū comitabor

¶ Finis terti^o dyalogus quō deū optimū maximū debeat^o amare

¶ Incipit quartus. quomodo debeat^o deum timere. adorare. lau-
dare. honorare

Sequuntur alia quedā debita

ultra amorē que hō tenet reddere creatori suo

¶ Caplm. xxxij

Raymūsus. Resumptis iam a mēsa paululum virib^o di-
gnissimū dixi tibi nūc demonstrare alia qdā debita p̄ter de-
bitū amoris. que merito obligat hō suo reddere creatori.
Tu queso diligēter ausculta **¶** Dominicus. Nō necesse habes
addere calcar equo spōte currētī Tu tūc fatigeris rogo **¶** Raymū-
sus. Cū igit homo sit dignissimū opus maximī creatoris sui. ideo
quicqd ab illo in se accepit. quicqd etiā p̄ totū obligat restituere et
refundere in obsequiū artificis sui **¶** Opus em̄ seu factura intellectus
alis qualis est hō ex p̄re aie tenet nō solū amare factorē suū. sed etiā
timere. laudare. honorare. glorificare. adorare. supplicare. orare. re-
precari. credere. cōfidere. magnificare b̄ndicere. ⁊ p̄ acceptis benefi-
cijs gratias agere. gaudere. ⁊ exultare **¶** Quid em̄ debet creatura aliud
amare q̄ dñm creatorē suū. Quem aliū debet ip̄a factura vel timere.
vel laudare. vel magnificare. vel supplicare. vel adorare. vel deprecari
q̄ ip̄m optimū ⁊ vnicū factorē suū a quo accepit imaginē dei viuis
intelligentē. amantē. memorantē **¶** A quo est hō supra ceteras res no-
bilius cōditus. feruētius amatus. omnib^o p̄positus. ad suā amicitia
vocatatus. ⁊ cū illo in eternū regnaturus **¶** Dominicus. Reuera is
tātus opifex. tā munificus. tā summe benignus merito est ab homi-
ne diligēdus. metuēdus. honorādus. ⁊ p̄ inuēsis acceptis b̄ficijs
iugiter collaudādus **¶** Raymūsus. Dūc istā pulcre ex his p̄prietatib^o
q̄ in se hō accepit p̄t agnoscere q̄s suus cōditor in se habeat p̄p̄ri-
etates. ⁊ qd illi iugiter teneat offerre **¶** Nihil mediū inter deū ⁊ hominem
iō inter eos ē p̄portionalis correspondētia. ⁊ idcirco ex p̄ditōnib^o q̄s
in se hō inq̄ritū hō p̄t arguere p̄ditōes q̄s in se retinet de^o **¶** Sequit^o
q̄ sicut hō p̄t amare. cognoscere. timere. deprecari. ita de^o ē amādus.
cognoscēdus. timēd^o. deprecādus **¶** Hō p̄t laudare. b̄ndicere admirari
⁊ gras p̄ b̄ficijs agere. q̄ de^o est laudādus b̄ndicēdus admirādus ⁊
regatād^o **¶** Hō p̄t credere sperare p̄fidere. q̄ de^o ē credēdū. in ip̄o sperā-
dū ⁊ p̄fidēdū **¶** Hō sp̄ q̄nt veritatē. diligit bonitatē. amplectit^o fideli-
tatē. q̄ de^o ē verax ⁊ bon^o ⁊ fidelis. **¶** Hō p̄t in inimicū ⁊ p̄cupiscere. iō
de^o p̄t in infimū p̄cupita tribuere. **¶** Hō p̄t b̄nifacere ⁊ b̄nifacia multa

**Nota debitum
aie humane**

**Ex p̄prietatib^o
q̄s in se hō h̄s p̄t
agnoscere quib^o
suo debeat opti-
mo creatori.**

Dialogus Quartus

mereri. q̄ de^o p̄t ip̄m remuneraret b̄nficia copiosa largiri. Nō p̄t peccare. p̄t cadere. p̄t reus existerē. q̄ de^o p̄t peccatē punire. lapsus erigere. reu. in se torq̄re. Nō p̄t post reatu veniā petere. iō de^o p̄t vt misericors veniā donare. **D**ominicus Verba tua lucēt z ardēt. Lucēt vt deū videā ardēt vt deū diligā. Atq; ex h̄o principio magna dūcio te dicitur.

De unūquodq; debitū habet p̄

se pp̄riā rōnē sp̄calem q̄re debeat deo dari

Capitulum xxxiiij.

Raymūndus. Licet rōnē obligatiōis amoris hō teneat etiā deū amere. honorare. laudare zc. in unūquodq; istoz debet deo pp̄ria et speciali rōnē. Alia ē em̄ ratio q̄re d̄z amari. alia quare timeri. z alia q̄re honorari. Ideo em̄ de^o debet p̄ncipaliter amari. qz ip̄e est summe z singulariter bonus. dulcis. suavis. munificus. liberalis. pius atq; p̄stabilis. Debet etiā in infinitū amari. qz in infinitū bon^o est. z solus z sp̄ bon^o. Secūdo deus d̄z timeri. qz de^o est d̄ns omnipotēs. magnus. fortis. terribilis. q̄ potestate h̄z corpus z aiām pdere in gehennā ignis.

Et qz ip̄e est infinitus z p̄mus z solus z verus d̄ns. ideo ē in infinitū z p̄ncipaliter z solus z veraciter metuendus. Tertio de^o est honorandus. eo q̄ ē summū oīm rez p̄ncipiū. Et qz de^o est p̄mū z immensū sum z solū z vez p̄ncipiū. ideo est p̄mo z solus z vero corde honorandus. Quarto de^o est laudandus z glorificandus. qz est oīm rez conditor. admirabilis. Et qz ip̄e summus ē z optimus z sapientissim^o z p̄tius z solus artifex. ideo summe z sapiētē z singulariter laudandus est z glorificandus z admirandus. Quinto deus etiā credendus est qz verax est. Et qz ip̄e est summa z infinita z p̄ma veritas. ideo summa et maxima ei debet credulitas adhiberi. Sexto in deo quoq; sperandū est. qz p̄t z nouit z cupit iuuare. liberare. redimere. solari. saluare. Et qz solus z summe z sp̄ oīmā p̄t. ideo summe z singulariter z sp̄ in ip̄o sperandū est z cōfidedū. Possē p̄ singula discurrere. s̄z puto cōpetet hec pauca sufficere. **D**ominicus Saluberrima sunt v̄ba que loqueris z q̄ maxime condecet hoīem (qui summi z d̄itoris plasma nobilissimū ē) agnoscere. Quic em̄ soli cōpetit d̄nm deū suū amare. timere. honorare. reuereri. a quo z ip̄e pius amatus. sublimatus. dicitatus. z mille b̄nficijs nobilitatus est.

De timore. et de duplici timore

et eoz cōditionib; z fructib;

Capitulum xxxv.

Raymūndus. Nunc sup̄est vt in speciali de timore deq; honore aliqua differamus. Et p̄mo de timore. Lū em̄ amor sit p̄ncipale debitū ad qd obligat homo. ideo ad ip̄m sequunt oīa alia debita nec quicq; p̄t donū vel debitū appellari nisi rōnē amoris. Et ideo s̄

De d̄z amari

Debet timeri.

Capitulum

XXXIII

nō amaueris deū. digne timere nec honorare poteris. Nā sine amore timor acerbo est et pena habet. et honor adulationem redolet nō uenerationē. Nota ergo differentia amoris et timoris. Amor enim donum liberale est et cū summa exultatione reo tribuit. sed timor si solus fuerit cū fatigatione reo donat et sine fructu. Si uero iungat amoris tunc spontaneus fit et a seruitute manumissus. et omnē merore uertit in gaudium. Alia uero timoris et amoris est. Nā amor dei multiplicat in infinitū. sed timor dei nō se extendit nisi ad unū solū. Qui enim unū deū creatore diligat multa pro illū et propter illū diligat. sed qui deū solū metuit. nihil propter illū uel cum illo metuit. Et sic amor se extendit ad oīa ad que res amata. sed timor nō ita. Optima tamen est mixtura amoris cū timore. qz timor unit et cōplicat amore fortius cū amantissimo cōditore. Ideo qz timor et amor sunt quasi due cathene que colligant ipsam hoīs uolūtate cū deo. et sese mutuo fortificat. **¶ Dominicus.** Intus sapio quōd dicitur Ex quo enim creatura rōnalis facta ē et nihil. et deus p̄ditor infinite ē maiestatis. ideo debet creatura cū timore diligere. et amādo timere ut fiat sermo que scriptus ē Exultate dño cum tremore. **¶ Raymundus.** Optime sapis. at nūc timore ipm diuidas. Sicut ē amor dei et amor sui. ita est et timor que oritur ex amore dei. et timor qui nascit de amore sui. Non timor ista est differentia. Nam primus timor sanctus est. iustus. bonus. et fm naturā ordinatus habetque oēs conditōes amoris dei. Sed timor scds malus ē impius. iniustus. inordinatus. q̄lis ē suus amor de que nascit. Secūda differentia est. qz timor dei nō multiplicat. s; ip̄ vnus et solus est. Qui enim deū timet nihil aliud timet. sed timor sui multiplicat in infinitum et multo amplius q̄ suus amor. qz ex vno amore malo nascunt infiniti timores. At qm timor penā h̄z. ideo qlibet horū penā p̄fert. tristitiā et miserā. **¶ Dominicus.** Hinc plane intelligo quāta sit amoris propriū uirtute neq̄tia. q̄tūqz noceat se habere. que tot timores pessimos de se p̄ducit. **¶ Raymundus.** Recte tu intelligis. Nā que primo amat seipm timet se perdere. timet destrui et corūpi. ideo oīa illa timet que se perdere possunt et corūpi. Ideo qz timet mortē. pestem. egrotatiōem. Timet terrā. aquā. aerē. ignē. Timet famem. sitim et cuncta que illi p̄t p̄cipere uita. Preterea qz amat suū honorē. suā laudē. suā uoluptatē. ideo timet perdere famā. gloriā. excellentiā. Timet ignominia. diffamiā. p̄bra. uituperia. Timet quoqz tormēta. frigora. calores. paupertates. penurias. angustias. Et qz oīa diligit propter se. ideo timet perdere amicos. filios. uxorē. tomos. agros. pecunias. mancipia. animalia. **¶ Dominicus.** Nunq̄ tanta timeret. nisi unū aliqd̄ nimis neq̄ter amaret. quod caducū est. et fragile et miser. quodqz labi p̄t. destrui et auferi. **¶ Raymundus.** Hinc igitur tertiam nunc considera horū timorum

Nota dñam in timore et amore

Timor diuiditur.

Nota quinqz differentias duorum timorum

dñam Nam timor de amore dei solidus ē. vegetus. robustus. qz si-
 us amor hoc diligit qd minus nō p̄t neqz corruipi. sed timor de amo-
 re sui fragilis est. caducus. ⁊ instabilis. qz res om̄es quas sū amor
 amplectit cōcidere possunt atqz perire **Quarta** dñā qz timor dei fa-
 cit eū qui se possidet (qz solū deum metuit) ⁊ sup̄fluis ⁊ oim̄ sub se re
 rum dominū. ⁊ om̄ia illū timēt ⁊ subiecta sunt pedibz eius celū. terra
 maria. ⁊ que in eis sunt oia **Sed** timor de amore sui reddit eū qui se
 possidet oim̄ rez seruū miserabilē. trepidū. fluctuagū. mutabundū.
Hinc sequit quinta dñā qz timor bonus ē fin naturā hoīs inq̄tuz
 hō est. ⁊ est fin deū ⁊ fin ordinē vniuersi **Sed** timor malus est cōtra
 deū ⁊ cōtra naturā hoīs qui est a deo oim̄ rez dñs p̄stitutus. ⁊ cōtra
 naturā vniuersi qd debet seruire hōi nō dñari. **Dñicus.** Cuncta q̄
 dicis verissima sunt ⁊ vehemēter hoiem pmouet fugere timorē hūc
 pessimū. ⁊ solū deū timēdo diligere. ⁊ diligēdo timere **Raymūd⁹**
Et his dñt̄ijs vtriusqz timoris satis ambor̄ pprietates p̄nt intelli-
 gi nec opus est aptius explicare Porro si volueris hor̄ timor̄ fru-
 ctus agnoscere vide supra q̄ sunt fructus amoris dei. ⁊ q̄ fruct⁹ amo-
 ris ppri⁹. ⁊ sicut illic agnoueris ita ⁊ istos agnosce **Hoc** etiā scito qz
 sicut his duobz amoribz duo opponunt odia sicut añ diximus. ita
 istis duobz timoribz duo obijciunt p̄ceptus. ⁊ quicqd illic de odijs
 diximus. hoc ⁊ de p̄ceptibz debere dici intellige. **Ad** alia festinancē
 sup̄fluis inherere nō debeo **Dñicus.** Te sup̄posito libēter. nā satis
 recēter memini qd de duobz odijs sup̄ disserueris. p̄ge p̄tinuus

De honore. et q̄ omnia deus fe-

cit p̄pter suū honorē ⁊ hoīs vtilitatē **Et** valde pulcre p̄siderationes
 oriunt ex eo qz de⁹ fecit oia ad suū honorē **Caplin. xxxv.**

Raymūdus. Sicut hō dz dño deo timorē. ita ⁊ honorē **Sed**
 anqz de obligatōne honoris aliqd loq̄mur p̄mo de ip̄o dei ho-
 nore pauca dicēda sunt. vt dū cognoueris honoris ⁊ reuerētie ppri-
 etates. agnoscas ⁊ honoris obligatōes **Hui⁹** igit̄ narratōis hoc sit
 initiū **Dñe** qd dñs de⁹ opatus ē in rez creatōe. totū p̄pter suū ho-
 norē id opatus ē vel p̄pter hoīs vtilitatē **Deus** em̄ cū sit oim̄ hono-
 rū ⁊ pulcroz diuissim⁹ possessor ⁊ copiosissime plenus seip̄o. ideo in
 tra se crescere nō p̄t **Nō** ḡ accipit a rebz aliquā vtilitatē. s̄ solū extrin-
 secū honorē **Dō** hō cū sit creatura de nihilo facta sp̄ idigēs ⁊ de se ad
 nihilū vergēs. idcirco crescere p̄t inten⁹ in bonitate. in veritate. in dī-
 p̄fectōe. ⁊ iō ei debet vtilitas seu p̄modū. s̄ honor neq̄qz. **De⁹** igit̄ q̄
 oia opat p̄ncipaliter p̄pter seip̄m. ⁊ qz intus crescere nō p̄t. ideo oia
 opatur extra se p̄pter suū honorē **Et** cū sit summe bonus iō oia opa-
 tur p̄pter creaturaz vtilitatē. **Veniū** qz inter creaturas quattuor

Capitulum XXXV

graduū hō ē magis ab illo dilectus ⁊ nobilitat⁹. estq; illi imagine
et similitudine longe p̄pingor. idcirco oīa opaf deus ad suū extrinsec⁹
honorē. ⁊ hoīs intrinsec⁹ vtilitatē. **Doc** scire te veni. q; q̄to de⁹ ē
in infinitū omī creatura sublimior. ita in infinitū distat honor dei et
vtilitas creature. **Dñicus** Dñc palā intelligo. q; licet de⁹ oīa opet
ppter suū honorē ⁊ creature comoditatē. multo tñ p̄ncipali⁹ suū in
tendit honorē q̄ vtilitatē creature. **Uer** q; vtilitas sp̄ colligata ē cū
honorē. iō q̄to amplius suū respicit honorē tāto ⁊ amplius creatu-
re p̄siderat vtilitatē. **Et** sicut nihil p̄t facere deus p̄tra suū honorē.
ita nec p̄tra creature comoditatē. **Hanc** autē comoditatē maxime p̄-
cipat hō ppter quē oēs creaturay vtilitates a bono deo p̄dite sunt
et institute. **Raymūdus**. Sane intelligis. **At** nūc ego nō indignū
iudico ponere aliq; p̄sideratōes q̄ oriunt⁹ ex hoc q; deus oīa opaf ad
suū honorē. **De** p̄sideratōes pulcre sunt ⁊ notatu dignissime. **Pr-**
ma ē. nā qm̄ de⁹ oīa ad suū opaf honorē. ⁊ cū ipse sit summa potestas
sa p̄ia. bonitas. hinc seq̄tur q; oīa opaf fm̄ honorē sue summe potētie
bonitatis ⁊ sapie. **Quicūq;** igit nō aspicit ex rez creatōe dei honorē ⁊
gloriā hō lumine cecatus ē. nec p̄t quicq; de dei opib; intelligere. **Se-**
cūda p̄sideratio orit⁹ ex p̄ma. **Nā** etq; deus oīa opaf ad honorē sue bo-
nitatis. iō sp̄ vtilitas includit in honorē. ⁊ p̄ seque⁹ oīa opatur ad
hoīs vtilitatē. **Tercia** p̄sideratio. nā qm̄ deus oīa opaf ad honorem
sue potestatis. iō opa sua in summa v̄tute ⁊ summa potētia opaf ē
Et q; oīa opaf ad honorē sue sapie. iō opa sua summe sapiēter. ordi-
natisime. p̄portionabilissime. ⁊ p̄gruētissime opatus ē. **Quia** vero
ad honorē sue bonitatis opaf. iō oīa optime. liberalissime. benignolen-
tissime. ⁊ vtilissime opatus est. **Dñicus** Dñc sequit⁹ q; in diuinis
opib; nihil p̄t esse ip̄portionatū. incoꝛgruū. inutile. infirmū. sup̄flūū
diminutū. inordinatū. **Raymūdus** Recte tu q̄dē. **Quarta** p̄side-
ratio ē. q; q; dñs deus opaf oīa ad suū honorē ⁊ gloriā. hinc seq̄tur
q; quāto honor maior ⁊ gloriosior fuerit. tāto magis deo cōpetit. ⁊ q̄
to opa ei⁹ sunt magis ardua. sublimia. mirabilia. subtilia. difficilia.
tāto magis p̄tinet ad honorē sue potētie. sapie ⁊ p̄videntie. **Et** q̄to
fuerint magis vtilia. cōmunia. suauia. dulcia. iō cūda. doctrinalia. tā-
to p̄tinent magis ad dei dulcissimā bonitatē. **Idcirco** cōpetit deo (vt
suis honor seruet⁹ tā potēter opari oīa. vt nō possit potētius cogita-
ri. tā sapiēter. tāq; vtiliter vt nō possit estimari sapienti⁹ quicq; vel
vtilius. **Dñicus**. Ex isto liq̄de p̄tz q; oīa dei creatoris opa sunt tā
alta. nobilia. incoꝛprehensibilia. subtilia. ⁊ p̄fecta vt neq;ant estimari
meliora. **Et** h; vni opus sit altero p̄fect⁹. vniq; q; m̄ ē in suo ḡne
p̄fectissimū summe sublimē ⁊ ip̄enerabile. **H; seq̄re** q; cepisti. **Ray-**
ymūd⁹. **Quinta** p̄sideratio ē. **Et** q; em̄ de⁹ oīa ad suū maximū opaf

Nota h̄ nouez
p̄sideratōes

Dialogus Quartus

honorē. inde sequit̄ q̄ quicq̄d magis p̄inet ad dei honorē illd̄ sine periculo hō afferere p̄t̄ z̄ p̄ferri. Et iō magis op̄z̄ afferere mundū a deo p̄ductū eē de nihilo q̄z̄ ex aliq̄. z̄ de nouo inchoasse q̄z̄ ab eterno fuisse. Nec enī magis redolēt dei potestate z̄ bonitate Sexta. q̄ ex q̄ de^o oīa creat ad suū honorē. ita etiā oīa cōplet z̄ cōsummat. z̄ iō oīa dei opa finiēt z̄ terminabunt in summo honorē siue maiestatis et bonitatis. **Uex** qz̄ nō eēt summ^o honorē nisi etiā duraret in eternū et iō vt honorē ei^o p̄petuo p̄ferret. necesse ē vt ei^o opa p̄maneat̄ ī eternū. **Septima cōsideratio ē.** Nā ex q̄ dei honorē p̄petuus iō req̄rit p̄petuū honorantē. Et qz̄ sola creatura rōnalis nouit z̄ p̄t̄ deū honorare z̄ laudare. iō op̄z̄ eā p̄petuo p̄manere vt deū in eternū glorificet z̄ honoret. **¶ Dñic^o.** Preclara sunt oīa q̄ exultatōe plena q̄ de dei honorē p̄feris. **Uex** hoc postremū ē exultantiū audiendū vbi se hō ad hoc p̄ditū z̄ mānū agnoscat. vt suū maximū z̄ optimū creatorē magnificet. laudet. honoret in eternū. **¶ Raymūdus.** Octaua p̄ditio. q̄ qz̄ de^o oīa creatur ad suū honorē z̄ hoīs vilitatē. iō deus vult crescere exteri^o. z̄ vult vt hō crescat interi^o. Tūc enī de^o extra se crescit q̄n̄ sua noticiā. sua gloria. sua fama in hoīe crescit. Et q̄nto illa noticiā p̄ plures hoīes multiplicat̄ t̄nto magis de^o multiplicat̄. Et q̄nto toties deus de nouo nascit̄ q̄ntiens sua noticiā in hoīe generatur. Et q̄nto deus exteri^o crescit in noticiā hoīm. tūc certe hoīes interi^o deo crescit. estq̄ vnū idēq̄ incrementū q̄ de^o crescit exteri^o z̄ hoīes interi^o. hoc aut̄ noticie incrementū nascit̄ in hoīe p̄ cognitōez̄ creaturaz̄. quā q̄ ignorauerit. necesse ē vt nec deus in illo nec ipe crescat in deo. **¶ Dñicus.** Sz̄ q̄nto te. p̄ quē modū deus crescit in hoīe z̄ hō in deo. **¶ Raymūdus.** Rōnalis hō intellectu h̄z̄ z̄ volūtate. z̄ iō p̄t̄ deus crescere in hoīs intellectu z̄ in hoīs volūtate. Tūc deus crescit in hoīs intellectu q̄n̄ ei^o noticiā z̄ sapia z̄ prudētia z̄ industria ī hoīe crescit. Tūc hō de^o crescit in volūtate q̄n̄ ei^o amor. timor. spes. cōfidentia. laus z̄ gl̄ia in hoīe crescit. Et q̄nto sic de^o crescit in hoīe tūc etiā hō crescit in deo. z̄ q̄nto modis deus crescit exteri^o in hoīe. tot modis hō interi^o crescit in deo. **¶ Dñicus.** Reuera magna vnitas. magna p̄pinq̄tas. magna inter deū z̄ hoīem colligatio. magna nihilominus dei ad hoīem pia dignatio. vt ipe velit exteri^o crescere in hoīe. z̄ velit ab hoīe amari. laudari. honorari. vt tali amore laude atq̄ honore hō interi^o cresceret z̄ se p̄ficeret. **¶ Raymūd^o.** Nona z̄ vltima cōsideratio ē. q̄ ex q̄ de^o vult p̄ sua opa honorari. iō oīa opa q̄ ipe facit vel oīa bona opa q̄ fiūt ab oi creatura debēt referri ad honorē dei. Siue q̄ deus p̄ se op̄es siue p̄ creaturā soli deo honor z̄ gl̄ia. **¶ Dñic^o.** Iuste id q̄ dē. **Uex** qz̄ opa hoīs bona q̄ ex bona volūtate p̄cedūt cū sint meritoria nūq̄d p̄nio carebūt. Nōne ipis etiā laus debet. honor z̄ gl̄ia

Quō de^o crescit
in hoīe z̄ hō in
deo

Capitulū XXXV

Raymūdus. Premio qđē nō carebūt s; vt dixi. soli deo honor et glia. Nā honor et glia qz extrinseca sunt illi tribuunt. et qz deo intra se oim bonoz plenissim^o possessor ē. iō sibi soli extrinsec^o hono et ascribendus ē. S; qz hō vt creatura crescere hz et pfici interius. iō interna illi utilitas tribuēda ē p bonis suis opibz. nō glia aut magnificētia. Quā igit deus p se immediate opat sine creatura. tūc talis opatio solā extrinsecā laudē meret. S; qñ de^o opat p creaturā rōnālē. tūc debent duo pnia. vnū exteri^o deo scz honor. et vnū interi^o hōi scz vtilitas. **D**iuicus. Et isto manifeste colligit qz hō qz pcepto deo ppiā qñt gloriā. laudē et honorē duo maxima mala cōmittit facit em̄ deo summas iniurias. et sibi pssimū detrimentū. Primo facit deo iniuriā. qz honor qđ deo debet ē pstantior dignior et melior qđ totū vnūuersum. iō qđ furat deo suū honorē plus illi eripit qđ si raperet totū mundū. Et ista gratis iniuria nō pot p oēs creaturas reparari. Secūdo facit sibi maximū detrimentū. qz hō cū sit creatura fragilis egena et vacua. egeatqz intrinsec^o bonitate et pfectōe cōpleri. Igit si qñt honorē et gliam exteri^o. tūc intra se vanitate replet et penit^o vacua derelinquit oī bonitate et veritate. Et ita in tali inanissimo hōie nulla est soliditas. nulla firmitas. nulla bonitas. nulla temū pfectio. Nihil igit sibi pfiit dū forinsec^o creuit. imo obfuit vehementer. qz quāto magis exteriori gloria est dilatatus. tanto est interiori paup^o tate cōpressus. Verum tu vltorius proficiscere

Deus sicut propter suū hono

rē ita et ppter suū nomē oīa opat

Capitulum xxxvi.

Raymūdus. qđ sit ipiū et puerum hōiem ambire suā gliam et famā statim dicem^o in subditis. Nūc hō pauca de dei noīe sicut an de honore differam^o. Quicquid p̄t de nouo acq̄ri vel ē res vel nō men res. S; qz deus maxim^o cū ens sit infinitū nō p̄t sibi nouā rem acq̄rere. qz plen^o ē oī bono. q̄ quicquid de nouo recipit sola fama et solū nomē ē. Tūc igit deus extra se de nouo crescit et maior qđamō efficiat qñ sua fama et suū nomē p corda hōim dilatat. Nomē autē de^o acq̄rit ex opibz q̄ forinsec^o vident. Que qđē opa qz potēter et sapiēter et dulciter facta sunt. iō a cognoscētibz ea de^o acq̄nt nomē qz oipotēs et sapiēns et clemēs appellat. Acquirēdo igit nouū nomen acquirat etiam nouam famam. nouū honorem. nouam gloriā. Et sic deus qui in sua essentia crescere nō potest. crescit in nomine. in laude. in honore. et hoc in hominū cordibz qui dei opera cōprehendunt. Et q̄bus clarissime vident qz deus solus nomē habere meretur glorio sum. honorificum. famosum. formidatū. magnificū. et p cunc secula bñdicum. **D**iuicus. Hinc veraciter dat int̄ elligi deū oīa opari ppter suū nō

Dialogus **Q**uartus

men. ut illud videlicet impletur omni homo honore. scilicet laude. fama. gloria. et magnificencia. **Quoniam** igitur omnia deus operatur propter suum nomen. omnia etiam operatur propter suum honorem. **Raymūdus.** Merito id sequitur. quod unum et idem est operari propter suum nomen et propter suum honorem. **Nolo** tamen te ignorare quod sicut operatur omnia propter suum nomen deus. ita etiam operatur omnia propter hominis utilitatem. **Et** quanto nomen dei nobilius est et prestantius quam omnes creature. tanto nomen dei plus valet homini. et est illi fructuosius quam omnes creature. **Ideo** enim creature institutæ sunt propter dei nomen homini innotescat. quod dum fuerit in corde hominis receptum generat in eo omnem utilitatem. **Que** utilitas tunc maxime perficitur cum homo ceperit amare. timere. honorare. reuereri et magnificare deum suum. **Ut** igitur nomen dei veram operetur hominis utilitatem. necesse est ut deus operetur opera amoris. opera timoris. opera fidelitatis. confidencie. honoris. laudis et glorie. **Operatur** igitur deus opera omnipotentie et vocitatis omnipotens. **Operatur** opera magni timoris et reuerencie et ab omnibus preteritis. **Operatur** opera maiestatis et glorie et dominus appellatur. **Operatur** opera summe iusticie. et ut iustus iudex formidatus habetur. **Operatur** opera summe dulcedinis et bonitatis. et ut dulcissimus et optimus adamat. **Operatur** opera maxime sapientie. et ut sic sapientissimus nuncupatur. **Et** ut summam omnium concludam. idcirco omnia que deus operatur ad hunc finem referunt. ut noverit omnipotens. sapiens. iustus. benignus. bonus. fidelis. pius. sanctus. amicus. adiutor. saluator. protector. ut hoc modo generetur in hominibus scilicet fama et gloria dei. et propter omnem suam utilitatem. scilicet perfectio. et perfecta omnium bonorum consummatio. **Dicitur.** **Ex** hoc ipso quod loquor multum nos imbuimus in cognitione nominis dei quod ex multis operibus recolletur unum et maximum efficaciter. gloriosum. laudabile. magnificum. et pro omnibus corda magnificandum. **Li**cet enim ab eterno deus sit omnipotens. sapiens. iustus et bonus. non tamen habet manifestum nobis nisi eas res fuisset operatus exterius. quibus tale nomen et talis fama in nostris cordibus predidisset. **Habitaculum** igitur nominis dei corda sunt hominum. **Et** quanto dei noticia ex operibus per corda hominum multiplicatur. tanto et multiplicatur nomen dei. **Raymūdus.** Bene atque optime dei nomen intelligis. **Tamen** tamen scire te docuit quod diversimode et per multos gradus dei nomen in homine generatur. **Opera** enim dei quadruplici gradu distinguuntur ut supra patuit in scala quadruplicis creature. **Cognoscit** enim homo nomen dei per opera que habet esse tamen. sed magis per ea que habent esse et vivere. multo tamen amplius per ea que habent esse vivere et sentire et intelligere. **Nomen** ergo dei maxime innotescit homini per ipsum methoem. **Et** hec est ultima maxima firmissima et certissima dei nominis cognitio. **Nullum** enim est opus dei magis propinquum homini quam ipse sibi. **Igitur** dum homo cognoscit seipsum in quantum dei opus est. tunc vehementer dei nomen agnoscit et extollit magnificat et honorat. **Uerum** quod diversimode deus operatur hominem operatur. id est ab homine multipliciter nuncupatur. **Aliquod** homo deus propter

Capitulum XXXVII

citāt z misericordē. aliqñ iustū z veracē. aliqñ fidū ppiū p tectorē iuxta id qđ sentit circa se deū opari. **¶ Dominicus.** Multis igitur modis p̄r dei nomē hō magnificare. extollere. honorare. z ex p̄nti ip̄sum deū q̄ tā magnifica in oī creatura. z p̄cipue in hoīe diuersimode opat̄. Nūc sup̄esse arbitror vt de obligatōe honoris edisserere incipiat̄.

De obligatōne hoīs erga ho

nore z laudem z nome dei

Capituli xxxvii

¶ Raymūdus. Sequit̄ em̄ p̄fecto q̄ q̄ deus oīa opatur p̄p̄ter suū honorē z gloriā. idcirco hō qui nouit z p̄r deū honorare merito p̄r ceteris creaturis id facere tenet̄. Tenet̄ em̄ z obligat̄ multipliciter. Primo ex quo sol⁹ p̄r meritoze opari. id astringit oīa sua opa opari ad honorē z gloriā z nomē dei. Secūdo obligat̄ vellez op̄rā dare vt dei nomē fiat crescat z p̄tinue multiplicet̄. Tertio obligat̄ nō solū conari vt fiat z p̄ficiat̄ honor dei. sed etiā conari vt fiat optimo z p̄fectissimo mō quo id ip̄e opari z velle p̄r. Quarto obligat̄ nō solū vt ab ip̄o. sed ab oīo rebo p̄cipue hoīo honor z gloria dei maxime crescat z compleat̄. **¶ Dñicus.** Certē nisi hō id voluerit p̄ virib⁹ effecerit nō agit vt creatura dei nec vt sensatus hō. sed p̄tra ordinatōem z mentē dei tanq̄ p̄fidus z amens z inimicus. **¶ Raymūdus.** Quinto obligat̄ ponere sup̄m z dare vitam. corpus. z aīam. z quicqđ habet. scit. z p̄r ad laudē z honorē dei. Uex q̄ ad honorē dei sequit̄ utilitas hoīs. ideo quoties hō dei querit honorē. suam tūc opatur utilitatē. Quādo ergo hō p̄r dei honorē ponit vitā suā. tūc facit sibi p̄i cōmoditatē maximā. summū lucrū. summū cōpendium.

¶ Hō tenet̄ deū honorare

¶ Dñicus. Nihil igit̄ p̄dit qui p̄r dei honorē se suaq̄ tribuit. qz omnia illi in centuplū restituit deus. **¶ Raymūdus.** Ita est plane. Sexto obligat̄ homo credere s̄bis dei. z honorare quicquid loq̄tur aut pollicet̄ aut iubet aut vetat aut cōminat̄. Septimo obligat̄ de dei op̄rib⁹ oīo semp̄ in bonitate sentire. z oīa in optimā parte interpretari. Octauo obligat̄ corde z ore bona de deo dicere z magnifice oīa extollere z lingua palam p̄dicare que suū respiciūt honorē. suū nomen. suā gloriā. suā famā. Et q̄to magis ad dei p̄tinent honorē. tanto debent amplius p̄dicari. **¶ Dominicus.** Venissima sunt z saluberrima z necēaria cuncta q̄ loqueris. Utinā hec in cordib⁹ hoīm cōualecant. vt deū rex oīm cōditore corde. ore. z opere semp̄ honorificet̄ exaltet̄.

¶ Raymūdus. Unū sp̄ e duob⁹ necesse est vt hō faciat. Aut em̄ suis opib⁹ deū vel honorat̄ vel vituperat̄ p̄tenuit. Ad hoc em̄ deus optimus hoīem condidit vt suis opib⁹ se honoraret z extolleret. q̄ si mala z reproba fuerint deū maxime inhonorant. vituperant. blasphemāt. Et qz ex amore honor. timor. laus. spes. cōfidentia. obediē

Dyalogus Quartus

tia et omne bonorum germe erumpit. sequitur quod qui deum non amat. nec etiam honorat. nec timet. nec laudat. nec illi fidit. nec obedit. Talis igitur homo corde et opere deum despiciat. deum inhonorat. deo rebellat. **D**ominicus **E**t isto licet intueri quod quod honor dei et dei contemptus maxime opponuntur id sicut nullum maius bonum potest facere homo quam deum veraciter honorare. ita nullum grauius malum quam deum nequiter inhonorando continere. **R**aymūdus. **U**terque id quod deum inhonorat et deo et sibi ipsi et omni creature maximam iniuriam et contumeliam facit. Contemnit reuera omnes creaturas. id est non eas honorat quod dei sunt quod res despiciat creatorem. **E**t sic in dei contemptu includitur infinite iniuria. infinite superbia. infinite nequitia. **S**icut igitur ex vno honore dei multiplicantur honores infiniti. ita ex vno contemptu dei infiniti contemptus generantur. **D**ominicus **U**t igitur superbiissimo illi quod deum contemneret presumptis inhonorare.

Honor proprius est dei honor contrarius et capitalis inimicus **Capitulum xxxviii.**

Raymūdus. **E**x his quae nunc dicimus aliquantulum lucet quod sit verum puerum deum inhonorare atque contemere. **B**raue igitur peccatum est quod homo suis operibus deum inhonorat. sed omnium grauissimum quoniam per sua opera se vult ab alijs honorari. laudari et extolli. propria querit fama et gloriam. **N**am hoc modo studet laborat et operatur ad directum contra deum et contra suam gloriam et honorem. **E**t talis operarius subdolosus et perversus. eo quod agit contra intentionem et ordinationem dei. efficit manifestus et capitalis inimicus illius. suum honorem et famam et gloriam illi violenter eripiens et sibi ipsi fallaciter ascribens. **Q**ui enim suam non dei gloriam querit seipsum deum constituit. de se idolum facit quod vult ab alijs honorari et predicari. ita per suam arrogantem impiamque superbiam bellum. iram. et discordiam grauem in suum suscitatur creatorem. **D**ominicus. **B**ellum inermine funditur et ingloriosum. de quo nullus ipse victoriae reportabit. sed stragem. confusionem. ignominiam.

Raymūdus. **N**ihil verius. **S**ed ut apertius agnoscas quod inexcipiabile malum sit hominem suum querere honorem audi paucis quae dico. **D**ominicus **A**udio. **R**aymūdus. **H**omo certe dum omnia agit propter suam famam et gloriam occupat cor suum principaliter circa proprium honorem quem cogitat. quem querit. quem seipsum desiderat. **E**t ita seipsum in suo corde deum statuens sese honorat. se laudat. se diligit. se amplectatur. **Q**ui igitur merito deberet cor suum occupare circa honorem dei et deum in suo corde recipere. e contrario cor suum occupat ad laudem propriam et illic seipsum collocat et ut deum adorat. **D**ominicus. **D**iniuriam maximam. **R**aymūdus. **A**st et alia iniuria maior non enim sufficit ei occupare cor suum circa proprium honorem. sed vult quod corda aliorum hominum (quae vasa sunt honoris dei) occupent et impleant de suo honore. de sua fama et gloria. **C**upit enim hic talis superbiissimus ut

Capitulum XXXVIII

Omnes homines, crepto deo suo honore, sua estimatōem, sua laudē amēt,
p̄dicent, magnificēt. Vult em̄ sp̄ crescere et multiplicari, et imaginē
glorie et sapientie et pulchritudinis sue (licet sit corruptibilis et fictilia)
imp̄mi et dilatari p̄ corda hominū, vt sp̄ de illo cogitēt, illū amēt, illū
loquant et predicēt. Vult igit̄ totū mūdū q̄tū ad se attinet circa suū
honore et tunc occupari. Itaq; vult deū expellere de regno suo, de do-
mo et habitaculo suo. **Primum**, Dūc merito efficit hō dei hostis,
dei maximus inimicus. **Primum** ē, q̄ querit p̄priū honore totū mūdū cupit
reducere ad seipm̄, et sic p̄uertit ordinem vniuersi, q̄ creaturas intor-
quet ad aliū finē q̄ eas ordinauerat de. Vult em̄ ipe vt de a creatu-
ris honore recipere et se ab oib; venerari. Et sic hō h̄mōi ē totus puer-
sus in semetip̄o, deū oiaq; turbās. **Secundū** malū, q̄ hō qui q̄rit p̄-
priū honore facit sibi p̄ maximū dānū et detrimētū et incomodū. **Si-**
cut em̄ dū honorat deus tūc crescit tūc p̄ficiat hō, ita dū honore sibi
attribuit in summa egestate remaneat necesse ē. **Tertium**, hō q̄ suū que-
rit honore destruit q̄tū in se ē deū factorē suū, et ex p̄sequētī elōgat se
in infinitū a deo, tantūq; distat a deo q̄tū distat sua intētō ab inter-
tione dei. Et q̄ totū bonū hoīs deus ē, ideo q̄tū magis lōginquat a
deo tantū magis recedit a bono suo. **Quartū**, dū hō elōgat in infinitū
tū a bono suo, necesse ē vt p̄pinquet maxio malo suo cadatq; in tā p̄-
fundū malū q̄tū deus ē aliū bonū. **Quintū**, hō q̄redo suū honore facit
deō infinitā iniuriā et offensam, ideo p̄meret penā p̄petuā et infinitā.
Sextū malū, hō q̄ q̄rit suū honore excecatur semetip̄m. Honor em̄ in
iustis tenebre s̄, q̄ coecis oculos ad deo obnubilāt et obscurāt ab omni
vera luce alieno reddūt, vt hō nec deū nec semetip̄m nec totū vniuer-
sum possit agnoscere. **Positus** etiā extra deū, extra lucē, extra veritatē
nullū bonū nullū malū p̄ discernere, nec inter verū et falsū, nec inter
dulce et amarū ponere rōnem. **Septimū**, hō qui q̄rit suū honore to-
tum fundamentum suum collocat in mendacio, in errore, in vanita-
te, in receptōne, in malo, et in nihilo. Honor em̄ proprius mendaci-
um et error, nihil ē. **Querens** igit̄ p̄priū honorem seruum se facit
vanitatis mendaciū et nihili, et seipsum qui inter creaturas omnium
est nobilissimus expendit ad errorē atq; stulticiam et amentiam. **Octa-**
uum malum, cum omnis honor sit extra eum qui honorat, hinc se-
quitur q̄ homo ad suū honorem operans et illum multiplicare ge-
stiens edificat extra se rem vanissimam que stare non potest, citā
introsusum vacuus remanet et omni solido bono priuatus. **No-**
no, homo suum ambiens honorem perdit tempus suum, perdit la-
borem, studium et conatum suum, tenditq; ad impossibile, quia su-

De multiplici
malo qd̄ orit̄
ex honore p̄po

us honor nūq̄ poterit p̄fici nūq̄ impleri **S**z solus dei honor (cū
resistere nemo p̄t cum sit omnipotēs) hic p̄ficiet. hic p̄summabit. hic
manu tenebit in secula seculor̄. **D**ominicus. Hoc postremū maxi
me debet hoīem auertere ab ambiciōe pp̄ij honoris q̄n nec illum
q̄rū uolet poterit acq̄rere. nec utiq̄q̄ adeptū poterit retinere. **R**ay
mūdis. Decimū z maximū malū est. q̄ sicut honor uerus z p̄fusio
opponitur. ita laus z vituperiū. gl̄ia z opprobrium. Et sicut honor
nō p̄t mutari nisi in p̄fusione. ita laus z gloria nō nisi in vituperiū z
opprobriū. Et qz nullus honor uerus ē nisi honor dei cui etiā z laus
vera est z gloria vera. Idcirco hō qui honorat. laudat z glorificat de
um nūq̄ illū sequet cōfusio. nūq̄ vituperiū. nūq̄ opprobrium.
Sz si querat suū honorē. suā laudē z gloriā oportz ut pueniat ad
eternā cōfusione. p̄petuū vituperiū. z opprobriū sempiternū qd̄ non
delebit. **D**ominicus. Merito id sequit. Nā ex quo honor pp̄ius
hoīs est puerfus. inordinatus. falsus. tortuosus. caducus. miser. in
iustus. mēdax. uanus. erroneus. ideo p̄manere nō p̄t. sed cōcidet. ta
lescet. deficiet. z sequet illū summa ignominia q̄n reuelabit cōfusio
nuditatis ei⁹. z pudēda ei⁹ in suā faciē retorquent. Eant nūc pp̄ij
honoris questozes z ad breue tēpus in suis laudibz exultēt ut p̄p̄
tua p̄fusione p̄risentur

¶ Homo obligatur ex parte

honoris dei credere oībz uerbis eius z ea honorare. **C**aplin. xxix
Paymūdus. Quomāquidē ut supra declaratū est qz deo honor
attribui debet in summo gradu. si igit hō honorat deū necesse
est ut z uerba dei honoret z credat cū omni reuerētia deo loquenti.
Quādo em̄ credit hō uerbis dei tūc reputat eū ueracem iustū z san
ctū. sine fraude. sine mendacio. sine dolo. atqz ita honorat deū credēs
sine aliquo testimonio. sine aliqua p̄batione simplici s̄bo dei. solum
qz ip̄e dicit vel dicit fecit q̄ fallere z mēdri nescit. Alio q̄n nisi credide
ro cū omni assensu uerbis eius. etiā etil uideant vel obscura vel ex
traiea facio deo maximā iniuriā. vituperiū. z cōtemptum. Debemus
igit primo credere uerbis dei p̄pter suū maximū honorē. utpote qz
ille loquit quē nephās est mendacē aut frivoluū estimare. Scōdo de
bemus credere s̄bis dei rōne sue excellētissime magisteris z auctori
tatis. Si loquet̄ alicui sapiēt̄i aut regi aut p̄ncipi fidem habemus.
multo magis regi regū dño dñor̄ credi debet z assenti. Tertio rō
ne sue infinite bonitatis z p̄missime pietatis credi oportet uerbis dei.
Nam qd̄ bonus hō loquit facile admittit. multo amplius admittit
debet qd̄ loquit optimus z sapiētissimus deus. Quarto deo credi de
bet rōne sue infallibilis ueritatis. Est em̄ ip̄e summa ueritas z sum

Debemus cre
dere s̄bis dei

Capitulum XL

ma sapiētia que falli nequit atq; mēiri. **D**ñicus. Magni mīst
 animū indidisti credere cū summa reuerētia eloquīs dei. **S**z quē
 te quē pcessum habiturus sum in credēdis dei sermonibz. **R**aymū
 dus. Illū eundē quē in creaturis cognoscēdis an habuisti. **U**idem
 ad oculū duo esse q̄ ab hoīe extra pcedūt. s. opus suū. z suū verbum.
Sic silitē duo sunt q̄ pcedūt foris a deo. opa z s̄ba. **U**ez qz aliud
 est opus z aliud s̄bū. ideo alia sciētia ē de dei opibz. z alia de verbis.
Sciētia tñ creaturaz q̄ manifeste forinsecus apparēt inducūt nos
 in cognitōem s̄bz dei que minus apparēt. **A**d cognitōem creatura
 rū habuimus tres gradus. **P**rimus q̄ cognouimus ipas creaturas
 in veritate existere. s. z nesciebamus cuius erāt. **S**ēdo cognouimus
 q̄ dei erāt. z q̄ a deo p̄dite erāt. **T**ertio q̄ tonū dei erāt. z q̄ a deo no
 bis tradite erāt. **I**sto mō oportet pcedere s̄formiter circa s̄ba dei ad
 cognoscēdū q̄ dei sunt. **P**rimo optz videre z acute respicere ipa s̄ba
 in se. **S**ēdo cuius sunt s̄ba. an s̄ba sint dei loquētis vel hoīs. **T**er
 tio q̄ nobis a deo data sunt ad nostrz fructū. ad nostrā necessitatez z
 vtilitate sicut z creature. **D**ñicus. Sed q̄ sunt dei s̄ba quibz no
 bis ad nostrā salutē loquit. **R**aymūdus. **N**ō alia p̄ certo q̄ que
 in sacro volumine (quā nos bibliam dicimus) p̄tinent. que in vetus
 nouūq; testamentū clare diuidit. **I**bi audis deū p̄cipiente. p̄hiben
 te. adhortāte. terente. blandiente. comināte. pollicēte. **P**ossem ego
 multis z fortissimis rōnibz tibi demonstrare deū bibliē sermones p̄ su
 os vates esse loquūtū. nisi nossem te id optime credere z vt xpianū
 nullatenus diffiteri. **Q**si forte eas rōnes cupis agnoscere lege pri
 orē librū vñ iste trāssumit. z illic inuenies quō etiā paganissimo hoī
 id facile potuerit p̄suaderi. **D**ñicus. **T**redo vt xpianus bibliē ver
 ba dei s̄ba esse. **Q**ui autē hoc nō credit pagano exterior est.

De proprietatibus verbi dei. et

qualiter se hō gerere d̄z circa sanctā bibliā. **C**apitulu. xl.
Raymūdus. **Q**uia igit credis bibliā dei s̄ba sonare. audi nūc
 cū maximo fructu p̄prietates z p̄ditōes huius libri. z q̄liter
 te habere d̄ctas circa eū. **P**rimo ex quo p̄ totū vetus nouūq; testa
 mentū deus loquit p̄ ora sanctorz. ideo optz credere q̄ dicit. optz im
 plere q̄ p̄cipit. optz vitare q̄ p̄hibet. optz formidare q̄ p̄minatur.
 optz sperare q̄ pollicet. **Q**ui autē ista nō facit deū p̄tēnt. iridet. inu
 nat. **D**ñicus. **I**mo hō p̄ oīa dignus q̄ a sacro dei libro repellatur.
Bestia em̄ si montē tetigerit lapides. **R**aymūdus. **S**ēdo. ex quo
 biblia liber dei ē. ideo sequit q̄ nihil ē in eo fallit. nihil inuiale. nihil
 supflū. nihil diminutū. nihil iniquū. nihil frivoluū. nihil cōtornē
 dū. nihil expectādū. **T**ertio. ex quo bibliē s̄ba dei sunt. ideo oīa q̄ illic

aut pmitit aut pminat deus. oia suo tpe pplebunt. no em vnu iota
aut vnus apex cadet ab omi lege. Alioquin deus faceret ptra suu ho-
norē. seqz mendacē cōstitueret. qd est impossibile. Si em hō potens
et iustus mitit toto corde implere verbū suū. multo magis deus cui
eque facile est r dicere r implere. Quarto. ex quo deus sua sba in hoc
libro pstituit. ideo hō obligat deū r sua sba diligere. amplecti. ho-
norare r colere q̄ pcesserūt de ore dei. **Dominicus.** Merito id qdē
qz nihil tā ppinquū deo qz suū verbū. Verbu em dei ipm deū represen-
tat. nec aliqd tantū p̄inet ad deū qz suus sermo. q̄ nō solū de ore sed
etiā de dei corde pcedit. Erūpit em ab intimis medullis dulcissimi
p̄ditoris. Merito igit aman debet r coli. qz nihil verbo dei maius. ni-
hil dulcius. nihil sublimius. nihil pfundius. nihil nobilius. nihil
p̄ciosius. nihil potētius. nihil deniqz salubrius. **Raymund⁹.** Dinc
certe intelligis mi dñice qz dei verbum longissime excellit oēs creatu-
ras. magisqz ad illū p̄inet qz oēs pariter creature. Quia igit homo
tenet amare deū supra oēs creaturas. ita etiā debet amare dei verbum
plus omnibz creaturis. illudqz p̄tremiscere r venerari. Dinc sequitur
quintū qz hō debet summope cauere ne aliqñ aut irideat aut abiciat
aut vituperet. aut blasphemet verbū dei. **Dominicus.** Istud pprie
iniquoz est r hereticoz r infidelū. **Raymūdus.** Sexto qz hō te-
net p̄pare cor suū ad recipiendū verbū dei. Ex quo em verbum dei
extra deū progredit. nullū aliū locum vult occupare qz pectus hoīs
qd debet esse receptaculū sermonū dei. **Dominicus.** Atqz ideo qui
tullū libentius meditant aut oratiū aut virgiliū qz dei verbū mar-
mā iniuriā deo faciūt. qz de suo corde dei verba reiciunt. r illie recipi-
unt aliena. **Raymūdus.** Recte tu qdē. Utinā seculariū librorum
amatores hinc nostro sermoni aures accōmodent. puto nō tam libe-
ter vanissimis studiis inherebūt. Septimo. ex quo verbū dei ipsum
met deū representat. ideo q̄ in suo pectore sba dei recipit. recipit r deum
gestatqz deū intra p̄cordia sua. Nihil ergo sanctius. nihil melius. ni-
hil suauius qz in corde dei sba portare. Imo etiā r ore pferre (quod
tu dñice quotidie facis) qz nō expedit fidelē erubescere sermones dei.
Quicūqz igit in corde gestat verbū dei multas inde psequit r p̄ci-
pias utilitates. Prima est. qz sicut verbū dei est vnu r efficax r pene-
trabile r mobile. qz erit de corde dei. ideo necesse ē qz viuificet r pene-
tret r moueat. locundet atqz letificet ipm cor hoīs qd possederit. Se-
cūda. sicut verbū dei est calidū r succēsum igne animo dei (ignitum
em eloquiū tuū vehemēter) ideo cor hoīs calefacit r inflammat in amo-
ran dei. Tertia. qz verbū dei est vez certū r firmū. ideo p̄firmat cor
hominis in veritate r solidat corroboratqz. Quarta. qz verbum dei
lumen est r lucerna. ideo cor hominis illuminat. nec sinit illud igno-

**Q̄ multe utili-
tates pueniūt
hōi q̄ dei verba
portat in corde**

rantie aut erroris aut nequicie tenebris abduci. Quinta ve bñ dei potentissimū est ⁊ summe actiuū. ideo cor hoīs potenter immutat. ptegit. dirigit ⁊ defendit. Sexta. qz ve bñ dei altissimū est. ideo rapit cor hominis a terrenis ⁊ ad celestia suspēdit. Septima. verba dei sunt eloquia casta ⁊ septies repurgata. sunt quoqz gloriofa immortalia ⁊ ppetua. verbum em̄ domini manet in eternū. ideo faciūt cor hominis castū. pur. gloriosū. immortale. incorruptibile ⁊ eternū. **Dominicus.** Ex his manifeste patz qz grandem iniuriā facit deo ⁊ sibi detrimentū. q̄ contemptis dei verbis humana eloquia in suo corde recepat. Qui asp̄nat creatoris verbū. ⁊ sbū amplectit̄ creature. Qui libentius audit sbū mēdaci(oīs em̄ homo mēdar) q̄ summe veritatis. Verba mortalis infirmi ⁊ fragilis. q̄ immortalis ⁊ omnipotētis. Verba nihil firmiter pmittētis. q̄ vitā pollicētis eterna. Verba serui inutilis. q̄ altissimi impatoris. Verba eius q̄ in se hz radicē oīm maloz. qz eius qui est oīm bonoz fontalis origo. **Uex tu prosequere qd̄ cepisti.**

Cōparatio verbi dei ad creatu-

ras

Capituli. xli.

Raymūdus. Duo sunt nobis manifesta q̄ nobis p̄tulit opti- mus deus. ⁊ p̄ que ipse nobis plurimū innotescit. scz creature quas cōdidit. ⁊ verba q̄ dixit. Sed ista duo nō sunt equalia. **Primo** verbū dei est supra hoīem ⁊ supra oīm creaturā. oīs aut̄ creatura sub licit̄ sb̄o dei. **Secūdo** oēs creature sunt de nihilo ⁊ de se corruptibiles. sed sbū dñi exit de ore dei ⁊ p̄manet in eternū. **Tertio** sbū dei hz ple hū dñium sup̄ oīm creaturā. nec p̄t illi vlla creatura resistere. sz mutat ⁊ transformat creaturā. ipm̄ aut̄ sp̄ inmutabile manet sicut deus a quo p̄cedit. **Dñicus.** qz crebro solear durissima hoīm corda p̄mutare atqz emollescere sbū dei sepe numero id ipse expr̄ssit sum. **Raymūdus.** Et adhuc amplius expr̄ssit. **Quarto** p̄ sbū dei oīs creatura facta ē ⁊ de nihilo venit ad esse sc̄tute sb̄i diuini. hz em̄ oīm potesta tē ei⁹a q̄ p̄cedit. **Primo** em̄ qd̄ exit a deo ē suū sbū. ⁊ p̄ ipm̄ omnia alia subsisterūt. **Dñicus.** Hinc p̄z deū multo plus fuisse liberalem deōs do nobis sua vba qz sil̄ cūcta creata. Et licz nos plurimū cōsō let̄ p̄ creaturas. multo tñ ampli⁹ p̄ suū sbū. **Raymūdus.** In maxi mo igit̄ habedū ē p̄cio sbū dei. **Quinto** sbū dei exit de corde dei. ⁊ id̄ q̄cūqz venerit secū portat cor dei ⁊ mētē ⁊ volūtātē dei. sz creatura q̄ exiūt de nihilo lōgissime distāt a corde dei. **Dñicus.** Et ideo clare lucet. qui nō vult recipe verbum dei non est dignus perfimū creaturis. **Qui** em̄ magna p̄mittit. iniuste sibi v̄s̄pat minima. **Raymūdus.** **Optima** assertio tua. **Sexto.** oīs creature sua pulcritudine

Dyalogus Quartus

dine. bonitate. varietate hortant hoïem diligere et honorare deū facto rem suū sed ſobū dei idipm pcepto pcellit. Magnū em mādatū in lege ē Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo &c. Septimo. oēs cre ature q̄ ſunt ſub hoïe ſeruiūt hūano corpi. indiget em corpus noſtr̄ cibo & potu vt poſſit nutriri augeri pſeruari. ſz ſobū dei aiām cibari & fatiat roborat augmētat & in ſpūali vita pſeruat Vita em aie amor dei eſt. gaudiū ſpes & pſolatio ſm deū / **Dominicus.** Merito id q̄ dē. cū em aīa hūana facta ſit ad imaginē & ſimilitudinē dei. & inter de um & animā nihil ē mediū. ideo nutriri debet diuino cibo. & eo cibo q̄ pcedit de corde dei. **Qui** ſ nō recipiūt in cordis palato dei ſobū. ſed porcor ſiliq̄ de ectant. vanis dico ſabellis hoīm necē ē fame pereāt & morte ppetua moriant. **Raymund⁹** **Dino** ita necesse ē Verbum em qd̄ de corde vel ore hoīs pcedit cū ſit fragile caducum ince tū. & plerūq̄ mēdacys plenū. aiām hoīs nō nutrit ſz iſficiat. nō viuificat ſz occidit. **Uez** vt melius noueris quō dei ſobū aiām nutrit. cogita illa duo q̄ ſunt in aīa. ſ. volūtate & intellectu Vita em aie pſiſtit p̄ cipaliter in volūtate. q̄ qñ viuūt tūc & aīa viuūt **Et** ideo vt voluntas veraciter & ſalubriter viuat necesse ē vt dei ſba eā ſubintrent. eā vege tēt. eam ſuſtentēt **Et** idcirco ſba dei nūc p̄cipiūt. nūc p̄hibēt. nūc ex hortant. nūc laudāt. nūc litigāt. nūc deprecant. nūc p̄minant. nūc polli cent vt hoc mō volūtatis hoīs exerceat ad timorē. ad amorē. ad ſpem. ad gaudiū. ad pſolatōem **Et** qz aīa humana ſp̄ querit ſbōz certitū dinē. nec ea facile recipit ſi videant̄ aut dubia aut inania aut inuti lia. vt ſz etiā intellectus in dei ſbo p̄ſcat necē ē vt eloquia ſua de⁹ p̄ pria auctoritate p̄firmet. q̄ tā magna & ſolida ē qz excedit oēs rōnes p̄bationes. ingenia. & argumēta quorūlibet ſapiētū **Quando** ergo dei ſba mouēt aiām ad amorē tūc p̄ſcat ip̄a volūtatis. qñ inſtruitur ad veritatē tūc nutrit & ſaginat intellectus **Dominic⁹** **Et** his q̄ de ſbo dei luculenter diſſeruiſti agnoſco aliā obligationē maximā qua hō obligat̄ deo creatori ſuo. p̄ ſuis ſb̄is ab eo receptis **Oſtendiſti** em̄ in ſecundo dyalogo innumeras obligationē quibus aſtringit̄ homo factori deo p̄ ſuſceptis creaturar̄ obſequijs. **Uez** qz verba dei ſunt omnibz creaturis multo nobilioza & homini maxime vtilia imo ne ceſſaria. qz creature corpus hoīs reſpiciūt. ſba aut̄ dei animā ipſam. ideo ſine vlla comparatōe obligat̄ plus homo. p̄ vto dei vnde ani ma ſua & nutrit & conſeruat q̄z pro creaturis quibz ipſum corpus re ſicitur & p̄ſcitur

Verba dei affe ctus pascitur & intellectus

Nota obliga tionem.

Hic agitur nunc de tertia natu
ra creata. que sine corpore p̄ſiſtens tota ſpiritualis eſt.

Capitulum. xlii.

Capitulum XLII

Raymūdus. Pulcre post sermonē habitū de s̄bo dei de substā-
tys spūalibz tractare debem⁹. q̄s nos vel spūs vel angelos nū-
cupam⁹. Per hos (sicut in tota biblia sepissime patz) dei s̄bū hoībz
reuelat. Ipi em̄ sunt angeli dei potētes s̄tute facientes s̄bū illius ad
audiendā vocē sermonū ei⁹. ¶ **D**ñicus. Cū scalā creaturaz in p̄nci-
pio nostre disputatōis erigeris nihil illic de natura mere spūali me-
mini te dixisse. ¶ **R**aymūdus. Ideo illic nō dixi qz tunc nō oportet
bar. Nūc autē ista dissertio hoc in loco ⁊ p̄ his q̄ iā dixim⁹. ⁊ p̄ his q̄
p̄ dicitur iūmus oportuna notabit. In p̄mis igit̄ ambigere nō opz
aliq̄s eē subas incorporeas. ne maximū rez oīm p̄ditore impotentē
aut diminutū fuisse cogitemus. Qui em̄ sic cogitat maxie vituperat
atqz inhonorat manū oīpotētis dei. Ut ḡ deū summis honoribz p̄se-
q̄mur. p̄stari oportet subas eē aliq̄s mere spūales. Nā si deus creaturā
naturā totalit̄ corporeā vt sunt oīa q̄ continent̄ in tribz inferioribz scale
gradibz. si etiā creauit naturā partim corporeā. partim incorporeā si-
cut eē hō. sequit̄ etiā qz creauerit naturā penitus incorporeā q̄lis eē an-
gelus. ¶ **D**ñicus. Optima seq̄la. Cū em̄ deus tot⁹ sit spūalis sube-
iō debuit merito nō solū tales subas p̄dere s̄ multo plures q̄ corpa-
les. Si em̄ natura mere corpea p̄t p̄ se subsistere sine spū. multo ma-
gis opante deo spūs subsistet sine corpe. Opposita em̄ equis rōmbz
fulcunt̄. Hinc patz deū spūalem spū. les subas sicut ⁊ corporeas cō-
didisse. Nō solū autē. s̄ ⁊ p̄mo ⁊ p̄ncipali eas p̄didisse. cum sint deo
magis siles ⁊ p̄pinq̄. An s̄o sint in maximo. aut paruo nūero abs-
te audire desidero. ¶ **R**aymūdus. Dīno necesse ē credere in maxio
atqz incōprehensibili eas numero p̄stare. In multitudine em̄ mini-
stroz dignitas regz. ⁊ in paucitate plebis ignominia p̄ncipis. ideo
qz milia milia ministrāt ei. ⁊ decies milies centena milia assistunt ei.
Itaqz si in natura corporea sunt innumere spēs lapidū. herbaz. ar-
borū. piscū. auū. q̄drupedū. ⁊ innumera indiuidua hoīm. erūt etiā
infinitē spēs angeloz. Et ne putem⁹ hanc multitudinē p̄sum esse
iō oportet scire qz inter angelos eē ordo pulcherrim⁹. discretissim⁹. iō-
cūdistim⁹. Videm⁹ em̄ qz in rebo corporeis eē ordo mirabilis. sunt
em̄ q̄dā supiora. q̄dā inferora. ⁊ q̄dā his media. Elemēta ⁊ oīa in-
aiata sunt infima. vegetatiua media. sensitiua supma. Sup̄ hec oīa
ē hō oīm sublimissim⁹. Habet t̄n etiā hūana natura multiplice statū
fm̄ super⁹ ⁊ inferius. In hoībz em̄ sunt agricole. mercatores. burgē-
ses. nobiles. milites. barones. comites. duces. reges. ⁊ vnus oīm im-
perator. In statu ecclesiastico sunt rectores. dyaconi. archidyaconi.
decani. p̄p̄siti. abbates. ep̄i. archiep̄i. patriarche ⁊ sup̄ oīs papa apo-
stolicus. Si igit̄ tā decorus est ordo in his rebus inferioribz. multo
amplius in illis nobilissimis altissimiqz sp̄itibz erit ordo mira-

Dialogus **Q**uartus

bilis artificiosus iocundus. Sunt enim inter eos tres ierarchie. i. tres sacri principatus. et in quibus ierarchie sunt infiniti. sunt medi. sunt summi. et hec ordinatissima cuiuslibet ierarchie multitudo ad unum tendit omnium summum. In elementis ut videmus ignis est dignior. In genere piscium delphin. In avibus aquila. In bestiis leo. In hominibus imperator. omnia tendunt ad unum caput. Ita quod in angelis estimandum est. **U**terque perfectus noster naturalis est. nec possumus per viam nature tam subtiliter loqui et inuisibilibus separatimque substantiis sicut fidelis spiritualibus theologus. id si volueris altiora de his secretionibus cognoscere doctorum tibi libros scrutari necesse est. **D**ominicus. Ego illud etiam affirmo. **U**terque limine nosse an ne ut nos homines ita et ipsi quod obligentur deo ad idem suum. **R**aymudus. Immo homo quod maxime. **D**icit enim liber arbitrius habet intellectum. habet affectum. habet quod innumera beneficia. per quod omnino obligant deum diligere. reuereri. honorare. laudare. adorare. benedicere quod illos de nihilo condidit. quod eos supra omnes creaturas sublimavit. quod eos immortales constituit omni sapientia et scientia imbuit. et sua dulcissima visio ne in eternum felices reddidit. **U**terque ut ad nos redeamus multum habere in corpore (angelos dico) multum nos obligant deo et nostro. **D**ominicus. Quare id obsecro. **R**aymudus. Ideo scilicet quod nobis et tunc sua beneficia prestant. **D**icit enim administratorum sunt spiritus missi in beneficia eorum quod hereditate capiunt salutis. **N**e enim peccemus custodiunt peccata arguunt. lapsos erigunt. eorum compungunt. ad veniam dirigunt. ad penitentiam cogunt. In aduersis et arduis casibus nos corroborant. nos letificant. nos preseruant. **P**ostremo nostram illuminant rationem. excitant voluntatem. tribuunt boni operis facultatem. **D**ominicus. Breuissimo verbo maxime in nos angelorum beneficia demonstrasti. per quod obstringimur deum qui tales nobis promotores contulit amare. timere. glorificare. et multo amplius quam per omnino obsequiis quod a visibili creatura suscipimus. **H**ec enim corporalia sunt et corpori solo prestantur. illa vero sublimia sunt et spiritualia voluntati tantummodo commoda et rationi. **R**aymudus. **T**erte nunc vidisti in hoc quoque dialogo et in precedenti quo obligat homo amare. timere et honorare deum factorem suum. **N**unc super ostendere an homo etiam id exolvit. id reddat quod tenetur. **C**um multa voluptate et animi oblectatione que hactenus loquutus sum exceperis. sed puto te in sequenti disputatione lacrymas effusurum. **U**terque quia iam certis nobis radios solis occubere. et iam in longum noster sermo processit. dignum est ut sicut hactenus aie ita et a seculo corpori tribuamus quod suum est. **D**ominicus. **P**lacet. sed licet (ut dicis) tristis sum auditurus noueris tamen summo mane ad tuas me postes rediturus. **T**ristis enim est amara sunt. tamen plerumque salubria sunt. **F**init dialogus quartus. de eo quod homo obligat deum timere et honorare.

Nota beneficia nobis exhibita angelorum obsequiis.

Capitulū XLIII

Incipit quintus dyalogus. de lapsu miserabili generis hu-
mani. et quod vnu hoīem omnes cecidimus.

Antalis sit hō qualis eē debet.

et an faciat qd̄ facere tenet

¶ **Lapim.** xliij.

Dominic⁹. Lota hac nocte cōcitant me spūs meus pre-
deliderio sermonū tuorū. Sepe enī causabar noctis morā
at vero vbi asperi tenuissimū aurore lumen subito estra-
to mēbra corripui et huc besterne sollicitationi festinus
occurro.

Raymūdus. Amo mi dñice sollicitudinē ardoris tui.

Hactenus licet nosti egimus p̄cessum nostrū p̄ modū obligatōnis

ac rebūt. ostendim⁹ enī hoīem p̄pter multa bñificia q̄ accepit obliga-

ti deo muneratori suo. hanc quoq; obligatōem esse naturālē. p̄petuā

indelebile. incorruptibile. scriptā s̄culo ferreo in vngue adamātino.

et exarātā in aīa et corp⁹ hoīs et in cōib⁹ creaturis. Omnia enī creata

p̄pter hoīem huī⁹ insolubilis obligatōis p̄ferūt testimoniū. **Dñe**

dimus etiā q̄ grādū bona sequant hoīes si rebūtū q̄ obligat̄ exolue-

rit. et q̄z inepiabile malū incurrat si p̄tēpserit. **Tūc** autē adiutore deo

inquirendū ē an hō rebūtū obligatōis q̄ tenet impliciti⁹ etiā exoluat.

an sūū op⁹ cū suo rebūtō p̄corde. an sit iustū vel iniustū. rectum an

obliquū. s̄m deū vel p̄tra deū id qd̄ agit. **Scrutemur** nunc p̄funde

ipm hoīem. et interna viscera ei⁹ oēsq; medullas penetrem. et inuenie-

m⁹ p̄culdubio nihil hoīem agere aut cogitare qd̄ tenet. s; oīa effice-

re dñia. formem⁹ igit̄ mētē ad lachrymas. et cū genui p̄ lactuq; loq̄

mur. videbim⁹ enī grauissimā ruinā nobilissimē et altissimē creatu-

re. et eā ruinā quā nemo poterit erigere. nemo valeat expiare. **Dñi**

cus. Initia hęc sermonū tuorū genui⁹ mihi oēs excutiūt. **Tu** tu re-

pressis parūp lachrymīs sensum tuū porceēt creāre. **Raymūdus.**

faciā q̄ntū potero. **Prima** lux q̄ imitatur ad cognoscendū hoīem ē

agnoscere qd̄ facere debeat. scd̄a videre qd̄ faciat. **Agnouim⁹** itaq; ex

p̄cedētib⁹ libris qd̄ hō obliget agere. qd̄ cupit. qd̄ ore p̄ferre. hīc autē

agnoscem⁹ qd̄ agat. qd̄ cupiat. qd̄ loquat̄. **Agnouim⁹** (vt dixi) p̄ hō

tenet p̄mo deū amare. timere. honorare. laudare. bñdicere. venerari.

et diligere. primū sūū (q̄ dei imago dñicū seueripm. Ecce s; d; hō.

vide nūc qd̄ agat. **Dñic⁹.** Video plane nihil tale hoīem agere. s; oīa p̄traria.

Timet enī hęc dolor p̄mū seueripm. et p̄tampto neq̄ter

creatore p̄p̄riū q̄rit honorē. p̄p̄riis laudē et famā et gloriā. et quicqd̄

debet dari p̄ncipaliter deo factori et muneratori suo. sibi tribuit diligit

et impendit. **Raymūdus.** Ex isto palam animaduertis hominē

p̄mūis commississe. habereq; voluntatē oīm iusticie rebellem. totiq; se-

Q hō nihil a-
git eoz q̄ tenet
nec erga deū nec
erga p̄mū

Dialogus Quintus

g nature dñā. extra deū. extra oēm pietatis regulā. extra semetipam
penitē corruptā. erraticā. ipiā. pueriam. alienatā. turpissimā. supbissimā.
falsissimā. odibile deo ⁊ ab ei⁹ consortio longissime sepatā. ⁊ eterna
morte sepultā. Qualis aut volūtas hoīs talis ē ⁊ totus hō. deo con
trarius. deo rebellis. deo capitalis inimicus. oīm maloz radicē in se
p̄tinens. pditus. corruptus. bis mortuus. **V**inc sequit q̄ talis hō va
dit ad eternā tristitiā. eternā penā. eternā miserā. ⁊ ad calamitatem.
inexpiable. eo q̄ pdiderit reppuleritq̄ p̄petuū sui pditoris amorem.
Dñicus. Ap̄issime nūc liquet q̄ sit hoīs amara pditio. alienatio
corruptio. regeneratio. Hoc oēs creature clamitat. hoc pdicat hoiez
eē veraciter pditū. eterno supplicio dignū. ⁊ a dei amicitia p̄petuo se
patum. **R**aymundus. Vidisti nūc nō sine gemitu q̄ pdire se hō
gerat erga deū. vide nūc quō se habeat erga dei imaginē scz p̄ximū. ⁊
ampliore eius ruinā intelliges. Hō em obligat amare quēlibet aliū
hoiem sicut semetipm. **U**ez nūc expimento discim⁹ q̄ hō hoiem le
dit. affligit. confundit. destruit ⁊ occidit. Nulla ē inter hoies hā vnitās.
vera societas. hā pax. amicitia. concordia. s; inimicitie. p̄tentōes. emu
lationes. dissentōes. ire. rix. inuidie. secte. ⁊ vniuersē malicie. **Q** si
forte inter aliq̄s reperiat̄ur aliq̄ aut concordie aut amicitie. nō ille de
amore imaginis dei orinnit. s; p̄pter t̄pales vel carnales rōnes q̄ sin
cerū amorē nunq̄ cōstituent. **D**ñicus. Hō q̄ dei inimic⁹ ē dei etiā
imagini sp̄ trarius est. nec p̄t hō corde p̄ximū diligere q̄ deū p̄tan
nit amare. **N**eq̄ id mirū si quēlibet extra se hoiem odit. q̄ neq̄ seipm
diligit. **Q**ui em diligit p̄p̄tū honore odit p̄fecto aiām suā. **R**ay
mundus. **Q**ū videā hoiem sic in abyssum oīs malicie corruisse non
possum lachrymas p̄tinere cernens eū nō sentire suam corruptōem.
suā p̄petuā mortē. **N**ō dolet. nō flet. nō ingemiscit. immo quottidie
ridet. iocundat. supbit. exultat. ⁊ more amentis freneticā in febre car
nis sensum pdidit cordis. **E**t instar eius qui letho somno obdor
miscens sua mala nō sentit. **V**ulnerauerūt me ait ⁊ ego nō dolui. p̄
cusserunt me ⁊ ego nō sensi. **D**ominicus. **Q**uia ergo in semetipso
sua mala nō sentit. ostende ei obsecro p̄ res extra corruptas quid de
sua corruptōne sentire possit. **R**educ eum p̄ id quod extra nouit ad
seipm quem non nouit

Hō p̄t cōsiderare corruptōez

suā p̄ res externas in se corruptas.

Sap̄lin. xliij.

Raymundus. **F**acile id fecero. vtinā dignet̄ aduertere. **P**rimo
videat quō vinū corruptū sit qd̄ ē in acetū p̄mutatū. **V**inum
em ⁊ acetū hnt q̄litates d̄nas. **N**ā vinū est calidū. dulce. potabile.
delectabile. **A**cetū vero est frigidū. acerbū. quādo nec potari potest.

Capitulum XLV

nec delectari. Talis ē ⁊ hō frigid⁹. amarus. ⁊ horrid⁹. Et sicut acet⁹
nihil valet ad id qđ añ valebat. ita ⁊ hō penitus inutilis factus est
et deo ⁊ sibi ⁊ creaturis. Et sicut acetū reiectū ē a mensis. eo qđ nullā
habeat vini pristini bonitatē. ita ⁊ hō ab oculis dei pietus iacet. eo
qđ nativā pdiderit dignitatē ⁊ factus sit acetosus. ponticus. crudel.
acerb⁹. eterna abhominatōe dignissim⁹. Secūdo. qđtū distat hō frene
ticus amens ⁊ fatuus ab hōie sensato sapiēte ⁊ docto. tñ distat sta
tus hoīs in qđ nunc putridus iacet ab illo statu in qđ merito esse debe
ret. Tercio. qđtū distat mulier sordida. fornicaria ⁊ adultera qđ sicut
stercus in via ꝑcalcat. a muliere pudica. sobria ⁊ honesta. tñ distat
hō nunc fornicans ⁊ recedens a deo suo. qđ deberet illi ēē fidelis. ꝑsi
dens ⁊ pudicus. Quarto. sicut arbor qđ hz in radicib⁹ medullā ama
rā. crudā ⁊ siluestre pomā tribuit pontica. acerba. siluestria. qđ si quis
gustauerit obstupescet dētes eius. ita hō cū habeat voluntatē cor
ruptā. impiā. amarā. oīa opa eius corrupta nascunt deo ⁊ hoīb⁹ ex
oīa creaturis. eternis ignib⁹ deputata. Dñic⁹. Utinā in hīs specul
hō suā turpitudinē velit atredere vt se deformē luceat ⁊ miserabilē.

Lapsus et corruptio hoīs ꝑt

atcedi ex pte iuris paternitatis ⁊ filiatōis

¶ Laplin. xlv.

Raymūdus. Animaduerte nūc etiā hoīs corrupta vitā pferē
deo inter se ius paternitatis ⁊ filiatōis. Attēde diligēter qđ si
lius debeat suo patri carnali a qđ solū corpus accepit. ⁊ facile cogno
sces qđ hō debeat deo patri suo a qđ aīam nobilissimā adeptus ē. in
corruptibilē. insolubilē. spiritālē. interminabilē. Debet em̄ filius pa
tri tpali amorē. timorē. honorē. fidē. reuerentiā. obedientiā. ꝑstantiā
pseuerantiā. obsequentiā. Pari mō. imo multo amplius hō patre
suū spiritālē deū tenet amare. metuere. honorare. obedire tē. Ne fili⁹
carnis cauet ne aut offendat aut vituperet aut ꝑristet aut dehoneſtet
patre suum. Cauet etiā ⁊ se opponit ne ab alijs aut offendat pater.
aut vituperet. aut ꝑristet. aut indigne agat. Nec oīa multo diligen
tius dꝑz obseruare hō erga deū genitorē suū. Dñic⁹. Quorū ista

Raymūdus. Ut palā videas hoīs ruina. hō em̄ in eo statu in qđ
nūc lapsus iacet erga deū nec amorē hz nec timorē. nec obedientiā nec
humilitatē. nec subiectōez. nec ꝑfidentā. nec spem. nec credulitatē. Im
mo (qđ sine gemitu nō audies) odit deū. ⁊ ꝑcēnit. vituperat. ⁊ in faciē
eius supbiens rebellē se illi ⁊ inobediētē. audacē. timidūqꝫ ꝑsternit

Dñic⁹. Hūc reuera ꝑz hoīs pditio. corruptio. alienatio ⁊ sem
piterna reiectio. ¶ Raymūdus. Planius adhuc patebit. Nos vide
mus ad oculū qđ filius aut offendit. aut supbit. aut calūniat patrē
suū carnalē. oēs cū ⁊ nequissimū. iniustissimū. ingrattissimū iudicā

Nota hōis
rupnam

Dialogus Quintus

mus. fratericū eū z insanū dicim? Cogita nūc q̄ iudicio. q̄ vitup̄
no. q̄ supplicio dignus sit q̄ patrē spiritūū offendit z mille iniurijs
afficit. Preterea. si grauissimū crimen ē exasp̄are z tremere patres
potente. diuicē. nobile. sapientē. sine cōparatōe magis delinquit qui
regē oīpotentē z summe sapientē z optimū genitorē deū asp̄nante
habuent. Quid nūc tibi videt? **Dnicus.** Nihil aliud plane nisi q̄
hō se hz ad deū sicut p̄terius z rebellis z sup̄bō filius ad patrē suū
Atqz iō incurrisse irā z indignatōem inextinguibile dei patris oīpo
tentis. pdidisseqz oēm hereditatē. oīa bona. atqz infinitas diuitias
illius. nec iā posse sperare aut pacē aut regnū aut sortūū eius magis
aut p̄ici foras z in carcerē sempiternū mancipari.

De etiā lapsus hoīs p̄t ostendi

ex parte iuris fraternitatis

Laplin. xlvi.

Raymūdus. **Q** hō in maximā ruinā cecidit potens etiam
aiaduertere si ius fraternitatis inter homines p̄sideres. Si em̄
inter fratres carnales ē tantus amor. tāta vnitas. tanta germanitas.
q̄ nihil habeant diuisum. nihil p̄p̄riū. sed vnus alter defendit. p̄te
git. dirigit. auxiliat. z se in mortē obicit p̄ altero. Et hec oīa faciunt
qz hūc vnū atqz eundē patrē hoīem a q̄ carnali generatōe pdierunt
Multo magis hoīs q̄bō est vnus pater sp̄ūalis deus a q̄ oēs aiām
repperunt debent se diligere. tueri. auxiliari. z in mortē tradere. p̄pter
aiās suoz fratrū. Hoc em̄ vehemēter deus pater noster videre deside
rat. hoc approbat. hoc se plurimū delectat. **Dnicus.** Nihil tale in
ter hoīs nunc repimus. Et hz vnū habeant patrē deū summe male
statis z bonitatis dñm. vnū em̄ alter p̄sequit. odit. execrat. z rapinis
fraudibz. iniurijs. adulterijs. diuicijs. ludibrijs. z mille neq̄cijs p̄tri
stat. turbat. cōtaminat. z exterminat. Quia igit oīs pax. concordia.
veritas. iusticia. amor. misericordia z fraterna dulcedo inter hoīs
perijt. iō manifestissime p̄z hoīem eē corruptū. lapsum. putridū. per
uersum. pditū. Cecidit em̄ a statu sp̄ūalis fraternitatis. a statu maxi
me dignitatis z glorie ad statum summe ignominie. summi vitu
perij et opprobriū. a statu vite ad statum mortis sempiternē.

Raymūdus. Optime tu qdē. Reuera em̄ in mortē aīe cecidit hō
etiā est corpe viuat. **Q** aut aīa hoīs mortua sit facile id p̄banero.
Aliq̄ em̄ res cognoscit viuere dū suas exercet opatōes. si at nō opa
tur mortua ē. Et qz hō nō opat inq̄tū hō (nō em̄ amat aut honorat
dñm deū suū. nec diligit fratrē suū) iō fm̄ aiām mortuū ē hō. Prete
rea. vita aīe ē gaudiū qd̄ p̄uenit de puro amore z societate dei. de ha
q̄qz ad inuicē fraterna charitate. Ubi aut tale gaudiū nō ē. vbi nul
la aīe vita ē. mortua igit ē. Preterea. aīa nō sentit. qz non ingemiscit

Q aīa hoīs
mortua est

Capitulū XLVII

malū suū. suā corruptōem. alienatōem. pditōem. iō se mortua ē z le
theo poculo asopita **D**ñicus. Ex isto luce clari⁹ apparet aiām sic
mortuā z suis malis penit⁹ absorptā. ad eterna nesciā festinare tor/
menta. nec vnq̄ sese sentire posse nisi dū in medijs oīm penarū suppli/
cis se immerit imersam. **S**z dicitō mibi obsecro. nunq̄d in tā mi/
serabili z pditissimo statu optimus deus hoīem a p̄cipio pdidit

Dñs deus hoīem nō cōdidit

in isto statu in q̄ nunc lapsus iacet

¶ Caplin. xlvij.

Raymūdus. Nulla rōe dicere optz deū in h̄ statu imo in h̄ la/
p̄li hoīem pdidisse. **Q**d p̄t ostēdi multis modis. **P**rimo cū
deus oīa op̄t p̄pter honorē sue potestatis. sapie z bonitatis. nūq̄z de
buit hoīem oīm creaturaz nobilissimū facere corruptū. turpē. bestia
lem. ipiū. inordinatū. iniustū q̄ oēs creaturas bonas fecit z valde bo
nas. **H**oc em̄ derogaret maxio honorī suo. **S**ecūdo. stat⁹ (in q̄ nūc hō
iacer) oīno p̄traret z inimic⁹ deo. **E**st em̄ hō in h̄ statu rei aduersa
ri⁹. suū vsurpās honorē z gl̄iam z sibi sibi tribuēs. **T**alē igit⁹ de⁹ hoīez
nō pdidit q̄ sibi sp̄ aduersaret z dura cervice resisteret. **T**ercio. dixi/
mus sup̄ q̄ sicut de⁹ oīa fecit p̄pter suū honorē. ita etiaz p̄pter hoīs
utilitatē. **N**ō q̄ fecit hoīem in malū z incōmoduz suspicius qd̄ utiqz
seq̄ret si eū talē creasset q̄lis mō ē. **N**ō em̄ vt mō ē. ē penit⁹ sibi sibi dñ⁹
in suū vergēs incōmodū z maximū deīmentū. eo q̄ amat in se pro
priā volūtātē. p̄priū honorē. q̄ radices sunt maloz oīm. q̄ mergunt
eū in interitū sempiternū. **P**er has em̄ radices opat̄ p̄tinue p̄tra se/
metipm̄ in suū damnū. in suā ignominīā. i suā cōfusione z punitōez
p̄petuā. **Q**uarto. deus nō debuit facere hoīem p̄tra ordinē toti⁹ vni/
uersi. oēs em̄ creature faciūt qd̄ debet z suo obediūt creatori. **S**z sol⁹
ab iposita lege vagat̄ hō. solus ip̄e obedire p̄tēnit sup̄bo. turgid⁹. ere/
ctus p̄tra dñm̄ creatorē suū. **P**reterea. creature req̄runt hoīem q̄ sit
amīc⁹ dei. qz hoī seruiūt p̄pter deū. req̄runt etiā hoīem rōnalē. sapien
tem. ordinatū. p̄positū. **S**z hō in h̄ statu d̄ei inimic⁹. bestialis. insi/
piens. inordinat⁹. incōposit⁹. **D**ñicus. Vere bestialis z inordina/
tus in quo aīa miserabilr̄ seruit. z corpus neq̄ter dñatur. cum tamē
aīa sit immortalis. incorruptibilis. sp̄ualis. corpus vero sit mortale
aīale. terrestre. corruptibile. **Q**uid tā bestiale qd̄ tā puerisimū q̄ ipm̄
corp⁹ cū suis irrationabilibz z turpissimis motibz aīcā regina z do
mina est nobilissima dñari. eā vero corp⁹ subesse. a corpe captiūā tra
hi. z suis ignobilissimis passionibz ac voluptatibz assentire. immo
nō posse resistere. **R**euera ingens in homine ignominia q̄ patit̄ in se
rem bestialem z corruptibilem dominari rei nobilissime atqz p̄petue.

Dialogus Quintus

Raymūdus. Pinc sane intelligis oēs creaturas q̄ inter se ordi-
natissime sunt hoīs turpissimā arguere deordinatōem. ostendereq̄
eū esse totius turpitudinē ⁊ spurciā vniuersi. Quia igit̄ nihil opat̄
deus p̄tra ordinē vniuersi. sequit̄ q̄ nō talē fecerit hoīem vti nunc ē.
Qui em̄ fecit creaturas bonas p̄pter hoīem. magis debuit facere ho-
minē bonū. **D**nicus. Optima assertio tua q̄ igit̄ optimus con-
ditor deus nō fecit hoīem qualē nunc cū lachrymis vidimus. rogo
te mi raymūde dulcissime ostēdito mihi in quo illū statu p̄mū deus
creauerit. Sicut em̄ acetum arguit vinū fuisse. ita hic lapsus hoīs
arguit hominē aliquando stetitisse

Qualis erat status hoīs prim⁹.

et quas habebat p̄ditōnes

¶ Capitulu. xlvij

Raymūdus. Iste lapsus hoīs (vt vere dicit̄) atis ostēdit ipm̄
hoīem aliū vite statū aliq̄n̄ habuisse. ⁊ p̄ditōnes p̄trarias p̄di-
tionib⁹ q̄s nunc videmus. P̄ditōnes ho (q̄s nūc in hoīe cū genuitū
intuemur) sunt q̄ nō cognoscit. nō diligit nō metuit. nō laudat. nō
honorat deū factorē suū. s̄ amat p̄p̄riā volūtātē. p̄p̄riā laudē. vane
timet. vane sperat. vane desiderat. post vanitātē ambulat. ⁊ van⁹ effe-
ctus est. P̄terea. p̄tra rōem irascit̄. odit. indignat̄. ambit. p̄cupiscit̄
et plus q̄ optet comedit ⁊ bibit. Et hec q̄dē sunt mala aie. Mala
corp̄is sunt infirmitas. fragilitas. carnis lubricitas. fames. sitis. al-
gor. ⁊ calor. grauis ⁊ molesta senect⁹. incerta ⁊ amara mors. Et his
p̄ditionib⁹ malis arguim⁹ hoīem p̄trarias aliq̄n̄ p̄ditōnes habuisse.
deū sc̄z suū cognouisse. amasse. metuisse. honorasse. laudasse. Nō tūc
p̄p̄riā volūtātē aut laudē aut gloriā q̄suisse. nihil turpiter appetit̄
se. Corpus ho hoīs erat aie h̄e subiectū. sanū. integrū. robustū. vege-
tum. succo plenū. equenū. ipassibile. incorruptibile. agile. imortale.

Dnicus. Iste p̄ditōnes q̄s tūc habuisse hoīem ostēdis arguunt in
alio q̄dā loco habitasse q̄ oīno sit isti loco p̄trarius. **R**aymūdus.
Arguit plane. ⁊ iō an̄ minā hō incolebat locū amenissimū. iocundū
sunū. lucidissimū. suauissimū. opulentissimū. rēperatissimū. in q̄ nec
caumata. nec frigora. nec venti. nec turbines. nec grādines. nec ful-
gura. nec tonitrua. nec aliq̄ peregrine inerant ip̄ressiones. In hūc at̄
mundi carcerē post p̄uaricatōem hō p̄iectus ē. in q̄ ē tāta elemētōz
indemētia donec iudicij dies aduenerit vt vel tunc p̄denat⁹ p̄p̄tuo
cruciet̄. **D**nicus. D amarā miserā. s̄ vltim⁹ q̄so p̄ficiscere. **R**ay-
mundus. Hoīem aliū habuisse vite statū ostēdūt palā oēs creatu-
re. Sicut em̄ oēs colligant̄ cū hoīe. ita ⁊ iste hō p̄ bonā volūtātē
suo fuit vnitus ⁊ p̄licitus creatori. Dabebat em̄ se sicut op⁹ ad suū
opificē. sicut muneratus ad largitorē. sicut. seruus ad regē. sicut fili⁹

De hō an̄ lap-
sim aliū habu-
it locum

Capitulum XLIX

ad patre. Sedo ex quo tota nobilitas hois consistit in libero arbitrio bono. sano. et integro. Quod liberum est arbitrium homo dominatur omni sub se creature. Sequens est quod deo fecerit hominem cum bono et rector profecto libero arbitrio. Tu enim nihil sit peius. nihil vilius. nihil turpius. nihil abominabilius quam corruptum et putridum liberum arbitrium. id est nequaquam deo tale arbitrium homini dedit. Alioquin dando tale liberum arbitrium omnem abstulisset homini libertatem. quod dedit ei libertatem contra libertatem. Corruptum enim liberum arbitrium et peius ac primum in omni malo. misere liberum est. imo captivum abducit vicij et sordibus ireritum. **Dñicus.** Nec est sententia sapientis vinculis seu funibus peccatorum suorum vinculisque stringit. Patet igitur ne libertas subtrahat libertatem hominem accepisse a deo optimam liberi arbitrii possessionem. nec quicquam habuisse rebellionis sine in mente sine in carne. **Raymūdus.** Dunc sequit tertium quod dicere volui. quod in primo statu nihil in se homo possidebat quod erat sue voluntati contrarium. Et ideo anima immortalis nolebat corpus suum esse mortale. passibile. variabile. in firmum. caducum. mortuum aut senio effectum. Habebat igitur tale corpus quale volebat. impassibile. robustum. gratissima iuventute positum. insolubile. immortale. **Dñicus.** Quo queso potuit corpus esse immortale. **Raymūdus.** Utilitate temperatissime complexionis. et salute anime immortalis. quod diu enim anima non fuit corrupta vicij non poterat corpus moribus alijs aut fatigari aut frangi. Et quoniam omnes creature obediebant homini homine obediēte creatori. id est non poterat nec ab igne ledi nec vindis forteri nec terra subtrahi nec aere corrumpi nec a feris immitibus lacerari. nec aliquo extrinseco vel intrinseco ad mortem virgeri. **Dñicus.** Breuiter quidem. sed multum luculenter ostendit mihi quem habuerit homo statum antequam in hac ruinam descenderet miseradus. Cui cum tu nunc dixeris nec ab aliquo intrinseco vel extrinseco prepediri aut decipi aut corrumpi hominem potuisse vni ergo venit homini ista corruptio. ista delectio. ista perditio.

De origine corruptionis et mali quod est in natura humana.

Capitulum XLIX.

Raymūdus. Ad inuicem vicij hois putredine perseverantes inuestrigabimus que sit causa homini corruptionis. Et breuiter dico. si homo a nullo aut corrumpi aut recipi potuit. igitur corruptus est et receptus a semetipso. Ex quo enim nihil pati poterat contra liberam voluntatem. ideo sequitur quod sponte ipse se talem fecerit sua propria voluntate. **Dñicus.** Istud est omnium amarissimum quod potest audiri. Si enim in arce libertatis et omnium bonorum constitutus in hanc calamitatem suam sponte homo collapsus est. quod iam miserabilis eius. Sed tu rogo. persequere ulterius. **Raymūdus.** Quicquid enim boni erat in homine ante ruinam hoc possidebat gratia liberi arbitrii sani atque per-

Dialogus **Q**uintus

Quicqd i hoie
malu e de corru
pcoe venit libe
ri ar. sua sponte
corrupti.

fecti. ita quicqd est nuc in hoie corruptois. malicie. pene atqz miserie
de putredine z amaritudine venit liberi arbitrii. Et qz oia debent pro
portionari libero arbitrio. qm illud est malum atqz corruptu. necesse
est qz omnia que sunt in hoie mala sunt z putrida z mortifera. Hinc
atam raptant mille furores. ire. inuidie. concupiscetie. scelera oia atqz
peccata. Hinc etiā corpus infinitis subiacet calamitatibz. morbis.
passionibz. mortibz. **D**ominicus. Nihil verius qz qd tu dicis. Et
quo emdeus libez arbitriu nec malū nec corruptū fecerit. vere sequit
qz libez arbitriu corrupit semetipm. Et quicqd in hoie miser e atqz
malignū. ex vera z spontanea descenderit voluntate peccatis. **R**aymū
dus. Nōne ergo tibi iustū videtur. vt qui in malū cecidit voluntariū.
malū inuoluntariū patiat. Nōne iustissimū est vt qui sponte
corruit in malū culpe malū pene etiā inuitus sustineat. **D**nicus.
Nihil iustius. Necessario em vnū ab altero pcedit. Unde qz primū
malum est voluntariū z delectabile. z ideo nō facile sentit. ideo neces
sario secūdu malū adhiberi debet qd est inuoluntariū penale atqz mo
lestū. vt hoc posterius pmū manifestet z a sua reuocet amētia. **S**em
per em veratio magnū confert intellectū. **R**aymūndus. Et isto pul
cre intelligis oportere esse aliquē iusticie ordine quo primū malum
(qd est malū culpe) puniat p malum pene. qd nō est bonū iusticie. **P**ri
mū malū est causa secūdi. s; illud ab hoie malo spōre emittit. istud
a bono iudice deo homini irrogat. vt qui nō timuit ppetrare malum
qd nō oportuit. malū sustineat qd maxime nolit. **D**nicus. Iustū
pfecto iudiciū. vt qz volūtas hois erit ab ordine nature. in ordine
cadat districte iusticie. Iustū certe est vt qz semetipm spōre impulsit in
malū delectabilis culpe. a deo iudice impellat in malū miserabilis pe
ne. **Q**uia em hō gloriā sui arbitrii z decore pprie dignitatis in totaz
malicie turpitudine pmutauit. iō fecit deo summā iniuriā. summaz
offensam statuit z discordiā. ac p inde tanqz deo p trarius pdidit ei
amiciciā coplacetiā z gratiā. z idcirco plaga inimici percussit eū vul
nere insanabili castigatōe crudeli. **L**upio nō abs te nosse hui⁹ mise
rie atqz malicie auctore. hūc mihi vno digito ostēditō

Di per primū virū et primam
mulierē ppter eoz inobediētiā hoc malū culpe z pene in omne hoim.
genus intromissum est

Capitū. l.

Raymūndus Si sacris litteris credim⁹. p adam pmū vir z euā
sua pingen hoc corpis z aie malū qd patimur trāsmissum. e
Uez qz totus pcessus noster naturalis e z nihil p scripturas. pba
mus ppter incredulos. iō ad oculū necesse e hūc pmū hoim demō
strare z pmā corruptōem. **S**icut ex malo pene arguimus malū cul

Capitulum L

pe fuisse. ita ex qualitatibus et additionibus pene qualitates penarum agnoscimus. Et quoniam pena que est in natura hominis est vniuersalis et communis omnibus sexui et omni conditioni. ideo et culpa et iniuria est omnibus communis atque vniuersalis. Et quod omnes nascuntur cum ista pena et miseria. scilicet neque in utero neque nascendo possunt committere culpam. quod culpa malum est voluntarium quod a puulis natiuentibus preteriri non potest. Idcirco clare patet quod ille qui fecit primum malum voluntarium vir fuerit perfectus et adultus. fueritque primus homo pater vniuersalis generis humani. a quo hec malicie et corruptio venena in omne hominum genus longe lateque diffusa sunt. **Dominicus** prout ostendit ex identitate penarum in omne hominum generum ab vno primo patre omnes propagatos esse. et de lapsu vniuersum omnes commisse. **Raymudus** Uerum quod hoc malum est in utroque sexu. ideo sequitur prima etiam mulierem fuisse corruptam. et hanc culpam et coniugii et uxori esse communem. Et quod videmus quasi duplicatam penam in muliere que in dolore grauissimo et parturit parit. Hinc facile aduertimus feminam primum offendisse deum. et ab ipsa omnem corruptioem et malicie fomitem emeruisse. **Dominicus**. Primum mihi hominem ostendisti. sed ostende nunc obsecro primam culpam. **Raymudus** Dicitur esse supra quod in primo statu ante lapsum ad ea omnia membra hominis obediunt voluntati. erantque sub imperio rationis. Sed modo exprimur vniuersum membrum in utroque sexu. membris scilicet genitale tantum rebellet. esse ut nolit acquiescere imperio coercens. quod hoc putas significat. **Dominicus**. Hoc certe quod sicut omnes per inobedientiam membrum generamus. ita omnes nos esse inobedientes filios et parentes habuisse rebelles. **Raymudus**. Recte tu quidem. **Na** parentes habuimus deo inobedientes. scilicet inobedientes nemo est nisi qui continent mandatum. fuit igitur aliquod dei mandatum cui inobedientes extiterunt. **Dino** deo debuit primis parentibus ponere aliquod mandatum. propter certatas rationes. Primo ratione liberi arbitrii cuius sunt opera remunerabilia ut ergo ex precepto operum arbitrii recipiat homo premium. prius debuit habere mandatum. **Secundo**. cum homo licet impassibilis esset in immortalitate agebat amplius perfectione et celesti gloria. iocunditate et beatitudine (ad hoc enim iustus cum peccator fecerat) ideo deus debuit illi dare promerendum occasionem. Et quod nihil efficacius est ad meritum quam pura et prompta obedientia. Primum enim et radicale opus serui ad dominum est ex corde et simpliciter obedire. in quo omnia alia opera fructuosa redduntur. Nam si obedientia non est sincera nullum erit opus acceptabile. idcirco certe homo debuit primum exerceri in opere obedientie. **De** buit igitur accipere mandatum. et tale mandatum in quo nulla potuit utilitas apparere ne propter commodum cuperet operari. sed ex mera obedientia precipientis dei. ut vel sic dilectio probaretur et probata conuocaretur. **Uerum** ne putaret hoc mandatum hominem frivolum esse nec magnopere deum curare si rumperet. ideo grauissimam penam commisit.

Dialogus Quintus

natus est deus. morte seque que est omnium formidatissima et amarissima ut
suum preceptum seruaret ille sum. ¶ **Dñicus.** Intellego manifeste prima
culpam. Ex quo enim ab adam in oem homines mors sua ereret tyranni-
dem facile liquet hanc de inobediencia primi patris pullulasse. Prima igitur
inobediencia est de qua omnium malorum. penarum. corruptionum ac calamita-
rum germine emerit. Si enim homo per hypoplastus obedienciam suo seruasset
opifici. omnium bonorum confirmationem meruisset et eterna esset gloria coro-
natus. Sic postquam obediencia fregit quicquid boni habuit perdidit et per
petua amaritudine conquisiuit. Est tamen vehementer mirandum cur homo in ta-
ta perfectione creatus. diuinis beneficijs auctus. dei specialis amicus. sin-
gulariter ab eo sublimatus deum sic voluerit offendere. et fracto tam fa-
cili mandato nihil letius pertinaciter rebellare.

¶ Homo nunquam dei precepta fre-
gisset nisi fuisset ab alio instigatus

¶ Caplin. li.

Raymundus. Reuera mi dominice nunquam homo tantis beneficijs
honoratus dei mandata fregisset. nisi per alium quolibet fuisset in-
fructus. Rursum nunquam potuisset homo dei amator instrui ad mandata
frangenda. nisi instigator maius aliquid promississet bonum quam quod homo tunc
possidebat. Improbam igitur atque importunam instigatio et magnarum re-
rum promissio hominem impulit ad ruinam. ¶ **Dñicus.** Sed quis fuit obsecro
ille falsarius qui homini doli hominem sefellit et impulit. ¶ **Raymundus.**
Quicquid homine inferius est (eo quod industria caret) hominem decipere non po-
tuit. Sed nec ipsa hominis natura in id inclinata fuit. Ergo sequitur quod
malignus aliquis sciens et potens operari malum et hominis inuides prosperi-
tati et aduersarius creatori hominem instigauerit in ista presumptionis au-
dacia. ¶ **Dñicus.** Oportet ergo necessario dicere quod iste qui impulit vel
persuasit homini. nature fuerit spiritualis. angelus aliquis malus. corruptus.
erraticus et lapsus. Atque inde sequitur quod in natura mere spirituali facta erat
corruptio antequam fieret in natura humana. ¶ **Raymū.** Vere sequitur. Nisi enim
prius angelus corruptus fuisset. nunquam humana natura eo instigante dei mandata fre-
gisset. ¶ **Dñic.** Libere assentior. sed rogo te vni tantum mali corruptio in na-
tura angelica origine duxit. cum enim fuerit bona ab optimo reo creata.
quis eam quod corruptio. ¶ **Raymūd.** Tante sublimitatis est angelica natura quod
a nullo potuerit ad casum persuaderi. Peccauit igitur sua propria instigatio
promota. nullo docente. nullo monstrante. Occasio autem huius ruine ista fuit
spiritualis etiam natura cum esset creata in summa dignitate. nobilitate
sublimitate. et pulchritudine. haberetque libere ar. admodum pur. altum. et in-
genium. idcirco habuit magnam occasionem supbiendi et in semetipsa oble-
ctandi. se admirandi. se diligendi. sed ubi horum occasio maior est ruina per
pingior. Primum igitur angelus et multi cum eo statim ut fuerit creati precepta

**¶ Quod natura
angelica prius
sit corrupta.**

Capitulum LI

Divina maiestate et pulcritudine ceperunt propria amare voluntate. pro
pria pulcritudine et honore. et ita ut amicos atque erratici peccaverunt
et ceciderunt et a dei portio peccati sunt. Sic itaque primus angelus cum
esset omnium pulcherrimus et nobilissimus spero maximo creatore suorum
cepit amare deorum. et seipsum deum statueret propria venerat est altitudinem.
propria amplectitur voluntate. et propria in aliis ambiuit honore. Atque hoc
modo cum nunquam deum amauerit nunquam veneratus sit. sed se seipsum superbissime
dilexerit. id factus est inordinatus. perversus. iniustus. deo contrarius. Dabitur
enim seipsum a die que datus est amore propria honorem. laudis et excellentie. cum
piens inmultissime omnibus deum. omnibus auferri. Et quod si non superbisset omni-
bus illum deus pretulisset agnitionem angelorum. idcirco enim tam sublimis. in-
genius et decorus pre ceteris datus fuerat. Uterque abiecto deo pro-
pria gloria delectatus est cum esset creatura recedens de manu de nihilo produ-
cta. id summam iniuriam. offensam et rapinam fecit datori suo. se deum faci-
ens. se colens et colit atque adorari ambiciens. Et quod amor pervertit amari-
tatem in re primo amata. id hic primus angelus totus perversus est in suam
propria voluntate quam se sequitur. se amplectitur. et nullis aliis. et id quic-
quid semel vult se vult. et propria autoritate vult. estque obstinatus in sua
voluntate ut in eternum aliud velle non possit nisi propria voluntate. Id-
circo odit summopere omnem voluntatem suam voluntati resistentem. atque id
vehementissime deum odit et execrat et dei voluntati quantum potest resistit et contra
dicat. Uterque nunquam potest dei voluntate impedire. id sentit. fremit. indignatur.
et sua apud se malicia statuit. Porro omnes illi angeli qui a principio
huius luciferi ipso auspicio fauerunt et superbe contra deum dederunt peccato-
ri sub eius voluntate. principatu. atque imperio redacti sunt. et huius perhibe-
ri capitis membra effecti. nihil aliud potest aut velle aut amare quam quod ille
concupiscit. **Dicitur.** Ex his que nunc dicis duas palam voluntates pri-
mas intelligo multum inter se discordes et longissime inter se distantes.
quarum una est voluntas eterna. et alia voluntas luciferi noua. que mala est et
primo mala. non deo sic eam creante. sed illo operante. Ad has duas primas
voluntates omnes alie reducuntur. Si enim sunt bene vadunt ad voluntatem
dei. si male sub voluntate cadunt luciferi. De autem contrarie gemine volun-
tates geminum constituit exercitum continue contra se pugnantes et se mutuo
sternere cupientes. uterque fortis. uterque terribilis sicut castrorum acies or-
dinata. Quoties tamen rex celorum cum sua militia vincere voluerit necesse
est ut vincat et partem subruat inimicam. **Raymundus.** Debes tamen nosse
bonorum exercitum angelorum caput proprium non habere. quod in lucifero cor-
ruente perdidit. deus enim non potest esse sine capite creature. idcirco necesse est
deum ut bonis angelis novum caput constituat. de quo suo loco dicemus. Tu
tamen diligenter notato quod hoc caput futurum sit. **Dicitur.** Faciam quod hor-
taris. Interea tu quod cepisti persequere.

Nota duas pri-
mas voluntates
contrarias.

Dialogus Quintus

De magnitudine malicie et cor-

ruptois in pmo angelo. et malo ei⁹ culpe et pene. ¶ **Caplin. liij.**

Raymūdus. Soluta ē (ni fallor) questio tua q̄ q̄rebas vn̄ rari
De malo culpe de magnitudine hui⁹ corruptois pauca dicam. Quando res aliqua
p̄mutat in contrariū sue nature. necesse ē vt ascēdat ad tantum malicie
gradū quātus erat ipse grad⁹ bonitatis vel eē poterat. Et q̄to res q̄
puerit ē melior. alior. nobilior. tāto peior efficit vilior. et malignior.
Quia igit lucifer inter oēs angelos erat longissime melior. clarior.
pul. rior. sapiētior. iō postq̄ sua se supbia corrupti fact⁹ ē oīm ism⁹
pessimus. turpissim⁹. obscurissim⁹. vilissimus. amētissimus. Et ta-
lis oīno effectus ē q̄lis ē et sua volūtas puerla. inordinata. ceca. sup-
ba. maliuola. Hanc aut volūtatē qz sp̄ ipse diligit. iō nō diligit nisi
oēm maliciā. turpitudinē. impietatē. scelera oia atqz peccata. Hinc
exerat summo pe oīm iusticiā. fidē. pietatē. s̄tutē. ¶ **Dñi⁹. Uinā**
tā reformē nobis hūc scelestissimū tuo tepingas sermone q̄ cū dein-
ceps acriter aspnemur. ¶ **Raymūdus.** Uez qz hic supbissim⁹ intel-
lectū h̄z altissimū et post deū summe subtilē q̄ sp̄ cū sua volūtatē con-
cordat. iō inflectit illū ad inueniēdas nouas artes. nouas receptio-
nes. fraudes. mēdacia. Et qz ipse ē mēdax et mēdaciū pater. iō inq̄rit
fallās q̄tidie p̄suationes. cautelas. tētatōes. et p̄ mille meandros in-
serpere nitit cordibz electoz anguis lubric⁹ et imundus. ¶ **Dñicus.**
Adiroz si hic pestifer hanc tantā suā maliciā ipse nō videt. ¶ **Ray-**
mūdus. Plane nō videt. ppria malicia et excecatur et obduratur. Amoz
em̄ sine neq̄cie ita illi cordis oculos obducit vt sua infinita scelera nō
videat. nec ppriā corruptōem aut turpitudinē intelligat q̄ vel dolere
possit vel penitere. Atqz iō sp̄ q̄tiens aliqd̄ (qd̄ nolit) patit̄ oīra deū
murmurat. deū maledicit atqz blasphematur. ¶ **Dñicus.** O funestissi-
mū oīm maloz caput. o p̄ncipē oīm vicioz. oīm tenebrar. et oīm sce-
lerū ac turpitudinū inuentorē. ¶ **Raymūdus.** Agnouisti nūc q̄le sit
in lucifero malū culpe. vide nūc malū pene. Qui em̄ malum cōmisit
voluntariū d̄z et malū inuoluntariū sustinere. Fuit em̄ creatus a deo
vt si in bonitate natūa p̄sisteret ad summā felicitatē trāsseretur. ita
postq̄ sua se sponte corrupti multa illū calamitas ē p̄sequuta. Pri-
mo irremediabili exilio a deī visione. a deī pace. a deī bonitate reiect⁹
Sec̄do. a summo celo expulsus in caliginosum hūc aerē q̄si in q̄daz
carcere a suis satellitibz relegat⁹ ē. Tercio post hūc carcerē tpales in
p̄fundissimū infernū eterno igne cruciādus p̄cipitabit. Licet em̄ ap-
hos ignes deī iudicio d̄denat⁹ sit. nondū t̄n sine exequutio ē p̄sum-
mata. Alio q̄n nec p̄mos parētes aut tētare aut oīra deū instrere po-

44

Capitulū LIII

missit. Quarto ē intra se vehemēter inordinat⁹ ⁊ incōposit⁹ in oībo cogitatioib⁹ ⁊ desiderijs suis horrid⁹. amēs. turgid⁹. inflat⁹. asp. immitis. fumbū dñs. sine pace. sine q̄ete. sine federe. sp̄ cupiēs suā voluntatē nequissimā adimpleri. ⁊ q̄ id efficere nō p̄t in summa mestitudīne vitā agit ⁊ indignatōe. Et h̄ interdū de malo p̄petrato aliq̄ntulū gaudet. t̄n rursū de maiori bono tristat. **Dñie.** Reuera ingēa hui⁹ testie calamitas. ⁊ iō amarissima q̄ p̄petra. Nec min⁹ miserī ⁊ infelices sūt q̄ huius pestiferi capitis mēbra sūt

Qualiter hoīes incōporant cū

lucifero ⁊ sūt mēbra eius

¶ **Caplin. liij.**

Raymūdus. Dictū ē pauloan q̄ nō sūt nisi due voluntates p̄ine inter se plurimū. Una ē volūtas dei. ⁊ hec ē cōis in oībus bonis angelis ⁊ hoībo. Alia ē volūtas luciferi mala. ⁊ hec cōis ē in oībo pueris ⁊ angelis ⁊ hoībo. Et q̄ oīs volūtas p̄ma inq̄tuz p̄ma nulli subijct. s̄ facit ex seip̄a suū regnū ⁊ dominīū. ⁊ h̄z suas leges ⁊ instituta. iō nō sūt nisi duo regna. regnū sc̄z dei ⁊ regnū luciferi. Et q̄ hic lucifer p̄pria volūtatē ⁊ s̄tate vult dñari. iō taq̄ deus in oībo suū q̄rit honorē se vult colī. se merui. se adorari. Atq̄ iō oīa illa diligēt̄ inq̄rit p̄ q̄ p̄t maxime venerari. dei cultū impedīs ⁊ dei regnū. Vidēs itaq̄ p̄mū hoīem in paradyso vitā feliciter agentē. deū colentē ⁊ amantē. ⁊ celestia post hec regna p̄stolantē. tacet inuidia cordis intrinsecus. hoīem cepit tentare. discutere. instruere. offerre plurima. ⁊ plura p̄mittere. Nec an̄ desinit ip̄robo eractor ⁊ auar⁹ p̄redo donec hoīem sponte illectū dei inimicū efficeret. ⁊ suis eū legibus ⁊ volūtatib⁹ subiugaret. Hoc mō captiua n̄t hoīs volūtatē q̄ eā remouit a dei p̄cepto ⁊ suis obsequijs irerunt. **Dñicus** Derivato hinc fact⁹ ē hō mācipiū ⁊ mēbrū dyaboli. **A** q̄ em̄ q̄o sup̄at⁹ ē huius ⁊ seruus est. **R**aymūdus. Deus n̄ agnoscere q̄ aliter angeli mali sūt sub dñō luciferi. ⁊ aliter hoīes. Quia inter angelos null⁹ h̄z p̄pria volūtatē a volūtatē luciferi separatā. Et iō inter eos nulla cōdiscordia. nulla līs. nulla rira. s̄z oēs vnanimīter implere satagūt suū p̄ncipis volūtatē. Porro hoīes aliter sūt mēbra maligni demonis. Quilibet em̄ hō mal⁹ h̄z p̄pria ex se volūtatē. ⁊ tot sūt diuēse volūtates q̄t hoīes. Inde tot inter hoīes iurgia. tot q̄t̄idie lites et p̄tentōes. Deo n̄ he volūtates. q̄ male sūt signo luciferi p̄signate sūt. ⁊ ad suā militāt volūtatē. **Dñicus.** Intelligo plane. hīs em̄ p̄rauis hoīm volūtatib⁹ dyabol⁹ se imiscet. Et q̄ gaudet in ico pestifinis. iō cōmouet p̄tra hoīem. gentē p̄tra gentē. ⁊ regnū aduersus regnū. **P**ulius instinctu sūt homicidia. stupra. adulteria. veneficia.

Nota quō dyabol⁹ p̄mū hoīes recepit.

Dialogus Quintus

fortilegia. ⁊ mille oīm generū scelera. ¶ **Raymūdus.** Ita ē sane. Utūq;
enī iste malign⁹ hoīm impiorū voluntatib⁹ ad sua neq̄issima deside-
ria. ⁊ qđ ip̄e suos angelos cōplere nō p̄t. hoīm puerorū ingenijs
reducat in actū. Sicut enī eques freno iumentū cui insidet vbi vo-
lucit ip̄ingit. ita dyabol⁹ q̄si qđā psuasione capistro hoīm mentes
(q̄b⁹ p̄sident) in sua vota pducit. Postq̄z igit̄ hō a deo inobediēdo re-
cessit dyaboli iumentū fact⁹ ē. velit nolit illi otediēs. illi seruies sub
tributo. ¶ **Dñicus.** O miserimā hoīs seruitutē multis defendā la-
chrymis. q̄ inter latrones incidēs spoliat⁹ ē oib⁹ bonis. ⁊ nō solū ca-
ptiuus abducit⁹. s; etiā captiuus captiuorū effectus est. Plura dice-
rem. sed me lachryme genitusq; p̄pediunt

De multiplici carcere et captiui

tate collapsi hoīs.

¶ **Laplm. liij.**

¶ **Raymūdus.** Ego q̄q; nō min⁹ q̄ tu lachrymabil⁹ mestus cō-
ceptū sermonē retinere nō p̄ualens. qđ tu subtrices ego ap̄eniā
Triplicē hoīs carcerē debem⁹ agnoscere. Primus ē carcer corp̄alis
vallis hec lachrymarū. in q̄ de amenissimo p̄adyso pietus iacet. Po-
test etiā hoc mortale corp⁹ caducū ⁊ miser merito etiā carcer appel-
lari in q̄ aīa lāguida ⁊ moribūda ip̄licita retinet. Scđs carcer ē spi-
ritualis. ip̄a sc̄z volūtas dyaboli q̄ ē carcer v̄lis. in q̄ recludunt oīes
impie volūtates vt neq̄ant opari nisi ad luciferi volūtatē. ¶ **Dñic⁹**
In hoc carcere (si nō fallo) ⁊ ip̄e lucifer ip̄licit⁹ tenet. vt stult⁹ iime-
ctat vinculis suis. ¶ **Raymūdus.** Nihil veri⁹. Tercius carcer ē ip̄a
pp̄ria hoīs volūtas in q̄ ip̄e hō p̄pedi⁹ astringit vt sese ad bonū mo-
uere nō possit. Nulla certe maior ⁊ crudelior captiuitas q̄ pp̄rie vo-
luntatis. Nec est illa insatiabilis vorago ⁊ inexplebilis carbōis. q̄
in īfinitū sua desideria tēdit. ⁊ ab vna dei volūtate recedēs p̄ tot spar-
git p̄cupiscētias q̄t se res obrulerint q̄ poterūt p̄cupisci. ¶ **Dñicus.**
O q̄ salutaris eēt hoī sub dei volūtate māsisse. Itā enī haberet summā
in sua patria libertatē. nullā nūc sciret aut mortē aut corp̄is miserā.
nullam horū carcerū sentiret angustā. nullaz experiret rei indigna-
tionem siue vindictam.

De corruptio liberi arbitrij et

ip̄i⁹ carnis. Dico mō sc̄lz i p̄mis parētib⁹ ⁊ i posteris. ¶ **Laplm. liij.**

¶ **Raymūdus.** Humana natura diuidit̄ in duas p̄tes. in p̄mos
sc̄lz parētes. ⁊ in suos posteros. Primi parētes nō sunt pp̄gata
ti. s; dei manu p̄diti. Tota aut̄ posteritas carnē qđē pp̄gatoe sum-
psit ab adā. s; aīam creando de⁹ insudit̄ carnī. pp̄gatoe. Quia igit̄
carnē ab adā descēdit̄ tota posteritas. sequitur q̄ oīs corruptio (q̄ in

posterior inuenitur de carne corrupta uenerit prothoplasti et hec corruptiois diuersitas Ille enim corruptioem carnis traxit de corruptione subtilissime uoluntatis. nos autem qui posteriori sumus de carnis corruptione animarum nostrarum maculas possidemus Illius carnem corrupit contumacia anime inobediencia. nostra autem maculat miserabilis et infirma caro de fetenti libidine per propagationem generata Omnis enim caro humana que per coitum federe libidinis generat infirma est. sordida. caduca. mortalis. et rationi rebellis. plena concupiscentiarum et malorum motuum Et ideo anima rationalis que tali carni sociatur continuo inficitur. peruertitur. corrumpitur. sordidatur. non aliter quam si ballamum purissimum turpissimo uasi infunderis Hanc corruptionem tractata a carne anima manifestat quando uix incipit libero ar. Tunc enim inuenit deum ignorare. se et sua bona et mala nescire. sua amare uoluntate. et dei iussa contemneret **Dominicus.** Duos ex his que dicis anime status accipio Unum quem habet animum uisum arbitrium in quo propter corruptam carnem (cui iugiter) est immunda. turpis. et deo odibilis. sed nihil sua sponte peccauerit. cui tamen hec immundicia imputatur propter carnem primum patris corrupta cui inheret Alium statum habet animam post uisum liberi ar. quod quod primum a carne uiciatum est. ideo ipsa anima propria uoluntate actualiter malum agit et non potest nisi malum agere et deo rebellare. Et ideo efficitur multo deterior et turpior quam fuerat antea Si eam potuit inquirere et ream facere crimen originale et inuoluntarium. multo magis rea erit propter actuale malum quod uoluntarie commisit Sed dic mihi obsecro. quare deus (qui iustissimus et clementissimus est) animam ream tenet propter originale crimen quod uoluntarietate traxit **Raymundus.** Ream quidem tenet. inuoluntario tamen malo non punit. quia nemo debet pena inuoluntaria puniri nisi si uoluntaria culpa deliquit Separat tamen talis anima eternaliter a consortio dei propter originale maculam et mortiferam quam ab ade carne traxit. Et in hoc uide districtissimam iustitiam dei. que anime ignorantiam malum imputat quod sponte non fecit **Dominicus.** Sed quare deus animam mundissimam corpori infundit quam nouit sordidatam esse atque corrumptam **Raymundus.** Quia anima corrumptum atque etiam post corruptionem a dei consortio separat nullatenus est bono deo imputandum. nec est contra dei iustitiam si malum culpe transmittat ad posterum Nec est enim inter deum et hominem facta substitutio ut homo per coitum carnem gignat. et deus genite carni animam infundat Sed postquam primum homo suum corpus inobediendo corrupit. et per tale corpus corruptum sit aliorum corporum propagatio. At sicut corpora ita et corporum uicia transmittunt Licet igitur homo suum opus corrumperit. deus tamen propositum ordinis sui mutare non debuit. quibus enim caro sit dei iusto iudicio punita. hoc est caduca et corruptibilis facta. propter hoc tamen primum substitutionem deus violare noluit quin se propagationis corporibus licet uiciatis animas mundas infundat. quibus dum sociate fuerint maculas contra

Nota quomodo originale peccatum hominem reum facit.

hūt ⁊ ruinas **I**ta igit̃ ruina nō deo imputāda est. s; infecto ⁊ pesti
fero corpi. qd̃ a ruinola ⁊ corrupta carne p̃mi parētis delēdit. de cu
ius pctō quicqd̃ maliuolū vel miser in aia ⁊ carne posteritas patit̃
originē duxit. **D**ñicus. S; nūqd̃ ipa ppagatio seu generatio de
se trāsmittit in posteros ipam quā cernim⁹ vtriusq; hois corruptio
nē. **R**aymūdus. Nō ipa generatio s; generatōis libido. q̃ genera
tōi de cōi lege ruine adiungit̃. Nā an pctm̃ fuisset vtiq; ppagatio. sed
libido nulla fuisset. **T**erre vidisti nūc mi dñice miserabile hois cor
rupti tragediā luctu ⁊ lachrymis plenā. **D**ñicus. **V**idi fateor op
time mgr. ⁊ in cōsolabili dolore percussus sum nec vllaten⁹ potero re
spirare nisi ostēderis mihi q̃b; remedijs tā ingētia poterūt hois ma
la reformari. **R**aymūdus. **A**nimeq; oreste. in p̃mo ē vt p̃soleris.
Terz q; cernis p̃adū horā instare. queso vt vltq; post meridiem p̃e
stoleris. **D**ominicus. **P**areo libens.

¶ Finit quintus dyalogus. de multiplici lapsu humani gñis. ⁊
q; p̃ vnum cecidimus omnes

¶ Incipit sextus dyalogus. de reparatōe lapsi hois. ⁊ q; p̃ vniū
omnes conlurgimus.

¶ Qualis et q̃ magna sit homi
nis obligatio p̃ iniuria ⁊ offensā dei. **¶** Laplin. lvi.

Raymūdus. **P**riusq; loquamur quō possit collapsus ⁊ cō
fractus hō reparari necesse ē dicere de magnitudine offense. ⁊
de maxima obligatōe iniurie quā hō p̃terius ⁊ inobediēs
in deū maximū p̃petrauit. **T**ūc p̃mū tibi sapiet magnitudo
et dulcedo remedij. cū magnā egritudinis acerbitatē agnoueris.

Dñicus. **R**ursum (vt video) me ad lachrymas mittis. **R**aymū
dus. **I**ta oīno necesse ē. **N**unq; nec humilis nec gr̃at⁹ tuo medico fi
es nisi egritudinis tue morbū ad liqdū dephēderis. **N**ō putabis me
dicū tibi oportunitū fuisse nisi dū vulnere tuoz desperat⁹ putredinem
intuitus fueris. **D**ñicus. **S**i sic necesse ē facito vt voles. **R**ay

mūdus. **U**t magnitudinē culpe atq; offense agnoscas. op̃z te non
nulla aiaduertere. **P**rimū est. q; oīs offensā tāti ē estimāda tantūq;
ponderāda q̃ta ē ipa q̃ offendit p̃sona. **C**ū igit̃ sit de⁹ infinite maie
statis. sapientie ⁊ bonitatis. ideo iniuria in deū cōmissa ē penitus infi
nita. **D**ñicus. **H**inc palā intueor q; q̃ deū offendit obligat se ad in
finitā at; p̃ interminabile penā. **R**aymūd⁹. **S**ecūm est. nā ex quo iniu
ria in deū p̃missa ledit ac destruit q̃tū ex se ē honorē ⁊ gloriā dei q̃ est
infinitus. id talis in hoie cōceptus fit infinitus ⁊ ad infinitam obli
gat amaritudinē. **T**ertiū si hō p̃plessit in obseruatōe mādati volun

¶ Nota magni
tudine culpe.

Capitulum LVI

patē dei infinitū bonū z meritū interminabile meruisse. q̄ enī facit qd̄
p̄cipit de⁹ obligat deū sibi vt p̄mū referat infinitū. Igit̄ qn̄ hō facit
qd̄ p̄hibet deus obligat se deo ad dēmeritū z ad supplicia sempiternā
nū faciēdo itaqz qd̄ odit atqz aspnat de⁹. plus opat de malo q̄ deus
illi opatus ē bonū. Nā dei munera q̄uis maxima tū finita s̄. s̄ ma/
lū culpe qd̄ p̄perat in deū hō est infinitū. **Dñicus.** Colligēdo ea q̄
supra dixisti cū his q̄ nūc dicis duas hoīs obligatōes esse cōsidero.

Nota duas hoīs obligatio nes

Una est naturalis q̄ causat de rei bñficijs acceptis p̄ quā astringitur
hō dare deo quicqd̄ inuenit in se amoris. reuerēcie. laudis z honoris
Nec obligatio z bona z p̄petua est. Alia obligatio ē quā fecit hō pro
malo culpe qd̄ opat⁹ est z p̄ offensa in deū p̄missa. **Raymundus.**
Bñ cōsideras. s̄ hoc debet etiā nosse q̄ hō hac scd̄a obligatōe impli
citus p̄mā soluere nō p̄t. Impossibile ē enī vt hō criminib⁹ iurētibus z
rei inimicus reddat deo debitū dilectiōis. honoris z laudis. qd̄ tū p̄
susceptis bñficijs reddere p̄tinuo tenet. Vides igit̄ q̄ nocua q̄ ma
ligna hec obligatio sit q̄ p̄mā impedit vt reddi nō possit. Nec p̄terea
obligatio aliā de se generat oīno sanctissimā. Nā qui mortali pctō
obligatus est. a pctō p̄perādo se cōtinere nō p̄t. Qui enī facit pctm̄
seruus est pcti. q̄ aut̄ seruus ē vt pctō obediat necesse ē. Uno igit̄ pec
cato p̄missio impellit p̄tinuo hō vt scd̄m tertiu⁹ quartūqz p̄mitat. vt
q̄ malus est malus fiat adhuc. z q̄ in sordib⁹ est sordescat adhuc.

Dominicus. Nec tertia est oīm pessima obligatio q̄ in extrinsecam
calamitatū miserā hoīem p̄cipit facit. Nunc iā p̄z q̄ summe mali/
gnū fuerit illud p̄mū originale pctm̄ ade qd̄ nos in tā pessimas ob
ligatōes z mille miserias detrusit. **Raymundus.** Vere malignum z
totis animi medullis execrādū. qd̄ ex his rōnib⁹ poteris intueri. Pri
mo. sicut nihil digni⁹ nihil p̄stātius libero arbitrio. ita nullū malū
peius est z detestabilius q̄ culpaz corruptio volūtatis atqz arbitriū
Qn̄ igit̄ p̄ inobediēcie culpā destruxit libz arbitriū. tūc illud destrux
it qd̄ erat in rez natura oīm p̄clarissimū. pulcherrimū. nobilissimū.
Scd̄o oēs creaturas s̄ hoīe de⁹ cōstituit p̄f libz ar. qd̄ dū hō vio
lant. violant etiā vniūsus creaturaz ordinē z rez oīm pulcritudī
nē sua reformitate sedauit z q̄stū in se fuit frustrauit totū vniūsus
debito fine. **Dñic⁹.** Hac sua corruptōe (vt video) misus ē rei honore
(quē de rez institutōe p̄meruit) vacuare. Qd̄ malū qz volūtarie ad
misit. iō maximā offensam cōstituit. **Raymund⁹.** Uex dicit̄. s̄ z p̄
dēdo seipm̄ vacuauit rei optimā intencōem. vt nihil vltra valeret nec
possēt iā corrupi⁹ in illū b̄itudinis eterne finē p̄duci ad quē illū cō
diderat de⁹. Quarto. cōsentēdo rei maximo inimico (sua vota con
plēdo. quē ex sua p̄suasiōe rei hostē ignozare nō poterat) audiuit enī
eū p̄tra dei mādāta loquētē. Hinc igit̄ cōsentēdo q̄ deū mendacem n̄

Q̄ que sit pctm̄ originale ade p̄z ex his rōnib⁹.

tebat afferere summā deo fecit iniuriā ⁊ despectū suo postposuit inimico. Quinto. nō solū semetipm pdidit ⁊ dei seruitio subtraxit dyablico se mācipans seruituti. sed ⁊ totā posteritatē suā diuinis subdi-
xit obsequijs ⁊ sub luciferi posuit potestate. An hec tibi crimina pua vident? **Dicitur.** Imo sō maxima s̄. S; queſo te quoulsq; aiām meā tollis. quare nō dicis mihi q̄b; remedys tāta poterunt mala sanari. Nō ad dei imaginē cōditus corpus ⁊ aiām pdidit. mille se vt eijs iniquauit. odiū sui creatoris incurrit. nō solū paradysum sed et celū (cui creatus fuerat) amisit. ⁊ sub dira dyaboli potestate delitescit. **Quis tātis malis afferat medicinā**

**Hō indiget satis factōne infi-
nita q̄ solui nō p̄t nisi p̄ infinitā p̄sonā.**

Capitulū .lvij.

Raymūdus. Quia igit mala hoīs maxima s̄. ideo maximis remedys opus h̄t. Et qz culpa in deū cōmissa est infinita. iō ⁊ infinito indiget expiatore. At qm̄ culpa ē infinita. ideo meruit ⁊ in finita penā. ⁊ hāc quoq; necesse ē expiare si debet hō in statū quē pdi-
dit reformari. Ad oēm enī culpā aut punitio sequit̄ aut satisfactio. **S;** igit hō vult destruere culpā quā admisit. ⁊ penā euadere quā p̄ meruit op̄z q̄ tā magnū operet bonū vt vincere possit malū qd̄ p̄us nequiter p̄petrauit. Ut igit recuperet hō p̄fectā sui creatoris amicitia necesse ē vt reddat illi p̄ obligatōe infinita satis factōem infinitam. et hoc cū tāta faciat humilitate q̄tū antea sup̄binit. **Oportet** igit q̄ talis satis factio sit volūtaria. libera. amorosa. ⁊ intimis cordis me-
dullis erūpens. Dulcis. iocūda. salutifera. **Dicitur.** Quis hāc que so satis factōem poterit opari? Nunqd̄ homo captiuus. incarceratus mille vulncribo saucius. dei aduersarius. demonis amicus. **S;** nunq̄d̄ angelus (qui cū finita p̄sona sit) tollere poterit maliciā infinitā? Nunqd̄ deus id efficere volet q̄ ad hoīe turpiter inhonoratus. deſp̄ctus ⁊ offensus est ⁊ sub dei odio cōstitutus. Cū enī dei iusticia eraspe-
rata sit quomodo eam nequiciā volet expiare. quā debet merito pu-
nire. **Raymūdus.** Multum laboras. multū anxius es. Sed nun-
quid in eternū p̄ciet deus. nūquid humiliabit ex corde suo ⁊ abie-
cit filios hoīm. Nunqd̄ obliuiscet misereri dñs. aut cōnebit in ira sua misericordias suas. Nunquid hoīs maliciā dei bonitatem euacu-
auit. Absit. **Concludam;** igit q̄ ex quo illud (quod homo soluere te-
netur creatori) maius sit q̄z quicquid est citra deum. ⁊ hoc nō est nisi deus. clare sequitur q̄ nullus potest hanc satis factōnem operari nisi solus deus. **Intellige** que dico. nullus potest soluere nisi deus. ⁊ nul-
lus debet nisi homo. **Oportet** igitur qui hoc bonum operaturus est deus sit ⁊ homo. **Debent** ergo deus ⁊ homo in vnam conuenire per-

sonā. vt deus sua bonitate hominis miseriam expiare velit. ⁊ homo possit Nisi em̄ deus homo fiat ⁊ homo deus. ruina hominis nō poterit subleuari **H**ec autem p̄sona cū sit infinita habebit in se aliquid quo citra deum nihil est maius quod sua magnitudine ⁊ dignitate debeat omne debitu. ⁊ omnē compleat satis factōnem **D**ñicus. **Q**uantū ego cōcipio hec p̄sona infinita cū deus sit nihil p̄ sua culpa debeat creatori. atq; ideo exoluere poterit p̄ his omnib; qui non possunt reddere quod debent. qz nō habent **N**ō est igitur extra hanc p̄sonam spes vlla salutis que potest habere meritū infinitū. ⁊ duplī ei rōne iram offense iusticie mitigare. **P**rimo qz d^o ē scdo qz hō diuinus ē **R**ōne p̄mi efficacissime recōciliare p̄t. rōne scdi meritū infinitū adducere p̄t quo d^o infinitus mitiget ⁊ culpa infinita remoueat

De cōditōnibus quas oportet

habere hāc p̄sonā infinitā p̄ nostra satis factōne. **¶** **Laplin. lviij.**

Raymūdus Optime hoc mysteriū ꝑcepisti. vez vt meli^o cūcta cognoscas dica tibi aliq̄s ꝑditōnes q̄s necesse ē q̄ hec p̄sona habeat si debeat ad liquidū deo hoīem recōciliare **P**rima ē. optz cum esse de genere hoīs istius q̄ ad penā obligat immētam. nec sit de nouo vt adā formatus **A**lio q̄n nisi prinuerit ad genus humanū hoīs offensam delere nō poterit. **¶** **Dominicus.** **M**erito id sequit. nā sicut ab hoīe obligatio venit. ita ⁊ ab hoīe venit satis factio. ⁊ tali hoīe q̄ de p̄genie sit eius q̄ peccauerit **¶** **Raymūdus.** **O**portet scdo q̄ talis hō mūdissime sine libidine sine coitu ꝑcipiat **L**ū em̄ genitalia membra sint inobediētie mēbra (vt sup̄ patuit) p̄ que in oēs hoīes corruptio ⁊ rebellio venit. iō iste hō q̄ inobediētā oēm ⁊ corruptionem remouere tenet genitalib; mēbris gigni nō debet. alioq̄n sibi ꝑ ratione pollutus p̄ alijs satis facere nō poterit. **C**orpus igit huius viri debet manū dei de carnis suba in vtero mulieris formari. q̄ sit qdē de genere adā. s; tū purissima ⁊ sanctissima ⁊ integerima ꝑgo. **E**t sicut vir iste in vtero ꝑginis nō p̄ vuluam venit. ita ab vtero nascet genitali mēbro integro p̄manēte. vt ip̄e filius sit castissime ꝑginis ⁊ ip̄a ante partū ⁊ post partū ꝑgo ꝑduret **¶** **Dominicus.** **L**ū igit vnā in trinitate p̄sonā incarnari dicimus. quā haz esse arbitramur. patrē ne. an filiū an sp̄ritū sc̄m **¶** **Raymūdus.** **N**ō aliā vnq; q̄z filiū. vt q̄ filius est in diuinitate. in hūanitate q̄z filius sit. ⁊ q̄ h; patrē solū in celis solā habeat matrē in terris **T**ertia ꝑditio ē. q̄ vir iste sicut h; humanū corp^o. ita ⁊ hūanā habeat aiām necesse ē **A**lioquin nō esset ydoneus q̄ posset redimere **Q**uarta. q̄ sit hō mortalis dispensatiue. q̄ sua morte nostrā possit mortē destruere. **L**icet em̄ vir iste debeat deo oīm ꝑditōri summū amorem reuerētā. gloriā. ⁊ honorē. mortū tñ nō est

Nota ppulcū

obnoxius. Tu enim innocētissimus sic nō p̄t iuste ab illo deus mortis
 exigere penā in quo nullā inuenit culpā. Solū igit qđ sanctissimus
 iste deo nō debet est mors ip̄a. quā si sponte et ex mero amore deo obtu-
 lit. tradideritq; in mortē aiam suā que nimīū est deo chara et p̄iosa
 cū sit oīm terribilissima et difficillima. fiet plenissima satisfactio pro
 morib; pctōy. vna mors innocētissima et volūtate assumpta mor-
 tes multas et innumeras exp̄abit. **Dñicus.** Intellego hūc p̄p̄cia
 toz gñis hūani optere esse mortale. Alioqñ mortē debitā tollere nō
 posset. Pena em̄ infinita iustissime merita nō p̄t nisi innocētissimā et
 p̄iosissima pena dānari. **Raymūd⁹.** Sanctissimus ē ceptus tuus.

**Nota redēpto-
 nis optima bo-
 nitatem**

Dñicus. In tā quintā additionē intellige oportere hūc optimū viz nō solū
 mori p̄ dei honore et hoīs utilitate. sed etiā libentissime et deuotissime
 et intus animi medullis mortē appetere et sustinere. **Dportz** igit qđ
 vir iste sit summe benignissimus. summe dulcissimus. et erga colla-
 psūm et miserē hoīem maxima p̄passione et pietate et motus. vt magis
 ip̄e amarissima deligat mortē p̄singi q̄z hoīez sue p̄sortē nature eter-
 na sinat mortē perire. magis cupiat hoīm salutē q̄z p̄p̄riā vitā reti-
 nere. Necessē ē igit vt nō respiciat ad hoīm malicias. offensas. crue-
 litates. sordes neq̄cias. magis autē p̄sideret qđ hoīes sunt dei imaginē
 portantes miseri. calamitosi. cecī. paupes. et mille incommodis circūse-
 pti. **Nō** debet igit hoīes malos odisse. sed p̄ati. flere. ingemiscere. et
 sua misericordia lenitate. sua q̄q; bonitate dulcissima oēm nequiciā vin-
 cere. oēm crudelitātē sup̄are. oēm offensam et iniuriā equanimiter p̄-
 ferre. **Dportz** igit vt oēs sibi p̄tradicētes et occidere volētes diligat.
 foueat. amplect. cuius immēsa bonitas oēm spē remittat iniuriā
 et ad nullā respiciat indēmētā. **Dominicus.** **Nō** p̄rneo lachry-
 mas p̄re amore et dulcedine sb̄oz tuoz. Vere magna hui⁹ dulcissi-
 mi viri benignitas et charitas immēsa. qđ talis tā iustus tā sanctus.
 innocēs impollutus mori velit p̄ hoīb; malis. impijs. ingratisimis
 et oīm pena dignissimis. Multū reuera humana natura gaudere de-
 beret si talē et tam vere suauē posset hoīem reperire. **Sz** rogo te qua
 occasiōe poterit hō iste p̄ dei honore occidi. **Nūqđ** perimet semetip̄m.

Qualiter hō iste poterit occidi

ad dei honore. et quis eū occidet.

Capitulū. lii.

Raymūdus. Non vtiq; perimet semetip̄m. Tale em̄ opus nec
 dei honore nec dei iusticiā opat. **Dominicus.** Quō ḡ poterit
 vir tāte dulcedinis et bonitatis occidi. **Raymūdus.** Venies em̄ in
 hūc mūdū inueniet hoīes corruptos malos p̄tra deū. p̄tra iusticiā et
 p̄tra naturā nequissimā vitā agētes. p̄p̄riā amātes volūtate. p̄p̄riā
 laudē et gloriā p̄secrātes. Et qm̄ vir iste erit summe bonus et optimo

Capitulum LIX

viuēdi genere pfectissimus. ideo necesse erit vt sbis z exēplis impu-
gnet maloz hoīm vitā. scelera corripiat. opa iniusta castiget. **C**eruz
qz ve itas odiū parit. hac tali iustissima increpatōne multoz ptra se
inuidiā cōcitabit q̄ eū ad mortē vīqz iniustissime psequant. **I**pe s̄o
indeclinabilis iusticie z eq̄tatis semitas tenēs nec mortis discrimi-
nā p̄meleēs. magis eliger ab illis occidi q̄ dei iniuriā dissimulare
aut turpissimas nequicias nō arguere. **H**oc pacto dabit efficacissi-
mū exēplū imitatoribz suis vt magis velint mortē eligere q̄ aut dei
iusticia de ēre aut hoīm sceleribz assentire. **I**ste igit optimus hoīm
licet mala impioz volūtate perimēdus sit. spōtanea tñ z tenotissima
mēte ad dei laudē z hoīs vtilitatē hāc mortē intrepidus sustinebit.
// Dñicus. Nō sufficio tñ mirari quō tāta poterit in hoībz crudeli-
tatis inueniri vt viz summe māsuensimū z fructuosissimū velint occi-
dere. **T**ñ queso tāta inuidiā. tāta poterit malicia generari. **R**aymū
dus. **D**icā breuiter. **S**enus humanū sicut nosli receptū captiuūqz
detinet sub potestate neq̄ssimi luciferi q̄ suū in hoībz que-
rit honorē. laudē. z magnificentiā. **I**ste aut nouus hō nouā hoībz
doctrinā pdicabit. z noua oīa (q̄ ad dei honorē z hoīs exēptōem pti-
nēt) opabit. quo dyaboli regnū in hoībz destruat. z ouellat. **N**isi enī
summis viribz pugnet ptra luciferi p̄tinaciā atqz supbiā irētū ho-
minē nō poterit liberare. **L**ernens igit serpens antiq̄us talē tamqz
potentē ptra se nouū hoīem insur gere. z in quē nullā habeat potesta-
tē. nec p se ledere illū possit nec cohibere. ne predā diu possessam amit-
tat collectis viribz huic hoī se obijciat strues p mēbra sua insidias.
fraudes. p̄secutōes z mortes. **M**axima itaqz inuidiā p̄citāt quosdā
nequissimos hoīes inflamabit. q̄ sp̄ris serpētinis accēsi hūc velint
hoīem p̄mire z penitus eradere de superficie terre. **S**ed nihil pficiet
crudelissima malignatio. nā omne omētū luciferi in suū caput retor-
quebit. **N**ā ex quo hūc iustissimū hoīem occider in q̄ nihil inris h̄z
illū morti addixerit q̄ nihil penitē morti debuit. tō in iste oē ius qd in
hūano gñe h̄re videbat p̄didit. qz chirographū cui initebat excessit
ab illo exiges penā in q̄ nullā repperit culpā. **// Dñicus.** **D**inc cla-
rissime intelligo quō iste vir maxim⁹ demoni fraude ad dei gloriā
occisus dyabolū suis vinculis irētūit z captiuū sub suo dñio retē-
tabit. **E**t q̄ primū hoīez fraude decepit. p̄ scdm hoīem subingat sit.
z q̄ qd p calim ade lucratus ē hui⁹ industria totū amittat
**// De cōditionibz z circumstantiis quas hec mors preciosa est ha-
bitura.**

Capitulum. lx.

Raymundus. At quoniam satis tam nosli q̄ hec mors preci-
osa huius mitissimi z maximi viri est humano generi summe
necessaria. ideo quas circumstantias (vt magis nobis fructuosa si-

Dialogus Sextus

atque sit habitura debet aduertere. **Primo** cum vir iste omnium dulcissimus sit ex mera ad nos miseris compassione moriturus. id est mors eius erit omnino spontanea. deuota. amore et charitate plenissima. **Secundum** sequitur ex primo videlicet quod ista mors non erit fortuita nec violenter nec fraudulenter ipso ignorate ingesta. sed erit per hunc ipsum ab eterno puilla et certo tempore et ordine et loco et modo quam voluerit preparata. **Tertio** ut hec mors sit admodum nobis fructuosa. ideo erit sustineri amarissima. erit etiam turpis. probrosa. contumeliosa. ludibria et ignominiosa plena. **Dominicus** Hec est huius optimi miseratoris benignitas infinita ut non solum simpliciter morte. sed et penis maximis reuerti per se referat sua sponte dignetur. At ideo hec mors nostram mortem et omnem iniuriam et mille scelera facile euacuabit. **Raymudus** Uerum dicitur. Hinc iam citius accipis quartam huius mortis conditionem quam ingeret huic viro in loco publico et solenni in clara luce. in meridie. in festo die. et in frequentia aspectuque innumerabilis populi cum impijs et sceleratis. Hec homines nequissimi instigare dyabolo (qui occultas in hunc virum exercet inimicitias) pertrahit. quo mors ista fiat omnium turpissima. ignominiosissima. et cum etiam hominibus execranda. **Ipsa** hec omnia leto et deuoto animo sustinebit. sciens quod mors sua nobis auertet in vitam. et contumeliam atque ignominiam transferret in gloriam. **Dominicus** Magnam profecto pietatis mysterium. quam tam enormem hominum malitiam. nostram est malitiam destructurum. **Ipsi** vero ipsa malicia destruet semetipsum. et quanto robustius super hunc virum incuba erit tanto ipsa facilius in omnibus pessundabit. **Mors** enim hec sanctissima si cut per iniquitatem committitur. ita et propter iniquitatem toleratur. et sic per vtramque iniquitatem perimere. et quia commissa est. et propter quam pressa est.

Declaratio quam rationabiliter sequitur saluatio humane nature per hanc mortem

Capitulum. lxi.

Raymudus Nunc facilliter licebit aduertere quomodo hec mors sit nostra vita. et ista pemptio sit nostra saluatio. **Na** cum iste qui hanc mortem patitur sit deus et dei filius. ac proinde infinite dignitatis. ideo et mors ista quam offert deo est in infinitum preciosa et meritoria. **Tene** igitur iustus deus qui per hanc mortem in infinitum honoratus est. primum reddere infinitum. **At** quoniam vir iste cum sit plenus omnibus bonis. ut prouta verus deus. id est sicut nullo eget. ita nihil recipere potest. **Quia** igitur necesse sit deum aliquid quod maximum sit largiri et iste recipere non possit. relinquat ergo ut isto volente et annuente alicui alteri detur quod hoc bono maximo summo opere eget et carere non possit. **Sed** cui suauitius rogo dabit vir iste mortis sue fructum et tanti boni heredes efficiet quam parentes et propinquos et fratres suos quos videt summa paupertate deficiere et mille calamitate fatigari. **Dabit** igitur hominibus infinita merita sua quibus

Nota mysterium

Capitulum LXI

obligatōem redimāt. culpas soluāt. deū iratū mitigēt. ⁊ a dyaboli laqueis respiscāt. Ecce mi dñice inuenit humana natura. in hoc vno hoie qđ sponte ⁊ nō ex debito deo tribuat qđ vere suū sit. hoc dū tribuerit de dei manibz ⁊ tormētis innūeris se redemit. **Dñice.** Parz igit qđ oīs hō qđ ad grām hui⁹ viri accesserit. ⁊ illi cū bono affectu inherere voluerit liberabit abloqđ irretit⁹ ē malo. ⁊ ad recōciliatōez plenissime trāsferet. Qui hō hāc grām aut p̄tēpserit aut dissimulauerit iste in eternū peribit re⁹ sempiterno delicto. naz ⁊ ira dei p̄manet sup eū. **Raymūdus.** Nihil veri⁹. Detes p̄terea nosse qđ duplici iure huic hōi debet regnū celoz. Primo rōe filiatōis. qđ ipse sit. hoc dū trīcharissim⁹ dei filius. solus sp̄ faciens bñplacitū patris. **Qui⁹** grā sibi soli p̄meret regnū celoz ⁊ nulli alteri. Secdo merito sue dignissime passionis. ⁊ hāc grām dabit fratribz suis vt fiat heredes dei. coheredes autē sibi. **Dñicus.** Iste sunt summe ⁊ imp̄ciabiles diuicie qđ merito mortis ei⁹ oīs nra paup̄tas eripiet. ⁊ infinitis bonoz oīm thesauris repleat. **Raymūdus.** S; nūc iā intuerē quōd hec mors oēm culpā humani generis ⁊ oēm offensam exterminet. Quadrupler ē culpa. Prima ē originalis generalis. ⁊ hec ē p̄mox culpa paritura sup̄inducta in oē hōim gen⁹. Alia ē culpa originalis p̄icularis quā qlibet aīa hūana p̄trahit dū viciate carni sociat. Tercia ē actualis qđ post vsū rōnis ab vno quoqz cōmittit qđ q̄tidie in hoie sine numero multiplicat. Porro hec mors summe p̄ciosa p̄mo ⁊ p̄ncipalr qđ cito fuerit effecta tollet culpā illā generalē qđ vna erat ⁊ late diffusa in tota hūana natura. atqz hoc mō penit⁹ renouabit. S; alie due culpe p̄ticulares nō statim tollent post hanc mortē nisi in illis tm̄ qđ huic optimo viro inhererint ⁊ in suis se mēbris credēdo ⁊ amando p̄stituerint. Paruuli autē qđ nō hnt vsū arbitrii sicut hnt solā culpā ab alijs p̄tractā ita poterūt huic viro p̄ alios qđ adulti sunt inherere et hoc eis sufficit ad salutē. Qui hō vtrū arbitrio ⁊ huic viro nō inhererit. nec ei⁹ signaculū discretōis suscepit peribit aīa illa de p̄plo suo. **Dñicus.** Cū ingēti te audio voluptate. S; qđ ē illa q̄rta culpa quā nondū tetigisti. **Raymūdus.** Ipsa ē culpa p̄sonalis oīm matima. culpa in qua illoz qđ huc virum benignissimū occidit sunt. **Dñicus.** Cū hic vir sit infinite bonitatis ⁊ maiestatis. nō puto qđ mors ei⁹ qđ tā iniqs manibz p̄summabit⁹ possit eā culpā edere qđ p̄tratur. cum ipsa circa hunc plus operatur mali qđ mors eius operatur bonū. Mors enī solos nō respicit ⁊ reficit qđ nihil sum⁹. S; culpa in illū redit ⁊ illū perimit qđ ē summe bon⁹ ⁊ infinite. **Raymūdus.** Meritū xp̄i ē dico p̄mo qđ mltū alienabit hāc culpā p̄sonalē ipa penitentiā igno diuobz modis rancia. Si enī nosset nūqđ deū glie crucifigeret. Secdo meritū hui⁹ infinitū viri erit diuobz modis infinitū. Primo ex p̄re opantis qđ ē p̄sona in

Nota quomō
mors xp̄i oēm
culpā extirpat.

Meritū xp̄i ē
diuobz modis
infinitū

Dialogus Sextus

finita. sedo ex pte dei acceptatis. Dñe em meritū acceptabile deo est infinitū. mors igit ista erit infinita. z ex pte mortis acceptatis ois aut culpa z psonalis z actualis z originalis est solum infinita ex pte dei in quē comitit. sz nō ex pte hoīs a q̄ comitit. Sic ḡ sapia vincet in alitiā. z mors ei⁹ oēm neqiā expiabit. Delex tñ scī re q̄ iste hūani generis redēptor nō solū purgabit petā nra infinita satisfactōe. sz etiā imēsa cordis p̄ritōe. Satisfactio p̄ mortē respicit offensam dei inflictiā. Sz qz dei infinita benignitas etiā exasperata est iō optz eā hūmō infini⁹ lachrymis gemitibz z doloribz mitigari. Nā q̄tu deus bonus ē z amabilis tñ ē ipa odibilis z asphabilis culpa. et iō necē ē eā summis animi cōpunctionibz expiari. **Dñic⁹.** Hoc postez maxime ostēdit qz necessariū sit collapsio. p̄facto. z obdura to hōi talis medic⁹ q̄ sua morte. suo sanguine. suis lachrymis z gemitibz nostris vulneribz medeat. **Dñe** dulcissimū virū amoris b̄a chys p̄plexandū. Sz q̄sō te. quō hic se geret post susceptā mortē

Qualiter vir iste se habebit post mortē ad seipm z ad oēs creaturas.

¶ Caplm lxx.

Raymūdus. Primo scito q̄ ocellus in morte nō poterit a morte decineri. Cū em sit de⁹ verus oipotēs. summe sapiēs. z maxime clemēs. iō oia faciet vt sapientissimū z optimū decet. Sua ḡ potentia se suscitabit occisum. vt sicut sua mors ita z sua resurrectio nō stris periculis suffraget. Nihil em p̄deset morte plenissime satisfaccere si remaneret in morte. Nā nemo hōim in illū crederet neqz speraret nec se illi p̄iugeret quē videret morte p̄sterni. Dñ em meā mortē vinceret q̄ suā nō potuit superare. **¶** Indecēs p̄teca ē vt corp⁹ tā sanctū. tā mundū. tā gloriosuz in sordente puluere p̄uertat. qd̄ sponte sine debito mortis in morte se tradidit p̄ mundi vita. **Dñic⁹.** Nū qd̄ itez mortalis resurget vel certe immortalis. **¶ Raymūdus.** Utiqz immortalis. Nā frustra rursūm mori cuperet cū vna morte sufficēter oēm corruptōem deleuerit z mortē. Nō aut solū resurget immortalis. sz etiā ascēdet cū summo triūpho supra oēs celos. vt a patre recipiāt possessionē eternā p̄ humana natura. z illic residens in dextris dei colligat in celis q̄s emit in ternis. **¶ Dñicus.** Illic igit sublimis residēs quō se geret ad ceteras creaturas. **¶ Raymūdus.** Creaturaz q̄tuor sunt pres. Una ē corp̄alis tñ. Alia ē primū corp̄alis partim spūalis vt natura hūana. Tercia ē mere spūalis. vt natura angelica. **¶** At hec ē bip̄tita. sunt em angeli boni. z angeli mali. **¶** At qm̄ hō iste rōne humanitatis erit creatura oim nobilissima. altissima. z vna p̄sona cū veritate diuina. iō sub se habebit oēs creaturas. subiicieturqz pedibz ei⁹. **¶** Erīt ḡ dñs z caput bonoz angeloz. q̄ suū in lucifero corz

Quō se geret
ad oēs creatu/
ras.

50

Capitulum LXIII

riente caput pdiderūt. Ille itaq; hō sublimis sua maiestate reintegrabit angeloz ruinā. et caput se illis dominūq; restituet. Ecce hoc ē caput qd̄ (vt notares) diligēter supra comonui. **D**nicus. Admiratione qd̄ et nūc clara luce illud intueor. Cū em̄ vir iste sit multo excellentior et in infinitū melior q̄ erat lucifer an̄ ruinā. id̄ recūsime erit bonoz caput et p̄nceps angeloz atq; hoc pacto plus multo angelica natura recupabit q̄ pdiderit. Sicq; in ordine creaturaz bonaz vna erit creatura multo maior in bonitate q̄ sit lucifer malus in malariū genere creaturaz. **N**ā (nisi fallor) an̄ hūc virū nulla creatura erat ita bona sicut post ruinā p̄mus angelus factus ē malus. atq; ita maluz bonū superabat. **D**oc aut̄ viro sup̄ angelos caput restituito bonū loquissime malū vincet. q̄ sine vlla comparatōe erit ille melior q̄ sit lucifer iste malignior. **D**uob; igit̄ modis bonū malū superabit. **P**rimo. q̄ maior erit huius viri bonitas q̄ in oib; malis sit scelerata p̄uersitas. **S**cdo q̄ opa ei⁹ tāto erūt meliora q̄to deteriora sunt malivoloz et demonū atq; hoīm opa. **D**a veniā si te meo sensu fatigo et pleq̄re qd̄ tuū ē. **R**aymūdus. **E**rit h̄q; hīc hō diuin⁹ maloz etiā dñs angeloz p̄ iusticiā. sub cuius pedib; malign⁹ lucifer captiu⁹ innoctatur; q̄ tenebit vt ne pedē qd̄ ē aut vnguē p̄ter ei⁹ imperiū mouere possit. **E**rit tercio oīm hoīm dñs et suoz fidelīū sublimissimū caput. **E**rit quarto dñs tot⁹ vniuersi. **D**ēs em̄ creaturę p̄pter hoīem. s̄ sicut ē dñs hoīm ita erit et creaturaz. terre sc̄ aeris et ignis et oīm q̄ sunt. q̄ viuūt. q̄ sentiūt. **D**nicus. **S**atis tā ostēdisti q̄s. q̄tus. et q̄lis. q̄q; necessarius sit q̄ genus humanū debeat liberare. sed nūqd̄ volēt deus nobis talem hoīem largiri.

Deus uolet hunc hoīem largiri.

giri. et q̄ iesus xps ipse sit iste hō.

Capitulum lxiij.

Raymūdus. **D**imo necesse ē vt deus velit hūc hoīem dare genere humano. **A**d hoc em̄ cogit cū sua imensa benignitas q̄ nō patit fundit⁹ mundū interire. **Q**uid em̄ pderit in tāta dignitate hoīem pdidisse. oēm; creaturā in suū obsequiū statuisse si hō nō est illū in quē pditus ē finē adepturus. s̄ p̄petuo misere peritur⁹. **P**reterea si null⁹ d̄s hoīm saluari tūc frustra illi seruiūt creature. qd̄ diuice sapie summe repugnat. **C**ū igit̄ sapitēs de⁹ sinat hoīem de creatur; cōtinuē viuere. signū ē infallibile q̄ intēdit hoīem collapsū reparare et in finē dirigere. p̄pter quē plasmat⁹ ē. **T**ercio hoc ip̄m p̄t̄ ex cōtinua multiplicatōe generis hūani sup̄ terrā. **N**ūm; deus post octā p̄mi patris multiplicasset hoīes in terrā. imo subito destruxisset. nisi cogitaret de⁹ sup̄ hoīem cogitatōes pacis et miseratōnis. **Q**uarto si aliq̄ t̄p̄is momēto nō fuit in mūdo aliq̄s hoīm q̄ deuit saluari. tā tunc

Nota rōes q̄re de⁹ uolet hūc virū dare generi humano

Dyalogus Sextus

tot^{us} mūdus frustra erat et p̄ nihilo. qđ nimis absurdū ē dicere **Alex** qđ null^{us} hoīm saluari p̄t nisi p̄ hūc virū saluatoreē de q̄ hacten^{us} locuti sumus. iō postq̄z de^{us} hoīem ruinosum nō vult perire optimā h̄z volūtatē hūc virū huāno generi largiēdi. **Dñicus.** O maximā dei bonitātē. pietatē. dulcedinē. q̄ p̄ talē mediatorē nostis parat pericul^{um} subuenire. Sūma igit^{ur} nobis securitas ē hunc optimū hoīem habiturū quē lōgo circuitu q̄sītū scrutari sum^{us}. **Raymūdus.** At qm̄ hoīm xp̄iano loquor. nec ē mihi p̄tra paganos aut iudeos disputandum (hoc em̄ egi liq̄de in volumine vñ iste originē ducit) iō nō oportet h̄z repetere qđo medijs aut modis hic hō a deo donat^{us} sit. qđo sit lachrymis et suspūris expetit^{us}. de q̄ pp̄lo oriūndus. de q̄ femina nat^{us}. h̄ solū nūc dicere p̄uenit qđ solus iesus xps̄ ip̄e sit ille hō quē de^{us} pp̄hetarū oraculis longe an̄ pm̄isit. et in plenitudine tēporū fideliter misit. **Dic** ē iesus xps̄ verus de^{us} et verus hō in q̄ oēs p̄ditōes et circūstātie q̄ ne cessarie erāt p̄ humani generis satisfactōne inuente atq̄z oplete sunt. Ip̄e em̄ deū sua bonitate et morte placauit. ip̄e pctā multoz tulit. ip̄e penas oēs remouit. tartara obdulsit. paradysum aperuit. celos reserauit. et captiuantē dyabolū pp̄ria p̄tute p̄tuit. Ip̄e p̄tra vicia et pctā ope et sermone p̄dicauit. scelera redarguit. radices maloz oīm pp̄riā sc̄z volūtātē. pp̄riū amorē. laudē et gloriā q̄ sunt hoī cā p̄ditōis. et in deū inimiciāz penit^{us} destruxit et eliminauit. **Et breuiter quicqđ ad salutē huāne nature eē p̄t fideliter seruicet. humil^{iter}. et p̄seueratē opatus ē.** **Dñicus.** Talē igit^{ur} cū teneam^{us} iesum xp̄m̄ deū et regē verum quē tā piū. bonū māfucū. et tāto amore flagrantē agnouim^{us} vt pro pctis hoīm amarā sustinuerit mortē. merito illū oīs hō amare. venerari. colere. et laudare tenet^{ur} et hui^{us} grām q̄rere. hui^{us} corp̄i multico inherere. huic sedulus obedire. in q̄ eōis plenitudo bonitatis virtutis. charitatis sc̄ie. sapie. meritoz oīm ac pm̄ioz. **Qui** q̄ hūc viz p̄tēnit p̄petua manet in morte. **Qui** hō hui^{us} nobilissimi capitis mēbrum efficit in imensam crescit dignitatē. **Unus** em̄ bon^{us} xp̄ian^{us} vs melior ē et p̄stantior q̄ oēs q̄ viuūt in terra hoies nō xp̄iani. **2da** aut^{em} xp̄ia nus ē oīm pessimus. **Raymūdus.** Hinc pulcre licet aiaduerrere qđ iustus et qđ bonus sit oipotēs deus q̄ hunc hoīem hoīb^{us} ē largitus. **Iustus** q̄ q̄sūt iustū redēptōis p̄ciū. bonus q̄ in mortē vnicū tradidit filiū. **Cū** em̄ hō corrup^{us} et in imensum obligat^{us} nō posset debitiū infinitū soluere qđ debebat. de^{us} benignissim^{us} volens ab hoīe placari gratis p̄tulit ei nouū hoīem q̄ de^{us} eēt et hoīe maior^{is} q̄ satisfaciat pro hoīe obligato h̄ns in se inestimabile p̄ciū. vitā sc̄z immo centissimā atq̄z sanctissimā. quā cū in mortē indebitā deo p̄ hoīe tradidit. debitiū hoīs soluit. et deū hoī recōciliauit. **Dedit** em̄ humana natura maximo creatori in isto hoīe qđ suū erat. vt in alijs hoīb^{us} redimeret qđ

Nota dignitate hoīs christiani boni.

Nota quōd per xpm̄ sc̄a sit hoīumis recōciliatio.

Capitulum LXIII

reddere nō poterat. **Dñicus.** Quid ista iusticia districtius. qđ hac
clemētia misericordius. Vult de placari ab hoīe. nō tñ placari se pa
nē nisi moriat infinius. innocēs. immaculat. At ne fiat difficultas
in p̄cio ipse illū largit q̄ occidat. Nō habes inqt o hō vñ te redimas
accipe vni genitū fructum vētris mei ⁊ da illum mihi p̄ scelere tuo.
Magna certe dignatio.

¶ Que sunt illa maxima dona q̄

hō miserabilis recipit a iesu chris̄to

Capitulum. lxiij.

Raymūdus Postq̄ igit medicina p̄parata est. necesse ēv̄t eam
Regro ⁊ misero hōī applicemus. Si ḡ iēsus x̄ps vulnez no
stroz medicus ē. restat vt ad illū oēs accedamus vt possint egitudi
nes nostre recipere medicinā. Nihil in nobis tā morbidū qđ nō ipsi
medicatiois dono curet. Nos captiui sumus. ipe redēptor. nos obli
gari. ipe fideiussor. nos destructi ipe reparator. nos morbidū ipe cura
tor. nos mortui ipe resuscitator. nos ceci atq̄ obdetrati ipe clarifi
cator. nos erratici ipe cōductor. **Dñicus.** Utinā nūc velit hō suas
calamitates atēdere vt tātū medicū sibi nouerit p̄furuz. Qui sua
vulnera male sanus nō sentit. hūc forozē optimū nō req̄rit. q̄ autez
nō req̄rit morzi sempiternē iā inhesit.

Raymūdus. Duplici obli
gatioē (vt nosti) hō implicatus tenet. scz p̄ bñficijs acceptis. ⁊ p̄ cul
pis commissis. Prima sp̄ ab hoīe solui debet quā tñ secūda obligatioē
irretitus soluere nō p̄t. Nō em̄ p̄t deū amare. laudare. venerari cul
pis ⁊ criminibz p̄peditus. Porro a scđa obligatioē liberari nō p̄t nisi
primā cōpleat ⁊ p̄mā p̄plere nō p̄t nisi scđa recedat. Vides certe istū
dicapitē laqueū. Venit igit dñs iesus x̄ps soluit sua miseratioē ⁊ mor
te obligatioē secūda. ⁊ dat hōī adiutorii gratie vt cōpleat primā.

**Solutus em̄ hō a peccatis ⁊ sceleribz q̄ est obligatio secūda ⁊ infi
rita. iā incipit deū p̄ suis bñficijs amare. honorare. reuereri. q̄ est ob
ligatio p̄ma. Hoc adiutorii gratie x̄ps tribuit nobis tanq̄ de. ⁊ me
ruit nobis tanq̄ hō. Licet em̄ omne qđ deus tribuit dicat gra. istud
tñ adiutorii quo deum diligimus ⁊ honoramus ē summa gra sine
qua nulla p̄ficiat alia. **Dñicus.** Quātū ego intelligo plus est hanc
gratiam accepisse q̄z vel corpus vel aiām. Iā sine ista gra hō mortuus
reputat. qz nihil p̄t opari inq̄tū hō ē.**

Raymūdus. Recte tu qđd. Et
idcirco hec gra deū amādi quā x̄ps administrat ē vita ipius aīe. sine
qua aīa hūana deū mortua ē. Ista gra hoīem restaurat. reformat. vi
uificat. sanat. formosum deo ⁊ amabile p̄stat. Hec gra hoīem bonum
iustū. deo dignū ⁊ dei filiū ⁊ heredē facit. ⁊ ipm̄ fratē pacificū ⁊ ama
bile suis fratribz restituit. Hec gra reducit hoīem de via erroris. men
daci ⁊ falsitatis. ⁊ reducit p̄ viā veritatis. securitatis. gaudij ⁊ exul
R. i.

Nota duplicē
hoīs obligatio
nem.

Nota virtutē
gratie x̄pi

ratōis Nec grā saluatoris hoīem reuocat a iugo misere captiuitatis a vinculis pprie volūtatis. pprii honoris et amoris. et ponit eū in libertate et in amplissima patria volūtatis dei. Et (vt oīa in vno verbo complectar) hec grā restituit hoī suū bñ esse qd an pdiderat. et tollit ab eo suū malū eē. et ita restituit ei spiritū salutē. et sanitatē. **Dñicus.** Magna cōmēdatio grē dñi saluatoris. Nūc planissime liquet qd oportunus ipse nobis redēptor aduenit. a q̄ hec adiutorij grā maxima cōdonat. **Sz** oro te paulo aptius dixeris quō hec gratia iesu xpi restituit homini bene esse

Q̄ ista gratia est totū bene esse

hoīs. et eius carētia malū esse eius.

¶ Capitulum. lxxv.

Primundus. Homo a principio (dum fuit pditus) accepit a deo esse et etiā bñ esse. sz nōdū optimū esse. hoc em̄ expectabat transferēdus in gloriā sempiternā. Acceperat ḡ ab optimo pditore esse. viuere. sentire. velle et amare. Acceperat etiā bñ esse. bñ viuere. bñ velle. et bñ amare. Habebat ergo bñ esse et corporis et anime. Uex qz primus homo hoc bñ esse qd habebat et seruare poterat sua volūta/te pdidit. ideo tñ sibi retinuit esse. et bene esse acq̄siuit esse malignū iniustū. fordidū. caducū. viciōsum. Spoliatus igit grāz veltibz his semicinctijs et lacinijs ignominiosis ē turpiter p̄ctus. Ut aut̄ melius agnosceret aīe sue cladē atqz ruinā. corpis quoqz mala suscepit et factus est mortalis. luteus. aīalis. infirmus. vt p̄ hec mala carnis mētis sue maliciā p̄probaret. si forte negligētius eā veller dissimulare. Habēs igit in se tā deforme malignū et tortuosū eē. factus ē suo odibilis creatori eo qd opus suū tā preclarū in se hō corruerat. Inuētus ergo inutilis. corruptus. abominabilis. ad nihil aliud vacabat nisi vt p̄p̄tuis ignibz restinct. Uex licet pdiderit hō suū bñ esse. remā sit tñ ipa obligatio amoris et reuerentiē quā soluere certe oportebat. nec erat illi aliq̄ excusatio. qz sua volūta/te bñ esse pdiderat. **Dñic⁹** Dñic certe palā intueor qd reddere hoī suū bñ esse nihil ē aliqd q̄ redducere eū ac mutare de malo. tortuoso. iniusto. viciōso eē. ad bonum. rectū. sanctū. iustū. salutiferū. vt hō bñ viuat. bñ intelligat. bñ amet. bñ velit. et possit. vt sit scūs. honestus. decorus. pulcher. virtuosus.

Raymūdus. Aspice igit dei dulcissimā bonitatē. q̄ (vt hoīem sibi federaret et remotis tot malis in p̄mis bonis restitueret) redit hoī iustum xpm qd oēm de medio tulit offensam. remouit culpā et penam. et ad bñ esse pristinū hoīem reuocauit. Recipit ḡ a iesu xpo vt amet et mereat honoret et laudet deū vt diligat. primi sicuti semetipm. et in his oībz gaudeat. p̄seueret. exultet. tripudiet. delectet. Ecce hoc ē bñ esse. hec ē vera vita aīe q̄ p̄ xpi grām hoī repaf. **Dñicus.** Tria itaqz

Capitulum LXVI

colligo bñficia maxima q̄ xpi miseratōe donant. s̄ indulgētia vt of-
fensa deleat. gratia vt bñ esse p̄ferat. gloria vt eē optimū aliqñ donec
Nā gratie sp̄ debet gloria. Gr̄atias igit̄ immortales xpo q̄ ista nobis
suo sanguine mercatus est.

¶ In hōie xp̄iano sunt tres ge-
neratōes ⁊ tres fraternitates distincte. Capituli. lvi.

Raymūdus. Ut p̄fectius adhuc ⁊ clarius xpi gr̄am ⁊ bñ esse
hōis agnoscas scire te uenit q̄ adā p̄mus pater recepit a deo
corpus ⁊ aiām ⁊ bñ esse. Sed dū bñ esse p̄ inobediētā pdidit. eē tū-
imo ⁊ male eē corpis ⁊ aie reseruaui. Porro xp̄ianus hō instar p̄mi
tres h̄ res sibi collatas. distinctis tñ generatōibz. H̄z em̄ carnein a
p̄mo patre. h̄z aiām a creatore. h̄z ⁊ bñ esse a xpo redēptore. Ita ter-
tia p̄pleta est ⁊ p̄fecta sine q̄ due p̄me corrupte manēt ⁊ pdite. Hec
em̄ generatio sancta est ⁊ tota bonitas. rectitudo ⁊ pulcritudo aiay
Ista tertia generatio oīno p̄trānat p̄me multiplici rōne. Primo per
p̄mā em̄ generatōem caro dñatur ⁊ aia seruit. p̄ tertiā aia dñat car-
ni ⁊ sue subijcit seruituti. Secdo. p̄ p̄mā generatōem hō erat totus
carnalis. luteus. brutalis. p̄ tertiā hō fit sp̄ualis. rōnalis. diuinus.
Tertio. p̄ p̄mā hō pdidit similitudinē dei. ⁊ amāscit similitudinē dyabo-
li. sed p̄ tertiā recuperat dei similitudinē ⁊ in p̄stīnū se attollit. ⁊ exor-
tatur. Quarto. p̄ p̄mā hō recipit in se radicē oīm maloz. s̄z p̄ tertiā oīm bo-
noz fomētē recuperat ⁊ p̄seruat. Dñicus p̄ncipā carnere h̄z aptius
q̄tū p̄mus ⁊ scōs adā sunt inter se p̄trary. Primus hōiem corrupit
⁊ pdit. scōs reparat. medet ⁊ saluat. Ille aiām a creatore corpi in su-
lam inficit ⁊ occidit. iste eā mūdāt. ornat ⁊ uiuificat. Ille oēs quos de
se gignit filios p̄p̄tuis cūciatibz damnat. iste suā sobolē baptisimi
lauacro purgatam in celestibz eleuat ⁊ coronat. Ille sua fetida carne
oēs cōmaculat. iste sue sancte ⁊ mūde carni sociatos mūdōs reddit
et lucidos. **Raymūdus.** Agregie sapis. nūc pauca de triplici inter
xp̄ianos f̄mitate loq̄mur. Prima ē carnal' q̄ oēs ab vno p̄mo patre
descēdūt. Secdo s̄z f̄res. qz ab vno p̄re spiritu tuo lias aiās accipi-
unt. Et iste due cōes s̄z etiā ⁊ paganis ⁊ iudeis. Tertio s̄z f̄res qz ab
p̄me mortue s̄z. Hec f̄rnitas ē magne nobilitat'. magne excellētie et
amoris. magne bonitat'. charitat'. ⁊ vnionis. Hec fraternitas ē infini-
meriti valoris ⁊ p̄mij. qz xps de' hō em̄t eā morte sua. vitā tribuēs
p̄ci infini. Hec fraternitas ē f̄rnitas gr̄e. qz xps gr̄az pater eā suis
p̄libz assignauit. Cetera aut̄ due s̄z nature. Dñicus. Merito hec
tertia fraternitas t̄re ē dignitatis. qz de p̄re dignissimo ⁊ illustrissi-
mo xpo originē sumit. Sumo igit̄ amore se dñt iuicē diligere xp̄iani.

*Nota quō ge-
neratio sp̄ualis
p̄triat carnali.*

*Nota de tripli-
ci inter xp̄ianos
fraternitate.*

qui talē ⁊ tā amabilem fortium patrem q̄ eos suo sanguine lauit. sua morte redemit. sua resurrectōe iustificauit. sua glorificatiōe corona-
 bit. **R**aymūdus Ut cūtra meli⁹ intelligas q̄ de hac triplici genera-
 tōne ⁊ fraternitate locutus sum vnū manifestū tibi ponā exemplū
Corpus humanū recipit eē. recipit ⁊ bñ esse. Nā. epar. cor. ⁊ cerebrū
 alijs largiunt mēbris oē qd̄ hñt Epar em̄ dat esse grossum. estq; ip-
 sis mēbris instar corpis Mittit nāq; eis humores corpulētos ex q̄
 bus mēbra generant. nutriunt. sustētant. Hoc autē facit p̄ venas ex
 q̄b; largit sanguinē. ⁊ ē q̄l p̄mus adā q̄ dat carnē solū **S**ecūdo cor ip-
 sum mittit calorē naturalē. ⁊ p̄fert oīb; mēbris vitalē spiritū. ⁊ h; se
 admodū dñi creatoris q̄ dat aiām viuētē h̄ uano corpī. Est q̄ h̄c
 sp̄s q̄l mēbroꝝ ai. i. sine q̄ oīa mēbra mortua deputant **T**ertio ip;̄
 caput seu cerebrū qd̄ ē altissimū spargit in oīa mēbra p̄ neruos sensū
 ⁊ motū. ⁊ ē sicut xps dās bñ esse toti corpī **S**icut igit̄ corp⁹ ab epa-
 te grossum sanguinē. ita hō recipit ab adā sensibile carnē Et sicut cor-
 pus recipit a corde spiritū vitalē. ita hō recipit a deo aiām viuētē.
Sicut q̄q; corpus accipit a capite sensum ⁊ motū. ita ⁊ hō capit a
 xpo grē adiutorii Et quēadmodū corpus iacet paraliticū. lāgidū
 ⁊ enormū. ⁊ sp̄ deorsum labit. nisi sensum a capite motūq; recipiat.
 nec quicq; ei p̄sunt aut epatis aut cordis munera. ita nisi hō grē ad-
 iutorii ⁊ bñ esse recipiat sp̄ ad terrena conuīt. nec quicq; illi p̄dest
 corpus atq; arbitriū recepisse **D**ominic⁹ Hoc exēplo ⁊ ceteris que
 paulo an̄ de grā dixisti efficacissime destruitur heresis pelagiana Nec
 em̄ falso asserit post acceptū a deo libē arbitriū xpi gratiā nō eē hōi
 necessariā **D**icit̄ nēp; hoies sup̄bissimi. a deo habem⁹ q̄ hoies sum⁹
 sed nostrū ē q̄ iusti sum⁹ **N**esciūt em̄ q̄ libē arbitriū in p̄mo patre
 corruptū solum ad iusticie opa attonli nō p̄t. innumeris obligatio-
 nib; irretitū nisi xpi mīseratiōe soluat̄.

De mors xpi vn̄ hōi grā cōferf

et bñ eē gnāt in hoie xpiano vnā nouā obligatiōem **C**apitlm. lxxij
Raymūd⁹ **S**icut sup̄ in dyalogo de obligatiōe mōstrauimus
 hoies astringi deo p̄ bñficijs creaturaz accept⁹. detereq; in deū
 toto corde diligē. honorare. laudare **M**ulto tñ apli⁹ ⁊ sinevlla cōpa-
 tōe obligat̄ hō optio largitori. q̄ ihm xp̄z illi p̄tulit p̄ quē oēm suā
 miserā. culpā. irā ⁊ offenzaz felicit̄ ⁊ efficacit̄ expiauit **Q**uāto xps pl⁹
 valet q̄ oēs creature. tāto mag⁹ obligat̄ hō p̄ suscepto xpo q̄ p̄ oīb;
 creaturis **C**ū em̄ xps sit p̄sona infinite bonitatis ⁊ hūc largiēdo de⁹ ex
 hibuit hōi infinitū amorē ⁊ imēsam liberalitatē. iō duplici obligati-
 one iūta hō p̄stringit̄ ⁊ xpo redēptori ⁊ p̄ri largitori **Q**ue qd̄ ob-
 ligatō multū differt a p̄ma Nā p̄ma ē natural̄ ⁊ p̄p̄t eē hois ⁊ p̄pter

Capitulum LXVII

mundū. s; ista obligatio ē ppter bñ ec̄ hoīs p̄ iesum xpm. Itē p̄ma est ppter hoīem factū de nihilo negatiuo. s; ista ē ppter hoīem colla psum in nihilo p̄natiuo. De nihilo negatiuo factus ē hō. q̄ corruēs in maliciā. in iniusticiā. in turpitudine. cecidit i nihilo p̄natiū p̄uās seipm̄ suo bñ ec̄ sua gr̄a. sua iusticia. **Qñ** igit̄ deperant hoīes de isto nihilo p̄ferēs sibi p̄ xpi mortē bñ ec̄ z bñ viuere. tunc itez fecit hoīes de nihilo. **Primo** hoīem fecit cū nō ec̄t. deinde refecit cū fundit̄ p̄r risset. **Uez** qz magis est hoīem reformare q̄z facere z maioris valde pietatis (vt enī nō crearet̄ nō demeruerat. s; creat̄ z sup̄bō z inobediens factus meruit vt illud p̄deret̄ qd̄ fact̄ erat z illud ppter qd̄ factus erat) iō in infinitū amplius obligat̄ hō p̄ eo q̄ tā gratuita miserationē mortis xpi restaurat̄ ē. q̄z q̄ an dei manu plasmat̄ ē. **Dñc̄** Merito id̄ qd̄c̄. **Nā** in isto ope reparatōis nr̄e deus suā vltima ostēdit amicitia. charitatē. amorē. dulcedinē. donās nobis suū sibi filiū coequalē quē amara morte peremit vt nr̄is mortibō subueniret. **Sz** rogo te quō poterit hō finitus hanc infinitā soluere obligatōem.

¶ Raymūdus. Duob; modis. intellige q̄ dico. **Primo** p̄t hāc obligatōem soluere si offerat deo suū amorē. suū timorē. suā laudē. suaz deuotōem. ita tñ q̄ cū istis sil̄ z xpm offerat q̄ ē sufficiētia nr̄a. p̄ quē plenissime deo reddim̄ qd̄ debemus. **Ad hoc** enī nobis a deo xps largit̄ ē vt p̄ illū suppleam̄ quicqd̄ ipi nr̄is viribō nō possum̄. **Semp̄** enī acceptat filiū pater. quē si omiserim̄ z p̄ nos ipsos ad deū accedere voluerim̄ reijcimur. repellimur. z vt sup̄bissimi iudicamur. **¶ Do** minic̄. **Nec** in merito. q̄ enī sine mediatore ad deū iratū reus accesserit grauiori aiaduersione p̄cussus sup̄bie sue penas dabit. **¶ Raymūd̄**

Sedō p̄t hō hanc obligatōem soluere si mortē filij dei q̄ redēpt̄ est grata sp̄ memoria gestauerit. **Impūssimū** enī ē tā benignissimā miserationē ingrato trāsire pectore. **Passio** nr̄e xpi ē infiniti meriti z totum hoīs bonū. iō oē studiū xpiani z tota ei⁹ cogitatio atq; intentio versari d̄z circa memoriā mortis xpi. in q̄ sunt oēs thezauri diuinitaz et meritorū oīm. **Qui** igit̄ vult sue obligatōi digne satisfaccere z oēm in se p̄tate z oē xpi meritū possidere. recipiat in memoriā passionem ei⁹ p̄ quā sit in seipō viuificat̄. deo recō aliat̄. a dyabolo liberatus.

¶ Dñicus. **Sz** nōne mors xpi tā trāsijt. quō q̄ qd̄ trāsijt z tā nō est tibi poterit p̄desse. **¶ Raymūdus.** **Dixi** tā tibi. **Licz** enī xpi mors trāsijt. meritū tñ mortis in eternū manet. **Qd̄** meritū tūc in se hō recipit qñ in memoria reuotus recipit ip̄am mortē. **Et** qz meritū sp̄ vit. id̄circo q̄ in se accipit xpi mortē p̄ recordatōem viuūt in xpo. gauet. iocūdat. exultat. **Qui** hō xpi mortē nō recordat̄ ingrāt̄ ē. nec p̄mā obligatōem soluit nec istā. s; p̄ctōz suoz obligatōne cōpeditus manet in morte. in ira dei. z in vinculis dyaboli. **¶ Dñicus.** **Dñc̄** p̄z

Nota quē ista obligatio solui potest.

Nota meritū passionis xpi z meritū memorię passiois ei⁹.

Dialogus Sextus

q̄ xpianus peccator ⁊ ingratus seipm diligēs. suā q̄ritans gliaz. suā famā. ⁊ respiciens xpm infinito reatu supra ceteros hoies se astringit. Tantū em̄ pctā hois xpiani excedūt pctā oim̄ paganor̄ ac iudcor̄. q̄ntū obligatio mortis xpi (cui xpianus reus tenet) sup̄at obligatōes p̄ bñficijs acceptis a creatur̄. Est ḡ mal⁹ xpianus oim̄ q̄ viuūt hoim̄ neq̄ssimus ⁊ infinitis supplicijs pre ceteris dign⁹. Unū tñ ē qd̄ me vehemēter mouet. Si p̄ xpi mortē hoī p̄ferat bñ eē. qd̄ ē q̄ q̄rtidie tā ta mala nūc corpis nūc aīe expimur. ⁊ plerūq̄ maiora q̄ q̄ xpi grāz nō receperūt. Corpus vt p̄us manet infirmū. miserū. fragile. mortale. aīa ḡo mille q̄rtidie agitāt tētatōib⁹ nūc carnis. nūc mūdi. nūc dyabolī. Ubi ergo est istud bene esse de quo loqueris

Quicquid homo lapsus reparet quā

tū ad bñ eē aīe. manet tñ malū pene in corpore. ¶ Caplm̄. lxxviii.

Raymūdus. Intellige p̄mū qd̄ sit bñ eē. ⁊ qd̄ male eē. ⁊ tñc facile qd̄ q̄ris inuenies. Bñ esse aīe ē q̄ sit iusta. sancta. recta. im̄ maculata. fugitās vicia ⁊ pctā. ⁊ q̄ deū amet. laudet. honoret. Dec p̄ xpi grām aīe xpiane p̄ferunt. atq̄ hoc mō accipit bñ eē ⁊ bñ viuere.

Dñicus. Si h̄z xpianus bñ eē q̄re tot mala patit in carne. ¶ Raymūdus. Māgne pietatis ē ista dispensatio. Ideo em̄ corp⁹ manet fragile ⁊ infirmū ne negligat hō se lapsū. se p̄ditū aliq̄n̄ fuisse ⁊ xpi grā reparatū. Scdo vt meminerit amoris. obsequij. ⁊ charitat⁹ sibi a saluatore exhibiti. nec tā p̄ciōsam mortē frivola putet. Tercio vt cautus sit ne itez peccet ⁊ eternas det penas q̄ corpis mala loquissime superēt. Noueris tñ q̄ istas carnis nre miseras xps nobis in bonuz p̄uertit. qz eas ⁊ volūtarias facit ⁊ meritorias. Si em̄ tollerit h̄c vira oēs penas tolleret de medio etiā merēdi occasiones oēs. ois nē p̄e pena volūtarie p̄ xpo p̄pressa admodū ē meritoria. Uides ḡ quō mala corpis p̄us inuolūtaria dū xpi grā volūtaria sūt ad bñ eē aīe traducunt.

Dñicus. S̄z qd̄ dicis de malis q̄ q̄rtidie in aīa p̄petimur. vt sunt tētatōnes. tribulatōnes. sollicitudines. timores ⁊ mille picula.

Raymūdus. Nihil p̄ tollere bñ eē aīe p̄ter solū pctm̄. noli assentire pcto ⁊ nihil tibi ē nocitū. Quicqd̄ em̄ hō in aīa patit dem̄ p̄to pcto totū illi vertit ad salutē.

Dñicus. Quō p̄ cupiscentia carnis (q̄ inimica ē aīe) fieri aīe in salutē.

Raymūdus. Dū nō assentit. dū ei⁹ appetitū frangit. dū ei⁹ desiderijs reluctat.

Dñicus. S̄z h̄re xpi grā nō penit⁹ h̄c destruit.

Raymūdus. Certe ne tibi tollat occasione pugnādi. vincēdi. merēdi. Olim h̄c cupiscentia te traxit ad culpā. nūc captiua te ducit ad grām. Tu tñ eā cōprime ⁊ retine sub tributo. noli eā repente iugulare. s̄z tanq̄ mortale inimicū vinculis iuretū sine languescere. tabescere. ⁊ sensim mori. Propter tres igit

Nota q̄re hō tot mala patit in suo corpore

Nota de malis aīe quō sūt hōi in salutē

54

Capitulum LXIX

Forces ista carnis concupiscentia homini derelicta est. Prima ut de tuo aduersario qui te olim occiderat egregie vindicet. Secunda, ut inimicum habeas qui te torpente pugnace spiritus faciat atque victorem. Tercia, ut dum hunc nonnunquam repugnantem sentieris, gratie memineris saluatoris qui te superiorem fecit, qui illum tuis pedibus subiecit, a quo quodam die tot homines capiunt, inflicti sunt, angulantur. Si ergo haec concupiscentia facit ad bene esse hominis, qui tamen nociva videtur, multo amplius tribulatio, persecutio, sollicitudo, timor, circumspectio, qui dum pro christo voluntarie periclitantur maximam parat aie coronam.

Dominicus. Optimus sermo tuus et admodum informativus ad necessarias patientias. Sed nunc superest ut quibus formis aut medijs christus suis fidelibus bene esse conferat et salutem sapienter edisseras.

Nota tres rationes

Quibus formis aut medijs christi

animus accipit bene esse a christo

¶ Caplin. lxx.

Raymūdus. Ut homo christianus recipiat bene esse a christo, necesse est ut nonnent et susceperit septem ecclesie sacramenta. Christus enim benignissimus miserator dona gratie sue per res visibiles et palpabiles instituit elargiri, ut homo exterioribus rebus imbutus quod introitus in aia accipiat agnoscat. Non tamen id quod datur visibile est, sed per signum visibile denotatur. Ideo sacramentum dicitur quod est sacre rei signum. Sicut per scalam nature visibile homo ascendit ad cognoscendas res invisibiles ut supra patuit, ita dominus iesus statuit ut per scalam visibilibus sacramentorum homo lapsus se erigat ad res spirituales, non solum ut eas agnoscat, verum etiam in se recipiat. Prima scala est nature, secunda est gratie. Prima est scala creatiois, secunda est reparatiois, vite et salutis. Prima est hominis in quantum homo est, secunda est hominis in quantum lapsus est. Si ergo voluerit deum inuenire per scalam primam, necesse est ut prius ascendat per secundam, ut prope collapsus depressus et dei inimicus. Itaque per primam scalam homo ascendit ad deum, sed per secundam homo descendit ad hominem deum. Prima instituta est a deo creatore, secunda dedita est a deo saluatore. Dominicus. Quomodo mirum videretur quod christus ordinauerit per res corporales hominem deum recipere bene esse cum in prima conditioe mundi ad hoc res corporales quasdam deus creauerit ut per eas homo habens bene esse reciperet optimum esse. Lignum enim sancte boni et mali quod utique erat corporeum, propterea deus instituit ut si homo seruasset obedientiam super hoc ligno impositam, de bene esse quod habebat transisset ad optimum esse quod nondum nouerat. Raymūdus. Hoc quod dicitur etiam huic sancte operulatur, quod sicut homo lignum hoc veritatem gustando per res corporales cecidit, ita illum in res visibiles christus erigere curauit. Ille autem res per sacra christi propria consecrate tale recipiunt efficaciam et virtutem ut homo eas in se suscipiens esse sine dubio gratiam adipiscatur quam homini res visibiles scire videntur, ut patebit in subditis. Et congruenter his rebus corporalis christi propria quod omnem

Hic incipit materia de septem ecclesie sacramentis

Nota duas inter duas scalas

Dialogus Sextus

**De p[ro]p[ri]a xpi
ecclesie sacramen
ta formati**

habent virtutē sociant. vt sicut hō p[ro]p[ri]o dei ē creatus ⁊ p[ro] creaturas
collapsus. ita ⁊ p[ro]p[ri]o xpi creaturis unictū recreet ⁊ subleuet. Ver-
ba enā aptius res inuisibiles suo feato rep[ro]p[ri]ant. ⁊ iō merito reb[us] vi-
sibilib[us] copulant vt p[ro]fect[us] hō credat se ea grām intus recipē q̄ p[ro] res
corp[or]is forinsecus tenotat. **Dñicus** Quia igit[ur] p[ro] has res visibiles
xpo miserante hō sanctificat ⁊ recipit intus grām. vitā. ⁊ salutē. hoc
ē bñ esse. iō debent honorari. venerari. ⁊ cū oī reuerētia ⁊ deuotōe sus-
cipi. ⁊ debent sancta appellari ⁊ sacramēta. **Primo** q[ui]a scāt res sacras
Secōdo p[ro]parat hoīem ad recipiendum res spiritalis ⁊ sanctissimas
Tercio q[ui]a sanctissimo xpo eas nonim[us] institutas. **Merito** igitur
hec scala appellari d[icitur] scala sacramētalis. **Sz** tu p[ro]gredere.

Quō p[ro] primū sacramētū scz

baptisimū dat aīe humane bñ esse

¶ Caplm. lxx.

Raymudus. Nūc in spēali de septē sacramētis pauca dicam[us].
Rer quō p[ro] ea dat aīe huāne bñ esse. Inter sacramēta p[ri]mū occur-
rit baptisimū. Aīa huāna carni corrupte putride ⁊ malis ꝑcupisē-
tijs infecte copulata trahit a sua carne oēm corruptōem ⁊ culpā ori-
ginale ⁊ ꝑcupiscentiā maenlosam. ⁊ iō necesse ē si debeat a suis sordib[us]
emūdari ad aquas baptisimū lauāda festinet. alioqn si nō fuerit aq̄s
illustratōis repurgata portabit in eternū immundiciā suā. Ista aut[em] ab-
lutio regeneratio vocat[ur]. q[ui]a vet[us] hō illic renouat. ⁊ aīa recipit nouū
ēē spūale qd nō habebat. ⁊ efficit dei filia. heres dei ⁊ coheres xpi. Ista
itaq[ue] ablutio materialis cui sociant[ur] sba sacra. scz ego te baptisio. id
est lauo in noīe patris ⁊ filij ⁊ spūs sancti. feat ablutōem inuisibile ⁊
occultā quā xps intus in aīa operat. In hoc baptisimo sicut hō efficit
nouus. ita ⁊ nomē acq̄rit nouū. vt a xpo vocet[ur] xpianus. cui iam xpi
grā cōicata ē. **Dñicus.** Hinc pulcre intelligo xpianū hoīem eē in
finiti p[ro]p[ri]i. valoris ⁊ dignitatis q̄ xpi sanguine (vñ ⁊ baptisim[us] rube-
mūda[us] ē. Nec debere quēq[ue] ledere hoīem xpifidelē nisi q̄ velit infini-
tam iniuriā in xpm cōmittere. cui p[ro]p[ri]e ⁊ nomē ⁊ grām ⁊ dignitatem
gerit. **Sz** nūc ostēde obsecro quō hec visibilis ablutio interiori pur-
gationi coaptet. **Raymudus.** In p[ri]mptu ē. Nā sicut aqua baptis-
matis clara trāsparens ⁊ lucida ē. ita aīa in baptisimo reiectis culpaz
tenebris intelligētie ⁊ amoris lumē acceptat. Itē sicut aqua estū re-
frigerat. ita ⁊ baptisim[us] ꝑcupiscentiē calozē ⁊ feruentē carnis motum
p[ro]terat. ⁊ gehēne incēdia penit[ent]ē eliminat. Itē sicut ablutio fit a ca-
p[ro]p[ri]te descendēs in oē corp[us] ita fit oīm culpaz ⁊ penaz (q̄ ab origina-
li p[ro]p[ri]o tanq[ue] a capite sumpserūt exordij) plena remissio. Et vt p[ro]p[ri]e
sacri baptisimatis in vnū cōgregē. in baptisimo fit trāsmutatio de
morte ad vitā. de tenebris ad lucez. de seruitute carnis ⁊ demonis ad

**Quō visibile
inuisibili coap-
tatur**

**Nota baptis-
mi virtutē**

verā libertatē ⁊ seruitutē redēptoris In baptismo hō moriū carnī et
viviū spiritui. moriū vicio ⁊ viviū s̄tuti. exiit̄ opibz tenebray ⁊ ar
mis lucis induit̄. veterē deponit hōiem ⁊ nouū induit q̄ s̄m deū crea
tus est In baptismo p̄tērea tanq̄ p̄ scalam x̄ps descēdit ad hominē.
et hō scandit ad deū. ⁊ fit inter virolqz q̄dā dulcissimus matrimonij
tractus. qz aīa x̄pm suscipiēs a x̄po vicarijs brachijs suscipit. et
veteribz vicioz vestibz spoliata incorruptibilibz virtutū vestibz ad
ornat̄ **D**ñicus Ex isto dulcissimo sermone mo lucedarius appa
ret cū q̄sta celebratē. deuotō e. alacritate. ⁊ pietate debeat baptismus
⁊ s̄feri ⁊ suscipi. in q̄ humana aīa oēs culpās deponit. maculas di
luit. nouā natiuitatē acq̄rit. demonis ⁊ carnis laq̄os euadit. inter se
⁊ deū noua federa iūgit. ⁊ in x̄pi sponsam castissima trāsit **U**bi q̄ tan
toz est bonoz institutio magna debet celebritas obseruari

D per sacramētū cōfirmatōis

Datur etiā bene esse anime humane

Capitulum. lxxi.

Raymundus Sicut in baptismo hō quasi mō genitus infans
abluit a sordibz ⁊ emūdat. ita in sacramēto cōfirmatōis crescit
augmentat̄. roborat̄. In his em̄ q̄ ad corpus prinēt. p̄mo videmus
hōiem de vulua nasci. sedō natū crescit ⁊ roborari **I**ta in spiritalibz
hō primū de vulua. hoc est de fonte ecclesie m̄stice generat̄ deinde in
spiritali vita p̄ cōfirmatōis sacramētū auget ⁊ roborat̄. Et qz in ista
roboratōne fit noua opatio ⁊ nouus aīe effectus. ideo nouū etiam
debet institui sacramētū ⁊ a p̄mo distinctū **U**ex qz in quolibet sa
cramēto optz vt visibile p̄portione rei inuisibili. ideo crisma qd̄ est
p̄positū ex oliuo ⁊ balsamo cū vobis gratiā opantibz. istis scilz signo
te signo crucis. cōfirmo te crismate salutis. hui⁹ sacramēti virtutem
optime representat̄

Dñicus. **O**stēde nūc queso quō hec exteriora in
terioribz assimilent̄ **R**aymundus. **D**ixi in crismate oleū ⁊ balsa
mū uniri **S**icut oleū supnatat aque ita grā cōfirmatōis grām ba
psmatis supat **I**tē oleū reddit aquā saporosam. ita cōfirmatio ba
psmatis hōiem magis efficit populis famosum. vita. s̄tute. bonitate
querlatōe. sermone **I**tē oleū extendit ⁊ dilatat sup aquas. ita p̄ hāc
cōfirmatōis grām hō exterius ad bona opa dilatat ⁊ nomē x̄pi ama
bileredit cordibz alioz **I**tē oleū nitidū est ⁊ plucidū. ita hoc sacra
mētō hō conscientiā possidet mūdā ⁊ iusticie luce serenā **I**tē oliua
etiā sena hyeme s̄p viret. ita p̄ hanc sacramēti grām s̄fertur hominī
vt nulla aduersitatū asperitate frangat̄. sed s̄p in bono p̄seret. ⁊ in
secūdis ⁊ in tristibz **I**tem oleū lenē est. dulce. suauē. benignū. ita hoc
sacramētū facit hōiem humilē corde ⁊ mitē cōuersatōne. gaudere
cū gaudentibz. flere cū flentibz. **P**retērea sicut oleo p̄misset ⁊ balsa

Quo exteriora
interiore gratia
significat̄

Dialogus Sextus

mū quod suauē valde spirat odorē. hoc significat q̄ gratia huius sacramēti homo extra se spargit fragrantia bone fame. bone opinio nis ⁊ vite qua alios ad se trahit ⁊ suo exēplo instituit. Itē ista vinctio fit signo crucis in frōte vt significet q̄ in hoc sacramento datur gra ad publice p̄ fide pugnādū. ad xp̄i nomē ⁊ crucē ⁊ mortē audacter et sine rubore p̄fitendū. ⁊ ad tormēta. crimēlias ⁊ ludibria si opus fuerit p̄stantissime p̄ferendū. Certe vidisti quō hoc sacramētū bñ esse et gratiā ⁊ fortitudinē cōferat aiab. **Dñe** Uidi eq̄dē ⁊ xp̄i miserationēs stupeo vehemēter q̄ h̄mōi remedijs nr̄is vulneribz suffragat

De per sacramētū eucharistie su

pra modū bñ esse ⁊ multiplex grā donat **Capitulū. lxxij**

Raymūdus Post p̄firmatōem sequit eucharistia. i. bone gratie sacramētū. in q̄ pre ceteris p̄tinet ⁊ p̄ferit oīs grē plenitudo. Uidemus q̄ in vita corpali primū precedit generatio. ⁊ deinde sequit augmētatio p̄ quā hō p̄ducit ad plenā vitā. ita tertio requirit alimen tū quo oīs vita p̄duret in esse. Pari mō est in vita spūali. Nā in ba ptismo spūaliter nascitur. in cōfirmatōne augmētatur. ⁊ eucharistia alerit ⁊ nutritis. quo fit vt in vita spiritali p̄seruetur ⁊ p̄plearis

Dñicus S; quo cibo alit nos xps in hoc eucharistie sacramento.

Raymūdus Nō alio vtiqz q̄ seipo. sua carne. suo sanguine. sua diuinitate. q̄ realiter ⁊ veraciter in hoc sacramento p̄tinet. Ecce hoc est p̄. abulū amoris. eica dilectōnis. ferculū ardētissime pietatis quo te nutrit deus tuus. redēptor tuus. Sicut enī nutritio corpalis fit p̄ calorē naturalē. q̄ si defecerit itā nutritio cessabit. sic ⁊ nutritio spūa lis p̄ calorē fit spiritalē. hoc est p̄ amorē. Et sicut calor naturalis cō uertit nutrimentū in rē nutritā. ita amor ouertit amantē in rē amatā

Corpalis tñ nutritio ⁊ spiritalis sūt p̄trario mō. Nā in corpali ali mentū dicit in naturā alit. s; in spūali alitū in naturā vt fit alimēti

Dñicus enī xpm nō in te xps mutat. sed tu mutaris in xpo. for mā ⁊ unaginē ⁊ xp̄i similitudinē vere recipis atqz ita xpo p̄iugeris et eius mēbz efficietis. **Dñicus** itā intelligis quō hoc sacramētū scala fit in qua p̄ res visibiles (vt sunt forma panis ⁊ vini) hō ascēdit ad xpm. ⁊ xps descēdit ad hoīem. Istis rebz visibilibz accedit sermo xp̄i ⁊ ver xpi corpus efficit ⁊ verus sanguis. **Dominicus** Quō tu mihi ostē dis q̄ potestate s̄bz xpi panis q̄ in altari ē in xp̄i carnē transformat.

Raymūdus Credis xpm deū eē ⁊ creaturas oēs s̄bz formasse.

Dominic Credo eq̄dē. **Raymūdus**. Si q̄ potuit s̄bz naturā creare. q̄rē nō poterit naturā cū voluerit s̄bz traducere. Nunqd̄ erit infirmior sermo xp̄i trāsmutādo naturā q̄ creādo. Ut aut noueris q̄ xpi s̄bz id realiter efficit qd̄ dicit h̄is rationibz poteris edocari.

Dñe stute s̄bz
rū xpi panis s̄/
tāt in corp^o xpi

Capitulum LXXII

Prima rō. oīno necesse ē q̄ s̄ba creatoris ascēdāt vnū gradū supra s̄ba creati hoīs. s̄z hoīs s̄ba sp̄ significat aliqd. q̄ dei hoīs s̄ba vlt̄. id qd̄ significat etiā faciūt qd̄ dicūt. Secda. s̄ba hoīs aliqn̄ sunt falsa. vt q̄ vnū gradū vltra tribuam⁹ s̄bia xpi op̄z necessario asserere q̄ sp̄ sunt vera. iō in veritate opant qd̄ loquunt. Tertia. si creatura h̄ virtutē trāsmutādi in se aliā creaturā (nā caro humana mutat panē in suā subam) multo magis s̄ba xpi sua s̄tute panē in altari vertūt in suā carnē z vinū in sanguinē. **Dñicus** Libet assentior rōni bus tuis. nā z vererz firmissime s̄z. **Sz** nūc q̄so paucis ostēde quō hec visibilia in h̄ sacramēto interiorē grām replentēt. **Raymund⁹** Pareo libes. Sicut em̄ panis z vinū sunt ipsius corpus plena refectio. ita corpus xpi qd̄ sub his speciebz p̄inet optimo spiritali cibo aiām refocillat. **Preterea.** sicut panis sup̄ oēs abos corpus nutrit z sustentat. z vinū lenificat z inebriat. ita corpus z sanguis xpi aiām reficit. nutrit. letā iocundā atqz ebriā reddit. **Preterea.** sicut ex multis gramis panis fit. z ex multis acinis vinū p̄luit. ita in hac sacra mēti perceptōe multi xpiani in vnā fidē xpo iūgnūt z fiūt cor vnū z aīa vna. **Dñicus.** Ex hoc postremo patz q̄ p̄ formā panis z vini duplex inuisibile denotat. scz vez corpus xpi s̄ginētū qd̄ in h̄ sacramēto p̄inet. z corpus xpi mysticū. ecclia. s. in p̄destinatis qd̄ nō realr s̄z significatiue replentat. **Clez** tu vltra p̄gredere. **Raymūdus** Audi igit p̄nter. sicut res corpales panis z vinū in h̄ sacramēto in eā ascēdūt dignitatē z nobilitatē eminentiā q̄ nulla pt̄ cellior estimari (trāsūt em̄ in corp⁹ xpi glificati) ita p̄ h̄ sacm̄ boni xpiani sublimāf. deificāf. z in xpm̄ ouertunt. z efficiūt cū eo vni⁹ volūtatis. amoris z germanitatis. **Preterea.** sicut panis viniqz suba formis extra remanentibz in xpi carnēz sanguinē occulta s̄tute ouertit. ita p̄ h̄ sacm̄ aīa xpiani in xpi aiām z deitatē occulte p̄mutat. corpe in sua sp̄e p̄manēte. **Preterea.** sicut p̄ s̄bū suū xps res visibiles s̄t in corpus suū. ita in hoc sacro s̄t corda aiāsqz pioz in semetipz. **Preterea.** sic in h̄ sacro panis corpore⁹ aliā naturā induēs multo melior efficiat. itaqz corp⁹ xpiani digne cōicātis meliorat. z castū. mūdū. sc̄m̄. z xpi obseq̄is deditū z rōni subditū efficiat. **Dñic⁹** Magnifica s̄z q̄ loq̄ris z q̄ vehemēter in amore hui⁹ dignissimi sacri mētē hoīs inflamāt. **Dñc** claret qz s̄tute hui⁹ op̄imi cibi xpiani enutrit. roborat. p̄plet. pficit. z ad vltimū bonitatis terminū q̄tū in hoc mūdo possibile ē accelerat.

Quō visibile inuisibile grāz significet

Q caro xpi est penitus contraria corrupte carni p̄imi hominis

Capitulum lxxiij.

Raymūdus. Ex his q̄ iam diximus facile potes animaduerte **Pre** in dominice quō p̄imus hō z scōs scz xps contrariant. ita et caro xpi est oīno p̄trana carni p̄thoplasti. **H**abet em̄ p̄prietates

et opatōes respectu aīe longe diuersas. Nā caro p̄mi hoīs causat in aīa oēm corrupcōem. infectionē. p̄ditionē ⁊ mortē. s; caro xpi cōfert aīe se sumētī integritatē. puritatē. vitā gratie. ⁊ vitā glorie. Præterea sicut caro corrupta in adā turpiter libidinose p̄ coitu generata est eā quicquid aīa experit mali. ita caro xpi mūdissime sine coitu ⁊ virgine orta erit aīe humane eā oīs boni. oīs virtutis. iusticie. ⁊ salutis eterne. Præterea sicut ip̄i aīe imputat originale pctm̄. eo q̄ vniū carnī viciatē. ita dū aīa copulat carnī xpi sanctissime ab oīi pctō immunis efficit ⁊ offm̄ xpi meritū compartit. Præterea sicut caro ade est archa oīm viciōz. oīm criminū. sordū ⁊ maloz. ita caro christi est archa oīm virtutū. oīm bonoz ⁊ thesaurōz spūaliū oīm. Præterea sicut caro p̄ma sepat aīam a societate ⁊ amicitia dei ⁊ facit eam sociā dyaboli. ita caro xpi iūgit aīam deo ⁊ eterna pace p̄federat. Et sicut dyabolus p̄ ade carnē aīas rapit ⁊ occidit. ita xps sua carne aīas auocat ⁊ viuificat. Præterea sicut aīa sociata sue carnī p̄ volūtātē ⁊ amorem mille sordib; ⁊ vicijs inquinat. ita si societ̄ p̄ amorē carnī xpi p̄placēdo ⁊ in ea delectādo ab oīi spurciā emūdat. **Dñic⁹.** Hoc postremū nō est p̄functorie trāsēndū. **Duplicē** ego aīe rōnalis societatem cū carne p̄sidero. Unā habet cū sua carne ⁊ hec ē naturalis. aliā habet cū carne xpi. ⁊ hec est volūtaria ⁊ mere dilectōis. Per p̄mā vnionem recipit caro vitā ab aīa. sed p̄ secundā vitā accipit aīa a carne xpi per quā deitātē in pacis federa copulat. Et qm̄ aīa magis illic est vbi amat q̄ vbi animat. iō aīa xpi carnī p̄ amorē sociata tā sancta. tā virtuosa efficit q̄ a carnis sue copula possit nullatenus maculari. Et merito aīa plus tenet xpi carnē diligere q̄ suā. q̄ verberata. passa. crucifixa ⁊ occisa est p̄ aīe salute ⁊ p̄ oīb; pctis q̄ a sordida sua carne contraxit. **Dñic⁹** igit̄ xpi carnī si aīa p̄ amorē inheserit. carnis sue corruptione ⁊ cetero maculari nō poterit. Sed da veniā q̄ ego s̄bolsus tuam sententiā interrūpo. **Raymūdus.** Nō interrūpis. sed qd̄ ego ex abrupto protuli tu magis elucescere facis. Est p̄terea adhuc vnum qd̄ in differentiā vtriūsq; carnis dicturus sum. ⁊ sic quieturus. Sicut p̄ma caro corrupta multiplicat ⁊ diuidit in multas portiones et ex cōsequētī fit eā quare aīe multiplicent ⁊ corrupant ⁊ ab inuicē ⁊ a deo separent. ita caro xpi que vna numero est fit rō vnionis aīaz ⁊ oēs aīe xpiane q̄ per p̄nā cuiusq; carnē fuerunt ab inuicē ⁊ a deo remotę p̄ xpi carnē cui p̄ amorē copulant̄ sunt cor vnum ⁊ aīa vna inter se ⁊ cum ip̄a deitate eterno pacto federate. **Dñicus.** Præclare admodū ⁊ pmagnifice. Ut qm̄ omnes anime humane ab vno ex eunt creatore deo. ⁊ multiplicata carne crebro multiplicantur ⁊ corrumpuntur. ita demum per xpi carnem vniantur. purgant̄. ⁊ ad deū qui eas condidit reducunt. Et sic caro ē causa multitudinis anima/

Nota duplicē aīe cū carne societatem.

Capitulum LXXIII

rum et cā vnionis. Caro ē cā q̄re a deo creūt. et cā q̄re ad deū redeunt. Caro ē cā p̄ditōis aīaz et cā salutis eaz. Nec oīa opaf caro. s; nō vna et eadē caro. sicuti nūc euidentissime demonstrasti. S; cū necesse sit om̄es xpianos hac vna xpī carne cibari. quō p̄vna caro tot hoīes diuersis locis et t̄pib; pascere. et t̄m vna numero cū sit nō posse diuidi. nec co mēta consumi.

Declaratio p̄ exempla quō vnū

corp⁹ xpī nūero possit sil' et iel' eē i plurib; locis. ¶ *Caplin. lxxiiij.*

Primū dū dicitur Questio tua ē (nī fallor) quō xpī corp⁹ vnū nūero possit eē in plurib; locis. Questio certe difficilis nulla hūana industria dissolueda. s; certa fide estimāda. Nō d; t̄m mirū videri sī corp⁹ xpī possit eē in multis locis q̄m ip̄a diuinitas (cui hoc corpus in vnitate p̄sone sociatū) tota sit sil' in oīb; locis. Accipe p̄trea aliq̄ exēpla q̄b; hoc ip̄m qd̄ passū possis vtamq; cognoscere. **Prīmū.** sicut vnū s̄bū numero vno ore platū et in aere multiplicatū plures astantiū aures m̄tels; diuerberat. ita et vnū xpī corp⁹ nūero ceitatū diuinctū multis p̄t locis haberi. multa xpianoz corda et ora subingre di. **Secūm.** vna et eadē dicitio siue illa magnis aut paruis lris scriv̄ p̄ta sit. seu in multis seu paucis redacta syllabis sp̄ idē fecat. ita p̄for miter nec parua nec magna forma panis aliqd̄ variat in corpe xpī. tantū dē em̄ in parua p̄tinet hostia sicut in magna. **Tercū.** licet aliq̄ dicitio multiplicet p̄ varia synonyma aut idiomata. p̄pter hoc t̄m fca tū dicitōis nullaten⁹ multiplicat. ita q̄uis hostie multiplicent loco et tpe. nō p̄pter hoc t̄m caro xpī multiplicat. **Quartū.** q̄d̄m ip̄a deo sil' retinet formā et naturā tādū ip̄a fcatio manet. ita etiā donec for ma panis in sua manebit natura. sp̄ intus p̄manet corp⁹ xpī. **Uerū** qz q̄libet ps̄ hostie h; sp̄s et nomē panis. siue pua sit illa siue magna iō sub q̄libet p̄te notabili ē totus xps. **Quintū.** sicut speculū q̄tūcūq; magnū nō recipit in se nisi vnā imaginē vnus hoīs. qd̄ si frāgat in multas p̄tes. in q̄libet speculū p̄te tota patebit hoīs imago. q̄ p̄us apparuit in toto speculo adhuc integro. **Parī mō.** sit vna hostia magna instar mōtis nō erit t̄m in ea nisi vnū corp⁹ xpī. qz si illa hostiaz frēgeris in mille p̄tes in q̄libet p̄te erit totus xps. vn⁹ nūero in singulis et in oīb; vnus. **Dñicis.** Sufficiēter his exēplis optimis ibutis sum vt intelligā et in multis locis et in singulis hostie effracte p̄tib; vnū nūero xpī corp⁹ p̄tineri. S; ostēde obsecro quō integrū et p̄fecta q̄ritate sub tā pua hostie p̄tib; corp⁹ dñi habeat. **Raymū** dñs. Corp⁹ xpī cū sit sp̄uale ē in aīe naturā (q̄tū id fieri p̄) trāsmūtatū. **Uidem⁹** em̄ q̄aīa n̄ra ea q̄ in se recipit. in sua naturā quert. **Quō integer** xps in minima possit hostia co tineri.

Dialogus Sextus

vel nuda. longa et lata. fit in anima mere spiritualis sine colore sine aliquo habitu
tate. Ita conformiter corpus christi iam glorificatum et spirituale factum non occupat
locum. et ideo potest sine pondere. sine longitudine. sine profunditate totum
integrum in uno indivisibili puncto verissime contineri. **Præterea** videtur
minus palis quam imago seu species rei corporalis quantalibet sit magna est tota
sua. nec longa est. nec lata. nec profunda. nec poderosa. nec grossa. licet longa
esse et grossa videatur. Una enim magna ecclesia seu amplissima civitas
tota atque integra ingreditur sub imagine pupillae oculi nostri quae est instar
puncti indivisibilis. **Hoc** præterea dum dormit totam videt civitatem in somno
nisi in sua specie et punctualis est. Tu igitur corpus christi magis sit spirituale quam
liber imago rei corporee quam pupillae intrat. ideo non tibi mirum videri debet
si possit totum sit in puncto et sine sui diminutione sub brevissimis hostie
punctulis contineri. Veniens enim christus in sacramento propter animam ut ea sibi
veniat per amorem. ideo debet tibi eo modo contineri quod possit aie efficacius applicari.
Dñicus. Satis me instruis non oportere me in hoc sacramento
tota quicquid de christi corpore querere aut scrutari quod sit vel quantum. vel coloratum
vel saporem. vel aliquo sensu obtinui. hoc enim brutescere est. sed solum rem spiritua-
lem cogitare. et non aliud percipere quam quod verba ipsa fecerunt. **Docet** enim corpus
meum. **Raymūdus.** Equidem hoc sane comprehendimus. nam quod videtur in sa-
cramento est sicut vox quae extra percipitur. et hoc quod illic intus continetur est sicut
secundum vocis quod intelligitur. Et sicut ipsum secundu non est longum neque latum etc.
ita christi corpus in sacramento ab omni quantitate et qualitate remotum. Accipe
item aliud exemplum. sicut aliud est forma panis. et aliud verba panis (for-
ma enim panis videtur vel in speculo vel in somno. non tamen verba panis)
ita in hoc sacramento verba species est et forma panis. sed panis verba nulla est.
quae mutata est in corpus christi virtute verborum eius. Et ideo sicut se habet verba pa-
nis ad panis formam. ita se habet corpus christi ad ipsas species quae videntur. Et quae
panis verba solo percipitur intellectu et nullo sensu. ita corpus christi in sacra-
mento loco illic sub verba panis etiam intelligitur per se non sentiri. Porro sicut
verba panis in se considerata non est nec longa nec lata. nec aliquid percipibilis
sensu. nec locum occupat. et ubicumque est panis forma illic est sicut tota per
nisi verba. nec plus sube continet magna forma quam pura. ita et corpus christi
non est nec quale nec quantum. et reliquum ut iam patuit. **Dñicus.** Sed quid censendum
est de illis formis quae remanent verba transmutata. **Raymūdus.** Forme ille
non incongrue appellari possunt accidentale indumentum corporis christi. indumentum
tamen inquam alienum. extraneum. peregrinum. Ipe enim forme sacramentales pa-
nis et vini quae non habent rationes accidentis et inheretis. recipiunt novum
more multo nobilioris et altioris more sube. quae per se subsistunt et nullo
sube ad iumentum fulciunt. **Dia** quod in hoc sacramento dignificant. quae pa-
nis sit corpus christi. et species eius modum recipit sube per se subsistentis. **Debet**
igitur species panis et vini in magna veneratione et honore et pietate servari.

Capitulū LXXV

uari et colli tanq̄ vestimenta virginis filij dei et regis sempiterni.

Domine. Ex his patet magna christi saluatoris benignitas et profunda huius militis. qui propter nos cibados tam humiliter dignatur et simplici indumento vestiri. Primum induitur est ut nos redimeret veste nostre mortalitatis. Secundo ut nos aleret induit se vestimento panis. Primum vestem ipse sibi fecit. secundam homo coponit. Primum sumpsit ex utero virginis. secundam induit in sacrificio altaris

De quarto sacramento scilicet penitentiae per quam lapsus a christi gratia christianus reparatur et bene ei restituitur

Raymūndus. Nunc de sacramento penitentiae vtiliter pauca loquimur. Ut venis mihi Domine quod in vita corporali contingit hominem morbum mortale et periculosum incurere quod vitam perimet temporalem. Pari modo christianus in vita spirituali per egritudinem hoc est mortale peccatum incurere. per quod vitam amittit spiritalem. Gratia enim cum non sit de natura liberi arbitrii (quod aliud est dei gratia. aliud natura) ideo est christianus sponte aut continere aut perdere potest. quod dum fecerit tunc reuera infirmus efficit. morbidus et morti proximus. Sicut enim membrum illud in periculo est quod influentiam non sumit a capite ita christianus periclitatur dum non recipit influxum a christo saluatore. sed est morbidus et moribundus. Uterque quemadmodum corporalis infirmitas medicinis et potionibus curari solet. ita morbi spirituales remedijs spiritualibus reformantur. Et ideo benignissima christi misericordia contra vitia et peccata in quibus quotidie labimur et ad mortem disponimur sacramentum instituit penitentiae. Penitentia si penitentia (ut asseris) est sacramentum quod sunt illa signa exteriora quod inuisibile intus gratiam reparant. Raymūndus duo sunt inuisibilia signa. Primum est in penitente. et sunt facta et verba exteriora quod fecerit et declaratur id quod occultum est in corde et inuisibile. oculis scilicet detestatioque peccati. Secundum est in sacerdote quod tenet locum dei. et est ipsa absolutio quod fit in isto sacramento per verba quod remissione exprimentur peccatorum. Ista duo exteriora signa duo inuisibilia intus ostendunt. Nam accusatio in penitente fecit peccatorum suorum detestationem. et verba sacerdotis quod sunt. absolutio tenentur. fecerit peccatorum remissionem. Ad culpam enim destructionem duo sunt necessaria. scilicet peccati remissio quam tribuit deus. et peccati detestatio quam sibi assumit homo reus. Primum igitur tenet peccator quod vult veniam et gratiam mereri et dolere. tristari. gemere. suspirare. lachrymari. Secundo. quod radice omnis peccati est mala voluntas. ideo ad destructionem peccati necessario oportet ut homo ponatur firmissima voluntate nunquam se ultra velle deum offendere. Tercio ut ex ymo cordis homo cognoscat et fateatur se in deum sua malicia deliquisse.

Domine. Dale igitur penitentem quod vel fatum vel deum accusat per pactum culpam suam scelera palliare. instar adei quod sub folijs latitans facinorosum suum in

Nota quod penitentia est sacramentum

Nota aditio vere penitentis.

Dialogus **S**extus

beū retorſit. **R**aymūdus. Quarto. vt habeat optimā spēm ab idill
gētissimo patre deo se posse et veniā et grām pmereri. ne more inde p
ditoris dolens penitensq; desperet. Quinto. necesse ē eū nō solū pctm̄
odisse ac detestari. s; etiā cunctis virib; illud ipugnare. pseq; p̄mere
et int^o forisq; ore et corde acriter accusare. et modis oib; vbo et facto
destruere. alis veniā nō poterit emereri. **D**ñic^o. Merito id qdē Nā
pctm̄ cū sit acerrim^o et neq̄ssim^o hoīs inimicus sepans eū a deo et ab
oi bono. et obligās eū tormēto sempiterno. idcirco summo conami
ne d; se p̄tra illud hō robust^o erigere. et sub pedib; pietū et oppōsitū
crudeli aīo strāgulare. **S**z tu q̄so vltra p̄seq̄re. **R**aymūd^o. Pctm̄
cū sit etiā insidiator occult^o et clā sp̄ moliat insidias. cupit em̄ se ceta
re. operire. occultare. et qz inimici hoīs domestici ei^o. iō necesse vt p̄ con
fessione p̄dat. reuelat. vt appareat p̄fusio turpitudinis ei^o. **N**ō po
tes illi hosti tuo dū^o indicere bellū nec aciorē inferre p̄fusione q̄z si
illū (dū latere voluerit) p̄dideris. et vituperijs et contumelijs dignū sa
cerdoti mōstraueris. **S**upbū em̄ ē oē pctm̄. et iō maxime ab illo de
clinat a q̄ se manifestari cerni et haberi p̄ceptū. **E**st p̄terea receptiū
et fraudulentū. et iō vt receptor et falsarius accusari d; iudicari et pu
niri. **D**ebet igit poni in iudicio et p̄tra eū ferri s̄nia. vt cū iudicat exeat
p̄denatus. exploratus. irrisus. **D**ūc igit teterimū hostē cū taliter hō
fuit p̄sequit^o et illū a se piecerit et occiderit statim p̄tute sacramenti
pn̄ie redit ad pacē dei et in amicitia xpi. et accepta oīm pctōz suorū re
missione grām recipiat quā amisit. **A**erte iā vides quō hoc sacramē
tum opat etiā bñ eē aīe qz veniam tribuit et grām refundit. **V**ides
qz quō pn̄ia sit sc̄da tabula post naufragiū. et sc̄da scala post baptis
mū. p̄ quā xpianus collapsus itez ascēdit ad xpm̄. **I**n q̄ scala s; tres
grad^o s; dolor cordis. p̄fessio oris. et satisfactio opis. **D**ñic^o. **I**n
finita nūc apparet xpi dulcissima miseratio. q̄ hoī se p̄tenti et gra
uen iniuriā facienti tale p̄tulit recōciliatōis antidotū. tale suorū
vulnez remediū. **H**inc summa dat hoī pctōri securitas. cū videt se
ab eo q̄ offensus ē in grām pacēq; vocari. **R**aymūdus. **D**ino ne
cesse fuit xpianū peccati talē clemētie manū p̄cedere. ne p̄pter ima
nitatē sui reat^o aliq̄tiens desperet. **M**ulto em̄ grām^o et p̄fund^o ca
dit post baptisimū et acceptā tantā xpi grām q̄ ante. **D**ñic^o. **D**ro
te vt aliquātis id mihi rōnibus demonstres.

N hō xpian^o multo periculosi^o

cadit post acceptā xpi grām q̄z aī

¶ Caplm. lxxvi.

Raymūdus. **D**icim^o iupra q̄ qñ p̄mus parēs cū s̄nia solole a
statu in q̄ illū de^o creauerat recessit. statim in aliū statū colla
psus ē. **L**adēs em̄ a deo et a statū optime nature cecidit in ordinem

Capitulum LXXVI

iusticie obligas se pene tpali atqz ppetue. Pari mō hō xpi sanguine
 et baptisinate renat^r dū recedit ab hoc dignissimo statu in ordines
 eadit iusti iudicij. Et tāgo grauioribz supplicijs ē dignus q̄to ma/
 iora sunt sacramēta q̄ p̄tēnt. **Præterea** sicut multo difficil^r de^r ho/
 minē redemit q̄ p̄didit. p̄didit em̄ sine labore. s; vsqz ad mortē sati/
 gatus ē dū redimeret. p̄buisi mihi inq̄t labore in pctis tuis. iō mul/
 to infelic^r delinq̄t q̄ ingrat^r p̄tēnt se redēptū q̄ p̄didit. **Tercio**. pec/
 cans an̄ baptisnū in solū delinq̄t creatorē. s; q̄ ingrat^r post baptil/
 ma iā peccat. creatorē offendit et redēptorē. atqz hoc mō et culpa gemi/
 nat^r et pena. **Quarto** peccat etiā in totū corp^s xpi misticū qd ē ecclia
 scōpaz a q̄ ipse le diuidit et vnū de xpi mēbris abcidit. **Quinto**. sicut p
 reparatione hois lapsi necesse fuit teū hoien mori. ita necesse ē ad reformā
 dū hoien scōdo lapsū post baptisimū rursū ielsum xpm occubere
 qz pctm̄ destruit nō p̄t nisi morte filij dei. **Dñic^s**. S; nūqd̄ xps iter
 dz crucifigi iā fact^s immortalis. **Nūqd̄** nō vna mors sua sufficit ad
 totū orbis exhaustiōem pctā. **Raymūdus**. Sufficit eq̄dē. s; totū
 ens xps mistice imolat^s q̄tiens in expiationem scelez n̄roz mors sua
 humili memoria reuocat. **Qui** em̄ peccat rursū sibi dei filiū occidit
 et nō p̄t hui^s sceleris veniā pmereri nisi xpi mortē iter renouet et pas/
 sionē suā in memoria portet deuotōe. cōpassione. fide. **Qd** qz paucis
 simi faciūt. iō pctm̄ regnat. et p̄nia ois euacuat. **Dors** em̄ xpi supat
 oia pctā et expiat vniuersa. dū hō eā sibi applicat p̄ memoriā p̄nia
 mediāte. qd̄ dū fecerit ita illd̄ gratū accipit xps dñstāqz si ipse eā p
 se mortē p̄misset. atqz hoc mō regenerat. reuocat. rebaptizat. nō vn/
 dis baptisimatis qd̄ iterari nō p̄t. sed roseo sanguine agni unaculatū
 xpi. **Dñicus**. Cū em̄ in hoc lapsu post baptisimū hō teneat non
 solū intus grauius ingemiscere. s; etiā p̄dignā suis malis foris peni/
 tentiā agere. cūqz ipm̄ pctm̄ sit infinitū et eternū. eo q̄ in teū optimū
 cōmissum sit. q̄ ē infinite^r et interminabil. quō poterit hō fragil^r et mor/
 talis huiuscemōi p̄niam ad vnguē vsqz p̄plere. Quō poterit hō fi/
 nitus rē infinitā terminare. **Raymūdus**. In q̄litet pctō mortali
 tria optz aiadnerere. **Primū** ē ipa offensa et p̄ceptus dei. **Secōdo** ipa
 opis neq̄cia q̄ penit^r inordinata ē et fieri nō dz. **Tercio** est id qd̄ ē in
 pctō voluntarium. q̄ sunt p̄sensūs. delectatio. et rā pessime cōplacētia.
Hec duo vltima sicut finita sunt et terminū hnt. ita et pena merētur
 tpale et terminabile. **S; illud** p̄mū p̄niam exigit infinitā. **Vex** quia
 ois culpa solui p̄t p̄ displicentiā tanqz p̄ suū dñū. iō si hō cepit de/
 testari ex aīo malū qd̄ fecit. et assumere dolorē infinitū p̄ infinito of/
 fēso deo/culpe et pene p̄pene veniā obtinebit. **Dñicus**. Adhuc p/
 manet qd̄ q̄rebā. **Quō** q̄s poterit accipe displicentiā infinitā. nūqd̄
 ad ipossibile nos obligat de^r. **Raymūd^s**. Nō te obligat de^r s; nā

Tria sunt in q̄
 liber peccato

Dialogus Sextus

teipm. noli peccare et lōge a te erit obligatio ista infinita. Sz agnosce nūc qz sit hō lapsō xpi miseratio necessaria. Nā qz hō miserat^o nō p̄ in inensum dolere nec culpā infinitā destruere. ideo illi progat passionē suā miserator xps. q̄ cū sit infiniti p̄cis facile culpam subruit infinitā. Et ideo mors xpi iūcta cū hoīs p̄nia culpā destruit pur ē offensā dei. Uez qz culpa ē etiā inordinata et volūtaria. iō dēbet ei pena tp̄alis iuxta q̄litate culpe. et hec reseruat iudicio sacerdotis si ē occulta. vel publici iudicis si ē manifesta. **Dñicus.** Dinc pulere apparet qz necessariū sit p̄nie sacramentū. in q̄ facta occulta cōfessione tale secretū iudiciū celebrat. Sz rogo nunqd post factā pdignā penitentiā hō xpianus p̄stine redditur sanitati.

Sicut baptismus dimittit reliquias p̄ni lapsus in carne. ita p̄nia relinquit reliquias sc̄di lapsus in aīa et quo expiant.

¶ Capitulū. lxxvii.

Raymūdus. Dicā tibi ad tuā quēstionē quod te scire oporteat. Sicut se hz baptismus ad p̄mū lapsus. ita se hz p̄nia ad sc̄dm sz baptism^o derelinq̄t reliquias in ipa carne vt supra patuit. ita et p̄nia relinquit nōnullas reliquias in aīa. Agnosce itaqz qz post p̄petratū peccatū duo remanēt etiā ope trāsēute. scz offensā seu iniuriā dei cui auerſiō obligatio tp̄alis et p̄petue pene. Altez. dispositio et inclinatio ad silem neq̄ciā p̄petrandā. Act^o em hūani ea hnt pdictōem qz sp̄ suā in mente relinquat imaginē. ac p̄ hoc dū malū crebro iterat nascitur qdā cōsuetudo volūtaria malā opatōez delectabil^{is} p̄summādi. Hoc gētilis poeta cōsiderās ita canit. Sz qz delectat veneris decerpere flores. dicim^o assidue. cras qz fiet idē. Ista aut inclinatio seu habituatō viciū qdā ē in aīa generatū. et hoc reliquias dicim^o pctōez. In oī quippe pctō sit auerſio a deo. et p̄uersio inordinata ad creaturas. et istud totū vocat mortale pctm. qz aīam mortificat et penis destinat sempiternis. Uez dū hō auerſus ad deū p̄ p̄niām redit. tollit qdem mors aīe et pena gehenne. manēt tñ. p̄pter crebra quā habuit in creaturis delectatōem qdā reliquie q̄ aīam egrā. languidāqz relinquit vt nō possit tota p̄tute in amore sui assurgere redeptoris. instar ei^o q̄ cura alicui^o medici de portis mortis abstractus adhuc iacet valitudinari^o et infirm^o. eo qz nondū mali corpis humores purgati sunt.

Dñic^o. Placet app̄me qd̄ dicis Sz he reliq̄e q̄ medicina poterūt q̄lo purgari. **Raymūdus.** Tria sunt optima remedia q̄b̄ oca^o res purgen^t. Primū ē. crebra. volūtaria. fidelis. et verecunda confessio. que q̄to fuerit frequētius cū gemitu reperita. tāto efficac^o medelaz egro cordi largit^o. Sc̄dm ē deuota eucharistie manducatio. Nā ex q̄

Nota h̄ de peccatorz reliquijs

Nota quō reliquie purgātur.

60

Capitulū LXXVII

De reliquiis viciose ipediunt aīam ne possit in xpm p amorē assurge-
re (parant em̄ pigris frigidisq; humorib;) z q; sacramentū eucha-
ristie ē sacramentū amoris z ignis. z cib; ardentissime charitatis. idē
dū sumit ab aīa languēte frigida z indurata quicqd; illic viciolus ē
suo igne cōburnit. z inclinatioib; pristinis expulsi; habi; insent op/
timos z p̄mis longe p̄rarios. **Doc** mō aīa purgat. illuminat. p̄ficiat
vt iā nō sit qd; an fuerat. **Præterea** p hoc sacramētū hō maxime vniē
mōrti z passioib; xpi. q; oīa mala nra citi; expellūt. ac p̄inde hō p̄seq;
tur nō solū culpaz veruetiā penaz z reliquaz purgatoz. **Dicitur.**
Dico optime liquet q; ex q; hō p̄ frequēter cadere in mortale pctm-
tō d;le diligēter exercitare in istis duob; sacramētis. **Nā** p p̄niam
hō resurgit a lapsū z vitā recuperat z amicitia; dei. z p eucharistiā cō/
tra reliq;as vires resumit sp̄iales z fortitudinē ac robur multiplicat
S; nūc de tercio remedio aliqd; dicitur. **Raymūdus.** Terciu ē vo-
lūtaria tribulationū p̄fessio. **Tribulatio** em̄ z afflictio ret ab it aīaz
a carnis delicijs a mūdi oblectatōib;. ab inordinatis rerū penituranū
amorib;. z tanq; in camino ardētī aīam purgat z clarificat. **Dū** em̄
q̄si qdā flagello cogit ab amore rerū visibiliū recedere ardētius z ex-
peditius p̄git in amorē dei. **Porro** amor dei dū fuerit tribulatioib;
admixtus reddit eas leues. portabiles. volūtarias. iocūdas. merito/
rias. z supra modū aīam repurgantes. Atq; hoc pacto aīa roborat.
illustrat. p̄ficiat. z inflāmat. z cū xpo inseparabil; vniē. **Dicitur.** Nūqd;
ad purificandā aīam sol; sufficit amor xpi. nisi etiā tristissimus iste
aduersitatū fornax associet. **Raymūdus.** Nō vtiq;. **Aīa** em̄ hūa/
na cū habeat liberū arbitriū nō cogit ire ad xpm nec a suis abcedere
voluptatib; nisi ipa velit. **At** qm̄ delectatōes aīam ligāt cū sua carne
tō ipa tribulatio iā oīno necessaria ē. q; instar mallei p̄cutient; aīam
cogat ad xpi amorē p̄perare atq; inherere. **Dicitur.** Inuēti sunt ali
qñ nōnulli innocētes atq; optimi viri q; magnis sunt aduersitatib;
examinati. nunqd; istis fuit tribulatio necessaria cū nihil haberēt qd;
purgaret. **Raymūdus.** **Difficillimū** ē aliqūē tā innocētē p̄duce-
re in mediū q; oīno nihil in se habeat qd; emūdet. cū in multis reliq;
rimus oēs. **S; esto.** **Est** tñ sp̄ tribulatio necessaria z ad purgādos
viciosos affectus vt in penitentib;. z ad tenaciū aīam xpo glutinā
dā z feruētius viuendā vt in innocentib;. **Doc** igit; firmissime obser-
ua. q; sicut sacramēta sunt aīe necessaria ad salutē. ita z tribulatioes
sunt necessarie instar igne fornacis cū suis follib; vt aurū examinet;
purget. illustret. **Dicitur.** **Libens** assentio; sermonib; veritat;. **S; dicitur**
mihi. cū multū hinc exeat noniter penitentes. de q;bo certū ē q;
nondū ad purū excoerint scōriā pctōz. nec ad liqdū scelez suoz re/
liquas purgauerint. **Quid** rogo de istis in aliā vita futurum eris.

Nota de tribu/
lationū volūta-
ria p̄fessione.

Dialogus Sextus

Nunquid dānabunt. S; sunt penitētes. nūquid ad gloriā t rāfferentur
S; adhuc sunt in reliquijs z fecib; suoz scelerū pfluētes. **Ray-**
mundus. Ecce hec questio tua cogit nos oīno post hanc vitā locuz
ponere purgatorū. Lū em̄ culpe debeat plena punitio. (S; q̄ppe exigit
diuina iusticia) iō oīs aīa q̄ nō ē in hac vita sufficienter punita anq̄
transeat in p̄fortiū dei. z illā serenissimā oīporens facie possit aspice-
re necē h; in alia vita puniri. tribulari. atq; ita purgari. **Uex** q; di-
uina iusticia ē in summo gradu iustissima z seuerissima z malozum
districtissima p̄secutrix. iō mala q̄ p̄ senetipm̄ de? punit post hāc vi-
tam tanta aiaduersione penaz p̄sequit̄ vt nulla mens id possit aliq̄
tenus cogitare. Idcirco illa aīa q̄ sufficienter nō purgat in curia mīse-
ricordie dū hinc exit cadens in manū iusticie amarissima expiet̄ tor-
menta oībo huius mūdi acerbitatib; grauiora. Et quāto p̄fundius
trāseuntū rerū delectatōes in aīe medullas penetrauerint. tāto ad in-
tima tormēta illa descendēt. **Dō** em̄ tenacius p̄creū ē acriori eget cō-
fricatōe. Et qm̄ oīs purgatio fit p̄ suū d̄niū. iō sicut aīa ē in blandis
voluptatib; inq̄nata. ita acerbissimis ignib; expurgabit̄. nō tū sine
amore dei in aīa exite sine q̄ nulla tribulatio eē p̄ salutifera. **D̄ni-**
cus. Quāto satius q̄to facili? eēt hōi in hac vita sua delicta mūda-
re q̄ illis intolerabilib; supplicijs infelicit̄ referuari. vbi ē z crucia-
tus amarior. z pena p̄ductior. Sed nos ceci vecordelz; s; tute p̄nie
vite huius dissimulantes aut neicientes eam vsq; in aliam vitā non
sine maximo dispendio nostro differimus.

Que sunt illa q̄ possunt inducere

re hōiem lapsū ad penitentiā ¶ Caplm. lxxviij
Raymūdus. **Uex** tu dicis. oēs ad p̄niam legnes sumus eo q̄
ignoremus magnitudine s; tute ei?. **Uñ** si nō tibi videt̄ ipoz
tunū. introducā breuiter aliq̄ incitāmēta q̄ hōiem dirigāt ad p̄niaz
D̄nicus. Quēlo vt id oca? feceris. **Raymūdus.** Primū qd̄ hō/
minē p̄uocat ad p̄niam ē. q̄ ipā p̄niam supra modū placet altissimo
deo. **Nā** cū de? nihil aliud detestat̄ q̄ ipam̄ pcti maliciā. eo q̄ sup̄ba
ceruice p̄tra deū rebellē se erigit. idcirco is summe venit in grāz dei q̄
toto corde. ore. atq; opē pctm̄ impugnat. p̄fundit. destruit. exp̄lodit.
Atq; iō p̄niam spūs tribulati ē acceptissimū sacrificiū deo z suauē
fragrans in aspectu ei?. **Sēdm.** p̄ p̄niaz hō nō solū placet deo. s; etiā
vniuersis amicis dei. Quia gaudiū fit angelis dei sup̄ vno pctōre pe-
nitentiā agēte. **Tercū.** hō p̄ p̄niam q̄ erat penit? destructus z p̄dius
et eterna morte pemptus. repat. viuificat. saluat. z se suo cū gaudio
restituū creatori. in eū finē dirigendū ad quē p̄dit? z redēptus fue-
rat. **Quartū.** p̄ p̄niam hō p̄tingit ad v̄sionē dei summi dei. et̄ em̄ dei.

Nota de purga-
torio igne

Capitulum LXXVIII

Penitētia em̄ est p̄cipuū atq; optimū quo cor hoīs mūdāf q; solū
p̄t videre deū Ideo b̄ti mūdo corde. ip̄i em̄ deū videbūt. Quintum
maxime inducere nos d̄z ad p̄niam oculis diuine circūsp̄ctōnis q̄
oīa secreta hoīs intuef. Debet igit̄ summope p̄timefcere ne teneat in
corde suo inimicū dei. ne ip̄z hospiter. nutriet. diligit. defēdat. Quis
hoīm in regno hyspanie auderet hospicio recipe z enutrire capitalē
aduersariū regis ip̄o p̄nte. vidēte. tradicēte. q̄s auderet ingredi do
mū regis z portare atq; obijcere oculis ei⁹ imaginē repictā inimici
sui. Quis rursuz tā ingratus auderet viuere de mēda regis. z ip̄o scīte
alere inde hostē suū. Pertimescat igit̄ hō p̄ctōr ne si deo vidēte hostē
suū hospicio cordis receperit vltionē expiat amarā z cū ip̄o hostē in
abyssum rotet inferni. **Dominicus.** Quis nō miret indulgētā dei
clemētā q̄ videt nos quādie suos hostes hospicio recipe. amare. nu
trire. defendere. z tñ dulcis miserator p̄cit nob. z insup nos fouet. re
fendit. p̄tegit. Nos suis fauemus. inimicis. z dyabolo suāfori p̄na
citer inherem⁹. ip̄e nos expectat. puocat. z ad veniā clemēter inuitat
Raymūdus Sextū. ad p̄niam nos inuitat iustissima z acerbissī
ma p̄ctōr punitio. q̄cqd̄ aut corde aut voce aut ope peccauim⁹ nōcē
ē an̄ dei hoīs tribunal examinari. examinātū hō districtissime puni
ri. **Septimū.** ad p̄niam nos puocat certitudo mortis z hore mortis
incertitudo. Iō hō p̄ctōr multo ē om̄i amēte ac furioso temētior q̄ in
tāta ambiguitate z incertitudine labilis vite. audet ad vnā horā in
suis sceleribz p̄manere. exponēs se infelix eterne mortis piculo. **Octa
uū.** ad p̄niam nos impellit p̄ciōsa mors xpi z rosus sanguis eius q̄
in remediū p̄ctōr effusus ē. Nec mors hīc sanguis illi nō p̄derit in
grato q̄ p̄niam agere p̄tempserit. q̄ clamātē xpi sanguinē z ad grām
inuitatē surda aure trāsierit. cui eterna damnatio verissime manet z
suppliciiū sempiternū. **Quicus.** Stupēdū p̄fecto ē quō possit hō
vltra suū diligere p̄ctm̄ p̄ quo d̄p̄ z mortē ptulit z sanguinem fudit.
Quō p̄t seipm̄ p̄ferre malū q̄ nullas extra se res vult hīc corruptas.
nō domū. nō vestē. nō vxorē. Quid tā morte dignū q̄z aiām eterno
victurā cōtēnere z res cito pituras amare. terrena sectari. z celestia ne
gligere. extra se oēm op̄rā impēdere. z ad seipm̄ nō semel introrsum
aduertere. pulcare oīa foris disponere. z internū decorē p̄ nihilo hīc.
aliāz rez dāna reformare. z p̄pos defect⁹ inemēdatos dimittere. ab
alijs iusticie debitū exigere. z nullā sibip̄si iusticiā progare. a nemine
noceri velle. z seipm̄ p̄tinue iugulare. alias res oēs velle cognoscere.
et seipm̄ nolle respicere. **Sz** cōp̄rimo zelū meū. tu vero ad alia q̄ re
stāt sacramēta progredere.

De quinto sacramēto quod est

extrema vinctio. p. quā dat hōi bñ esse grā

Capitulū. lxxix

Raymūdus Post sacramētū pnie (ex q̄ nūc satis diffuse locuti sumus) sequit̄ extreme vinctōis sacramētū. p. qd̄ hō recipit bñ esse. qz disponit z pparat ad scām sanitatē z vigore spūalē. Curat em̄ hec vinctio oēm lāguorē z morbū aīe. z reliq̄as oēs eliminat. z nō nūq̄ etiā corpis egritudines sanat. **Dñic⁹.** Sz quare vocat̄ hoc sacramētū vinctio extrema. **Raymūd⁹.** Quia extremo vite tēpore hōi infirmāti z mori incipiēti tribuit̄ Erq̄ em̄ necesse est hōiem hinc exire. z ad eternā requiē quā p pniām meruit p̄ficisci. z qz aīa a sua carne grauat̄. trahit̄. inficitur. maculat̄. z debilitat̄. iō indiget nouo vigore vt in tā graui agone mortis nō succūbat. nō titubet. nō desperet sz magis in dei amore roboret̄ z xpi desiderio copulet̄. Duo q̄ppe p̄cipua sunt q̄ aīam impediūt ne recto tramite puolet ad deū. vnu ē debilitas qd̄a ex pctō derelicta. aliud ē ogeries multoz venialiu pctōz q̄ tidie exaggerata. Propter hec duo mala remouēda dat̄ extrema hec vinctio p. quā aīe debilitas roborat̄ z pctōm oē veniale diluit. ita tñ si deuote illā vinctiōē hō recipit z mētē suā ad deū puerterit. **Dñic⁹.**

Nūc q̄s paucis ostēditō qd̄ hec visibilis vinctio interiorius opetur **Raymūdus.** Sicut exterius vides qd̄a fieri medicatiōem cum oleo in egrotatis corpe. ita fecit q̄ introitum aīa p dei grām curat̄. et vt ad celū vel ocū euolet roborat̄. Preterea. erq̄ mors ingressa ē p fenestras n̄ras. iō fit vinctio in septē corpis p̄tibz. Ungunt̄ em̄ oculū aures. nares. man⁹. pedes labia. z renes. vt fecer̄ ipam aīam h̄ sacro disponi ad plenitudinē sanitat̄. delectis pctōis oibz q̄ his septē corpis p̄tibz p̄mittūt̄. Preterea sicut oleū nō mixtū nitidū est z serenū. ita hec vinctio q̄ fit simplici oleo p̄ficiētiā hoīs mudā facit̄ dei grā refilgētē. **Uez.** qz p h̄ sacm fit curatio venialiu pctōz. iō nō dat̄ puulis q̄ ignorāt pctm̄ Et qz in h̄ sacro requirit̄ deuotio sursum lenis. iō non d̄z dari nisi q̄ deuote id postulat̄ mētē ad supna porrecta. At qm̄ dat̄ p modū curatōis. iō nō tribuit̄ nisi multū infirmātibz. vt exterior: q̄si medicatio interiorē aīe medelā fecer̄. **Dñicus.** Sūp h̄ mōi vinctiōē corp̄alis infirmitas raro adiuuet̄. q̄re h̄ tali signo qd̄ fallum videtur res verissima demōstrat̄. **Raymundus.** Licet tali vinctōe morbo corpore nō sanet̄. nō tñ p̄pterea signū ē fallum. qz nō dat̄ ad corporeā curatōem. sz vt sit signū. q̄ sicut oleo corpus egrotū p̄ungit̄. ita egra intus aīa spūsseri crismate irrorat̄ p qd̄ ipa roborat̄. vegetat̄. allenuat̄. trāquillat̄. letificat̄. z vt moribūdi corp̄is molestias fortiter pferat̄ solidat̄. **Dñic⁹.** nūc breuiter aiaduerte inter p̄firmatōem z istā vinctiōē pulcrā dñam. **Cōfirmatio** p̄ficiat̄ in oleo z ballāmo. vinctio aut̄ in oleo solo. **Alia** in v̄bis fit indicatiuis. ista in v̄bis rēp̄citiuis. **Oratio** em̄ eḡis necēta ē morituris. z ad dei terribile iudiciū migaturis.

Nota qd̄ hec vinctio iterius op̄rat̄

Capitulum LXXX

Præterea illa sit signo sc̄to in medio fr̄onis. ista in septē corpis p̄tibz
Illa dat tpe sanitatis. ista aut tpe male valitudinis. Illa z adultis
dat z p̄uulis. ista solū dat adultis. **Dñicus.** Breui admodū ser-
mone insufficēter hui⁹ sacramēti fr̄ute atqz necessariā utilitatē expli-
casti. vt merito ois q̄ in mortē v̄get illud debeat toto corde deuot⁹ ex-
poscere. recipere. cōplecti. quo reliq̄e leuant. venialia dimittunt. aia ro-
borat. z ad ingressum regni celestis coaptat

Sextū sacramētū est ordo per

q̄d charact̄ ip̄mif̄ sp̄ualis p̄tāt̄ sac̄ra salutis ministrādi. **Caplm. lxxx**

Raymundus. Sicut iā satis aiadyertisti q̄ ista sacramēta que
nūc tractauim⁹ sunt hōi lapsō necēaria. ita necēariū est aliq̄s eē
hoies q̄ hec possint sacramēta p̄ficere z ministrare. **Uex** qz hec sacra-
mēta sunt xpi. z nullus pp̄ria auctoritate p̄t res alienas disp̄sare.
iō necē est vt xps ordinet viros aliq̄s q̄ sua possint sac̄ra hoibz in cōe
distribuerē. Est igit necēaria p̄tās in terzīs disp̄sāndoz sacramētoz

xpo dño id largiēte. id ordināte. **Dominicus.** Hinc ego duo eē

necessaria hoibz ad salutē intelligo. Prīmū ē ip̄a gra p̄ qua regenerant̄
et p̄ficiunt̄. sc̄dm̄ ē hui⁹ ḡfe p̄ sacramēta ministrādi officii. Et in his
duobz totū p̄sistit hūane salutis p̄plēntū. Sicut em̄ ad generatio-
nē hois p̄currit deus creator. z hō genitor. hic nempe carnē admini-
strat. z de aiam. Ita in hois regeneratōe p̄ sac̄ra q̄ res s̄z visibiles cō-
currit etiā de⁹ z hō. nā hō administat corp̄alē sacramētoz substātiā. z

deus inuisibilē gratiā. **Sacramētū em̄ tenet modū corpis. z gratia ē**
sicut inuisibilis aia. Et sicut in naturali generatōe pater hō corpus
tribuit. s̄z aiam donare nō p̄t. ita p̄tās ministrādi res sacramētoz vi-
sibiles dari potuit hoibz. s̄z p̄tās grām creādi seu p̄ferēdi penes solū
residet saluatorē. **Sz quare h̄ sacramētū (ex q̄ nūc agim⁹) vocat̄ ordi-**

nis sacramētū. **Raymūd⁹.** In isto sac̄ro q̄dā gradis auctoritas et
honoris p̄tās aliq̄bz viris tribuit̄ qua supra ceteros hoies alti⁹ ele-
uant̄ z q̄bz dā gradibz attollunt̄. Ubi aut̄ ē vnus altero sup̄ior. illic
ordo sit necesse est. q̄ inter xp̄ianos vnū attollit sup̄ alter. Sicut em̄
oīa mēbra hūani corpis in hoc p̄ueniūt q̄ viuūt. q̄ calēt. q̄ nutriunt̄
q̄ mouent̄. lōge tñ differūt penes officia singulis distributa. Ita oēs
xp̄ifideles in fide. spe. z charitate p̄currit. s̄z dignitatis p̄tās vnū ele-
uat supra aliū. Et iō xp̄ianā gentē in duos necēario p̄pos subdiui-

dim⁹. vn⁹ s̄z layci. z vn⁹ clerici. Et qm̄ clerus distributōe sacramēto
tū xpo p̄xime appropinqt. iō ē laycis dignior. sublimior. nobilior.

Dñicus. Intelligo ordinē. cupio tñ nosse q̄re hic ordo dat̄ p̄ mo-
dū sacramētū. z an h̄ sacramētū recipiētī grām largiat̄. **Raymūd⁹.**

Ex q̄ sacramētoz ministri dñt̄ ab alijs separi z attolli. iō necessariū ē

Duo s̄z hōi ne-
cessaria ad salu-
tem

Quo ordo sit
sacramētū

Dialogus

Sextus

vt hoc fiat p aliqua signa manifesta **N**ā sicut xpian^o dū sepa^t p bā
ptimū a nō xpiano recipit caracterē in aīa indelebīlē. ita dū hō xpī
anus accipit tā grādē prātē sup ceteros vt possit sacramēta officere z
ofere impōnē eī caracter imortalis p aliq signa manifesta. atqz iteo
oprit vt tal^{is} prās p modū largiat sacri **D**ñicus. Sz nūqd iste ca
racter ipressus dū ordo ofert grā dici dz. Raymūd^o **A**icz ille cara
cter sit res inuisibil^{is} aīe impssus. nō tñ ē grā. sz est qdā spualis prās
a xpo collata q in eternū celeri nō pōt **N**ā qz alij xpiani assimilāt xpo
p grām. iō opzyt vltra hāc grām quā etiā isti in alijs sacris recipi
unt aliud qdā ipis in aīa impmas p qd sup alios eleuēt z xpo pro
pinqu^o ppenf **I**dcirco qzuis hmōi hō pdat grām sibi collatā nō tñ
iō pdit hāc inuisibilē prātem. q illi vt caracter indebilis pferat

Sacram ordi
nis grāz nō lar
gic. sz potestate

Nota caracte
re ordinis inde
lebilem

Dñicus Sz quō pbas rogo q ista prās nō possit amitti **R**ay
mūd^o **I**ta prās ministrādi sacra nō dat his qbō dat ppter seipos sz
ppter alios qbō necē ē ex sacramētis accipe grām. iō opzyt etfi hi mi
nistri suā grām peccādo pdāt. nō pdūt tñ indelebīlē prātē **P**reterea
si clerice^o possēt suā amittere prātē. dāna māxia xpiano pplo pueni
rēt qz oīs tūc salus vel pditio ad bonitatē vel maliciā pcederet sacra
donacis. essetqz nimis ifelicif nre. puissimū sanitati. **P**reterea ordo sa
cerdotal^{is} q ē inter oēs pncipalior magnā bz cū libero ar. z cordiā **N**ā
sicut libez ar. ē imortalē. ita z sacerdotiū **E**t sic li. ar. etiā si fuerit cor
ruptū ē tñ naturalr pre ceteris creaturis deo pxim. ita z sacerdos qzuis
sit viciōsus z sceleribz plenus. in prātē tñ q fungit sp pmanet xpo p
pinqu^o **N**ā exq sacerdos nihil gre in aīa tribuit. sz foris spēs visibī
les administret. iō sua vel bonitas vel malicia nihil efficit ad sacri vir
tutē. ita tñ dū faciat sicuti fieri xps instituit **Q**uēadmodū em hō eque
generat siue sit bon^o siue sit mal^o. z de^o eqliter aīam donat. ita bonitas
z malicia sacerdotis nihil ipedit qn de^o optim^o sp cet grām sacramētis
Hinc etiā p qz hō aliqz xpianus a sua grā relapsus pōt nihilomin^o
recipe ordinis sacri. qz nō pēgrit bonitatē psone. sz solū sufficit q
sit xpian^o **D**ñic^o **Q**uātū ego pldero prās q in sacro ordinis ofert
sicut hōis grām nō exigit. ita etiā neminē meliorē reddit **P**uto tñ q
hmōi minister sic ceteros aīcedit altissima prātē. ita etiā dz magna
scititate pcedere. qz als tā magnifica sacra nō poterūt ab eo digne mi
nistrari **R**aymūd^o. **R**ecte arbitraris **Q**ui em res sacrosctas admini
strat tenet ipe z scētus z bon^o hri. alio qn in suā pnciē z pditōem ela
borat **Q**uātū tñ attinet ad sacramētōz ofertē nihil officit alijs si ma
lus z indign^o fuerit **H**oc tñ vez ē q si is q ordies recipit fuerit i grā
copios^o illi grā cumulat. si mal^o fuerit in suā qdē pnciē oferat. sz tñ
pmanet oferat^o z nō magis pūdicat sacris qz mal^o apothecari^o op
timis a se pditis medicinis **D**ominic^o **H**inc luceclan^o apparet q

Capitulum LXXXI

Is q̄ vult recipere xpi grām in sacramētis nō d̄z ministrātis maliciam cogitare. cū nullā tribuat sacramētis s̄tutē. nō maḡ q̄ apothecan⁹ q̄ medicinā p̄ficiat. q̄ tū nō dat herbis s̄tutē neq̄ radicib⁹

D sacramētū ordinis principa

liter respicit ⁊ ordinat ad sacm̄ eucharistie ¶ Caplm̄. lxxxi.

Raymūdus. Nūc sup̄est vt breuiter dicam⁹ hui⁹ sacramētū re spectū. Cū enī certissime p̄stet q̄ sacramētū eucharistie sit sum mū ⁊ maximū oīm sacramētorū. eo q̄ ibi p̄tineat totus xps de⁹ ⁊ hō iō sacramētū ordinis ē directo ⁊ p̄cipue respicit p̄tatem q̄ dat sup̄ sacramētū corpis ⁊ sanguinis xpi. ⁊ p̄pter hoc est p̄ncipalr̄ institu tum. Et q̄ hui⁹ p̄tatis gradus exultimus. iō necē ē ascēsum ad hūc fieri p̄ alios grad⁹. hoc ē p̄tates alias inferiores donec pueniat ad sum mū. Tinctor enī an̄q̄ ponat in p̄ano crudo vltimū colorē ac nobi lissimū. p̄mū inserit alios colores min⁹ nobiles q̄ viā faciāt ad colo rem vltimū. Et iō ad sacerdotiū sex gradib⁹ ordinat⁹ sit sensim ascē sus. Primus grad⁹ ē p̄tās ostiarij. scōs lectoris. terci⁹ exorciste. q̄re accoliti. q̄ntus subdiaconi. sextus ē diaconi. vltimus sacerdotis. Et q̄ tales p̄pone ab alijs distinguunt⁹ ⁊ eleuant⁹. iō optz q̄ sit q̄dā d̄tia visibil⁹. ⁊ iō an̄ oīa tonsura p̄cedit. p̄ quā tāq̄ in signo a laicis separantur. Uex q̄ sacerdotiū (vt iā dixim⁹) libero arbitrio p̄paf. iō sicut li berū arbitriū ē deo. p̄ximū p̄ naturale s̄tutē. ita sacerdos ē sacramēto eucharistie maxie p̄pinq̄uus p̄ p̄tatem sacerdotale. Itē sicut oēs cre ature p̄ liberū arbitriū ad deū copulant⁹. ita oēs inferiores grad⁹ p̄ sa cerdotiū sacre eucharistie iungunt⁹. Et sicut hō p̄tinet in se oēs crea turas. ita ⁊ sacerdos p̄ter sex grad⁹ oēs etiā xpianos. Itē sicut p̄tās liberū arbitriū ē supra alias p̄tates naturales. ita natura sacerdotalis gl̄le oēs supat s̄tutes sp̄uales Itē. sicut p̄ p̄mū hoīem quē fecit deus multiplicauit alios hoīes. ita p̄ p̄mū sacerdotē xpm̄ quē de⁹ instituit alios multiplicauit sacerdotes. ¶ Dñicus. Sz nunq̄d p̄pter solam eucharistiā ē sacerdotis p̄tās influita. ¶ Raymūdus. Nō p̄pter so lā eucharistiā. s̄z t̄i (vt dixi) p̄ncipalr̄ p̄pter ea. Huic aut̄ p̄tati iudi ciana p̄tās q̄ in sacramēto p̄nie necessaria ē copulat⁹. q̄ nemo p̄t di gne sumere eucharistie sacramētū nisi p̄us a p̄ctō soluat. Et sic sa cerdos sedario recipit p̄tatem iudicādi ⁊ absoluēdi. que p̄tās clauis vocat⁹. eo q̄ intromittat hoīes ad xpi corpis sacramētū. ad xpiano rū p̄sortiū. ⁊ ad regnū celoz. ¶ Dñicus. Placet qd̄ dicis. s̄z ē aliū qd̄ dā qd̄ me p̄mouet. Cū nullus xpianus possit sibi ip̄i dare p̄tates su pra sacramētū corpis xpi. iō videt oportere eā ab alio qdā superiore recipere. ⁊ q̄ nō ē p̄cedere in infinitū. idcirco oportet s̄stere in aliq̄ maxē mo sacerdote supra quē nemo sit. ¶ Raymūdus. Dixi pauloan̄ oīa

Dialogus Sextus

sacramēta p̄fluere a x̄po maximo sacerdote. Uez qz oportuit illum
ascēdere in celū. iō p̄ seipm aliqs magnos p̄stituit sacerdotes q̄b̄ p̄
testatē p̄tulit alios ep̄os et p̄sbyteros ordinādi. et vñ p̄re ceteris lo-
co sui vicariū p̄stituit q̄ haberet p̄minentia lōge sup̄ alios. in q̄ tāq̄
in vno capite oēs xpiani fidelit vnirent. Sic ē pet̄ ap̄ls et oēs sum-
mi pontifices sui seq̄ces. q̄ gerit p̄sonā x̄pi. q̄ h̄z v̄lem p̄tatem et illu-
minatā sacramētū ordinis p̄ferēdi et oia p̄cā penitentū xpianoz et
oia scelera iudicādi. absoluedi. donādi. **Dñicus.** Egisti satis q̄stioni
cule mee. Uez qz paulo añ in laycos et clericos xpianū pplm p̄tē-
es. iō cogor estimare inter laycos etiā inueniri aliquā ordinis p̄tate
p̄ quā vnus sup̄ altez eleuet sicut nūc in clero demōstrasti. Uidem
em sup̄ opifices et mercatores eleuari ciuiliū cansaz iudices. tū mil-
tes. tum barones. tū comites. deinde duces et reges donec venias ad
imp̄torem qui caput est omnū.

De septio sacramēto qd̄ ē m̄ri- monū. p̄ qd̄ d̄at b̄n̄ eē et gr̄a et remediū p̄ p̄cā q̄ Capit̄. lxxij.

Raymūdus. Si cupis ordinē p̄tatis laycalis plen̄ agnosce-
re lege lib̄rū meū vñ iste trāssump̄ ē. nos ad finē p̄perantes
necessarijs t̄m̄ hic intendim̄ ūnozari. Pauca igit̄ nūc de sacramēto
m̄rimoniū eloq̄mur. Cū dñs deus p̄mū hoiez p̄ditū in paradyso po-
suisset. p̄tinuo seiam de sua carne formatā illi in m̄rimoniū copula-
uit. vt p̄ hanc p̄iunctōem visibilē alia copula inuisibil̄ (q̄ ē hois cum
deo et in q̄ salus hois p̄sistit) mōstraret. Propter duas itaq̄ rōnes
de hoc sanxit m̄rimoniū. Vna vt eēt generādis multiplicādisq̄
hoib̄ aptissimū instrumentū. Altera vt eēt p̄iuctōis inter deū et ho-
minē visibile signū. Uez vt ista posterior copula hois cū deo p̄fectū
ab hoie notaret. iō duas a p̄ncipio fecit de mirabiles p̄iuctōes. vnā
qua sociauit aiām cū carne. et ista ē natural̄. et vna q̄ iunxit virū cū
muliere. et ista ē volūtaria et sacramētalis. Ista p̄ma p̄iuctio ē signū.
et iō ē sc̄da nobilitior p̄ma. Nā sicut aiā ē dignior sua carne. ita vir sua
muliere. It̄ sicut vna aiā vnā t̄m̄ h̄z carnē. ita vn̄ vir vnā t̄m̄ mulie-
rem. It̄ sicut aiā nō p̄t a sua carne nisi morte iterueniente separi. ita
vir et mulier nisi p̄ mortē diuidunt. **Dñicus.** Quātū ego aiā duer-
to. sicut p̄ma p̄iuctio ē p̄cipue signū sc̄da. ita ista sc̄da ē signū terciē q̄
ē p̄iunctio aiē seu h̄ūane nature cū creatore. q̄ ē oim̄ maxima et p̄stati-
tissima. sine q̄ in cassum cetera estimant̄. Nā sicut caro p̄ aiām. et feis
p̄ virū sublimant̄. viuificant̄. nobilitant̄. ita humana natura attollit̄
et vehementissime dignificat̄ p̄ copulā federis q̄ creatori p̄iungitur.

Raymūdus. Sicut q̄ due sunt p̄iunctōes visibiles. vna aie cura

Propter duas
rōnes de m̄ri-
monū iustificuit.

64

Capitulū LXXXII

came. et altera viri cum muliere. ita duas nunc quasi copulas spirituales intellige quibus humana natura potest cum deo sociari. Una est instar aie cum carne. et sit per unionem personalem que ceus et homo in christo veniunt in unitate personae. Alia est instar viri cum muliere. et sit per voluntariam praeque dilectionem que etiam sponsa suo sponso saluatore strictis amplexibus copulatur. Et sicut de complexu maris et femine nascuntur filii naturales. ita ex copula christi cum ecclesia filii generantur spirituales. Et sicut mulier est formata de viro ita ecclesia de christo. Et sicut vir et mulier habent in natura conformitatem ita christus ecclesiam conformatur per suam humanitatem. Et sicut inter virum et mulierem est summa dilectio et sunt cor unum et anima una. ita ecclesia christum et christus amat ecclesiam. et tradidit pro ea in mortem animam suam. Preterea sicut sponsus ornatur et decoratur sponsam suam. ita et christus spiritualibus monumentis decoratur ecclesiam. Item sicut sponsus sponsam suam ne lasciuat castigat. ita et christus ecclesiam. Et ut omnia in unum referantur. sicut se habet bonus sponsus ad suam sponsam. ita christus ad suam se gerit ecclesiam. **¶ Dicitur.** Pulchra utriusque ad inuicem matrimonij comparatio. Sed quod ratione obsecro sacramentum matrimonij inter alia noui testamenti sacramenta numeratur. cum ipsum antiquum sit et non nouum. **¶ Raymūdus.** Sacramentum matrimonij sicut a principio fuit institutum ad secundam primum coniunctionem spirituale que fuit inter naturam humanam et creatorem. ita iam de nouo debuit institui ad secundam nouam copulam que est inter redemptam ecclesiam et saluatorem. Est igitur matrimonium et antiquum et nouum sed diuersis respectibus. et ideo merito potest cum ceteris sacramentis estimari. **¶ Dicitur.** Quia igitur matrimonium est noue gratie sacramentum. et omne sacramentum certam dat gratiam et speciale aliquid que homo indiget adiutorium. rogo te ut dicas mihi quodnam est illud adiutorium gratie quod in hoc sacramento christus dominus largitur. **¶ Raymūdus.** Sicut ipse noster in matrimonio datur homini facultas ex diuina institutione ut utatur sua coniuge ad sobolis procreationem. et ex consequenti datur etiam illi gratia cum que illud convenienter fieri possit. Qui enim recta intentione et ad plenum generationem sacramentum recipiunt matrimonium. habent etiam gratiam promerentem contra concupiscentiam carnalem que anima subleuat a corruptione et nimio libidinis ardore. ut sit ibi copula singularis. copula utilis. et copula inseparabilis. Ex copula singulari nascitur fides que uterque coniugum inuicem obligant. Ex copula utili sequitur bonum fides ad quod matrimonium est institutum. Et ex copula inseparabili oritur bonum sacramentum. quod est sacramentum spirituales coniunctionis super incrementum. Et sic tria bona generantur ex matrimonio. scilicet fides. ples. et sacramentum. Nec tria bona excusant. imo honestant ipsam copulam carnalem et ipsam copule concupiscentiam ut actus ille aliter rursus non honestus sit et meritorius. **¶ Dicitur.** Magna certe et admirabilis huius sacramenti gratia. **¶ Raymūdus.** Audi et aliam. Tres sunt in homine inordinatōes concupiscentie perue. Prima est que homo luxuriosus sepe multas appetit

Nota duas coniunctiones spirituales.

Nota que gratia datur in matrimonio sacramento

Nota triplices in matrimonio copulam necessariam

Nota tres perueas in homine inordinatōes.

Dialogus **S**extus

mulieres. s; p grām m̄rimoniū iste appetit⁹ restringit⁹ vt sit vnica cō
sorte sua p̄ctus. **S**ecūda inordinatio q; hō luxuriosus magis q̄rit in
coitu sue satisfaccere cupiscencie q̄ plem aliquā p̄creare. s; in m̄ri
monio grām recipit vt magis cognoscat vxorē gra sobolis q̄ libidī
nis. **T**ercia post cōplētā libidinē solet nasci naulea ⁊ fastidiū e⁹ mu
liaris quā cognouit. ac tum illā respuit ⁊ q̄rit aliā. s; in m̄rimonio
dat gra ⁊ adiutorū vt nullā cupiat extra p̄sortē suā. velitq; sp̄ cū ea
insepabiliter p̄manere. **D**ñicus. **D**imensam clementiā dñi salua
toris q̄ tali sacramēto nris cupiscētijs benigne p̄uidit. **S**at em̄ ip
se carnē nos lubricā gerere ⁊ sordib; plenā. **E**t iō instituit miserans
vt illicita desideria licitis m̄rimonijs restringant. **S**; nunc paucis
offende quō m̄rimoniū sit sacramētū. ⁊ qd̄ illic ē visibile. qd̄ inuisi
bile.

Nota quō ma
trimoniū ē sa
cramētū.

Raymūdus. **I**stud sacramētū instat se h; sacramenti p̄nie.
in q̄ nō ē res aliq; corp̄alis. **V**erba itaq; a viro ⁊ muliere plata p̄ que
interior ambor; p̄sensūs exp̄mis sunt illud totū qd̄ p̄mū apparet in
m̄rimonio. ⁊ interior ip̄e p̄sensūs ē id qd̄ in m̄rimonio fecit. **E**t inde
causat vinculū obligatorū inter vi; ⁊ mulierē inuisibile. sp̄iale. qd̄
nunq; dissolui p̄t. diuina ordinatōe id disponēte. **S**ūt igit̄ tria illic
p̄ ordinē. sc; vba exteriora. interior vtriusq; p̄sensūs. ⁊ ip̄m insolubi
le vinculū. ⁊ hoc vinculū ē sacramētū. q; p̄iunctōez inter deū ⁊ aiā
inter xpm̄ ecclēsiāq; fecit. **V**irtute huius vinculi vir trāsit in p̄tates
mulieris ⁊ ecōuēto. ⁊ tenent sibi mutuo debitū reddere. **S**i voles
hāc materiā p̄fecti⁹ nosse opt; te qd̄ inuiseriti loquant̄ aspicerē. **N**os
qd̄ n̄m̄ fuit sufficēter exp̄simus. s; ⁊ de sacramētis vltra disputat̄
dis sinē statim⁹. **U**nū sup̄est vt innūeras grās xpo dño hūili cor;
de dicam⁹ q̄ hūscē p̄ciosissimis sacramētis nos lapsos erexit. deo si
biq; recōciliant. de p̄tate tenebrar; eripuit. grām nobis ⁊ bñ eē p̄tu
lit. ⁊ eternā gl̄iaz repromisit. vt de bñ eē grē ad eē optimū gl̄ie trāsca
mus. **D**ñicus. **E**cce hoc postremū qd̄ de optio eē gl̄ie tetigisti ha
cenus mihi aīm suspēsum tenuit. cupies vehemēter agnoscere quō
eē optimū xps̄ miserator largiturus sit. **P**oc em̄ cōplet ⁊ summus
totū hoīem. **T**u ḡ p̄ tua hūanitate aliqd̄ de hoc oca⁹ edisere.

De vñ iudicio et ostendit de ne

cessitate vētur; cū gn̄ali corp̄m̄ resurrectōe

Caplin. lxxvij.

Raymūdus. **F**acere. etiā est̄ minime rogares. **N**ō em̄ opt; ho
mine de q̄ hacten⁹ sp̄ loquuti sum⁹) dimittere incōsummatū.
Egim⁹ de hoīs creatōe. egim⁹ de sua repatōe. nūc agendū ē de finali
eius retributōe. **T**ripl; em̄ opat̄ de⁹ circa hoīem. sc; ip̄m creando re
formando. ⁊ iuxta qd̄ opatus ē eq̄sume iudicādo. **C**um itaq; sit hō
opus dēi vñū. nobile. magnificū. ⁊ p̄re ceteris creaturis suo p̄ditōri

Capitulum LXXXIII

simillimū. ideo nō d̄z incōsummatuſ impfectuſq; manere. **U**ez qz nō p̄r vltimū d̄ſeq̄ ſine niſi priuſ opa ei꿯 examinent̄ r̄ iudicent̄. vt iuxta q̄ſitate ſui op̄is vltime retributōis p̄m̄iū ſortiat̄. ſiue in eternā penā ſiue in gloriā ſempiternā. **I**dc̄ro nūc necē eſt de hoc vltimo et generali iudicio pauca dicere. r̄ an etiā futurū ſit certis rōnib; natu raliſ; demonſtrare. **D**ñicus **I**ea fac obſecro. ego aures cordis dili gēter admoueo. **R**aymūdus **I**udiciū vniuerſale futurū p̄r ex ipſi; hois natura p̄bati. **N**ā cū hō h̄z a deo liberā volūtate. r̄ ē op̄ez ſuoz d̄ñs. iō opa ei꿯 rōne arbitrii ſ; meritoria. r̄ iō etiā iudicabilia. vt recipiāt iudicāte deo vel penā vel gloriā. **I**uſtiſſimū certe ē vt q̄ aliqd libera op̄atōe p̄meruit id a deo in integū recipiat. vt et ei poſt labo rē ſua merces. **D**ñicus. **S**i homo d̄z mercedē ſui op̄is a deo reci pere. iō maniſeſte d̄ñs eſt iudiciū venturū q̄ examinet̄ r̄ iudicet qd p̄ meruerit. **R**aymūdus. **I**dē p̄bamus rōne debiti. **B**onis em̄ op̄ib; debet laus fauor r̄ honor. malis ſo e diuerſo vituperiū ignominia r̄ opprobriū. **H**inc etiā op̄ez q̄ opa bona q̄ p̄pter deū ſunt facta tantā recipiāt a deo laudē r̄ gloriā q̄ nō poſſit amplior eſtimari. r̄ opa iniq; in iniuriā dei p̄petrata tā grandē execratiōem r̄ confuſionēq; ſortiat̄ qua neq̄at grādiōr poſſe donari. **U**t igiſ hec in ſummo ſiāt. necelle eſt vni uerſale iudiciū p̄ferri in aſpectu oim̄ hoim̄ r̄ angeloz q̄ norunt iux ter bonū maliq; diſcernere q̄ iuſta opa ab oib; approbet̄. laudent̄. r̄ publice honorent̄. q̄ vero reproba ſunt cū ſumma oim̄ execratiōe r̄ plodant̄. exſibilent̄. cōfundant̄. **D**ñic. **U**t illud fiat qd̄ dicis ne ceſſe ē oim̄ illic corda r̄ ſciētiasq; palā cūctorz oculis pateſcere. vt bo ni cōem mereant accipe laudē. r̄ mali publicā r̄ confuſionē. **R**aymū dus. **U**ez tu dicis. libri em̄. i. d̄c̄e apient̄ r̄ mortui iudicabūt ex his q̄ ſcripta fuerint in libris. **T**ertio p̄bamus iudiciū futurū ex p̄ditōe op̄ez maloz. **N**ā opa iniqua ſupplicijs puniri debet r̄ ignominijs. **N**ō em̄ ſola pena debet p̄ctis. ſ; etiā apta r̄ confuſio. cum plerūq; hōies magis timeat r̄ fundi q̄ torq̄ri. **E**a naq; eſt oim̄ ſcelez r̄ maloz ope rum p̄ditio vt celari velint ſemp r̄ abſcondi. **Q**uia igiſ nemo mali gnus vult ſecreta fraudis ſue nequiciā agnoſci. ideo vt peccata om̄ nia que nūc ſunt oculca extrema r̄ publica retributione feriantur. necelle eſt vniuerſale apparere iudiciū in quo omnia maloz furta. fraudes. artes r̄ ingenia tanta claritate cunctozū oculis patebūt vt ſole clari꿯 videantur. **D**ominicus. **D**a q̄z inſanti ſunt q̄z vere ve cordes qui nunc ſua ſcelera vni homini in cōfeſſione apire refugiūt que in illo r̄ em̄do iudicio tam lucida demonſtratiōe conſuſibili ter expandētur. **Q**uāto ſati꿯 eſt nūc ea clam prodēdo occultare. q̄ ea poſtmodū cū ſummo rubore palā oſtendere. r̄ oſtendēdo perire. **R**aymūdus. **I**llud certe promerent qui hic nolūt vltatenus re

petō cōfundī. ppriā laudē gloriāq; q̄retes. q̄b̄ eterna caligo ⁊ p̄fuso
 seruat Quarto pbamus iudiciū futurū ex gaudij tristitiaeq; na
 tura Necessē est em̄ vt iustus de sua iusticia tā magnifice gaudeat vt
 p̄fectius gaudere nō possit. ⁊ impius de sua neq̄cia tā grandē habeat
 tristitiā vt ea nō possit maior haberi Ut aut̄ istuc sic fiat necessē ē vni
 uersale iudiciū pmulgari. in quo boni ab oīb; laudati summū gau
 diū. ⁊ reprobi ab oīb; vitupati eternā tristitiā mereant Quinto. nō
 sunt nisi duo iudicabilia. s. opa mala ⁊ opa bona. ⁊ qz p̄traria iuxta
 se posita magis ip̄a clarescūt. ideo est futurū generale iudiciū in quo
 oīa opa bona p̄patione maloz glorioissime illustrabunt. ⁊ mala opa
 p̄patione bonoz extrema p̄fusione sordident **Dñicus.** Terribile
 est qd loq̄ris. ⁊ qd prauoz hoīm possit aios pmouere Sed nunqd
 hec extrema oīm opoz retributio in sola hominis anima fieri debet.
 an etiā simul ⁊ in carne

De generale iudiciū oīm corpo

Capitulu. lxxiij.
Primus diximus p̄cedēti caplo. qz generale iudiciū resp̄i
 cit humanā naturā. Ad humanā aut̄ naturā p̄tinet ⁊ corpus
 et aīa Nā sicut est natura corp̄alis tm̄. ⁊ natura sp̄ialis tm̄. ita ē na
 tura corp̄alis ⁊ sp̄ialis simul. Quia igit̄ hec natura est iudicabilis
 et p̄miabilis. ideo necessē ē vt in corpe ⁊ in aīa iudicē Ut aut̄ hoc fi
 at opoz fieri corpoz omniū resurrectiōem. vt sicut aīa in corpore ⁊ cū
 corpore aut peccauit aut iuste egit. ita etiā cū corpore recipiat quod
 promeruit Et qz illud extremū iudiciū est finalis omniū retributio
 ideo fieri debet generalis omniū mortuoz resurrectiō Una ergo inse
 parabili cathena colliganē ⁊ vniuersale iudiciū. ⁊ resuscitatio mor
 tuoz **P̄terea.** mortuoz reurrectio est necessaria propter totius vni
 uersi complementū qd ex trib; constituit̄ naturis. Quia igitur cor
 poralis natura tantū. ⁊ sp̄itualis tantum p̄manent in eternū. ideo
 etiā oportz vt ex ambob; condita natura suscitata in sempiternū
 perseueret Ideo etiā pueri qui ex proprio nihil deliquerunt propter
 complementum vniuersi necessē est qz cū alijs resurgant **P̄terea.** aut
 nemo aut omnes certe resurgent. Si ergo aliqs iam resurrexit. ar
 gumētum est qz reurgent ⁊ omnes. sed christus verus homo iam a
 morte surrexit. ergo omnes resurgent qz resurrectiō debetur humane
 nature. nec est impossibile fieri quod semel iam factū est Sicut gra
 nū frumenti cadēs in terra dum mortuū fuerit ⁊ reuixerit multipli
 cem fructum affert. ita xps mortuus ⁊ suscitatus innumerabile cor
 poz resurrectiōem operatur. Ista aut̄ resurrectiō neq; in xpo facta est
 virtute humana. neq; in nobis fiet s; p̄estare diuina. **Dñicus.**

Capitulum LXXXV

Sed quali in corpe mortui resurgēt **Raymūdus.** Qui membra **In q̄li corpea mortui surgēt** sunt xpi reurgēt xpo simillimi. in corpe lucido. agili. impassibili & immortalī Qui autē xpi sunt aduersarij. dissimiles valde xpo resurgēt. in corpe tenebroso. pōderoso. grosso. passibili. & immortalī vt viuāt & vianāt & sentiāt sp̄ **Quā** em̄ sc̄tus causaq; resurrectōis p̄sistit in merito vel demerito hoīs qd̄ sp̄ etiā moriēte hoīe p̄manet immortale. **Ne** ḡ casta & inania sūt humana merita & ne vacuū appareat in vniuerso necesse ē futura vera corpm̄ resurrectio. **Dñicus.** Quid hic origeniste dicturi sūt q̄ carnis negāt resurrectōnem. asserētes oēm corporeā substātiā in fine mūdi penitē interire. sicut in suo periarchoi origines exequit̄ **Raymūdus.** Origeniste & hoz sequaces iō decipiunt qz nō rectis oculis opa creatoris aspiciūt Ideo dicūt em̄ resurrectōem nō esse. qz putāt p̄fidi hoīes de mortuis extinctisq; puluerib; deū viuas carnes suscitare nō posse **Dominic⁹.** Licet ego nō dubitē qn̄ deus id possit. tu tñ ostēde quō possit **Raymūdus.** Si deus potuit innūerabiles rez sp̄es simul de terra p̄ducere. facile etiā poterit de suis puluerib; ea q̄ prius fuerūt corpa suscitare. Sicut em̄ dei iusticia id req̄rit. ita & maiestas & virtus eius id poterit **P̄terea.** si potuit deus tot corpa cōdere q̄ penitus nō erāt. q̄re nō poterit reformare q̄ p̄nerāt **P̄terea.** si deus potēti manu aliq̄ p̄stituit corpa incorruptibilia. vt sūt celestia corpa. q̄re nō poterit reparare mortalia corpa nra & ea facere immortalia **Dñicus.** Nihil hac verius veritate

De iudiciū generale futurum sit p̄ p̄bari rōne honoris. potētie & sapientie dei

Capitulum lxxxv

Raymundus. Ego p̄terea magnope tibi p̄desse arbitror si p̄p̄tē etiā generale iudiciū futurū ex p̄te honoris & potētie dei. nō q̄ tibi fidē augeā s; timorē **Nā** exq̄ deō suo bñplacito nullo aut rogāte aut cogēte hūanā naturā cū nō eēt p̄didit. ḡ multo magis debita faciet meritorū oīm retributōem. Quia nō eēt equū hoīem libere operātē creare & opis mercedē nolle reddere **Sed.** cū finalis retributio sit op̄ honoris solū dei extra se. q̄cqd̄ em̄ deō opaf̄ extra se ad suū id opaf̄ honorē **Et** qz iudiciū finalis retributōis ē vltimū & cōpletum opus dei circa humanā creaturā. iō op̄t; vt in h̄ vltimo ope deo agat palā manifestādo summū honorē sue potētie. sue sapientie. sue iusticie **Potētia** apparet in tot corpoz suscitātōe. sapientia in p̄sctarū discussione. iusticia in meritorū eq̄ssima distributōe **Dominic⁹.** Dūc summū honorē deō nō acq̄reret exteri⁹ nisi humanā angelicāq; naturā ad examē generale reduceret. in q̄ possent sue potētie. sapientie. & iusticie opa ab oīb; videri & p̄mēdari **Raymūdus.** **P̄terea** istud iudiciū vniuersale cū debeat eē summe honorificū. laudabile. gloriosum. o; igit vt illic sūt aptissime oīm meritorū declarātōes. op̄t; q̄q;

vt ferant sentētie irreuocales. ⁊ finali cens meritoꝝ oīm iustissime re
 tributiones. **R**equir̄ em̄ hoc iudiciū vt in meritoꝝ declarationibꝝ ostē
 dat in iudice recitudo veritatis. in sentētijs irreuocabilibꝝ auctori
 tas ⁊ ptās summe maiestatis. ⁊ in retributōe p̄miorꝝ siue penarꝝ ple
 nitudo iusticie ⁊ bonitatis. **P**reterea cū istud iudiciū sit summe ho
 noris ⁊ maiestatis. iō necesse est q̄ fiat cū tāta solēnitare pompa ⁊ ma
 gnificētia thronis ⁊ ptātibꝝ obsequētibꝝ vti talē infinite maiestatis
 iudicē deceat. **O**portz igit̄ vt p̄pter iudiciariā ptātem (q̄ terroꝝ inge
 rit ⁊ formidinc) oibꝝ appareat deꝝ iudex formidatus. minax terribi
 lis. metuēdus. ⁊ vt hūc terroꝝ exerceat iuxta suā reuerēdissimā maie
 statē. **D**ñicꝝ. **I**stud vere requir̄ ptēptus hoīm iniquoꝝ. q̄ deū iudi
 cē ⁊ suā mādata spernētes mille illū vicibꝝ offenderūt. **E**rit igit̄ oibꝝ
 reprobis incōpabilis timor. ⁊ tā immēsus vt nō possit augeri ampli
 us. **P**uto tñ iustos cū securā habeāt p̄ciām nihil hūc iudicē formi
 daturos. **R**aymūdus. **I**ustis illuc tuta erūt oīa. **E**xcipiēt tñ eū cū
 summa veneratōe ac reuerētia. vidētes altissimā eiꝝ excellētia. maie
 statē. sapiētia. hūc dignitatē. **E**rgo em̄ istud opus iudicij est vltimū
 opoz suoz iō erit purissimū. excellētissimū. solēnissimū. summe ho
 norificū sup oīa opa manūū suaz. **D**ominicꝝ. **E**x his vte colligi
 mus (cū opus iudicij sit opus summū honoris. iusticie. virtutis ⁊ bo
 nitatis) q̄ ad deū maxime p̄tineat facere iudiciū ⁊ dare vnicuiqꝝ fin
 opa sua. **S**z q̄s erit iste oīm iudex. scio qz deus. sed nūqd nō hō deus
 vt ip̄e sit ⁊ iudex ⁊ retributor q̄ prius fuit oīm reparator. **R**aymūdꝝ
Ille ip̄e xp̄s iesus vnigenitus dei. cui pater dedit omne iudiciū qz fl
 lius hoīs est. **I**deo merito debet hoīes iudicare. cū ⁊ ip̄e hō sit hoīm
 redēptor ⁊ reparator. **D**ñicus. **N**ihil verius. vltra p̄gredere

De excellētia huius diei pre cete

nis diebꝝ. ⁊ de finali retributōe ¶ Caplin. lxxvi.

Raymūdus. **A**n̄teqꝝ loquamur de finali oīm opoz retributōe
 dica pauca de nouissime diei magnificētia. **I**n hoc die oīm pre
 cedētū dieꝝ opa p̄gregabunt ⁊ suā mercedē recipiēt. **I**n hoc die ma
 gnificētius opabit deus q̄ in ceteris sit opatus diebꝝ. hoīes suscitā
 do ac immortales faciēdo. ⁊ vnūquēqꝝ iuxta qd̄ meruit eterna retri
 butōe donādo. **I**n hoc die solus opabit hō deus. in ceteris sua ho
 mines opa p̄petrarūt. **I**n hoc die deus ostēdet opa sue ptātis. sapiē
 tie. iusticie. veritatis. ⁊ bonitatis. p̄plens oīa opa sua in summa lau
 de gl̄iar honore. **H**ic dies erit dies timoris. angustiaz. ⁊ formidinis
 oibꝝ iniquis. **E**t dies gaudij exultatōis ⁊ gl̄ie oibꝝ iustis ⁊ bonis.

Dominicus. **M**erito igit̄ hec dies nobis in p̄tinua debet esse me
 moria. ⁊ ad hūc tanqꝝ ad suū centrū oīm dierum nostrorum opera

Memoriam
 diei iudicij

Capitulum LXXXVI

dirigere. et quoniam possumus iusticie et virtutibus opera dare. ne in illo die coram tanto iudice et omnium hominum atque angelorum frequentia confundamur. **Ubi** autem huius memoria diei non habet illic inconstantia regnat et maiestatis et omne opus prauum atque perversum. **Et** quod iudex ille magnificus nec errare poterit nec corrumpi nec decipi quod omnium scrutator renes et corda. qui omnia videt et nihil negligit. ideo hec assidue cogitates et hunc diem precor oculis hinc inde dehemus operari quod bonum est. **Bonorum** enim labor gloriosus est fructus et regnum permanens sempiternum. **Nationes** autem inique dire erunt consummatiois. **Raymundus.** **Et** hoc ipso quod nunc dixisti finale dicimus iudicij summationem. que fiet in bonorum malorumque ab iniucis preterita separatio. **Dum** enim hec gerentes. vna iustorum. altera impiorum cum sint inter se contrarie contrarias finias recipiant. contrarias sedes. mercedes. retributiones. **Qui** enim lucifero voluntate pessima adhaeruerunt sua membra effecti. cum ipso in sempiternis ignibus damnabunt. quod vero christum dominum secuti sunt cum ipso in eterna gloria subsistent. **Illi** mergent in profundissima abyssu. isti leuabunt in empyreo celo. **Illi** ignibus. isti delicijs donabunt. **Illi** habebunt socios demones. isti angelos socios sortientur. **Illi** pre immensis angustijs vluabunt. isti pre voluptatum magnitudine gratulabuntur. **Istis** supincubabit obscurissima et sempiterna caligo tenebrarum. **Istis** autem deus erit in luce sempiterna. et lucerna eorum erit agnoscere. **Terre** nunc habes quod petisti. collige ex his vltimum hominis complementum. **Na** si bonus iudicatus fuerit sortietur esse optimum cum angelis in regno. si malus esse pessimum perpetuo possidebit cum demonibus in inferno. **Domine.** **Hoc** extremo tuo sermone elidit pestifera origenis in suo patriarcho opinio. ubi asserit malos gehene supplicijs erudito sfortutes velle caescere et his exercitijs regnum promereri supernum. **Tu** vero qui vtrique populo statuisti limites sempiternos. huius vni somnia penitus vacuasti. **Et** quoniam nunc sine me video attingisse omnem que volebam et ad vltimam retributionem peruenisse. ago immortales gratias dignationi atque industrie tue. **Dignationi** quod deus quod volueris. industrie pro quod me efficacissime instruere potuisti. **Dum** viuo et spiritus hos regit artus memor ero huius optime institutionis tue. ut spero meminerim me a summo creatore commpositum. ceteris creaturis longissime platum. me mea inobedientie superbia collapsis mille cum calamitatibus interceptum. christi me miseratio redemptum. suo me examini reservatum. et pro meritis bonorum operum eterna premia recepturum. **Ulex** quod in longa nocte hac vltima disputatiois nostre partem pertraximus. unum abs te mihi raymunde efflagito. ut ea que inter nos nunc agitata sunt. se enim mihi fragilis memoria libris manes. que te ego reminisci. et postea hac vtilissima eruditione possint effici meliores.

Raymundus. **Qua**que primus liber olim a me scripseram appone sufficiat. faciam tamen quod efflagitas. **Na** ex quo hec nunc nostra disputatio succincta fit.

De finali retri-
butione

Dyalogus Septimus

erit. plana. facilis. acuta. et lepore salibusque respersa. ideo ante primum editionem multo libentius a plerisque legentibus cum illa plerumque te sui fastidii legentibus generet. ista recreet fastiditos. **Uex** quod obscura iam non ad somnum nos euocat. cibo potuque animi corpora foueamus. ac tunc postea dulci liceat indulgere somno. **Diuicus** Quamquam tua adhortatio ita roborat sum atque confortatus ut carnis delicias non requiram. pareo tamen voluntati tue ut me ad tua iussa primum inuenias quem tam beniuolum in meis precibus sum expertus

¶ Finis inter magistrum Raymūdū secundū et dñm Dñicū semini uerbiū disputatio. de hōie propter que alie creature facte sūt. ex quarum cognitiōe illuminat hō ad cognoscendū et se. et deū. et alias creaturas.

Incipit septimus dyalogus

pulcerimus ac deuotissimus inter Mariā et Dominicū. de mysteriis sacre passionis dñi nostri iesu xpi sp̄ benedicti

Dominicus Nudiustertius ipso uidelicet sc̄to pasce die cum interesset passioni unigeniti tui o maria (sequar enim timidus cum petro a loge) uidi eum plurima pferre multa in illum fieri que me uehementer pmouerunt. **Neque** enim sine mulla ratione est cur oportet de (quem tuum filium esse p̄fiteor) tam acerba tormēta. tamque indigna ludibria et p̄bra sustinere uoluerit. **Optabam** antequam et mestus horum nosse mysteria sed te cum uiderem immensis circumseptam angustiis et meroribus inueneris absorptam non te interrogare p̄sumpsi. sciens quod mihi respondere non posses que pene mortua uidebaris. **At** nunc cum iam filius tuus resurrexerit et mestitudine omnem tuam loge ppulerit. oro te mirissima parces nefatigeris mihi seruuulo tuo passionis unigeniti tui mysteria ppalare. **Maria** **Eya** mi fili diuice infandū (mihi crede) iubes renouare dolore. **Neque** enim passionem filii sine p̄passione. nec lachrymosam sine lachrymis materia potero memorari. **Uex** quod sp̄ cum ingenti fructu xpi passio recēset ut tibi mihique fructificet. more geram rogatibus tuis. **Dominicus**. **Ago** imortales gr̄as hūanitati tue. que ut ceteris soles ita et mihi queq; immerito te beniuolam p̄res. **Dic** igitur mihi o sapientissima hōgo quod cause est obsecro quod dñs maiestatis filius tuus (cum sapientie non est numerus) tam ignominiosam subire uoluerit passionem. **Maria**. **Dicam** paucis. tu tamen diligenter aduerte. **Post** illam humane p̄uicatiois dyabolo recipiente ruina uniuersale. ex qua per unum hominem peccatum introiuit in hunc mundum. et per peccatum mors. et ita in omnes homines pertransiit in quo omnes peccauerunt. post illam itaque ruina nemo

Quis xpus passus in generali

De mysterijs passionis xpi

dyaboli dñationē. nemo vincula dire captiuitatis euaderet. nec cui⁹
q̄s aut recōciliatio ad veniā. aut reditus pateret ad vitā. nisi coeter⁹
nus ⁊ coeq̄lis deo patri. fili⁹ ⁊i etiā hoīs esse fili⁹ dignaret veniēs q̄
rere ⁊ saluū facere qd̄ perierat. Ut sicut p̄ adā moīs. ita p̄ mortē xpi
esset resurrectio mortuorū. Adā se ⁊ suā soltolē supbiendo deiecit.
xps vsq̄ ad crucis necem se humiliādo in se credētes erexit. Adā di
uinitatis gloriā ꝓcupiscēs cōparatus est iunctis insipiēdo. xps
factus nouissim⁹ viroz cū de⁹ esset. angelicis hoīem adequauit vir
tutib⁹. Adā suāsu serpētis inobediēs in ligno peccauit. xps fact⁹ obe
diēs vsq̄ ad mortē p̄ lignū cūcta restituit. Pater ecce breuiter qd̄ pe
tisti. Dñicus. D̄ inscrutabile diuine bonitatis abyssus. q̄ tali misē
ratione statuit deicta erigere. ⁊ cōtracta in integrū solidare. Sz que
so te dulcis mater ne me estimes importunū si passionis causas p̄ti
culari⁹ indagauero. **Maria** Facito vt voles. ego votis tuis libes
occurram. **Dñicus** Sū ingredere⁹ vnigenitus tuus acerte passio
nis cōsuctum. vidi illū palleſcere. tremere. trepidare. ⁊ immēsis val
latū angustijs in facie sup̄ terrā. ꝓcidere. ⁊ patrē vt a se mortis calicē
auferret cōp̄ari. **Maria** Haz angustiaz nosse cupio rōnem. **Maria** . Ey
mi fili dñice q̄ ingēti merore mea nūc viscera ꝓmouisti. nō possum
equo animo haz calamitatū quas fili⁹ ꝓtulit reminisci. Agnosce tū
in his angustijs cōditoris tui dulcem demētiam. **Pauores** enī hos
⁊ tristitias assumpsit vt nostras in se tristitias vinceret. ⁊ eternas q̄s
hō meruerat angustias suis angustijs benign⁹ excluderet. **Sicut** enī
vt sup̄ reuili tuā mortē sua morte destruxit. sic tuā mēstitudinē suis
merorib⁹ eliminauit. vt facie tuā exhilararet in oleo. ⁊ in mentis ala
citate domino famularis. **Dominicus**. **Gratias** benignissimo sal
uatori. qui suo pauore metum mihi dire mortis ademit. ⁊ in spem v̄
te eterne fidenter animauit. **Sed** puto te nō latere mitissima. q̄ xps
dñs in agonia cōstitutus sanguinem ⁊ aquam abunde sudauerit.
Maria . Cum id o fili sp̄ritu reuelante vidissem nimio dolore cont
mota vehemēter intremui. ⁊ sicut ille totā suam carnē in sudorē. ita
ego oē cerebrū meū in lachrymas reliquavi. **Cōsiderās** enī dñs ie
sus imminēs ⁊ amaz mortis discrimē ac tum vehemēti anxietate ꝓ
motus inflāmabat corpus ⁊ cor eius vt apertis membrorū poris su
dor sanguinis ꝓsiliēret. **Et** hec q̄ dē benignissimus miserator in signu
ra morticis hoīs vltro pegit. q̄ humane mētis in se carnem expressit.
Domine quippe ad mortē ꝓpinq̄ate vim quandā terroris ac for
midinis patitur. cū p̄ solutōem carnis ad eterna ⁊ districta tribuna
lia purget. **Ne** ergo fidelis xpianus horā mortis anxius sudāsq̄ ꝓ
timeſceret. vnigenitus meus ⁊ sudare voluit ⁊ vehemēter metuere
vt illi hō grās haberet ⁊ corde diligeret. **Dominicus**. **Et** merito

**Cur xps p̄time
scere voluerit cō
tristari**

**Cur sanguines
et aquam xps
sudauerit.**

Dyalogus **Septimus**

id quod. **N**ā ego quoque hec abs te audies in ei⁹ amore incādescere in
cipio. **M**aria. Agnosce etiā hūc (quod de toto corpore ei⁹ profuit) sudore
id potestere quod a mystico ei⁹ corpore quod est ecclesia sanguis fundendus sit
et sanctorum martyria emanatura. **D**is enim quod mebrū fuerit xpi pfectu
tionē paratū necesse ē. **I**n hoc preterea sudore nō oculis solū sed et mem
bris oībo flexisse videt. ut mysticū corpus eius totius in corpore la
chrymis purgaret. **D**ūc autē sanguineū sudore adeo copiosus fuisse
cognouim⁹ ut magno profuio labret in terrā. ut terrenū hōiem cal
do sanguine foueret. et ad fructum vite mortuū aīaret. **D**ominicus.
Antū libetere quod dicit ex ipso. nā amore redolēt et pietatē. **U**nū re/
miniscor quod mihi bilem mouet et stomachū vehemēter. **L**ū iisset xps
dñs obuiā hostib⁹ suis accessit ad eū nescio quō pfidus et sub specie
pietatis lupus agno mitissimo osculū dedit. atq³ h⁹ pacto pdidit in
imicis. **M**aria. **D**ocē osculū inde nequissimi pditoris quod amoris
pignore vulnus inflixit. et charitatis officio sanguineū fudit. et pacis
infrumēto mortē irrogauit. quod tū ab alto stipite laqueo se suspēdit.
Aduerte tū hui⁹ osculū p⁹ture. nō malicia illud impmētis. sed pacien
tia recipiētis. **D**ocē osculū deū tibi iratū recōciliant. celū resoluūt
angelos pacificauit. **D**ocē osculū mūdi blādiatias in absinthiū p⁹it
mūdi odiā dulcescere facit. et fraudulēta pditor osculū cauere tein
struit et odisse. **D**ominicus. **N**ō arbitrabar has tali osculo inesse p⁹u
tes. **D**ocē itaq³ osculū xps fureti p⁹lo tenorat. p⁹festim puadit et mul
tis p⁹terib⁹ agit. **D**ocē diris vinculis colligat. **M**aria. **D**erore eni al
tero mihi animū acriter pmouisti. **N**ō vacat tū a mysterio cui dña
maiestatis tāq³ latro ligari voluerit et p⁹hedī. **A**dā in paradyso fur
tū latrocinūq³ omisit dū fructū vetitū rapuit et momordit. **A**st eū
furtū rei aliene inuito possessore attractatio. **D**ū⁹ furti grā oē hōim
gen⁹ a dyabolo p⁹hedim et pctis implicitū tenebat. **D**ūc fure reus
vni⁹geni⁹ meus ut solueret voluit incōphēbilis p⁹hedī. et summa
libertas vinculū colligari. **D**inc tātus hec vincula sequit⁹ fruct⁹ ut col
ligationes impietatis dissoluant. nō dī infirmitatū corripiant. vin
cula mortis et inferni p⁹iciant. et quod in tartaro p⁹clūst erat solutis dolo
rib⁹ libent⁹. **D**ominicus. **D**ictā vincula xpo quodē amara. sed nobis
vere dulcissima. **U**os quō funib⁹ me charitatis astringite et sensus
meos oēs et intellectū in obsequiū xpi captiū. ateneq³ a fraterna dī
lectōe me vnq³ separari p⁹mitite. **D**is igit⁹ vinculis cōstrictus coram
anna pōtifice xps statuit. et ferrata manu a seruo nequissimo duriter
verberat. **D**um hec cernerē nō potui fateor lachrymas p⁹tinere et inter
num animi occultare dolore. **M**aria. **N**onne tunc optabas
eum qui percussit aut celesti igne consumi. aut terra dehūcente solber
ri. aut correptum a temonio volitari. **D**ominicus. **D**ixit autē

**Virtus osculi
iude.**

**Fur captus et
ligatus xps**

De mysterijs passionis xpi

certe. et mille in illū fulmina impēbar. **Maria.** Vide nūc mi dñe ce q̄ longe sis a paciētia redēptoris tui. Quā rogo vindictā. q̄ fulmina. q̄ supplicia in passore rectorē nō poterat cui creatura om̄is seruiebat. S; paciētia docens te instruit inimicos nō aduersio ne sternēdos s; paciētia supandos. **Dñicus.** Optimū documētū et in tanto p̄ncipe mirabile hūilitatis exemplū. Ab anna cū eēt dñs Iesus ductus an̄ aspectū cayphe p̄sulis. statim illic falsis testib; ip̄eas et in multis neq̄ter accusat. **Maria.** Vide h̄ dñice saluatoris tui dulcissimā pietatē. Falsos testes innocens admittit vt veros testes ab electis abigeret. Qui est electi sunt. in multis tamē nocētēs sunt. Quis em̄ gloriabit castū se habere cor et mundū esse a pctō. Accusator itaq; fratru dyabolus. est ipe in se nequā et mēdax sit. h; tñ vñ electos corā summo iudice deo in mult; accusare veraciter possit. falsos q̄ testes in se summa bonitas admittēs hoc suis fidelib; p̄meruit vt in suo iudicio a veris accusatōib; hostiū p̄mūiri aut erui possint. Sapit ne tibi qd̄ dico. **Dñicus.** Immo dñā mea optime mihi sapit. et cordis palato tuor; penetrat mella s̄bor;. S; qd̄ rōis ē rogo qd̄ ad falsa testimonia penitē nil rēdit. **Maria.** Ea ē natura falsi vt silentiū agere veritate se sibi citi; mentiat. Nunq; meius falsum q̄ suo cōmōto restruēt. Præterea xps exhitens iusticiā siluit/indignis exeret misericordiā ne ampli; peccaret tacuit/malignis docēs paciētiā cessit calūnijs. S; vidisti ne mi dñice quō dicēte dño (amodo videbitis filiū hoīs sedentē a dextris s̄rutis dei) cayphas p̄sulū inuenerit. blasphemū p̄clamauerit. et pontificale sibi abrupit vestimētū. **Dñicus.** Uidi fateor. et maliciā funestissimi hoīs vehementer obstupui. **Maria.** Miror tñ quid illa sacre vestis discessio in figura fecit. **Maria.** Nō vides q; dū sibi cayphas vestimēta discidit. ip̄m q̄ tegebatur vel amentū legis abiecit. Intellige q̄ iudeor; sacerdotiū pontificū scelerib; cito eē sciendū. et ab statu sue integritatis defaniscēdū. **Dñicus.** Nūc cōplebit (nisi fallor) vaticiniū D; ee p̄phete. Sedebit inquit ppl̄a meus dieb; innumer; sine rege. sine sacerdote sine sacrificio. sine ephor. et sine theraphin. Hoc ē ephor qd̄ cayphas scidit. qd̄ refartiri nō poterit in eternū. S; cur xps laus et gl̄ia eterni patris blasphemū voluerit p̄clamari. abs te pia mater audire desidero. **Maria.** Ut te purū a blasphemā custodiret. Nō em̄ peccator voluntate ora atq; ope deū et blasphemat et inhonorat. imitatus adā parentē suū. q̄ huius sceleris p̄mus reptor emicuit. Adā p̄mus diuini noīs blasphemator. xpus vō p̄mus summi patris laudator. Ille corda filior; maledictis opplenit xps corda atq; ora fidelīū laudib; infrenauit. Hinc q̄ ille mitissim; blasphemus dici dignat; ē vt blasphemū trisariam ab electis excluderet. et eterna b̄ndictōne suscitaret.

Cur xps falsis testib; accusat.

Cur tacet xps.

Quid fecit vobis sacerdotatū disruptio.

Cur blasphemus xps voluit dici.

Dialogus Septimus

Dñicus. Puto ob id etiã. ne in eã societate numeremur vbi i inferno impj linguas suas comanducat. ⁊ deũ optimũ sine intermissio neblas phemãt. **Maria.** Recte tu qdẽ. **Dñs.** s̃o vidisti filiũ meum turpibz sputis inq̃nari hanc idcirco iniuriã ptulit vt sputaminibz in suã faciẽ susceptis aiaz nostraz facies lauaret ⁊ extegeret. **Adam** cũ pcepta p̃tennẽs veritũ sumpsit q̃s in dei faciẽ neq̃ter p̃spuit. **Dñc.** uile a dyabolo vicioz inq̃namẽtis cũ sua sobole p̃spui meruit. **Sz** hec sputa p̃ sputa q̃ ptulit xps miserator extersit. **Dñc.** cauendũ xp̃iano ne more iudeoz xpi faciẽ p̃spuet. dũ aiam suã vicijs polluit. dũ dei in se imaginẽ inficit. dũ execrãdis dogmatibz veritatẽ extirguit dũ de pceptis dei muneribz grãs ingrat̃ nõ agit. **Dñc.** **Op**tima informatio tua ⁊ alta mẽte collocada. **Sz** vidi (qd̃ sine lachrymis referre nõ possum) post sputa atqz alapas deũ ⁊ dñm angeloz fordibz poplo oculis velari. ⁊ multis ludibrijs ⁊ s̃beribz acriter fatigari. **Maria.** Deus singulr̃ menũc ip̃ediunt vt vix q̃ hic sentio valeã enarrare. **At** nũc hui⁹ velatõis accipe rõem. **Dñm.** parẽs cuz diuinitatis sciam apperit lumẽ cordis amisit. ⁊ a regione lucis expulsus in hac tenebrosam miserie vallẽ cũ sua ple descẽdit. **In** tantã deniqz mẽtis caliginẽ miserãdũ gen⁹ hoim sponte p̃fecit. vt abiecto creatore creaturã coleret. ⁊ oigẽnũ deũ monstrã nequiter adoraret. **Totus** pene mũdus vna hac erat tenebrãz cathena cõpeditus. nec fides limpide flãme illuminare hac poterant noctẽ tenebrosam. **At** igit̃ hac caliginẽ de⁹ miserator abstergeret ⁊ cecis mentibz lumẽ veritatis infunderet. oculos suos sup solẽ clariores velo obscurari p̃miserit. q̃s postmodũ etiã in morte extingui sustinuit. **Hinc** iã fili dñi ce reuelata faciẽ glãm dñi speculamur. in eandẽ glãm in lumẽ a lãmine trãformati tanqz a dñi spũ. **Dñicus.** Vere sanus distillans labia tua ⁊ eloquiũ tuũ dulce. **Nõ** iuerito (vt cerno) velamẽ sup cor da iudeoz positũ ẽ qd̃ nunqz eis auferri poterit donec fide instituti trãserint ad xpm. **Cũ** hec ⁊ multa alia p̃bra circa filiũ tuũ o dulcissima agerent. petrus quẽ comitẽ mihi adhibuerã ab ancilla interrogatus repente heu dolor ter dñm denegauit. **In** ego p̃fusius mee int̃ bacillitatis p̃cius ne in silẽm errozẽ incidere cit⁹ ip̃ia p̃oria fugicã dereliq̃. **Petr⁹** s̃o intimo merore p̃punct⁹ egressus foras fleuit amare. **Maria.** Ego petro collapsõ pia mẽte cõpatior. **Sz** hec negatio miserãte saluatore tantũ valebit vt post petrũ nemo vnqz fidelĩ xpm in sinẽ negaturus sit. **Sz** attẽde s̃o vbi xpm petr⁹ negauit. **Il**lic certe vbi veritas explodit. ip̃etif. exacerbat. **Nõ** audisti petr⁹ negãtem in monte. nõ in domo. nõ in tẽplo. s̃ in insano p̃torio vbi dei iusticia aut vendit aut p̃phanãt. **Neqz** in atrio petr⁹ s̃ egressus foras amare fleuit. vt intelligas eũ q̃ in circuitũ ẽ seculari. ⁊ q̃ cũ improbis

Aut xps p̃spuit

Aut velat⁹.

Ubi petrus ne
gat christũ

De mysterijs passionis xpi

carnaliū cupiditatū ignib⁹ se inflāmat. cadere qđē vltim⁹ posse. flere.
 aut nullaten⁹ posse. **Dñic⁹.** Optime nos instituis docuissima ma-
 ter. Sꝫ qđ ille ē obsecro infelicissim⁹ quē a longe intueor ab arboꝝ
 laqueo strangulatū. **Maria.** Ipe ē iudas pditor cui nihil sua cu-
 piditas valuit. **Maria.** Valuit em se qđ denarios pdere. qꝫ denarios tēplo
 aiām dyabolo. z corp⁹ laqueo tradidit. **Judas** itaqꝫ celo terreqꝫ po-
 situs. dū pditois culpē emēdare nō potuit. homicidij pꝫij facin⁹ ad-
 iecit. **Imitant** aut illū qđ sunt ex pte illius. **Quicūqꝫ** em dei grām aut
 susceptā fidē voluptatis aut diuitijs pdit infernali laqō se suspen-
 dit. **Dñicus.** Intueor hic execrabile duriciā iudeoz. quā nec con-
 fessio pcti. nec restitutio pctij. nec nephas suspendij potuit emollire.
Nō puto dñā a magno vacare mysterio qđ p̄cio sanguinis xpi. his
 sez triginta argenteis ager coemit in sepulturā peregrinoꝝ. **Maria**
Sñ putasti. **Ager** pecunia coempt⁹ mund⁹ iste ē xpi p̄cioso cruore
 redēptus. **In** hoc agro fideles tāqꝫ aduene z pegrini sup terram
 xpo cōmortui sepeliunt. z in p̄cio sanguinis ei⁹ tumulati eternā reqꝫ
 em sortient. **Stiles** em a lege z pphetis hacten⁹ peregrini praua tu-
 deoz studia in salutem suscipient. z in p̄cio sanguinis xpi dulciter
 reqꝫescent. **Dñicus.** Donet mihi dñs tuo merito dulcissima mater
 vt in hoc agro tanqꝫ aduena p̄sepult⁹ in xpi sanguine obdormiscā.
Hinc iā a cayphe domo ad pylati p̄torij xpm dñm sum sequutus.
Quē cū vidissem placido vultu. submisso capite. z deplis ocul⁹ corā
 iudice astare. lachrymas retinere nō potui. **Maria.** Ego qđqꝫ dū
 hec cogito me a fletib⁹ tēperare nō possum. p̄sertim dū mente p̄cipio
 tot falsas calūnias. tot p̄ficta mēdacia. tot indignissima p̄bra. **Est**
 tū vñ nō medio crite gloriemur. si aduertim⁹ deū ac dñm maiesta-
 tis ideo falsas calūnias p̄tulisse vt nos in veritate fundaret. z a te
 monū ip̄operijs z criminatōib⁹ benign⁹ miserator erueret. **Dñic⁹**
Magna dignatio z eo dulcissima qđ gratuita. **At** nō minoris ē in
 dulgentie qđ etiā herodi regulo oipotēs rex regum voluait p̄ntari
Maria **Nō** vtiqꝫ minoris. ideo em nūc anne. nūc cayphe. nūc
 regi. nūc p̄fidi iuder oim dñs p̄ceptus offert vt tu posses eius tribu-
 nalib⁹ fiduci⁹ plenus assistere z facie sedētis sup thronū. quā repro-
 bi oēs horescēt trāquilla mēte tueri. **Dñicus.** Donet mihi qđ di-
 cis p̄ia h̄go vngeni⁹ tuus vt manū suā lōge faciat a me. z formi-
 do ei⁹ in illo iudicio nō me prerreat. **Sꝫ** multū me mouit qđ h̄
 rodes multis dñm sermonib⁹ discuteret. nō illi s̄btū ip̄e riderit. n̄s
 credo miser⁹ noluit leuissimo regi p̄ferre r̄sūm ne h̄ pacto erip̄et
 a morte. **Maria.** **Et** hec qđē sui silētij vna causā ē. **Ulex** mag⁹ z
 hic z ad alia plurima interrogata silentiū agit. vt ip̄roba p̄me ma-
 tris cū serpēte colloq̄a exp̄iaret. z sua docta taciturnitate ip̄io s̄ fmo

Cur ager emit

**Cur iudicibus
xps p̄ntat⁹.**

Cur xps siluit

Dialogus Septimus

nes excluderet. Si em̄ eua colubri vetuisset effat. nūq̄ a p̄sido hoste
deciperet. nūq̄ a paradysi sedibō pelleret. **Dñicus.** Nūq̄ tu docta p̄/
culo scā dñā. cū te gabriel saluaret archāgel. nō an illi nisa redisti q̄z
illūverissime nosse ab altissimo destinātū. **Maria.** Ita iustitiamur
a dño vt cognouerim. spūs si ex deo sint. cū nonnūq̄ angel. sathā/
ne in angelū lucis se trāformet. **Uex.** tu qd̄ cepisti p̄legre. **Dñic.**
Cū p̄stolarer ad valuas palacū reditū saluatoris. ecce subito foras a
ministris educit vincul. p̄stic. ⁊ alba veste delutis. quē tāq̄ amēte
et fatū oēs heu dolor ceperit explodere. illudere. subsannare. Uidi
te q̄q̄ in intinere dñi ei. reditū anxia expectares reiectā. miserabile. ⁊
cōpaticbas tibi aīa mea. **Maria.** Erā reuera tū ultra q̄z credi p̄
mestissima. s̄z ne nūc qd̄ sine lachrymis hui. memoriā habeo. Sūt
tū hoc spectaculū nō mediocrit̄ fructuosū. **Dñicus.** Ita q̄s hūc
mibi fructū dignāter assigna. **Maria.** Memorari ne dñice quō
pmus patēs dei sapiam ambiens appenierit. **Dñicus.** Memoror
dñā mater. S̄z ⁊ nos q̄q̄ filij adā nescio q̄ pacto ad scie artvz tā li
benter accurrim. patiores sp̄ curiosum aliqd̄ nosse q̄ religiosum ali.
qd̄ opari. **Maria.** Quare igit̄ vos sciaz appetitores nō aduerti
tis q̄lter dei sapia xps vestris obtutibō p̄ntat. Quid tātope sapiam
tū videri voluerit ⁊ ignat. **Dñic.** Ue nob̄ q̄ sp̄ grādes sum. in
ocul. nris ⁊ iuxta ysaiā corā nob̄ incipis sapiētes. **Pabem.** tū grās
optimo redēptori q̄ idcirco tāq̄ amens atq̄ ignat. p̄tēni voluit et
haberi ludibrio vt filioz ade sup̄biā inclinaret ⁊ hūilitat. exēpla no
bis tribueret. **Uex.** cū ad pylatū dñs ic̄sus rednet. eēt. vxor pylati
nescio q̄ mota spū rogat maritū ne iuxta iudeoz vota xpm̄ occidat
asserens se p̄pter illū in visu multa fuisse p̄ressam. **Maria.** En eua
seda nono hoi xpo p̄parata. Illa gen. hūanū in morte deiecit. ista fili
acta spū ne redinat hō impedire curauit. Illa nouit p̄cutere. ista medi
cū studuit amouere. **Dñic.** Putauerā hanc feminā motā pietate
fuisse. **Maria.** Immo hō pessimo remonio agitatā. **Dñic.** em̄ an
tigu. aiaduertes aīas captinas cit. librandas. necē quā paulo an
xpo parauerat. p̄ hāc feminā auertere nūc satagebat. **Uex.** pylatus
sco aliqd̄ p̄ nob̄ meli. p̄uidēte vxoris p̄camina audire p̄tēpsit.
Dñicus. Donēt mihi merita tua sanctissima mater ne sensualitas
vxor mea me impediat carnē meā cū vicis ⁊ concupiscētijs crucifigere. ⁊
p̄rimoz necessitibō p̄dolere. At nūc plenū ē lachrymis qd̄ subijcio
Maria. Dñā illd̄. **Dñicus.** Pylat. cupiēs dimittere xpm̄. sedi
colum ⁊ homicidā barrabā eis obiecit. vt hui. odio (cū latro esset)
inno centē dñm̄ liberū relaxaret. **Uex.** illi ipudētissimi canes p̄cepto

**Tur vt fatuus
xps voluerit in
ndari.**

**Nota etiam al
teram.**

De mysterijs passionis xpi

principe angelorum latronem pessimum elegerunt. **Maria.** Sten-
da nimis freneticorum insania. Later tamen in hoc opere dulce latis et
suave mysterium. Prothoplastus nostra (cuius sepe iam memini)
vetita gustando deum nequiter reiecit. et pessimo credidit receptori.
huic adhesit. huic quoque famulatus est. Hinc iam omnis eius po-
steritas hoc habet vicij vt contempto summo bono caducis rebus atque
inanibus delectetur. Nemo est qui preciosum separaret a vili. qui lu-
men a tenebris. qui virtutem a vicijs. Omnes itaque circa electiones
plerumque falluntur. cum mors et vita in electione consistat. Si bene
elegeris vita viues. si male penas dabis inexpiabiles. Ne ergo in ele-
ctione christianus se falleret. christus latronem eligi et se contemni per-
misit. vt huius merito nobis ea gratia conferretur qua possemus
que ipse diligit libenter eligere et que prohibet aspernari. Domini-
cus. Magna optimi dei nostri clementia. Sed ve perfidis iudeis qui
nunc pro messia latrone. et pro christo antichristum recipiunt. **Maria.** Tu
quoque fili dñice caue ne iudeos quos arguis imiteris. **Dnicus.**
Quo pacto domina. **Maria.** Quocumque enim anima sceleribus asser-
tit christum sibi vincit et barabam soluit. que vero sectat infirmitatem christum so-
lutum habet. barabam copeditum. Et quemadmodum iudei post ele-
ctum homicidam latrocinijs et seditionibus sunt subuersi. sic ea contem-
ptibilis anima que in se barabam soluit dyabolice latrocinijs exter-
minat. **Uex tu** quid deinceps de christo vidisti ediffere. **Dnicus.** Tu
pylatus cerneret latronem christo preferri iussit cum a militibus in atrium
pretorij introduci. Ego paulo post immixtus turbis atrium ingres-
sus vidi (heu dolor) regem glorie unigenitum tuum vestibus spoliari.
vinculis ad stipitem constringi. et toto corpore acriter flagellari.
adeo vt instar gurgitum sacer eius cruor esflueret super terram. **Sz**
tu queso dulcissima parens repressus parumper singulis. cur hanc
grauem in se animaduersione deus pertulerit effare. **Maria.** De-
morare fili illius miseri qui ab iherusalem descendens in hiericho in-
cidit in latrones. qui ab eis dispoliatus vulneribus confossus. et se
minimus derelictus est. Ipse est adam cum sobole sua. Porro filius
dei christus dominus calamitati eius compatiens suis vestibus spoliari
voluit vt hunc nudum innocentie indumento vestiret. vinculis con-
stringi vt compeditum absolueret. plagis vulnerari vt hunc sanctum re-
formaret. et sanguinem fundere vt semianimum ad vitam gratie ani-
maret. Sicut enim vita omnis animatus in sanguine est. ita et vita
iusti in sanguine christi est. Quem idcirco munificus miserator fundit
a corpore. vt tu illum ore biberes et corde deuote haurires. **Domini-**
cus. Magnam charitatis flammam verba enaporant que tu loque-
ris. et in amorem me optimi redemptoris inflammant qui sic vulne-

Tur xpo barabam
bas peligit

Tur flagellatus
christus

Dialogus Septimus

ratus est propter delicta mea et propter scelera mea vehementer attritus. Sed patere obsecro ut quod deinceps in filium tuum fieri viderim edisseram. **Maria.** Violentus mihi es fili dominice qui ad quilibet narratione tua merore me afficis et dolore. Neque enim sine cordis vulneribus virginis mei plagas recensere. Dic tamen quid videris. **Dominicus.** Cum flagris rex angelorum esset vndique discerptus raptus est a militibus in pretorium. Ego post horam clam locum ipsum ingressus. vidi hanc domina mea virginis tuum vilissima purpurea vestitum. spineo sermo coronatum. arundine quasi pro sceptro detentum. sanguine respersum. et turpibus sputis contaminatum. Exhibebatur ei ab impijs quasi honor regius. sed in spinis et verberibus doloris. **Maria.** En reprimis defluentes lacrymas ut tibi quod ista significet manifestem. **Uex** ut paulo altius repetam. vestibus christus spoliatus est ut tibi veterem hominem exueret et nuditate tua virtutis vestibus adornaret. flagellatus est ut que merueras eterna flagella delectet. Sanguinem sudit ut te roseo suo cruore balnearet. Spinis est coronatus ut que te pungunt temptamina mitigaret et gloria atque honore conspicuum redderet. **Vili** purpura amictus est ut stola te immortalitatis indueret. **Falso** adoratus est ut te eternus genitor honoraret. **Conspuitus** est ut faciem tue mentis ablueret. **Arundine** est vacua iustus ut tibi solida et eterna sceptra donaret. **In capite** celsus. ut caput anime tue integrum custodiret. **Dominicus.** Quod dulcia faucibus meis eloquia tua. iam totus in eius inflammas amore. qui tam indigna pro me sustinuit et me suis languoribus reparavit. **Animaduerto** tamen hoc spectaculo humani generis ambitionem vehementissime retundi. **Nos** miseri coronam et cydarium nostris capitibus imprecamur. christus spineo sermo transpungit. **Nos** auro sericisque libenter immolui mur. christus vili purpura circumtegit. **Nos** honoribus et sceptris delectamur. christus inani arundine teridetur. **Nos** laudes hominum concupiscimus. christus in facie consputat. **Nos** cum honoris delicias querimus. christus et honorat et plagis afficit. **Sed** venobis si in hac vanitate perisimus. et ad tante humilitatis exemplum impia superbia non abdicamus. **Maria.** Optime tu quidem fili dominice. Nunquam enim poterit homo ad christi gloriam conformari nisi prius ad cordis eius humilitate se conformet. se modifit. **Sed** ad reliqua pereremus. **Dominicus.** Tu ipsa vidisti mirissima virgo quam hic sacer vnicus tuus sic coronatus. sic cruentatus. sic viriliter vestibus uniuerso populo a preside in derisum ostensus sit. **Quo** quoque expulsum sit et reprobatum et clamoribus ad mortem turpissimam requisitus.

Cur spinis coronatus xps.

Cur xps in derisum sit ostensus.

Maria. Vidi hec fili et contabui. et pre nimio dolore tota dirisum. **Uex** tu huius presentationis agnosce mysterium. **Logica** queso

De mylterijs passionis xpi

In illo tremendo iudicio cū q̄to rubore ac formidine reprobi omnes
summis xpi tribunalibz p̄sentabunt. Ut ergo electos suos dulcissi-
mus miserator ab ista confusione ⁊ tremore praepereret dignatus est
contēpibilibz p̄sentari. cōfundi. despici. reprobari **Domīnicus**
O benignissimū redemptorem ⁊ omni amore atq; honore dignissi-
mū. **Maria.** At nunc aperi paululum oculos tuos ⁊ vide q̄
cōfusibiliter de filius hic p̄sentat a p̄siede. ⁊ cū q̄ta maiestate p̄sen-
tabit a deo patre **Dic** stat spinis trans fossus. in illo examine videbi-
tur gloria ⁊ honore coronatus **Dic** stat vili veste cōtectus. illic mul-
ta erit luce circūdatus. **Dic** stat plagis oblitus. lūidus cruore re-
spersus. illic sedebit conspicuus. lūinosus. ⁊ multa maiestate cho-
ruscus. **Dic** ab omnibz contemnit. exsibilatur. despuitur. illic eū an-
gelice potestates ⁊ oēs celoz virtutes reuerēbunt. honorabūt ⁊ ob-
sequentur. **Dñicus.** Quid tunc rogo pylatus. qd herodes. quid
cayphas. quid ceteri eius nūc hostes dicturi sunt. **Maria.** Istud
certe **Ecce** hic est quē aliqui habuimus in derisum ⁊ in similitudines
improperij. cuius tā inglorius aspectus apparuit. cui⁹ nos insensa-
ti vitā estimabam⁹ inlaniam. quē nos pupugimus ⁊ iniusto iudi-
cio cōdēnauimus **Quē** nūc sublimis apparet minax ⁊ vere terribi-
lis. cui⁹ nūc maiestatis potentia miseri sentiem⁹. quem in humilitate
positū tam irreuerēter aspernati sum⁹. **Dñicus.** Tuis meritis
hera dulcissima ne in illo iudicio prayoz collegio ad sinistrum la-
tus associer obnix te deprecor. **Maria.** fiet quod exoptasti. sed
iā progrediamur vlteri⁹. **Dñicus.** Tu interfuisti qm̄ pylatus cla-
moribz vict⁹ iudeoz deū iudice vniuersoz suis iussit tribunalibz assi-
stere. in quem dīre mortis sententiā fulminauit ⁊ ad crucis suppli-
ciū iniustissime cōdēnauit. Et ita egressus est a facie p̄sidis domi-
nus maiestatis portas sup se sententiā acerbissime ⁊ turpissime ne-
cis. **Maria.** Deus o dñice tu rursus pmoues ad planctū omnia
viscera mea **Est** tñ vñ nō mediocriter in hac sententiā cōsoleris **De-**
morare quō p̄mi parentes cū dei iussa cōtēpissent amara sunt mor-
tis sententiā percussit. repēte vterq; audiuit. terra es ⁊ in terrā ibis **Terra**
quoq; q̄ spinosum hōiem erat susceptura spinas tribulosq; p̄durie
⁊ eua cū dāno pudoris filios immēsis doloribz generauit. **At** post
q̄ dei filius multa ferus miseratōe mortis sup se sententiā accepit.
adā cū sua sobole ad vitam redire. ⁊ illi nature cui dictū est. terra es
et in terram ibis nunc dicitur. **Sede** a dextris meis. **Nunc** spinis
emissis terra cordis nostri fructū germinat salutarem **Nunc** quoq;
mater ecclesia non in dolore sed in gaudio filios parit quos parit
riuit **Domīnicus.** Consolatus sum plane hoc tuo sermone ⁊
spem maximam p̄cipio eterne mortis sententiā me euasur qm̄ iudep

Quis xps sentē-
tialis

Dialogus Septimus

mens eam super se innocens accepit. et sua iniusta condemnatioe in
am iustissima expiauerit. Sed nunc ad crucis supplicium veniamus.
Accepta igitur hac sententia omnipotens et celsissimus deus filius tuus
crucis in suis humeris accepit. et suus ipse portans ignominiam ad
locum supplicij in medio latronum stans et ingemiscens humilis prope-
ruit. impijs illum procellentibus. iridentibus. verberantibus. **Maria**
Aristissimam nunc spectaculum obiecasti et mille lachrymis proequen-
dum. **Hic** ego tunc mesta interfui corde anxia animo desolata. Sed
intuere rogo quomodo benignissimus pastor pro suo grege se pergit im-
molare. **Aberauerat** enim omnis illa centesima et veneta gustando perie-
rat. **Que** ergo in ligno mortem accepit. per crucis lignum eam suus
conditor requisivit. questam reperit. repertam in suis humeris de-
mes impoluit. et ad pascha eterne viriditatis introduxit. **Dnicens**
Amorem redolet quod dicitis. **Maria.** **Terne** ergo verberatum li-
gno crucis ferum securis requirentem quod immersum fuerat in
profundis aquarum. **Hoc** lignum cum aquas passionum in christo attigit.
duro generi humano quod a ligno vetito in infernum ceciderat per cru-
cis lignum et aque baptismum sursum ad paradysi gaudia vnde cor-
ruerat adnatauit. **Portat** itaque dominus iesus crucem suam quasi
rex suum sceptrum. **Portat** crucem ut victor trophaeum qua principes de-
uicerit tenebrarum. **Portat** ut doctor candelabrum in quo ponendum erat
sue doctrine luminarium. **Portat** et clauem ut summus sacerdos su-
per humeros ut ingrediatur in sancta sanctorum. **Dominicus.** **Alta** mi-
hi huius spectaculi mysteria oppandisti doctissima parens. que sicut
intellectum illuminant. ita etiam inflammant affectum. **Puto** etiam dul-
cem habere rationem quod symon syrenus homo gentilis crucem baiulat
post saluatorem. **Maria.** **In** hoc facto significatur quod repulsa sy-
nagoga ecclesia de gentibus ab ipsis humeris christi crucem fuerat su-
sceptura et in cruce usque in finem seculi permansura. **Verum** quia sy-
mon obediens interpretatur. **Diruerat** crucem cum domino baiulat
qui in ara obedientie quotidie se inactant. **Sed** miraris forsitan cur
dominus christus foras civitatem. foras muros mori delegerit. **Dnicens**
Ideo ut arbitror ut ostendat virtutem sue passionis infra terminos
iudaice gentis includendam non esse. **Non** enim debet magnus redem-
ptor parvo precio stare contentus. et ideo sicut copiosa. ita et publi-
ca debuit fieri redemptio. **Ad** dextram enim et ad leuam penetravit. et
semen eius (ut ait propheta) gentes hereditabit. **Maria.** **Bene**
id arbitratus es. **Tu** quod si fructum volueris sequi passionis. egre-
dere extra castra. mundum per affectum desere et sic porta improperium eius.
Dnicens. **Iuste** me adhortaris diua parens. sed auxiliare obse-
cro imbecillitatem meam. **Uex** nunc ipsum omnium dolorum articulum.

Cur christus lignum
crucis baiulat.

Cur symon cruce
portat

Cur extra civi-
tate christus mori

De mysterijs passionis xpi

atingamus. **Maria.** Quem tu illum diciturus es. **Dñicus.** Ego hunc exultimo maximū illi fuisse dolorē cum nudus sup cruce ter glorie pectus. mēbris omnibus extēsus est. 7 clauoz aculeis manibus pedibusqz transfixus. **Maria.** fateor verum esse quod dicitis. Nam in retro supplicijs nihil tale hactenus p̄fessus est. Ego q̄ qz dum huius tormenti reminiscor. nō me capio pre dolore. **Malleoz em̄ 7 clauoz stridor mea nimis viscera lauciarunt.** Sz habes hic integrā totius veteris hominis medicinā. **Dñicus.** Quez tu veterē hominē appellas. **Maria.** Adā 7 suam p̄geniem. Legisti ne apud ysaiā. om̄e caput languidū 7 om̄e cor merens. **A** planta pedis vsqz ad verticem nō est in eo sanitas. Nō hoc certe de nouo. sed de veteri adam debes accipere. **H**unc ergo egrotum meus filius vt sanaret totum se aquis passionis immerfit. **A**ccipit em̄ vulnus in capite vt intentōem (que anime caput est) in adam sanaret. **I**n manibus vulneratus est vt malas 7 remissas purget operatōnes. **P**edes quoqz clauis obiecti vt terrenas 7 sordidas in homine sanet affectōnes. **A**oz quoqz lācea postmodū est transfixum. vt notias vanasqz absigat cogitatōnes. **T**oto deniqz corpore extēsus 7 affictus est vt totum corpus nostrum. hoc est vita 7 p̄uersatio nostra sancta 7 lucida sit nullam habens tenebrarū partem. **O**culi eius tenebescunt in morte vt aduerterent oculi nostri ne respiciant vanitatē. **A**ures eius multis cōplentur opprobrijs ne aures nostre ad pauperem clamorem obsurdescant. **S**ic clemētissimus medicus vt morbidū nimis hominē sanaret. egritudinē eius in se transsumpsit. vt dum ipse vulneraretur in corpore. homo languidus sanaret in mente. 7 inde animaretur ad vitam vnde vite dominus in mortem spontaneam cōmigraret. **D**ominicus. **U**erba que tu loqueris o feruētissima lampades sunt. lampades ignis atqz flammaz. **U**ere beneplacitum est dño in populo suo. **H**abemus em̄ illum pontificem qui possit non solum cōpati infirmitatibz nostris. sed etiam velit eas in se transferre. expiare. mederi. **S**ed nunc ad erectum in cruce dñm oculos subleuemus. **Q**uid sibi vult rogo deuotissima virgo. q̄ infinite maiestatis que potestates 7 dñationes tremiscunt. in medio duoz latronum delegerit crucifigi. **Maria.** **A**n ignoras. qz p̄mi parentes nostri pepigerant sedus cum morte 7 pactum cum inferno subierāt. **V**identes em̄ furem currebant cum eo. **H**inc ysaias 7 illoz inobedientia 7 p̄fidiam notās. p̄ncipes inquit tui inobedientes loci furū. **H**anc ergo impiam societate vt christus diuelleret 7 socios nos faceret angeloz voluit vt latro cōprehendi. p̄ latrone barraba reprobati. 7 inter latrones crucifigi. **D**ominicus. **D**amabilem inclinationē. qz potenti humilitate antiqui hostis superbiam christus con-

Tur p̄s in cruce clauatus.

Tur inter latrones crucifixus.

Dialogus Septimus

fundit. Ille conabat in celum ascendere. christus dignatus est in cae-
ce pendere. Ille esse voluit dominus angeloz. christus factus est so-
cius latronū. Ille nitebatur esse sicut altissimus. christus vt viroz
nouissimus voluit estimari. Ac p inde vere dignissimus vt in noie
iesu omne genu flectatur celestiu. terrestrium. ⁊ infernoz. **Maria.**
Fideli oculo ista cōuenis fili dominice. ⁊ bene tibi sapit humilitas
dei tui. Vidisti eius p fundissimā humilitatē. ⁊ templare nunc dul-
cissimā bonitatē qua pro suis inimicis cum lachrymis deprecatur.

Dominicus. Eya ⁊ nunc flexus recolo quō p̄fixus. extensus. disse-
patus pro ipis patrem exorauerit dicens. Pater ignosce illis nō em̄
sciunt quid faciunt. **Maria.** Pinc satis aduertis q̄ benigna ⁊ ve-
re dulcis illa anima fuerit que tantis amaricata doloribus a pieta-
tis officio nō se potuerit p̄tinere. Illi furis pleni clauos acriter infi-
gunt. christus cum lachrymis ipis veniam deprecatur. Illi sacrile-
gum caput ante crucem exagitant. christus eis suum reuerenter in-
clinat. Illi letis vultibz suas penas aspiciūt. christus tristissimo vul-
tu illos infans miseretur. Illi subsannātes irrident. christus super
eos vberim illachrymas. Illi inter latrones appensum vlti sedesissi-
mū aspernantur. christus eos quasi insontes patri excusare conatur.

Dominicus. Animā vere dulcissimā que in tanta hoīm insa-
nia tam benignā indulgentiā exhibuit. ⁊ p nostris psequutoribz ex-
orare nos docuit. Sed vidi dñā quod tu quoqz ipa vidisti vultum
pendentis fuisse tristissimū. **Maria.** Nec mestitudo vultus ⁊
animi merore descendit. Multe namqz illius tristicie ratōnes Ego
cruci eius gemebūda ⁊ mesta vehementer assistens dolor suoz ps
magna fui. magis em̄ meas q̄ suas angustias dulcis filius deplora-
bit. Videns ergo mei cordis amaritudinē. videns quoqz saluādo-
riū paucitatē. ⁊ ⁊e tantis beneficis impioz hoīm ingratiudinē ta-
ctus dolore cordis intrinsecus mestitudinē mentis vultu exterius de-
monstrabat. Uex huius tristicie gr̄a exhilarant in oleo vultus no-
stri. ⁊ caput nostrū inūgimus. ⁊ faciem nostrā aqua sapientie saluta-
ris diluimus. Nec tristicia eterna a nobis mestitudinem excludit. ⁊
ad gaudia māsura intro mittit. **Dominicus.** Ecce audiui exultās
huius abs te tristicie ratōnem. Uerum quid cause est obsecro q̄ in
quinqz corporis sui sensibus tam acriter voluerit p̄turbari. Aures
em̄ eius hauriebant opprobria. oculi ludibria. nares feda sputami-
na. gustus acerbā pocula. tactus spinarum ⁊ clauoz acumina
Maria. Laudo te qui dei tui p te patientis tam exacte suppli-
cia numerasti. At nunc huius turbationis accipe ratōnem. Nisi em̄ in
suis sensibus dñs turbaretur. nūqz posses tuos ad trāquillam redi-
cere pacem. Tunc vero cessat abs te vanus p̄curitus aurū. concu-

Dicit pro suis
inimias.

Cur vult' rpi
mestissimus

Cur cū turbat'
pepedit sensibz

74

De myſterijs paſſionis xpi

piſcentia oculoꝝ. illicitoꝝ tactuum delectatio. ciboꝝ odoramentotoꝝ
qꝫ voluptas. **A**ſtificationis itaqꝫ ſub diſciplina ſenſibus tuis hoc ma/
gnum habebis in premio vt in illo regno ſuperno deus tuo ſit lumē
viſui. baſſamū olfactui. roſa tactui. cythara auditui. ⁊ mel guſtui

**Cur cū tranſuer
berato corpe**

Dominicus. Optime me afficit benigna mater. ſed quid rōnia
p̄tinet illa ſui corpis vndiqꝫ facta diſruptio. Pendebar em̄ p̄ſiſſus
vulnere ſuper vulnus ſaucius. diſſipatus. rubricatus. **M**aria. Et
tu ergo dominice nota (vt facis) hoc rubrum reclamatorium. Ha/
bent em̄ aucupes eum mozem vt cum aues venaticas ad manuz cur/
p̄iunt reuocare rubrum eis ⁊ cruore reſperſum reclamatorium a loꝝ
ge demonſtrent. Aues itaqꝫ eſſam arbitantes ad nutum ſe reuocan/
tis aduolitant. Peccante primo parente totum genus humanū de/
manu auolauerat. additoꝝ. Sed vt poſſet homo vagabundus et/
erraticus reuocari. deus vnigenitus meus ſanguine p̄ſperſum in cruce
reclamatoriuꝝ exhibuit quo auolantes animas ad ſe reuocauit.

Oſtendit em̄ cordium vulnera cito poſſe ſanari qui pro medendis
vulneribꝫ ſic vulneratus fuit.

Dominicus. Ita eſt plane ſicut tu
aſſeris. Libenter em̄ nos morbidū vulneratū amplectimur ſaluato/
rem vt anima noſtra noſtra reſartiatur ⁊ ſanitas permaſura donetur. Sed
quid ſibi vult rogo copioſiſſimus ille ſacri ſanguinis effluus qui

de manu p̄dumꝫ vulneribus tanta vbertate deſcendit. **M**aria. **Cur cū ſangu
inis vulneribꝫ**

Legiſti ne quō moꝝes vaſa ſanctuarij ſanguine reſperſit. qꝫ in lege
pene om̄ia in ſanguine mundantur ⁊ ſine ſanguinis effuſione nō ſit
remiſſio. Summus quoꝫ ſacerdos ſemel in anno cum ſangu/
ne introibat in ſanctas ſanctoꝝ. Hec om̄ia ſi volueris myſtica ratione
diſcutere. facile reperies cur p̄piciator generis humani ſanguinem
ſuum voluerit in cruce diſſundere. **H**ic ſanguis antiquā patris irā
mitigauit. angelos ad pacem reduxit. celos aperuit. tartara vacuauit
dyabolum p̄regit. ⁊ totius mundi peccata deleuit. **D**ominicus.

En iam licet nobis haurire aquas in gaudio de fontibus vulnerum
ſaluatoris qui nō in ſanguine alieno ſed per p̄prium ſanguinem in/
troiuit ſemel in ſancta. vaſa ſanctuarij clementer aſpergens. ſuo vide/
licet ſanguine electoꝝ animas repurgans. **A**nimaduerti preterea
qꝫ in cruce pendens vnicus tuus brachia ſua nimis indulgenter ex/
pandit. **M**aria. Bene aduertilli. ſed recole queſo quō olim adā

**Cur cū expāſis
brachijs.**

inobediens fugerit. p̄cul a facie domini iram ventus ⁊ vindictā. Ecce
nunc dulciſſimus miſerator brachia expandit cupidus fugientē re/
cipere. ſuſceptum complecti. cōplexum deoſculari. **Q**uantūuis ma/
gnus peccator quis fuerit p̄ſideret pietatē brachia expādentis audi/
atqꝫ vocem poſt tergum mouentis. Venite ad me om̄es qui labora/
tis ⁊ onerati eſtis ⁊ ego reficiam vos. **D**ominicus. **S**uaues ſp̄s

Dialogus Septimus

**Cur cū cōficiis
manibz**

rant amorem verba que dicis misericordie mater, sed et puto eandē significare clementiam q̄ manus pedesq; sunt spiculis trans figi. vt ostendat scz nolle se redeuntē peccatorem aut manibz ferire. aut pedibz repellere. **Maria.** Bene id existimasti. Scito tamen culpam nunc manū deleri quas ad poma noxia adā primus extendit. Ille em̄ digitos expandit ad lignū vetitū. xps vero ad crucis supplicium. vt noxiam vsurpationē innocens pena conuelleret. Pedes vero ad e et sine sobolis presto erant ad cursum mali operis quos dñs fecit in viam consistere mandatorū dum suos pedes patibulo affixit vt iaz clamare possit. pes meus stetit in directo.

Dominicus. Vinea ne nūc colligo virgo maria quō vetus homo noster cū xpo crucifixus sit vt destruat corpus peccati vt ultra non seruiamus pctō. Nūc etiaz colligo quō trituratus sit moab in cruce sub domino si cut terunt palea in plastro. et extendit manus suas sicut extendit natans ad natandū. scz in modū crucis. Manus enī dyaboli sub xpi manibz sunt cōfite. qz per crucis mortem omnis ei nocēdi potestas sublata est. Expoliavit quippe vnguentis tuus principatus. et potestas tradidit libere. palam triūphās illos in ligno crucis. **Maria.** Prudenter hoc tu mysterium cōcepisti. **D.** autē vidisti eum in cruce toto corpore longelateq; distentum ideo id fieri benignus redēptor sustinuit vt tu posses comprehendere cū omnibz sanctis que sit longitudo. latitudo. sublimitas. et profundū. Ut sit longanimis in aduersis. latus in operibz charitatis. sublimis in spe eternitatē. iunus in timore humilitatis. cū nesciat homo vtrū amore an odio dignus sit.

**Cur cū extēsis
venis**

Dominicus. Intellego mysteriū. Cupio tamen profundius nosse quid illa venarū omnium acerba distensio velit exprimere. Nā sicuti in cythara nemi. ita et in cruce saluatoris vene protense sunt. **Maria.** Placet quod de cythara subinfers exemplum. Nam et cythara dauid qua demoniū a saule pellebat dñice crucis typum exprimit. Nemi in cythara distenti suaue resonant. ita et dñs dulcem in cruce cecinit melodiam. In hac cythara crucis sunt ligna dno. tres clau. et vene corpis locum obtinet cordarum. Plectrum vero lingua xpi est. quo septem notulas interiori capiendas auditu deprompsit. Ecce habes mi dñice cythare exemplum quod redidisti. **Dominicus.** habeo fateor. Sed septem illas notulas queso vt audiam. **Maria.** Notula prima fuit magne pietatis quando me desolata tam virgini ioanni commendauit dicens. Mulier ecce filius tuus. Secunda fuit mire charitatis. qñ in ipso omnium penarum seruire pro suis deprecatus est inimicis. pater inquit ignosce illis. Tertia notula est misericordie. hodie mecum eris in paradyso. Quarta compassionis dñi corruptam in primis parentibz humanā natū

De mysterijs passionis xpi

ram deplorat dicens. Deus meus vt quid dereliquisti me. Quorum
enī assumpsit naturam horum plangit ⁊ miseriam. Quinta fuit no-
tula desiderij quod expressit dicens. Sitio salutem scz animarum.
Sexta humilitatis ⁊ confidentie dicens. Pater in manus tuas com-
mendo spiritum meum. omnem honorem patri tribuens non dese-
cum virtutis. sed confidentiam insinuat eiusdem se esse cum patre
potestatis. Septima est notula perseverantie. vbi ait. consummatuz
est. vt ⁊ nos opera iusticie vsq; in finem consummantes mortem in
cruce cum domino sortiamur. At nunc fili dominice quotiens te ap-
prehendit humana temptatio hanc cum dauid cytharam tange. ⁊
demonium abs te citius effugabis. **Dominicus.** Prole admo-
nes chastitatis virgo. nam ⁊ hoc ipsum ysaias pollicetur dicens.
In tympanis ⁊ in cytharis ⁊ bellis precipuis expugnabunt eum.
Sed quid est obsecro qd dominus iesus rauca ⁊ miserabili voce in
cruce pendens exclamauit. **Maria.** Adam olim territus ad vo-
cem dei in paradyso deambulantis ad auram post meridiem consci-
us sine nequicie fugit ⁊ abscondit se ⁊ sub ficulnee folijs latitauit.
Dunc ergo pauidum ad veniam cupiens dominus animare voce
lachrymabili ade ruina miseriamq; deplangit dicens. deus meus
quare dereliquisti me. Hanc vocem transgressor ob audiens de late-
bris exit conscientie ⁊ ad spem indulgentie reforescit. Atq; ideo eti-
am hec vox alta ⁊ valida fuit. vt internam cordis surditatem dis-
rumperet. ⁊ almi spiritus insus flatonem admitteret homo olim ad
diuina surdus ⁊ insensibilis. **Dominicus.** Multos (heu do-
lor) etiam post hunc clamorem surdos aspicio. qui a veritate qui-
dem auditum auerunt. ad fabulas autem conuertuntur. Sed hos
dimittamus. tu mihi presta benigna parens vt audiam ego quid
loquatur in me dominus deus. At nunc non sine fletu meminisse
possum lachrymarum dei mei in cruce plorantis. Nam ⁊ tu quoq;
genens vidisti exundantiam fletuum suorum. cum tanq; e duobus
fontibus ita ab eius oculis lachryme profilirent. **Maria.** De
lachryme filii me sepe in fletus maximos concitarunt. Plorans enī
plorauit in nocte. in scz iudeorum cecitate. ⁊ lachryme eius in maxil-
lis eius. Verum hic etiam animaduerte benignissimam propicia-
toris tui clementiam. Spinis spiculisq; trans fossus. ⁊ mille valla-
tus angustijs nihil horum memor. vestras potius clades vestras
illachrymatur angustias. Nam filij adam a paradyssi sedibus ex-
trusi. ⁊ in hanc miserie vallem proiecti. multis quotidie replentur ⁊
vicij ⁊ miserijs. ac tandem (quod omnium grauissimum est) hinc
expulsi per mortem eternis incendijs immerguntur. At dominus ie-

*Lur cū rauca
et lachrymabili
voce*

*Lur cū lachry-
molis oculis.*

Dyalogus   Septimus

his filius meus miseris super magnitudine mali. in hanc vallem miserie vltro descendit. et hominis miserias in se recipiens sanguine et lachrymis expiauit. **H**e lachryme igneas malarum cupiditatum cathenas effringunt. he lachryme lapidea corda permolliunt. he lachryme eternas ambustiones extinguunt. et refrigeria mansura conficiunt. **D**ominicus. Vere in indulgentia sua (vt concinit Ysaia) redemit nos legifer noster et rex noster. et leuauit nos cunctis debus seculi. Sed ve nobis filijs adam. qui hic ridemus et ludimus et illudimus lachrymas dei nostri. Ipse nostras calamitates illachrymat. et nos more amantium freneticorum sanos nos arbitramur. cum sumus miseri et miserabiles. ceci. languidi. vlcerosi.

Maria. Comprime parumper dominice zelum tuum. et si quid aliud in cruce vidisti quod te permouet ediffere.

Dominicus. **M**ouit me fateor facies illa pendentis. pallida. exanguis. macilentum tamen hic pallorem amorem exprimit redimentis. **P**alleat omnis amans (ait ethnicus quidam) color est hic aptus amanti. **R**e quoniam sponsus sponsam suam (ecclesiam loquor) vnice adamat. hunc amorem ostendere voluit pallore vultus exesaq; macie.

Dominicus. Decet etiam hic pallorem omnem vere deum amantem christianum. quem efficit et laborum paritas. et studij disciplina celestis. **V**erum his lachrymis. his palloribus miserator noster iesus christus suspiria iunxit. gemitus et singultus. qui de illius dulcissimo diuino pectore erumpbant. Tu mihi rogo christe

fera virgo horum gemituum astrue rationem. **M**aria. En et ipsa nunc quoq; lachrymas retinere non possum. **N**ouens tamen eandem esse rationem gemituum que et lachrymarum. Tu nosti dicente Ysaia q; deus posuerit in eo iniquitates omnium nostrorum. **H**as itaq; super se recipiens contritione permaxima suspirijsq; et lachrymis penitus expiauit. **N**on enim sufficit optimo propiciatori mundi peccata solis corporis tormentis et preciosi sanguinis effusione celare. nisi etiam cordis dolores amarissimos pro eis benigne assumeret et infinita contritionis amaritudine se mactaret. **I**am aduertis (ni fallor) que sit horum singultuum propinqua ratio. **T**am ingens enim et profunda fuit cordis eius compunctio vt non nisi ingermiscere potuerit et lachrymari.

Dominicus. **V**iscera nunc dei nostri qui pro sua creatura ingemiscit et dolet. malitq; peccata nostra cum sua amaritudine expiare q; iuste punire. **S**ed quid rogo cause est q; se fitire tam anxie proclamauerit.

Maria. **S**itis ista cupiditatum tuarum sitim exinguit. vt in reliquum sitiat ante

Cur cum facie pallida

Cur cum multis gemitib;

Cur fitiret

De mysterijs passionis xpi

ma tua ad deum fontem vitium. q̄ perdere adam situerit dei sapien-
tiam ambiens ꝛ maiestatem tu ex genesi satis id nosti. Inde etiam
ade soboles secum hanc sitim quasi funiculum trahens in modicis
semper illecebris exesuat. Hanc ergo sitim christus vt extingueret ꝛ
mellifluos perhenis dulcedinis fontes aperiret sitire voluit. ꝛ ama-
ro fellis poculo fatigari

Dominicus Nunc satis intelligo hac
siti atq; hoc felle prime matris usurpata conuicia. ꝛ diram pomoz
esuriam expiari

Maria. Bene intelligis. atq; ideo etiam cum
vngigenitus meus hunc potum summis labijs attingisset dixit. con-
summatum est. ostendens ingluuiei culpam acerbis felle termina-
tam.

Dominicus. Hoc poculum cum accepisset dominus (vt
ostenderet se omnia consummasse) inclinato capite tradidit spiritum

Rogo nunc te intemerata genitrix. ediffere mihi huius inclinatio-
nis ꝛ mortis sacramentum

Maria. Quod requiris domini-
ce in promptu est. Ista humilis diuini capitis inclinatio humani
generis male erectam superbiā deprimit ꝛ deflectit. Ambulabant

eū filij adam contra deum erecto collo. ꝛ pingui ceruice se armabāt
Sed misericors atq; humilis xpus hanc superbiā sanaturus ca-
put patri reuerenter inflectit. ita corpore vt corde se submittere op-
tauerat ꝛ p̄terea olim sponsa in canticis osculari osculo oris sui. Quis
ait mihi det te fratrem meum vt inueniam te foris ꝛ deosculer ꝛ iam
nemo me despiciat. Tunc reuera foris frater christus inuentus est
quando extra urbem eiectus in monte palam crucifixus est. Oscu-
lum itaq; diu quesitum sponsa suscepit quādo xps os porrigens ca-
put in ligno deflexit

Caput etiā inclinat vt perpessi ponderis osten-
dat grauitatem. vt suam nobis ingerat paupertatem. vt de cōsumma-
ta passione patri exhibeat gratitudinē. ꝛ vt ad se clamantium vota ꝛ
pitius exaudiret.

Maria. Cur autē mori voluerit nō opus est vt sollicitus in-
quiras cū certū habeas mortem eternā sua morte cōuelli. ꝛ post vitā
hic datā gratie vitā illic perpetuā reuelari

Dominicus Optime te in-
bueniente pia virgo resectus sum. Nūc abs te didici omnia que con-
stat filiū tuum aut egisse aut ꝛsum esse. amorem. humilitatē. cle-
mentia maximā redolere

Atq; in eandē credo venire dulcedinem ꝛ
post acceptam mortē latus suū militari lancea voluerit transpungi.
vt scz ꝛ vulnus lateris amor patefceret cordis

Nam ꝛ ipa lancea ad
cor vsq; processit.

Maria. Nunc palā intelligis nō habere filios
adam quod querulenti paradysi sibi ianuā obseratā esse

Ecce alia il-
lis ianua ꝛz longe illa dulcior. amencior. fructuosior. Per hanc in-
gredi possunt ad cor saluatoris. a corde ad aiām. ab aiā in diuinam
claritatis abyssum. vbi nō ignales sed qui nō marcescāt fructus sua

**Cur cū inclina-
to capite.**

**Cur ipsa latna
aperiri voluit.**

Dialogus Septimus

missi decerpantur. ubi serpens deceptor nullus pertimescitur. ubi nemo aut expellitur aut contristatur. In hac caverna macerie quotiens temptaris ingredi. illic abscondere donec transeat indignatio

Dominicus. Delector (mihi crede) in verbis gratie que procedunt de ore tuo. Non iam frustra adam subter cōsuta perizomata se timidus abscondat ab ira dei. habet nunc aliud latibulum multo securius latus saucium saluatoris. Sed anteq̄ ad sepulcrum domini veniamus oro te o sanctissima vt me doceas quid tres ille

crucis significant in quibus cum latronibus est appensus.

Maria. Tres crucis tria martyria sunt. malozū. scz hominum. penitentium ⁊ perfectozum. **Dominicus.** Penitentes ⁊ perfectos homines in cruce pendere minime dubito. Sed quo pacto reprobi crucem habeant nequeo cōprehendere. presertim cum ipsi letentur dum male fecerint ⁊ erulent in rebus pessimis. **Maria.** Ita nec excidit tibi quod in libro sapientie ipi de sua cruce confitentur. Ambulamus aiunt vias difficiles. ⁊ in via iniquitatis ⁊ perditionis lapsi sumus. Hieremias. quozq̄. vt inique agerent inquit laborauerunt. Et ysaias. Impij quasi mare feruens quod quiescere non potest. Et sapiens. Semper presumit scia perturbata conscientia.

Dominicus. His testimonijs contradici nō potest. Sed ipsam crucem malozū velim agnoscere. **Maria.** Superior pars huius crucis est superbia qua laborant miseri vt alijs dominentur. Inferior pars crucis est luxuria qua tanq̄ in stercore volutantur. Computrescunt em̄ iumenta in stercore suo. Dextrum cornu auaricia ⁊ diuitie cum sudoribus acquirantur. Sinistrum inuidia ⁊ de bonis aliozū eruciantur.

Dominicus. Uidi mater funestissimam crucem. sed putabimus ne eos ab hac cruce in paradysum conscendere

Maria. Immo vero in infernū demergi. vt de cruce transeant ad crucem. ⁊ ab armis ferreis incidant in arcum ereum. Sed nunc alias duas crucis transeo breuiter. **Cruz** penitentium habet quatuor cornua. scz contritionem. elongationem. ignoscibilitatem. restitutionem. Ab hac cruce in paradysum cum iusto latrone conscenditur. **Cruz** vero perfectozū in quo christus defigitur hec habet cornua. timorem. laborem. aduersitatem. contemplationē. Sed cupis forsitan fructuosus aliquid de his crucibz nosse.

Dominicus. Cupio o mirissima si dignaris. **Maria.** Vates penes te dominice tria que te crucifigere oportz. spiritum. carnem. ⁊ mundū. Spiritum cum xpo carnem cum latrone dextro. mundum a sinistris cum impio. **Cruz** spiritus est feruor deuotionis. cuius sunt. cornua. amor. spes. timor. et. dolor. **Cruz** carnis rigor est discipline. cuius sunt. brachia. vigilia

Cruz tres crucis

Dialogus **S**eptimus

abſtinentia. aſperitas veſtium. diſciplina verberum. **A**nux vero qua mundus reſigitur eſt paupertas ſpiritus. cuius ſunt cornua. **P**remptus glorie. pecunie. patrie. parentele. **P**ates iam vt arbitror ſufficiẽtem de his crucibus inſtructionem. **S**ed queſo te mi dominice q̄ te aſſeris in cruce vidiffe dominum me quoq̄ matrem eius ſub cruce aſſiſtere nõ vidiffi. **D**ominicus. **Q**uid nĩ viderim o miſiſſima mater. **N**eq̄ em̄ nunc quidem eius poſſum viſionis ſine gemitu meminiffi. **V**idi nempe te ſub cruce pallidam. exanguem. miſeram. veictam. tremebũdam. ⁊ mille doloris gladijs tranſuerſeratã. **C**um vero ſaucius ⁊ extinctus recumberet in ſinu tuo vnigenitus tuus aĩad uerti te innumenſis ſteribus exundantem. ⁊ plagas eius innumeris lachrymis diluentem. **H**ec dum cernerem compatiebantur tibi omnia viſcera mea. **M**aria. **E**go dum oportunum fuerit munerabor tibi pietatem iſtam. **N**oueris tamen me in paſſione filij typum eccleſie tenuiſſe. **H**ec enim cum ſponſa ſit chriſti ⁊ eius ſanguine redẽpta ⁊ redimta debet eius cruce aſſiſtere. lachrymas doloris effundere. ſinu pietatis repauſare. unguento deuotõnis illinire. ſyndone caſtitatis inuoluere. cordis hoſpitiõ ſepelire. ne peccatum introeat os ſepulchri prænumire. facile enim chriſtus amittitur ſi perfidie reſeratur ingreſſus. **D**ominicus. **N**on ſegni aure hec abs te pia virgo recipio. **S**ed nunc queſo ad ſepulture myſterium gradiamur. **N**eq̄ ſine mira ratõne eſt cur deus omnipotens ⁊ maieſtatis immẽſe crudeli morte perfunctus lintheaminibus voluerit obuolui. ⁊ tãq̄ cadauer putridum cum mortuis ſepeliri. **M**aria. **L**egiffi ne apud **Y**ſaiam dominum dicentem. **I**n indignatõne mea percuſſi te et in recõciliatõne mea miſertus ſum tui. **G**raui em̄ indignatõne adaz et ſua proles percuffa eſt. quando dictum eſt eis terra es ⁊ in terram ibis. **V**erum in reconciliatõne magna dominus miſertus eſt eis quãdo vt hanc ſententiam ſolueret in corde terre ipſe voluerit ſepeliri. **Q**uid nunc murmurat homo viuens. vir pro peccatis ſuis. **E**cce quicquid deus homini pro ſcelere inſtituit perferendum miſericordia motus vltro ſuſtinuit. vt vſq̄ ad miſerabilem deſcenderit ſepulturem. **D**ominicus. **I**ncaleſco mater ex his que tu loqueris. **M**aria. **E**ſt tamen (vt idem aſſerit **Y**ſaias) ſepulchrum iſtud admodum glorioſum. **N**am iſte in tumulto dei ſopor a mortis ſomno corda mortalium erexit. hic ſopor demonis ſup nos vigilantia obdormiſcere facit. hic ſopor ad vite gram nos reſtituit. hic ſopor ad videndam dei gloriã cordis nobis oculos reſoluit. **N**ec vacat a magno ſacramento q̄ hoc diuinum corpus iacet in tumulto multo vulnere ſaucium. ponderoſum. obſcurum. ſpinis ſpiculiſq̄ tranſpunctus.

Cur maria ſub cruce. et in ſepultura.

Cur dñs ſepultus

Dialogus **S**eptimus

ut tu haberes in illa resurrectione corpus impassibile. mobile. et in-
star solis subtile. perspicuum. luminosum. Noueris tamen nemini
hanc gloriam tribuendam. nisi qui veterem hominem christo con-
sepelierit. ut mortuus peccato uiuat in deo. Et sicut christus surrexit
in gloria patris ita et ipse pambulet in nouitate spiritus. non in ve-
rultate morture carnis. **Dominicus.** Sacramentum quod
nunc aperuisti o sapientissima. vere magnum et sublime est. donec mi-
hi tuis meritis deus ut sicut que dixisti potui intelligere. possum et
opere complere. et pleno corde diligere. **Maria.** Ecce que a me
quesisti passionis mysteria. etsi non ad liquidum omnia. que tamē
pro tempore comodius dici poterant libenter aperui. Verum ut me
tibi beniuolam fuisse ac munificam gratuleris. in admirabile quod
dam huius passionis lumen te introducā. quod et oculos tuos
illustret et affectum vehementer inflammet. sequere me. **Domi-
nicus.** En sequar te quocumque ieris. **Maria.** Nulla ad ostium
istud et ingredi. **Dominicus.** Ecce aperui et ingressus sum
Maria. Quid tu vides. **Dominicus.** Uideo heus rari-
sum saluatorem in sua cruce pendentem. **Maria.** Nihil ne am-
plius vides. **Dominicus.** En video ab eius vulneribus con-
spargi lucidissimum inbar quod mihi aciem mentis diuerberat. et
internos confundit obtutus. Tu mihi rogo hanc refulgentiam tem-
pera. et quid videre dextram dignanter oppande. **Maria.** Hoc
quod de crucifixo lumen egreditur quorsum tendit. **Domini-
cus.** Uideo illud in septem radios diffundi. et nescio que olim in-
cognita cupere demonstrare. **Maria.** Aliquid vidisti. at ne diu-
tius te fatigem noueris in toto vniuerso septem hactenus res oculi-
tas fuisse homini. quas hoc lumine quod de crucifixo profluit sole
clarius poteris intueri. **Dominicus.** Et que sunt obsecro hec
septem hactenus ignorata. **Maria.** In hanc caliginosam no-
ctem dum versaretur genus humanum ignorabat quid deus. quid
spiritus. quid mundus. quid superus paradysus. quid infernus. quid
peccatum. quid virtus. At christus dei filius (sicuti nunc cernis) sep-
tem lucidissimos de spargit ardores quibus hec intuenti cogni-
ta efficiantur. Vis igitur nosse dominice quid sit deus. **Domi-
nicus.** Cupio domina vehementer. **Maria.** Aspice in cruce co-
sifrum dei filium. Sic monstrat tibi deum esse inscrutabilis sapien-
tie qui hac passione dyabolum sefellit. Deum esse irreprehensibilis
iusticie qui pro satisfaccōne iustum redemptionis precium requisit
uit. Deum quoque esse inexhaustibilis misericordie qui pro nostris re-
spondis iniquitatibus seipsum in mortem tradidit. **Domini-**

**Nota septē ha-
sten' incognita**

De mysterijs passionis xpi

cus. Ecce te adoro dignissime et dulcissime redemptor. qui in hoc lumine passionis tuam mihi diuinitatem aperire dignatus es. Nunc enim agnosco quod pro tua sapientia plurimum es admirandus. pro tua iusticia humiliter reuerendus. pro tua misericordia dulciter amplexandus. **Iesus.** Accepto dominice et gratam habeo reuerentiam tuam. At nunc ex mea passione cognosce quid sit spiritus rationalis. Nam et hoc quoque (ut mea mater asseruit) hactenus homini mansit incognitum. In phariam nempe spiritus rationalis diuiditur. Est spiritus angelicus. spiritus humanus. spiritus dyaboli. **Intellige** nunc. spiritus angelicus quod sit benignus qui me suum regem. suum gaudium pro humana pertulit salute spiculis configi. Quam sit humanus spiritus dignus et sublimis pro quo redimendo amara voluerim morte defungi. Quam sit teter acerbus et crudelis spiritus dyabolicus cuius nequissima suggestione in hac crucifixus fui. **Dominicus.** Hac luce perfusus mitissime domine agnosco sanctos angelos esse ab homine diligendos. humanos spiritus ad iusticiam imbuendos. tetros vero totis nisibus fugiendos. **Iesus.** Unde id agnouisti. Verum nunc ex mortis mee lumine aspice quid sit mundus. Intuere queso mundani homines quod fuerint ceci qui me veram dei lucem agnoscere noluerunt. dilexerunt enim magis tenebras quam lucem. Intuere etiam quod sint steriles qui caduca ambientes me quasi inutilem contempserunt. quod sint reprobi et iniqui qui me deum glorie crudeliter peremerunt. **Dominicus.** At nunc video o mi domine (quod etiam scens dico) quoniam usque in hanc horam in secularibus personis he nequicie perseverant. Nam te suum propiciatorem non respiciunt. tuos pacis et iusticie fructus precenon ambiunt et te rursus suis iniquitatibus crucifigunt. **Iesus.** Verum tu dicis fili dominice. et hic ingens et afflictuus dolor cordi meo. cum tam ingratos et auersos a me cunctis intueor. Sed nunc ad quartum quod clausum erat obrutus tuos refero. Respice igitur quomodo mea passio tibi aperit supernum quod sit paradysus. Nam si tormenta que pertuli diligenter insperis videbis paradysum fastigium esse totius glorie. spectaculum omnis leticie. et promptuarium infinite opulencie. **Dominicus.** Tuo dono illustrans intelligo piencissime saluator quod in passione ideo volueris nouissimus hominum estimari ut nos ad fastigium glorie sublimares. Ideo summe innocens voluisti ut reprobo asperari ut nos reos in eterna cum vultu tuo leticia compleres. **Io** tanta pauprate quod ditissimus es fatigari. ut tua nos regni tui opulencia diuites faceres. **sz**

De mysterijs passionis xpi

quis te quibit pro hac tua charitate dignis efferre preconijs.

Iesus. Verum nunc fili dominice quintum (quod nesciebat mūdus) infernus est. locus vtiq; plenus egestate et penuria. locus plenus vilitate et ignominia. locus plenus acerbitate et miseria. **Domini**cus. Certissime ita esse considero. Nam vt a nobis dulcissime miserator auerui egestatem excluderes. ideo pauper nudus. sitibus dus in cruce defigeris. Ut a nobis inferni ignominiam remoueres multis tu probis. vituperijs. et ludibrijs fatigaris. et vt gehēne eterna a nobis supplicia diuelleres. post innumera tormenta acerbissima morte perfunderis. Sed ve his qui post cōdula tartara rursus suis se illic iniquitatibus immergunt **Iesus.** Congratulor fili lumini tuo. dignus qui duo reliqua olim ignorata cognoueris. **Ser**uum itaq; clausum homini est ipsa virtus. Ex hac mea passione agnosce quoniam virtus est preciosa. est speciosa. est et fructuosa. Est enim preciosa. quia malui vitam amittere q̄ iusticiam non erequi. q̄ non exhibere obedientiam. humilitatem. misericordiam. Est etiam speciosa (quod tu quoq; mea mater agnoscis) cum videris eam relucere in contumelijs. in ludibrijs clarescere. in tormentis victoriaz obtinere. Est quoq; fructuosa. quia tartara confregit. celos aperuit. patrem mitigauit. peccatum explosit. et perditum omne restituit

Dominicus. Nunc animaduerto mitissime redēptor cū quāto laetore virtus a nobis sit expetenda. adamāda. custodienda **Iesus.** Postremum quod erat homini occultum ipsum est nequissimum peccatum. Nunc prudenter fili animaduerte q̄ retelandū sit omne peccatum. cum ad eius expiationem necesse fuit committi tam graue piaculum poni tam nobile precium. tam difficile medicamentum. Habui enim ego crudeliter perimi vt posset peccatum in meis electis occidi. **Domini**cus. Magna dignatio tua suauissime deus. Sed ve nobis miseris qui post tam difficilem peccati expiationem tam libenter rursus peccatis inuoluimur qui te dei filium conculeamus. qui sanguinem tuum pollutum duimus. qui spiritui gratie contumeliam facimus. et veteribus delictis noua quotidie cumulamus. Ex hac tua passione domine sicut peccati magnitudinem ita et eius inexplabilem penam agnoscamus. Delinquentibus enim nobis post acceptam tante miserationis indulgentiam iam non relinquimur pro peccatis hostia. Non q̄ peccans si voluerit non possit passionis tue adiutorio vri. sed q̄ rarissime penitet at qui tantam gratiam superba cernice contemserit. Sed nunc habeo immortales gratias dignationi tue pietissime saluator. q̄ me tua passione redemisti. qui tuo melumine irradiasti. qui vniuersalē

De mysterijs passionis xpi

rerum omnium noticiam mihi clarissimam tribuisti. Tibi quoque
nutissima parens grates refero sempiternas. que mihi passionis hu
ius mysteria aperuisti. que me in hac lucis gloriam intromissi tui
genitum tuum mihi tam propiciam et benignolum effecisti. Sed que
so te ut mihi hic tecum liceat permanere. nam bonum est mihi hic
esse. **Maria.** Maiora tibi mi dominice et sublimiora (si iuste
vixeris) preparantur. Interea tu nunc perge ad fratres tuos et quod
in hoc conclavi clam vidisti palam cunctis edissere. et lumine quo ple
nus es alios illustrare consuece. Sicuti enim maledictus est qui fru
menta abscondit in populis. ita et qui lumē occultat in tenebris. Per
ge ergo et quod in aure audisti predica super tecta. **Domini**
faciam quod hortaris. Et nūc dulcissima virgo optime vale. et me
tuo vnigenito charissimū redde. **Maria.** Et tu fili dominice vale
et nostri in te beneficij memoriam face.

Finit dyalogus de mysterijs sacre passionis christi. alijs
quoque salutiferis doctrinis. quibz homo suas actiones
pot ordinare in laudem dei ac gloriose virginis marie ut
patet intueri. et per consequens totus liber iste (qui vio
la anime inscribitur) merito cum vere odore vite do
ctrine sapientieque spiraret in septem distinctis dyalo
gos **Colonie** Impetis honesti viri **Petrici**
Quereell venno Impressus Anno natali
cij saluatoris nostri. **Jesus christi.**
M. A. L. L. L. L. j. Die. decimose
pro mensis **Julij.**

Epygramma ad librum

Inter honoratos. nulla formidine libros
Sume sed eriguum parue libelle locum
Ne vereare libris multo maioribus addi
Corpore plus iusto. sis licet ipse breuis
Srandia per modicis cedunt nam saxa lapillis
Et prestant magnis sepe pusilla bonis
Fertilis es verbis ad opus mediocre redactis
Sed vires. veluti grana sinapis habens
Debueras igitur minime pregnadis haberi.
Ne premeret dominum sarcina forte tuum
Nanq; domi vt reliquis tibi nō recubare licebit
Sed possessorem. quo velit ire. sequi
Optima nanq; doces. captusq; facillima queq;
Aciter in celum quo sibi quisq; paret
¶ Finis

Ad beatā Annam Carmen

Dic effunde preces deuote poplite flexo
Aнна parens vbi cum prole tracta sedet
Ne dubita capias quicquid rogitaueris ipsam
Nanq; potens precibus ingitit Anna nitet
Nullius Anna preces vnq; dimisit inanes
Sed tulit optatam candida semper opem
Ergo piam matrem multo cumulemus honore
Nullius vacuas que finit esse preces
Aнна parens iesu christi genitricis aueto
In nobis petimus omne repelle nephas

80

A 1672052